

การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร

ปริญญาณิพนธ์

ของ

สุริยา กำธร

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการประถมศึกษา

พฤษภาคม 2553

การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร

ปริญญาณิพนธ์

ของ

สุริยา กำธร

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการประถมศึกษา

พฤษภาคม 2553

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร

บทคัดย่อ
ของ
สุรียา กำธร

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาประถมศึกษา

พฤษภาคม 2553

สุริยา กำธร. (2553). การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร. ปรินญาณินพน์ กศ.ม. (การประถมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม: รองศาสตราจารย์ ดร.ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ; อาจารย์ ดร.รุ่งทิวา แยมรุ่ง.

การวิจัยครั้งนี้ มีความมุ่งหมายเพื่อพัฒนาหลักสูตรและหาคุณภาพของหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4/1 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร สำนักงานเขตจอมทอง สังกัดสำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 จำนวน 30 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย โดยมีห้องเรียนเป็นหน่วยในการสุ่ม เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง แบบประเมินความเหมาะสมของหลักสูตร แบบประเมินความสอดคล้องของหลักสูตร แผนการจัดการเรียนรู้ แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและแบบวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลองหลักสูตรและหาคุณภาพใช้เวลาการทดลอง 14 ชั่วโมง แบบแผนการวิจัยแบบกลุ่มตัวอย่างกลุ่มเดียว มีการสอบก่อนและหลังการทดลอง

ผลการวิจัยพบว่า

หลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร ที่พัฒนาขึ้นมีคุณภาพเนื่องจาก

1. ประสิทธิภาพด้านความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ โดยประเมิน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความเหมาะสมของร่างหลักสูตร ทั้งฉบับอยู่ในระดับมีความเหมาะสมมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.50 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.76 ด้านความสอดคล้องของร่างหลักสูตร ทั้งฉบับมีความสอดคล้องเท่ากับ 0.90 และด้านความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้ ทั้งฉบับมีความสอดคล้องเฉลี่ยเท่ากับ 0.86

2. ประสิทธิภาพด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของชั้นประถมศึกษาปีที่ 4/1 ที่เรียนหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร นักเรียนมีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. ประสิทธิภาพด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4/1 ที่เรียนหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร โดยรวมอยู่ในระดับดี นักเรียนที่ได้คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 86.66 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด

THE DEVELOPMENT OF SCHOOL CURRICULUM IN SOCIAL, RELIGION AND
CULTURE GROUP ON SUFFICIENT ECONOMY OF PRATHOMSUKSA 4
STUDENTS, WATNAGNIMIT SCHOOL

AN ABSTRACT
BY
SURIYA KAMTHORN

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the
Master of Education degree in Elementary Education
at Srinakharinwirot University

May 2010

Suriya Kamthorn. (2010). *The Development of School Curriculum in Social, Religion and Culture Group on Sufficient Economy of Prathomsuksa 4 Students, Watnagnimit School*. Master thesis, M.Ed. (Elementary Education). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committee. Assoc. Prof. Dr.Prapansiri SuSaoraj, Dr.Rungtiwa Yamrung.

This research aimed to develop and investigate a school curriculum in the Social, Religion and Culture Subject Group on the Sufficient Economy of Prathomsuksa 4 students, Watnagnimit School. The samples for this research were 30 Prathomsuksa 4/1, Watnagnimit School, Jomthong Service Area Office under the Bangkok Educational Service Area Office, in the 2nd semester of the academic year B.E. 2552. They were acquired by simple random using classroom as the unit of sampling. The tools used included a structured interview form, an evaluation form on the appropriateness of the curriculum, an evaluation form on the curriculum concordance, a teaching and learning management plan, a learning achievement evaluation form and a student's desirable characteristics evaluation form. The researcher implemented 14 hours on the curriculum experiment and its quality investigation. The research was one-group design with pretest-posttest.

The results of the study indicated as follow.

The school curriculum in the Social, Religion and Culture Subject Group on the Sufficient Economy of Prathomsuksa 4 students, Watnagnimit School under the development was qualified because of the followings.

1. The efficiency, evaluated by the experts, in 3 aspects: the appropriateness of the curriculum was at the high level, mean = 4.50, S.D. = 0.76; the concordance of the draft curriculum was 0.90; and the mean concordance of the teaching and learning management plan was 0.86.

2. The efficiency in terms of the learning achievement. The students who studied the School Curriculum in Social, Religion and Culture Subject Group on the Sufficient Economy, Watnagnimit School, had higher posttest scores than the pretest scores at .01 level of significance. 25 students gained 80 percent scores, which was 83.33 percents of the samples. The overall mean of the students was 4.18, at the good level.

3. The efficiency in terms of the students' desirable characteristics. Prathomsuksa 4 students who studied the School Curriculum in Social, Religion and Culture Subject Group on the Sufficient Economy, Watnagnimit School had desirable characteristics at the

good level. 26 students gained mean scores higher than 3.50 which was 86.66 percents of the samples.

ปริญญาโทฉบับนี้ได้รับทุนสนับสนุน

จาก

งบประมาณแผ่นดิน ประจำปีงบประมาณ 2552

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ปริญญานิพนธ์
เรื่อง

การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร

ของ
สุรียา กำธร

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการประถมศึกษา
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร. สมชาย สันติวัฒนกุล)
วันที่ ..... เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2553

คณะกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์

คณะกรรมการสอบปากเปล่า

..... ประธาน
(รองศาสตราจารย์ ดร. ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ)

..... ประธาน
(รองศาสตราจารย์ ดร.ชุตินา วัฒนาศิริ)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร. รุ่งทิวา แยมรุ่ง)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร. รุ่งทิวา แยมรุ่ง)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ สุนทร จันทตรี)

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จด้วยดีเพราะความเพียรพยายาม มุ่งมั่นและได้รับความกรุณาอย่าง ยิ่งจาก รองศาสตราจารย์ ดร.ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ และอาจารย์ ดร.รุ่งทิวา แยมรุ่ง ที่ให้ความ ช่วยเหลือเอาใจใส่ ให้คำแนะนำ ดูแลตรวจสอบเนื้อหาสาระหรือข้อผิดพลาดในการทำปริญญานิพนธ์ ในครั้งนี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.ชุตินา วัฒนาศิริ และรองศาสตราจารย์ สุนทร จันทรรตรี กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม ที่กรุณาให้คำแนะนำเพื่อให้ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณ อาจารย์ชูจิตต์ วัฒนารมย์ หัวหน้ากลุ่มงานส่งเสริมการจัดการศึกษา สำนักงานยุทธศาสตร์ สำนักงานการศึกษารุงเทพมหานคร อาจารย์พัชนี สิทธิพลากุล หัวหน้ากลุ่มงาน หลักสูตรและวิธีสอน สำนักงานยุทธศาสตร์ สำนักงานการศึกษารุงเทพมหานคร อาจารย์โสภณ คำนึ่งเนตร นักวิชาการศึกษา 7ว. กลุ่มงานประเมินผลการจัดการศึกษา สำนักงานยุทธศาสตร์ สำนักงานการศึกษารุงเทพมหานคร อาจารย์สายพิณ ต้นสิริ ศึกษานิเทศก์ ระดับชำนาญการพิเศษ หน่วยศึกษานิเทศก์ กรุงเทพมหานคร คุณอรทิพย์ อาชวิบูลโยบล นักวิเคราะห์นโยบายและแผน ระดับชำนาญการพิเศษ สำนักยุทธศาสตร์ด้านนโยบายสาธารณะ สำนักงานคณะกรรมการ พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ที่กรุณาสละเวลาอันมีค่าให้การสัมภาษณ์ และการประเมิน คุณภาพสาระของหลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร

การวิจัยครั้งนี้ได้รับความอนุเคราะห์จากคณะผู้บริหารและคณะครูโรงเรียนวัดนาคนิมิตร เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร ได้แก่ อาจารย์เจริญรัตน์ สมเกษม ผู้อำนวยการโรงเรียน คุณครู กัลยา อมรปาน คุณครูพิมพ์พิมล มหุติวิชเยศ คุณครูกาญจนา ตอบสันเทียะ คุณครูพัชรา ปิ่นแก้ว คุณครูพรทิพย์ นวลแก้ว คุณครูมนัสนันท์ เหวอดิตัย ที่ให้ความร่วมมือและอำนวยความสะดวก ตลอดระยะเวลาเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย

ท้ายที่สุดด้วยความสำนึกในพระคุณ คุณพ่อเหวียง คุณแม่ชม กำธร พี่ๆ น้องๆ พระอาจารย์ไสว เพชรสีเงิน ป้าสุลัดดา เจนวนรนิชย์กุลชัย พี่ไพโรรินทร์ กู้กักริตกุล ที่สนับสนุนให้ กำลังใจตลอดระยะเวลาจนประสบความสำเร็จในการศึกษา

สุรียา กำธร

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ภูมิหลัง.....	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	4
ความสำคัญของการวิจัย.....	4
ขอบเขตของการวิจัย.....	4
นิยามศัพท์เฉพาะ	5
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	10
สมมุติฐานในการวิจัย.....	11
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	12
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร.....	13
ความหมายของหลักสูตร.....	13
องค์ประกอบของหลักสูตร.....	14
ระดับของหลักสูตร.....	15
ลักษณะที่ดีของหลักสูตร.....	16
ความสำคัญของหลักสูตร.....	18
เอกสารที่เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา.....	20
ความหมายการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา.....	20
แนวคิดการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา.....	21
รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา.....	26
การประเมินหลักสูตรสถานศึกษา.....	34
เอกสารที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง.....	40
พระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว.....	41
ความหมายเศรษฐกิจพอเพียง.....	45
หลักการตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง.....	47
วิธีการปฏิบัติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง.....	49
เศรษฐกิจพอเพียงกับการศึกษา.....	52
เอกสารที่เกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน.....	57
ความหมายของการวัดผลและการประเมินผล.....	57
การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน.....	58
วิธีการประเมินผลทางการศึกษา.....	62

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
2 (ต่อ)	
เอกสารที่เกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์.....	65
ความหมายของคุณลักษณะอันพึงประสงค์.....	65
คุณลักษณะอันพึงประสงค์ทางการเรียน.....	66
วิธีการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์.....	68
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	72
3 วิธีดำเนินการวิจัย	77
การกำหนดประชากรและการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง	77
ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา.....	77
เครื่องมือที่ใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา.....	82
การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ.....	86
การนำหลักสูตรสถานศึกษาไปทดลองใช้.....	90
แบบแผนการทดลอง.....	91
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	91
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	92
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	93
5 สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	104
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	104
การกำหนดประชากรและการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง.....	104
ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย.....	105
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	105
การวิเคราะห์ข้อมูล	105
สรุปผลการวิจัย	105
อภิปรายผล	108
ข้อเสนอแนะ	109

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
บรรณานุกรม	111
ภาคผนวก	117
ภาคผนวก ก	118
ภาคผนวก ข	121
ภาคผนวก ค	152
ภาคผนวก ง	174
ภาคผนวก จ	181
ประวัติผู้วิจัย	192

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 ขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตร.....	33
2 รูปแบบการประเมินค่าของสคริปเวเน.....	39
3 มาตรฐานการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ช่วงชั้นที่ 1 (ป.1 – 3).....	55
4 มาตรฐานการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ช่วงชั้นที่ 2 (ป.4 – 6).....	56
5 ผลการประเมินความเหมาะสมของร่างหลักสูตรโดยผู้เชี่ยวชาญ.....	95
6 ผลการประเมินความสอดคล้องของร่างหลักสูตรสถานศึกษาโดยผู้เชี่ยวชาญ.....	97
7 ผลการประเมินความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้โดยผู้เชี่ยวชาญ.....	98
8 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร ก่อนและหลัง การจัดการเรียนรู้.....	100
9 ผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์รายด้านของนักเรียนที่ได้รับการจัด การเรียนรู้หลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร	101
10 ผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนที่ได้รับการจัด การเรียนรู้หลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร	103
11 ผลการประเมินความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้โดยผู้เชี่ยวชาญ.....	154
12 ผลการประเมินความสอดคล้องของแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กับจุดประสงค์การเรียนรู้โดยผู้เชี่ยวชาญ.....	157
13 แสดงความยากง่าย (p) ค่าอำนาจจำแนก (r) และค่าความเชื่อมั่น ของแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน.....	160
14 ผลการประเมินความสอดคล้องของแบบวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์โดยผู้เชี่ยวชาญ	162
15 แสดงค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient) ของแบบวัดคุณลักษณะ อันพึงประสงค์.....	165

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
16 แสดงคะแนนจากแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน หลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร...	176
17 แสดงผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนรายบุคคลที่ได้รับ การจัดการเรียนรู้หลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร	179

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	10
2 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของเซเลอร์ อเล็กซานเดอร์และเลวิส.....	27
3 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของสุมิตร คุณานุกร.....	28
4 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของ ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์.....	32
5 ขั้นตอนการเรียนการสอนและการประเมินหลักสูตรของไทเลอร์.....	38
6 สรุปเศรษฐกิจพอเพียง.....	52
7 แผนภาพแสดงขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา.....	81

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ในวโรกาสปีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 80 พรรษา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช ผู้ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ปกครองแผ่นดินโดยธรรมมาตลอดรัชสมัยอันยาวนาน ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจมากมาย เพื่อประโยชน์สุขของพสกนิกรชาวไทย ทรงพระราชทาน แนวทางในการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ เพื่อไปสู่หนทางที่ถูกต้อง มั่นคงและยั่งยืน ทรงมีพระราชดำริ แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำรัสแนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทย มาโดยตลอดนานกว่า 30 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจและเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขปัญหา เพื่อให้พสกนิกรของพระองค์ให้รอดพ้นจากภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจและสังคม และเพื่อช่วยให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ของสังคม

เมื่อปี พ.ศ. 2540 ประเทศไทยได้ประสบปัญหาวิกฤตทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรง จนเกิดผลกระทบทั่วประเทศและเพื่อเป็นการแก้ปัญหาดังกล่าว จึงพระราชทานพระบรมราโชวาทเมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2540 เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของประชาชน (คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง. 2549: 92) ความว่า

“...การจะเป็นเสือนั้นไม่สำคัญ สำคัญที่เราต้องมีเศรษฐกิจแบบพอมีพอกิน แบบพอมีพอกินนั้น หมายความว่า อุ่มชูตัวเองได้ ให้พอเพียงกับตัวเอง...”

และทรงมีพระราชดำรัสเนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2541 ความว่า

“...พอเพียงนี้ก็หมายความว่า มีกินมีอยู่ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่หรูหราก็ได้ แต่ว่าพอ แม้บางอย่างอาจจะดูฟุ่มเฟือย แต่ถ้าทำให้มีความสุข ถ้าทำได้ก็สมควรที่จะทำสมควรที่จะปฏิบัติ อันนี้ก็ความหมายอีกอย่างของเศรษฐกิจหรือระบบพอเพียง...”

...พอเพียงนี้อาจจะมีมาก อาจจะมีของหรูหราก็ได้ แต่ว่าต้องไม่ไปเบียดเบียนคนอื่น ต้องให้พอประมาณตามอัตภาพ พูดจาก็พอเพียง ทำอะไรก็พอเพียง ปฏิบัติตนก็พอเพียง...

...คนเราก็อ้อในความต้องการ ก็มีควมโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อยก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย มีความคิดจะทำอะไรต้องพอเพียง หมายความว่า พอประมาณ ไม่สุดโต่ง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็อ้อเป็นสุข...”

จากแนวคิดดังกล่าว สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2545: 1) ได้อัญเชิญเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาชี้แนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติในทุกๆระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐและรัฐต้องส่งเสริม สนับสนุนให้การดำเนินการตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550, มาตรา 83: 57)

จะต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ ความพอเพียง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอก ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และระมัดระวังอย่างยิ่ง และในขณะเดียวกัน จะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริตและให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญาและความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม

จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (2550 – 2554: 40) ได้กำหนด ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทย มุ่งพัฒนาสู่สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน (Green and Happiness Society) ดังนั้น แนวทางการจัดการศึกษาพัฒนาคนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง (ปรียานุช พิบูลสรารุช. 2550: 2) เป็นการฝึกให้คิด พุด ทำ อย่างพอดี พอเหมาะ พอควร บนหลักเหตุผล ไม่ประมาทโดยใช้สติปัญญาในทางที่ถูกต้อง ปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนรู้จักการใช้ชีวิตที่พอเพียง ให้สามารถอุ้มชูตัวเองและครอบครัวได้ โดยไม่เบียดเบียนตัวเองและผู้อื่นและอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างสงบ สุข รู้รักสามัคคี อยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างสมดุลและยั่งยืนและมีค่านิยมที่ดีงาม ร่วมรักษาคุณค่าของความเป็นไทย

การจัดการศึกษาพัฒนาคนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงสอดคล้องหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ โดยมีมาตรฐาน ส.3.1 คือเข้าใจ และสามารถบริหารจัดการทรัพยากร ในการผลิตและการบริโภค การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่ารวมทั้งเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ (กรมวิชาการ. 2545: 19) โดยเน้นให้เข้าใจระบบและวิธีการของเศรษฐกิจพอเพียงและสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันได้

กระทรวงศึกษาธิการ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2550: 21 – 23) มีเป้าหมาย สร้างกระบวนการเรียนรู้ เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงในผู้เรียนและบุคลากรทางการศึกษาในทุกกระดับ โดยนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน เพื่อการพัฒนาและสร้างคนที่มีความรู้และความเข้าใจในหลักเศรษฐกิจพอเพียง โดยให้สถานศึกษาเป็นผู้นำการพัฒนาความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้และเป็นวิถีชีวิตที่อยู่บนพื้นฐานของความพอเพียงอย่างยั่งยืนและได้กำหนดยุทธศาสตร์การจัดการศึกษามบนพื้นฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ส่งเสริมการเรียนการสอนให้มีโอกาสได้ตรงต่อและเรียนรู้จากการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจและตระหนักถึงประโยชน์ที่ได้จากการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ และสามารถนำหลักการนี้ไปประยุกต์ใช้ได้จริง ในชีวิตประจำวัน(กระทรวงศึกษาธิการ. 2550: 26 – 27) ซึ่งพบว่า การพัฒนาคุณภาพของหลักสูตรและมาตรฐานการจัดการศึกษา ในทุกระดับทุกรูปแบบให้

สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 80 (3): 35 – 54) มีความจำเป็นอย่างยิ่ง ที่จะต้องใช้ข้อมูลพื้นฐานทางเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง สังคมและวัฒนธรรม รวมทั้งความคาดหวังในอนาคตของสังคมไทย ต้องการพัฒนาผู้เรียนในปัจจุบันไปถึงเป้าประสงค์จุดหมายในอนาคต มาใช้ในการกำหนดจุดหมายของหลักสูตร ซึ่งจะเป็นข้อกำหนดให้เกิดโครงสร้างของหลักสูตรและแนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

นอกจากนี้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2549: 10, 20 – 21) ได้กำหนดจุดมุ่งหมายและหลักการของการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ต้องเน้นความรู้สำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา (มาตรา 6, มาตรา 23, มาตรา 24) รายงานการศึกษาคุณภาพที่เป็นมาตรฐานของเด็กไทยที่สังคมต้องการ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2547: 11) มาตรฐานด้านผู้เรียน มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ ตัวบ่งชี้ 1 มีวินัย มีความรับผิดชอบ ปฏิบัติตามระเบียบและหลักธรรมเบื้องต้นของแต่ละศาสนา ตัวบ่งชี้ 2 ซื่อสัตย์สุจริต (และมีจรรยาบรรณในวิชาชีพสำหรับระดับอาชีวศึกษา) ตัวบ่งชี้ 3 มีความเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละเพื่อส่วนรวม ตัวบ่งชี้ 4 ประหยัด(ใช้สิ่งของและทรัพย์สินทั้งของตนเองและส่วนรวม ตลอดจนจรรยาบรรณชาติอย่างประหยัดและคุ้มค่า)

กระทรวงศึกษาธิการ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2550: 22) ได้ดำเนินผ่านกลยุทธ์ 5 กลยุทธ์ 6 มาตรการ ด้านการปลูกฝังให้เด็ก เยาวชนและประชาชน มีความขยันหมั่นเพียร ประหยัด ซื่อสัตย์ อดทน มีระเบียบวินัย รู้จักให้แบ่งปัน รับผิดชอบ รู้รักสามัคคี มีคารวะธรรม มียุทธศาสตร์การเสริมสร้างคุณธรรมในระบบการศึกษาไทย (ปีงบประมาณ 2550 – 2551) กระทรวงศึกษาธิการได้ข้อสรุปคุณธรรมพื้นฐานที่ควรเร่งรัดรวม 8 คุณธรรม ได้แก่ ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ มีวินัย สุภาพ สะอาด สามัคคี มีน้ำใจ เพื่อเป็นแนวทางให้กับสถานศึกษาได้นำไปประยุกต์ใช้ตามเหตุการณ์และปัญหาในท้องถิ่นของตน (กระทรวงศึกษาธิการ. 2550: 60)

จากหลักการและเหตุผลดังกล่าวมาแล้ว ผู้วิจัยมีความสนใจในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร เพื่อใช้ในการจัดการศึกษาด้านผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ ความคิดรวบยอดการเรียนรู้และด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความขยันและความประหยัด ซึ่งเป็นคุณธรรมของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อปลูกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์แก่เยาวชนของชาติ

ความมุ่งหมายของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีความมุ่งหมายเพื่อพัฒนาหลักสูตรและหาคุณภาพของหลักสูตร สถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร

ความสำคัญของการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้ทำให้

1. ได้หลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร โดยเป็นไปตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
2. เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาของผู้บริหาร ครูผู้สอน ตลอดจนผู้มีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในการพัฒนาหลักสูตรให้มีความเหมาะสม

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 ของโรงเรียนวัดนาคนิมิตร สำนักงานเขตจอมทอง สังกัดสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร จำนวน 5 ห้องเรียน มีนักเรียนจำนวน 150 คน ซึ่งแต่ละห้องจัดแบบละ ความสามารถ

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการหาประสิทธิภาพของหลักสูตรสถานศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4/1 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร สำนักงานเขตจอมทอง สังกัดสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 จำนวน 1 ห้องเรียน มีนักเรียน จำนวน 30 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) โดยมีห้องเรียนเป็นหน่วยในการสุ่ม

ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย

ในการทดลองหาประสิทธิภาพของหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร ทำการทดลองในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 ใช้เวลาในการทดลองสอน สัปดาห์ละ 5 วัน วันละ 1 ชั่วโมง รวม 14 ชั่วโมง โดยผู้วิจัยดำเนินการสอนด้วยตนเอง

เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย

เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นเนื้อหาที่ประกอบในหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร ซึ่งผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมาจากหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ มาตรฐาน ส 3.1 เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิต และการบริโภค การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ

ตัวแปรที่ศึกษา

1. ตัวแปรต้น ได้แก่

หลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร

2. ตัวแปรตาม ได้แก่

2.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

2.2 คุณลักษณะอันพึงประสงค์: ความขยันหมั่นเพียรและความประหยัด

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร หมายถึง กระบวนการพัฒนาการวางแผน การดำเนินการหรือปรับปรุงหน่วยการเรียนรู้ เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร โดยกำหนดโครงสร้างของหน่วยการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปี สาระการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ สื่อและแหล่งการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ให้มีความสอดคล้องกับสภาพการณ์ต่างๆ มีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน เป็นการศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสภาพทั่วไป โดยแบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง (Structured Interview) วิเคราะห์ศักยภาพของโรงเรียน วิเคราะห์หลักสูตรการศึกษาการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ ช่วงชั้นที่ 2 มาตรฐาน ส 3.1 นำข้อมูลที่ได้ใช้กำหนดองค์ประกอบของหน่วยการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ให้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับระดับการเรียนรู้ของผู้เรียน

ขั้นตอนที่ 2 การร่างหลักสูตร เป็นการนำข้อมูลพื้นฐานมาจัดทำร่างหลักสูตร โดยมีรายละเอียดประกอบด้วย โครงสร้างของหน่วยการเรียนรู้ สาระและมาตรฐานการเรียนรู้ ผล

การเรียนรู้ที่คาดหวังรายปี /ภาค สารการเรียนรู้และเวลาเรียน การจัดการเรียนรู้ สื่อและแหล่งการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบร่างหลักสูตร นำร่างหลักสูตรที่ได้มาประเมินด้านความเหมาะสมและความสอดคล้องของหลักสูตร โดยผู้เชี่ยวชาญด้านต่างๆ คือ ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน ผู้เชี่ยวชาญด้านเศรษฐกิจพอเพียง ศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร การจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาอย่างน้อย 5 ปี เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขร่างหลักสูตรให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขั้นตอนที่ 4 การนำหลักสูตรไปใช้ นำหลักสูตรที่ได้จากขั้นตอนที่ 3 นำไปทดลองใช้หลักสูตรตามแผนการจัดการเรียนรู้ เก็บรวบรวมข้อมูลของหลักสูตร เพื่อนำข้อมูลไปศึกษาวิเคราะห์ต่อไป

ขั้นตอนที่ 5 การประเมินหลักสูตร เป็นขั้นตอนตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรโดยแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและแบบวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้หลักสูตรมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

2. หลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร หมายถึง หน่วยการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร ประกอบด้วย

- 2.1 เดินตามพ่ออย่างพอเพียง
- 2.2 ทรัพยากรมีค่าใช้รักษาแต่พอดี
- 2.3 ใช้จ่ายอย่างรู้ค่าเพื่อนำพาชีวิตพอเพียง
- 2.4 ชุมชนแห่งความพอเพียง

3. คุณภาพของหลักสูตร หมายถึง ผลการประเมินหลักสูตร โดยพิจารณาจากประสิทธิภาพ 3 ด้าน ดังนี้

- 3.1 ประสิทธิภาพด้านความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
- 3.2 ประสิทธิภาพด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
- 3.3 ประสิทธิภาพด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์

3.1 ประสิทธิภาพด้านความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ หมายถึง ผลการประเมินความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อร่างหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร จำนวน 5 ท่าน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน ศึกษานิเทศก์ ผู้เชี่ยวชาญด้าน

เศรษฐกิจพอเพียง ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ซึ่งเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและมีประสบการณ์ การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาอย่างน้อย 5 ปี โดยทำการประเมิน 3 ด้าน คือ

3.1.1 ด้านความเหมาะสมของร่างหลักสูตร เป็นการประเมินความเหมาะสม ของร่างหลักสูตร 6 ด้าน ได้แก่

- 1) ด้านโครงสร้างหน่วยการเรียนรู้
- 2) ด้านสาระการเรียนรู้
- 3) ด้านผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง
- 4) ด้านการจัดการเรียนรู้
- 5) ด้านสื่อการเรียนรู้และแหล่งการเรียนรู้
- 6) ด้านการวัดและประเมินผล

โดยวัดจากแบบประเมินความเหมาะสมของร่างหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Numerical Rating Scale) โดยแบ่งเกณฑ์การให้คะแนนเป็น 5 ระดับ ดังนี้

- 5 หมายถึง หลักสูตรมีความเหมาะสมมากที่สุด
- 4 หมายถึง หลักสูตรมีความเหมาะสมมาก
- 3 หมายถึง หลักสูตรมีความเหมาะสมปานกลาง
- 2 หมายถึง หลักสูตรมีความเหมาะสมน้อย
- 1 หมายถึง หลักสูตรมีความเหมาะสมน้อยที่สุด

เกณฑ์การตัดสิน ต้องมีคะแนนเฉลี่ยจากการประเมินของผู้เชี่ยวชาญตั้งแต่

3.50 ขึ้นไป

3.1.2 ด้านความสอดคล้องของร่างหลักสูตร เป็นการประเมินความสอดคล้อง ในประเด็นต่างๆ ของร่างหลักสูตร โดยวัดจากแบบประเมินความสอดคล้องของร่างหลักสูตร สถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร โดยวัดความสอดคล้องของร่างหลักสูตร ดังนี้

- 1) หน่วยการเรียนรู้ของหลักสูตรสถานศึกษาฯ มีความสอดคล้องกับ มาตรฐานการเรียนรู้
- 2) สาระการเรียนรู้ของหลักสูตรสถานศึกษาฯ มีความสอดคล้องกับ มาตรฐานการเรียนรู้

3) ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังของหลักสูตรสถานศึกษา มีความสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้

4) การจัดการเรียนรู้ของหลักสูตรสถานศึกษา มีความสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้

5) สื่อและแหล่งการเรียนรู้ของหลักสูตรสถานศึกษา มีความสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้

6) การวัดและประเมินผลของหลักสูตรสถานศึกษา มีความสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้

การประเมินความสอดคล้องของร่างหลักสูตร ใช้การวัดแบบมาตราส่วนประมาณค่า โดยแบ่งเกณฑ์การให้คะแนนเป็น 3 ระดับ ดังนี้

1 หมายถึง หลักสูตรมีความสอดคล้อง

0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่าหลักสูตรมีความสอดคล้อง

-1 หมายถึง หลักสูตรไม่มีความสอดคล้อง

เกณฑ์การตัดสิน ต้องมีคะแนนเฉลี่ยจากการประเมินของผู้เชี่ยวชาญในแต่ละรายการตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป

3.1.3 ด้านความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้ เป็นการประเมินความสอดคล้องในประเด็นต่างๆ ของแผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งวัดจากแบบประเมินความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

1) ด้านแผนการจัดการเรียนรู้กับหลักสูตร

2) ด้านกิจกรรมการเรียนรู้

3) ด้านสื่อและแหล่งการเรียนรู้

4) ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้

3.2 ประสิทธิภาพด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ผลการประเมินความสามารถในการเรียนรู้หลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร ซึ่งวัดจากแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ด้านสติปัญญา ใน 4 ด้าน คือ

3.2.1 ด้านความรู้ – ความจำ (Knowledge) เป็นข้อคำถามที่วัดความสามารถที่ระลึกออกมาได้หรือจำได้

3.2.2 ด้านความเข้าใจ (Comprehension) เป็นข้อคำถามที่วัดความสามารถในการจับในความสำคัญจากเรื่องราวหรือเหตุการณ์ต่างๆ

3.2.3 ด้านการนำไปใช้ (Application) เป็นข้อคำถามที่วัดความสามารถในการนำความรู้ที่เรียนมาไปใช้แก้ปัญหาในสถานการณ์ใหม่

3.2.4 ด้านการวิเคราะห์ (Analysis) เป็นคำถามที่วัดความสามารถในการแยกแยะส่วนย่อยๆ ของเหตุการณ์ เรื่องราว หรือเนื้อหาต่างๆ ว่าประกอบด้วยอะไร มีจุดมุ่งหมายหรือความประสงค์สิ่งใด

เกณฑ์ตัดสิน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตรหลังการเรียนหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง สูงกว่าก่อนการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

3.3 ประสิทธิภาพด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ หมายถึง ผลการประเมินการรับรู้หรือเอาใจใส่ การตอบสนองต่อคุณธรรม จริยธรรมที่สำคัญ การดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงและสามารถนำมาเป็นแนวทางการปฏิบัติตน เพื่อดำรงชีวิตด้วยความสุขในสังคมต่อไป เป็นการประเมินนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร ภายหลังจากการเรียนหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งวัดจากแบบวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ประเมินใน 2 ด้าน คือ

3.3.1 ความขยันหมั่นเพียร หมายถึง เป็นข้อคำถามที่วัดความตั้งใจเพียรทำหน้าทีการทำงานอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ ไม่ทอดทิ้ง เมื่อพบอุปสรรค

3.3.2 ความประหยัด หมายถึง เป็นข้อคำถามที่วัดการรู้จักเก็บออมใช้ทรัพย์สินสิ่งของแต่พอควร พอประมาณให้เกิดประโยชน์คุ้มค่า ตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้าน ลดละความฟุ่มเฟือย มีชีวิตที่เรียบง่าย

เกณฑ์ตัดสิน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร ที่เรียนหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง อยู่ในเกณฑ์ดี โดยได้คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป

4. แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง แบบทดสอบที่ใช้วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านสติปัญญาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร ที่เรียนหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นและผ่านการหาคุณภาพแล้ว เป็นแบบทดสอบแบบเลือกตอบ มี 4 ตัวเลือก ซึ่งประเมินตามกระบวนการการวัดผลด้านสติปัญญาของบลูม (Bloom) โดยนำไปใช้วัดผู้เรียนก่อนและหลังการเรียนรู้อตามหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อหาประสิทธิภาพด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

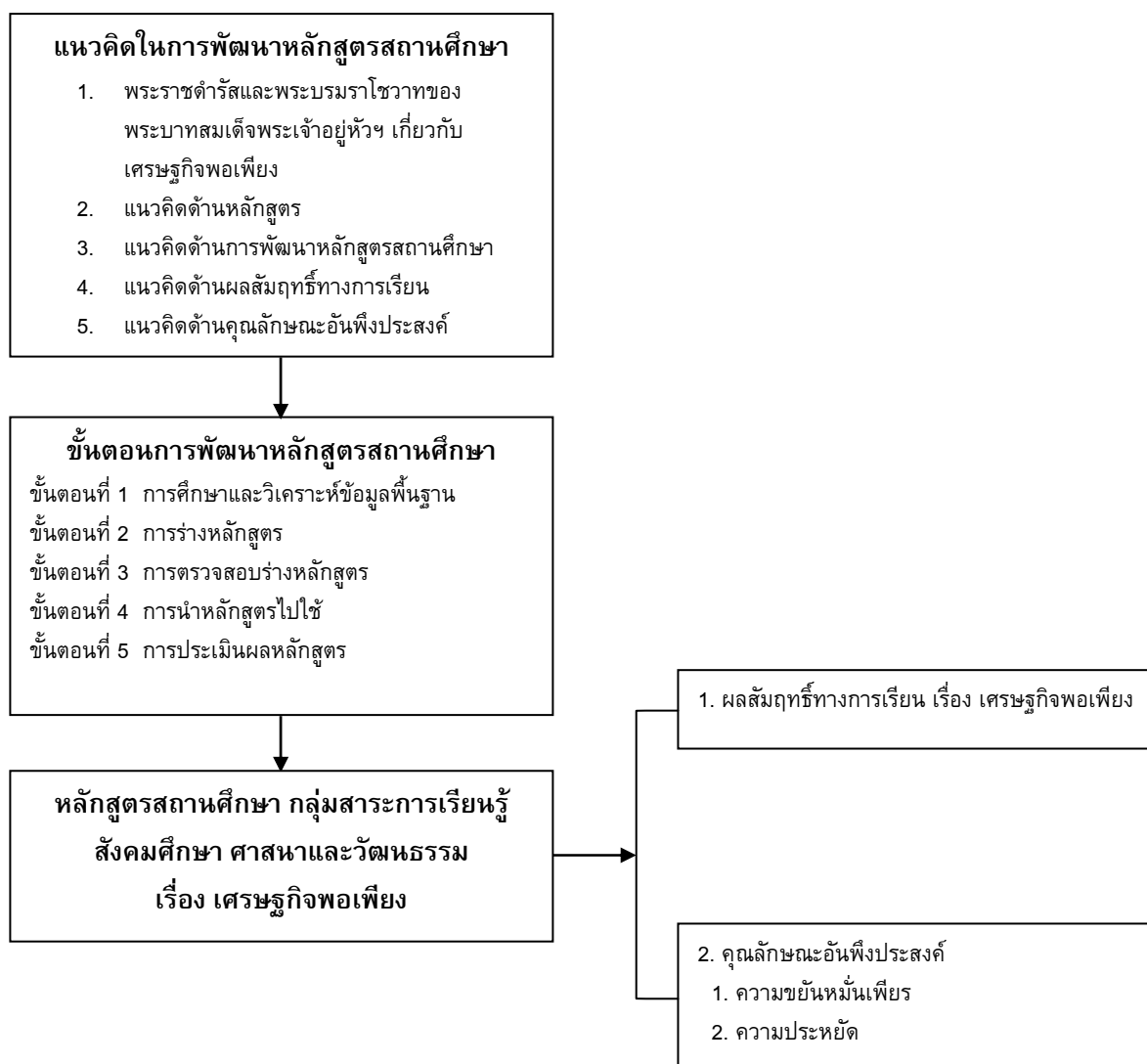
5. แบบวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ หมายถึง แบบประเมินที่ใช้วัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร ที่เรียนหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นและ

ผ่านการหาคุณภาพแล้ว โดยนำไปใช้วัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนหลังการเรียนรู้ตามหลักสูตรสถานศึกษา

การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่กำหนด ใช้แบบประเมินมาตราส่วนประมาณค่าแบบตัวเลข โดยแบ่งเกณฑ์การให้คะแนน 5 ระดับ คือ

- 5 หมายถึง คุณลักษณะอันพึงประสงค์อยู่ในระดับดีมาก
- 4 หมายถึง คุณลักษณะอันพึงประสงค์อยู่ในระดับดี
- 3 หมายถึง คุณลักษณะอันพึงประสงค์อยู่ในระดับปานกลาง
- 2 หมายถึง คุณลักษณะอันพึงประสงค์อยู่ในระดับน้อย
- 1 หมายถึง คุณลักษณะอันพึงประสงค์อยู่ในระดับน้อยที่สุด

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมุติฐานในการวิจัย

หลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร ที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพ โดยพิจารณาจาก

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร หลังการเรียนหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง สูงวก่อนการเรียน
2. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร ที่เรียนหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง อยู่ในเกณฑ์ดี โดยได้คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไปและร้อยละ 80 ของนักเรียนทั้งหมดมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์อยู่ในระดับดี

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร ผู้วิจัยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนำเสนอตามหัวข้อต่อไปนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวกับหลักสูตร
  - 1.1 ความหมายของหลักสูตร
  - 1.2 องค์ประกอบของหลักสูตร
  - 1.3 ระดับของหลักสูตร
  - 1.4 ลักษณะที่ดีของหลักสูตร
  - 1.5 ความสำคัญของหลักสูตร
2. เอกสารที่เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
  - 2.1 ความหมายการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
  - 2.2 แนวคิดการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
  - 2.3 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
  - 2.4 การประเมินหลักสูตรสถานศึกษา
3. เอกสารที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง
  - 3.1 พระราชดำรัสเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
  - 3.2 นิยามความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง
  - 3.3 หลักการของเศรษฐกิจพอเพียง
  - 3.4 วิธีการปฏิบัติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง
  - 3.5 เศรษฐกิจพอเพียงกับการศึกษา
4. เอกสารเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
  - 4.1 ความหมายของการวัดผลและการประเมินผล
  - 4.2 การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
  - 4.3 วิธีการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
5. เอกสารเกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์
  - 5.1 ความหมายของคุณลักษณะอันพึงประสงค์
  - 5.2 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ทางการเรียน
  - 5.3 วิธีการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. เอกสารที่เกี่ยวกับหลักสูตร

1.1 ความหมายของหลักสูตร

คำว่า หลักสูตร (Curriculum) ได้มีนักการศึกษา นักวิชาการและรวมทั้งผู้รู้ด้านในสาขาต่างๆ ได้ให้นิยามความหมายไว้ดังนี้

สุมิตร คุณานุกร (2518: 4-5) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง

1. เอกสาร ที่กำหนดโครงการศึกษาของผู้เรียน โดยบรรจุความมุ่งหมายของการให้การศึกษา ตลอดจนเนื้อหาสาระของความรู้ ประสบการณ์และกิจกรรมให้กับผู้เรียน

2. โครงการ ที่ประมวลความรู้และประสบการณ์ให้ผู้เรียน เพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถด้านต่างๆ ของผู้เรียน

3. วิชาความรู้สาขาหนึ่ง ที่ว่าด้วยหลักการและแนวปฏิบัติในการพัฒนาหลักสูตร

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2521: 3) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า ประสบการณ์ทั้งหลายที่โรงเรียนจัดให้แก่นักเรียน เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้และการพัฒนาตนเองไปในทิศทางที่โรงเรียนปรารถนา

ธำรง บัวศรี (2542: 6) หลักสูตร คือ แผนซึ่งประกอบด้วยจุดมุ่งหมายของการศึกษา การจัดเนื้อหาสาระ กิจกรรมและมวลประสบการณ์ ในแต่ละโปรแกรมการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการในด้านต่างๆ ตามจุดหมายที่ได้กำหนดไว้

วิชัย ดิสสระ (2535: 12) หลักสูตร คือ หลักสูตรแม่บทเอกสารและวัสดุอุปกรณ์การเรียน กิจกรรมการเรียนและการประเมินผล การเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนาหลักสูตรโดยสมบูรณ์แบบและจะต้องเป็นไปตามการกระบวนกรทั้ง 4 ตามลำดับ

วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวชช์ (2542: 44) หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ที่จัดให้กับผู้เรียน โดยมีการวางแผนไว้ล่วงหน้าอย่างเป็นขั้นตอน กำหนดไว้ในเอกสารเพื่อเป็นแม่บท ในการจัดการเรียนการสอนตามระดับชั้น

สุนีย์ เหมะประสิทธิ์ (2537: 2) ได้สรุปความหมายของหลักสูตร ได้ดังนี้

1. หลักสูตร ในฐานะที่เป็นวิชา (Courses) หรือเนื้อหาวิชา (Content) หรือกลุ่มวิชา (A Sequence of Courses) ที่จัดไว้อย่างมีระบบ

2. หลักสูตรในฐานะที่เป็นเอกสาร (Document) ซึ่งในรูปแบบของเอกสารหลักสูตร (Curriculum Guide หรือ Syllabus) คือ ตัวหลักสูตรประกอบด้วย หลักการ จุดมุ่งหมาย โครงสร้าง และเนื้อหา การเรียนการสอน เวลาเรียน การวัดประเมินผล ส่วนเอกสารประกอบหลักสูตรนั้น คือ เอกสารที่ให้รายละเอียดเกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปปฏิบัติ ได้แก่คู่มือครู โครงการสอน แผนการสอน กลุ่มวิชาหรือรายวิชาต่างๆ คู่มือการประเมินผลการเรียน หนังสือแบบเรียน หนังสืออ่านประกอบ ตลอดจนสื่ออุปกรณ์การเรียนการสอนต่างๆ หลักสูตรในความหมายนี้ มุ่งเน้นหลักสูตร ในฐานะที่เป็นแผนซึ่งเป็นเอกสารเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ (The Plan for Action) ให้บรรลุตามเป้าประสงค์ของหลักสูตร

3. หลักสูตรในฐานะที่เป็นกิจกรรมและประสบการณ์ (Activities and Experiences) หมายถึง กิจกรรมการเรียนรู้และประสบการณ์ต่างๆ ที่ผู้เรียนได้รับ ภายใต้การกำกับของผู้สอน สถานศึกษา และนักการศึกษา โดยบูรณาการ จุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ เทคนิคการสอนและ ประเมินผล ทั้งนี้มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความมองอกงามทั้งทางด้านพุทธิพิสัย (Cognitive domain) เจตพิสัย (Affective domain) และทักษะพิสัย (Psychomotor domain)

ดังนั้น หลักสูตร หมายถึง แผนจัดกิจกรรมหรือประสบการณ์ ซึ่งเป็นการวางแผนหรือ ประสบการณ์การเรียนการสอนแก่ผู้เรียน โดยระบุขั้นตอน วิธีการและเครื่องมือที่ใช้ เพื่อบรรลุผู้เรียน จุดมุ่งหมายหรือเป้าประสงค์ที่ได้กำหนดไว้

1.2 องค์ประกอบของหลักสูตร

ธารง บัวศรี (2532: 8) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่สำคัญมีดังนี้

1. จุดหมายของหลักสูตร (Curriculum Aims) หมายถึง ผลส่วนรวมที่ต้องการ ให้เกิดแก่ ผู้เรียนหลังจากที่เรียนจบหลักสูตรไปแล้ว
2. จุดประสงค์ของการเรียนการสอน (Instructional Objectives) หมายถึง สิ่งที่ต้องการให้ เกิดแก่ผู้เรียนหลังจากที่เรียนจบเนื้อหาสาระในวิชาที่กำหนดไว้
3. เนื้อหาสาระและประสบการณ์ (Content and Experiences) หมายถึง สิ่งที่ต้องการให้ ผู้เรียนได้เรียนรู้ และประสบการณ์ที่ต้องการให้ได้รับ
4. ยุทธศาสตร์การสอนการเรียน (Instructional Strategies) หมายถึง กระบวนการและ วิธีการในการจัดการเรียนการสอน รวมทั้งกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการทาง ความรู้และอื่นๆ
5. วัสดุอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน (Instructional Media and Materials) หมายถึง เครื่องมือ เครื่องใช้ และวัสดุต่างๆ รวมทั้งอุปกรณ์โสตทัศนศึกษาและอื่นๆ ที่ช่วยส่งเสริมคุณภาพ และประสิทธิภาพการเรียนการสอน
6. ประเมินผล (Evaluation) หมายถึง การประเมินผลหลักสูตรและการประเมินผลการ เรียนการสอน

นักการศึกษาที่มีความรู้เกี่ยวกับหลักสูตร ได้แก่ พิศมัย ธิณะแก้ว (2532: 9-10); สุนีย์ เหมาะประสิทธิ์ (2537: 21); วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวช (2542: 50-52); บุญชม ศรีสะอาด (2546: 11) ได้ กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรใกล้เคียงและสอดคล้อง ซึ่งสรุปพื้นฐานของหลักสูตรที่สำคัญอย่างน้อย 4 ส่วน คือ

1. จุดมุ่งหมาย (Objectives) เป็นการกำหนดทิศทางของการจัดการศึกษา การจัดการ เรียนการสอน เพื่อมุ่งให้ผู้เรียนได้พัฒนาไปในลักษณะต่างๆ ที่พึงประสงค์อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ ในสังคมนั้นๆ
2. เนื้อหาวิชา (Content) เป็นสาระสำคัญที่กำหนดไว้ในหลักสูตรมุ่งให้ผู้เรียนได้มี ประสบการณ์การเรียนรู้ เพื่อพัฒนาไปสู่จุดมุ่งหมายของหลักสูตร

3. การนำหลักสูตรไปใช้ (Curriculum Implementation) เป็นกิจกรรมที่จะแปลงหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมาย

4. การประเมินผล (Evaluation) การนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัตินั้นบรรลุจุดมุ่งหมายหรือไม่ ข้อมูลจากการประเมินผลนี้จะเป็นแนวทางไปสู่การปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรต่อไป
ดังนั้นองค์ประกอบของหลักสูตรที่สำคัญ สรุปได้ดังนี้

1. จุดหมายและจุดประสงค์ คือ การกำหนดรูปแบบ ทิศทางการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษา เพื่อสนองความต้องการของผู้เรียนสามารถนำความรู้ ความสามารถที่ได้ไปปรับใช้ในการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น

2. เนื้อหาสาระและประสบการณ์ คือ การเลือกเนื้อหาสาระ ความรู้และประสบการณ์การเรียนรู้ต่างๆ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาไปสู่จุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

3. การจัดการเรียนการสอน คือ เป็นกิจกรรมที่เปลี่ยนหลักสูตรไปสู่กระบวนการปฏิบัติให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

4. การวัดและประเมินผล คือ การพิจารณาคูณค่าของหลักสูตรตามที่กำหนดไว้ในความมุ่งหมายหรือไม่ มากน้อยเพียงไรและอะไรเป็นสาเหตุ เพื่อปรับปรุงหลักสูตรต่อไป

1.3 ระดับของหลักสูตร

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2525: 3-4) ได้แบ่งหลักสูตรเป็น 3 ระดับ ดังนี้

1. หลักสูตรระดับชาติหรือหลักสูตรแม่บท คือเป็นหลักสูตรแกนที่เขียนไว้กว้างและบรรจุมสาระที่จำเป็นที่ทุกคนในประเทศจะต้องเรียนรู้เหมือนกัน เพื่อเสริมสร้างความเป็นเอกลักษณ์ของชาติไว้

2. หลักสูตรระดับท้องถิ่น คือการนำเอาหลักสูตรแม่บทมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนนั้น สาระการเรียนรู้จะสอดคล้องสัมพันธ์กับท้องถิ่นมากขึ้น ไม่ใช่การเรียนรู้แบบรู้ไว้ใช้ว่า แต่เป็นการเรียนรู้ที่นำไปใช้ได้จริงในชีวิต

3. หลักสูตรระดับห้องเรียน ซึ่งเป็นหลักสูตรที่สำคัญที่สุด สังคมจะเปลี่ยนแปลงได้หรือไม่ นั้น อยู่ที่หลักสูตรระดับนี้ และบุคคลที่สำคัญที่สุด คือ ครู

การแบ่งระดับของหลักสูตร มีนักวิชาการด้านการศึกษา บุญชม ศรีสะอาด (2546: 19); และใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539: 15-16) ได้แบ่งระดับของหลักสูตรที่มีความสอดคล้องกัน ดังนี้

1. หลักสูตรระดับชาติหรือหลักสูตรแม่บท เป็นหลักสูตรที่กำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ และกิจกรรมอย่างกว้างๆ เพื่อให้ทุกคนได้เรียนรู้คล้ายคลึงกันและเพื่อสร้างเอกลักษณ์ของชาติ

2. หลักสูตรระดับท้องถิ่น เป็นหลักสูตรที่นำเอาหลักสูตรแม่บทมาปรับ เพิ่ม ขยาย หรือสร้างหลักสูตรย่อในระดับท้องถิ่นขึ้นมาเสริมหลักสูตรแม่บทเพื่อให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพความจำเป็น หรือความต้องการของท้องถิ่นนั้นๆ ดังนั้นหลักสูตรในระดับนี้จะมีลักษณะเป็นแนวปฏิบัติได้มากกว่าหลักสูตรแม่บท

3. หลักสูตรระดับโรงเรียนหรือห้องเรียน ที่สร้างหรือปรับ เพิ่ม ขยายให้สอดคล้องกับ สภาพและความต้องการของชุมชนที่โรงเรียนนั้นๆ ตั้งอยู่และนักเรียนนั้น ครูผู้สอนจะเป็นผู้ที่มี บทบาทมากที่สุด และจะเป็นหลักสูตรที่มีความสำคัญมาก เพราะจะทำให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ และประสบการณ์ไปใช้ในชีวิตและในท้องถิ่นของตน

แม้ว่าจะมีการปรับหลักสูตรระดับชาติให้เหมาะสมกับสภาพและวิถีการดำเนินชีวิตของ ชุมชนและท้องถิ่นแล้ว เพื่อให้การนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ (efficiency) อย่าง เสมอภาค(equality) และอย่างมีเสรีภาพ (freedom) จำเป็นอย่างยิ่งที่สถานศึกษาและครูผู้สอนจะต้อง คำนึงถึงสิ่งดังกล่าว เพื่อสนองตอบความต้องการจำเป็นของชาติและผู้เรียน โดยคำนึงถึงความ แตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียนด้วย หลักสูตรระดับห้องเรียนเป็นหลักสูตรที่สำคัญที่สุด สังคมจะ เปลี่ยนแปลงได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับหลักสูตรระดับนี้ ซึ่งผู้สอนเป็นบุคคลที่สำคัญที่สุดที่จะก่อให้เกิดการ พัฒนาการสอนให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรได้พัฒนาขึ้น

1.4 ลักษณะที่ดีของหลักสูตร

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2525: 2) กล่าวว่าหลักสูตรที่ดีนั้น ควรจะต้องเป็นหลักสูตรที่ตอบสนอง ความต้องการความสนใจของผู้เรียนอันสอดคล้องกับความต้องการของชีวิตที่เหมาะสมที่สุดได้แก่

1. สภาพทางเศรษฐกิจ
2. การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมทางการศึกษา
3. การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม
4. สภาพแวดล้อมทางจิตวิทยาที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้
5. สภาพทางการเมืองการปกครอง
6. สภาพทางด้านขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมค่านิยมและคุณธรรม

สุนีย์ เหมะประสิทธิ์ (2537: 6-7) ได้สรุปไว้ดังนี้

1. สอดคล้องกับแผนของพัฒนาของชาติ ได้แก่ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และแผนการศึกษาของชาติ ทั้งนี้เพราะหลักสูตรเปรียบเสมือนแม่บทของการจัดการศึกษา ซึ่งถือเป็นเครื่องมือสำคัญยิ่งของการพัฒนาชาติ

2. หลักสูตรควรมีลักษณะเป็นหลักสูตรเชิงรุก เพื่อเตรียมผู้เรียน ให้สามารถปรับตัว รับ การเปลี่ยนแปลงของสังคมได้อย่างมีสติ สามารถนำตนเองและฟังตนเองอย่างเต็มภาคภูมิ อีกทั้ง สามารถนำสังคมในชุมชนของตนไปในทิศทางของการพัฒนาที่เกื้อกูลซึ่งกันและกันอย่างสมานฉันท์

3. มีลักษณะพลวัต หรือยืดหยุ่น คล่องตัว เป็นปัจจุบันอยู่เสมอ เพื่อเปิดโอกาสให้เกิดการ ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงไปตามเงื่อนไข และสภาพของความต้อการและความเปลี่ยนแปลงของสังคม

4. เป็นผลที่เนื่องจากการกระบวนการพัฒนาหลักสูตรที่เป็นไปตามหลักวิชาเป็นวิทยาศาสตร์ สมเหตุสมผล และเป็นที่ยอมรับของสาธารณชน

5. หลักสูตรแต่ละระดับหรือชั้นมีความสอดคล้อง สัมพันธ์และต่อเนื่องกัน

6. มีช่องหรือเปิดโอกาสให้มีการปรับปรุงแก้ไขเป็นระยะ คือมีการประเมินหลักสูตรเป็นระยะๆ
7. มีกรอบกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียน ในด้านทักษะกระบวนการ มากกว่าเนื้อหาวิชา เช่น ทักษะหรือความสามารถในการแก้ปัญหา ความสามารถในการถ่ายโอนความรู้ มีพัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์และความมีเหตุผล
8. คำนี้ถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและเปิดโอกาส ให้ผู้เรียนได้สำรวจ และตรวจสอบความรู้ ความสามารถ ความสนใจ ความต้องการ และความถนัด เพื่อวางแผนทางการศึกษาและประกอบอาชีพของตน
9. ไม่สร้างความยุ่งยากหรือความสับสนต่อการนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติของผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้บริหาร ผู้สอน ศึกษานิเทศก์
10. ใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด คุ่มค่า และเป็นประโยชน์มากที่สุด
เซลเลอร์ และอเล็กซานเดอร์ (วิชัย ดิสสระ. 2533: 42-44; อ้างอิงจาก Saylor; & Alexander. 1974: 44-45) สรุปได้ดังนี้
  1. เนื้อหาสาระสำคัญของหลักสูตรครอบคลุมข้อมูลที่ได้มาจากนักเรียน สังคม กระบวนการเรียนและความรู้ที่ควรจะได้รับในระหว่างการศึกษา
  2. จุดมุ่งหมายของโรงเรียนวางไว้อย่างชัดเจนและเป็นที่ยอมรับกับผู้เกี่ยวข้อง
  3. กระบวนการเรียนผู้เรียนมีโอกาสก้าวหน้าและมีอิสระที่จะพัฒนาตามความสามารถ ความสนใจตามแนวทางของตนเอง
  4. นักเรียนและครูมีความเข้าใจตรงกันเกี่ยวกับแผนการเรียนต่างๆ ในหลักสูตร
  5. กลุ่มจุดมุ่งหมายที่สำคัญๆ มีความสอดคล้องกับโอกาสที่จะเรียนในแต่ละกลุ่ม เพื่อบรรลุถึงจุดมุ่งหมายนั้นๆ
  6. ในแต่ละขอบเขตหรือแต่ละกลุ่มของจุดมุ่งหมายและโอกาสในการเลือกทางเรียนที่เกี่ยวข้องมีรูปแบบหรือกระบวนที่แสดงให้เห็นความตั้งใจที่จะให้เกิดขึ้น
  7. แผนงานเหมาะสมกับศูนย์กลางการศึกษาในโรงเรียนและมีแผนการที่สร้างขึ้นจากภายนอกโรงเรียนและได้รับการปรับปรุงนำมาใช้โดยให้โอกาสทางการเรียนต่างๆ ได้รับการวางแผนให้คุณค่าต่อผู้เรียนและชุมชน
  8. ความต้องการที่เป็นแรงผลักดันจากภายนอกได้รับการพิจารณาผ่านกระบวนการที่กำหนดไว้อย่างสมดุลง
  9. แผนงานของหลักสูตรโดยส่วนร่วมมีความกว้างขวางและสอดคล้องกับการเรียน การสอน การวัดผล ตลอดทั้งจุดมุ่งหมายและโอกาสทางการเรียนที่กำหนดไว้
  10. กลุ่มที่รับผิดชอบในการวางแผนการนั้นเป็นตัวแทนของบุคคลที่เกี่ยวข้อง เช่น นักเรียน ผู้ปกครอง ประชาชน เป็นต้น
  11. แผนการต่างๆ เปิดโอกาสให้มีการแสดงปฏิกิริยาย้อนกลับจากนักเรียนหรือกลุ่มคนที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางที่จะปรับปรุงแผนนั้นๆ

12. แผนการและส่วนประกอบต่างๆ ของหลักสูตรมีโอกาสอธิบายและชี้แจงจนเป็นที่เข้าใจของนักเรียน ผู้ปกครองและบุคคลที่เกี่ยวข้อง

13. มีคณะกรรมการหรือหน่วยวัดและประเมินผลหรือกลุ่มคนหรือรายบุคคลที่จะรับผิดชอบในการพิจารณาปัญหาหรือรวบรวมปัญหาจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยมีขอบข่ายหรือสายงานที่จะทำหน้าที่ติดต่อประสานงานกับบุคคลที่แก้ปัญหานั้นๆ ได้

14. แผนงานนั้นๆ มีการใช้วัสดุอุปกรณ์ในศูนย์กลางการศึกษาของโรงเรียน ชุมชนอย่างกว้างขวางทั่วถึงและเป็นประโยชน์

15. แผนงานของหลักสูตรมีช่องว่างสำหรับการยืดหยุ่น เพื่อให้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตามโอกาสของการเรียน วิธีการเรียนการสอน ตลอดจนการรับฟังความคิดเห็นของครูและนักเรียน เพื่อพัฒนาให้ดีที่สุด

ดังนั้นหลักสูตรที่ดีควรมีคุณลักษณะดังนี้

1. มีความสอดคล้องกับแผนพัฒนาของประเทศ เช่น แผนพัฒนาศึกษาและสังคมแห่งชาติ แผนการศึกษาแห่งชาติ เป็นต้น
2. เป็นลักษณะเชิงรุก เพื่อเตรียมความพร้อมในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์รองรับการเปลี่ยนแปลงเพื่อที่จะพัฒนาประเทศต่อไป
3. มีความยืดหยุ่น สามารถปรับเปลี่ยน แก้ไขจุดบกพร่อง เพื่อความเหมาะสมกับสถานการณ์ยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป
4. มีการตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนา ปรับปรุง ความเหมาะสมแก่ผู้เรียน ครูหรือผู้สอน และผู้ที่เกี่ยวข้องทางการศึกษา

1.5 ความสำคัญของหลักสูตร

หลักสูตรเป็นเครื่องมือที่ถ่ายทอดเจตนารมณ์หรือเป้าประสงค์ของการศึกษาของชาติ ลงสู่ภาคปฏิบัติไปแปลงเป็นการกระทำขั้นพื้นฐานในโรงเรียนหรือสถานศึกษา ซึ่งเป็นแนวทางที่กำหนดไว้ว่า ควรเรียนรู้อะไร เนื้อหาสาระมากน้อยแค่ไหน ควรได้รับการฝึกฝนอบรมให้มีทักษะด้านใด และควรมีพัฒนาการในด้านร่างกาย จิตใจ สังคมและสติปัญญา (ธำรง บัวศรี.2535: 9)

ดวงเดือน เทศวานิช (2530: 17) หลักสูตรมีความสำคัญดังนี้

1. เป็นหลักและเป็นแนวทางในการปฏิบัติของครูว่าจะสอนอะไร สอนอย่างไร ในเวลาเท่าใด
2. เป็นแผนการดำเนินงานของนักบริหารการศึกษา ในการควบคุมดูแลและติดตามประเมินผลหลักสูตร
3. เป็นสิ่งกำหนดว่าผู้เรียนควรจะได้รับประสบการณ์และความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาวิชาอะไรบ้างที่เป็นประโยชน์แก่ผู้เรียน สังคมและประเทศชาติ
4. เป็นสิ่งกำหนดแนวทางในการส่งเสริมความเจริญงอกงามและพัฒนาการ ของผู้เรียนตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา

5. เป็นสิ่งกำหนดวิธีการดำเนินชีวิตของผู้เรียนให้เป็นไปด้วยดี มีความสุขและราบรื่น
6. เป็นสิ่งกำหนดแนวทางความรู้ ความสามารถ ความประพฤติ ทักษะและเจตคติในการที่จะอยู่ร่วมกันในสังคมและบำเพ็ญประโยชน์ต่อชุมชนและชาติ
7. เป็นเครื่องชี้ลักษณะของสังคมและบำเพ็ญประโยชน์ต่อชุมชนและชาติ
8. เป็นเกณฑ์มาตรฐานทางการศึกษา เพื่อควบคุมการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษาระดับต่างๆ

ทัศนีย์ ศุภเมธี (2535: 7) ความสำคัญของหลักสูตร สามารถสรุปได้ดังนี้

1. หลักสูตรเป็นแนวทางให้บุคคลผู้ที่ทำหน้าที่รับผิดชอบ และเกี่ยวข้องกับการศึกษาไปปฏิบัติ
2. หลักสูตรเป็นเกณฑ์มาตรฐานทางการศึกษา ใช้ควบคุมระบบการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษาระดับต่างๆ
3. หลักสูตร เป็นแผนการดำเนินงานของผู้บริหารการศึกษาที่จะต้องอำนวยความสะดวกให้การดำเนินงานทางด้านการเรียนการสอน ตลอดจนการประเมินผลให้เป็นไปตามนโยบายในการจัดการศึกษาของรัฐ
4. หลักสูตร เป็นแนวทางไปสู่ในการปฏิบัติของครู เพราะหลักสูตรจะเสนอแนะจุดมุ่งหมายการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินผลการเรียนการสอนซึ่งครูควรปฏิบัติตามอย่างจริงจัง
5. หลักสูตร เป็นตัวจักรสำคัญ เพราะเป็นเครื่องมือของรัฐในอันที่จะพัฒนาคน
6. หลักสูตรเป็นเครื่องชี้บอกถึงความเจริญของชาติ เพราะการศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคน
7. หลักสูตรจะเป็นตัวกำหนดแนวทางการให้ความรู้ ทักษะ เจตคติ ตลอดจนความสามารถของผู้เรียนที่จะเป็นประโยชน์ต่อสังคม

สุนีย์ เหมะประสิทธิ์ (2537: 7) ได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรดังนี้

1. เป็นเครื่องบ่งชี้ถึงสภาพของการพัฒนาและความเจริญเติบโตของประเทศ ทั้งทางวัตถุและจิตใจ
2. เป็นหลักหรือแนวทางในการปฏิบัติงานการจัดการศึกษา สำหรับบุคลากร ด้านการศึกษา อันได้แก่ นักการศึกษา ผู้บริหารการศึกษา ผู้สอน เป็นต้น
3. เป็นบรรทัดฐานหรือเกณฑ์มาตรฐานทางการศึกษา ที่ช่วยกำกับและตรวจสอบคุณภาพทางการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษา
4. เป็นสิ่งกำหนดแนวทางในการพัฒนาผู้เรียน ว่าควรได้รับประสบการณ์การเรียน ทั้งทางด้านความรู้ ความสามารถ ทักษะ ทศนคติ และความประพฤติอะไรบ้าง อันเป็นประโยชน์ ต่อเอง ท้องถิ่น และประเทศชาติ

จะเห็นได้ว่า หลักสูตร เป็นหัวใจสำคัญของการศึกษา และเป็นเครื่องชี้ถึงความเจริญของชาติ ถ้าประเทศใดมีหลักสูตรที่เหมาะสมทันสมัย และมีประสิทธิภาพ คนในประเทศนั้น ก็ย่อมมีความรู้และศักยภาพในการพัฒนาประเทศได้อย่างเต็มที่

2. เอกสารที่เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

2.1 ความหมายการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

การพัฒนาหลักสูตรมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องใช้ข้อมูลพื้นฐานทางเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง สังคมและวัฒนธรรม โดยศึกษาสิ่งที่เป็นปัญหาในปัจจุบันอันควรแก่การปรับปรุงเปลี่ยนแปลง ศึกษาพัฒนาการและความเปลี่ยนแปลงต่างของสังคมโลก รวมทั้งความคาดหวังในอนาคตของสังคมไทย ที่ต้องการจะพัฒนาผู้เรียนในปัจจุบันไปถึงเป้าประสงค์จุดหมายในอนาคต มาใช้ในการกำหนดจุดหมายของหลักสูตร ซึ่งจะ เป็นข้อกำหนดให้เกิดโครงสร้างของหลักสูตร และแนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2525: 10) การพัฒนาหลักสูตรและการสอน คือ ระบบโครงสร้างของการจัดโปรแกรมการเรียนการสอน การกำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระการปรับปรุงตำรา แบบเรียน คู่มือครู และสื่อการเรียนต่างๆ ตลอดจนการวัดและประเมินผลการใช้หลักสูตร การปรับปรุงแก้ไข และการให้การอบรมครูผู้ใช้หลักสูตรให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการพัฒนาหลักสูตรและการสอน รวมทั้งการบริหารและการบริการหลักสูตร

วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวชช์ (2542: 10) การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่หรือการจัดทำหลักสูตร ที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้นด้วยวิธีการปรับหรือขยาย

สุนีย์ เหมะประสิทธิ์ (2537: 39) การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุง หรือสร้างหลักสูตร ทั้งในแนวกว้างและแนวลึก เพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา โดยครอบคลุมถึงการพัฒนาร่างแผน ออกแบบและสร้างหลักสูตร การใช้หลักสูตร และการประเมินหลักสูตร

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์. 2539: 14; อ้างอิงจาก Saylor; & Alexander) ให้คำจำกัดความของการพัฒนาหลักสูตรว่าหมายถึง การจัดทำหลักสูตรเดิมที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น หรือเป็นการจัดทำหลักสูตรใหม่โดยไม่มีหลักสูตรเดิมอยู่ก่อน

อุมาพร หล่อสมฤดี (2545: 20) การพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน คือ การดำเนินการเพื่อให้ได้มาซึ่งแผนประสบการณ์หรือแผนการจัดการเรียนการสอนที่เกิดจากการตัดสินใจร่วมกันระหว่างบุคลากรของโรงเรียน เพื่อกำหนดการเรียนรู้ของนักเรียนที่ประกอบด้วย จุดประสงค์ เนื้อหาสาระ การจัดการเรียนการสอน กิจกรรมและสื่อต่างๆ รวมทั้งการวัดและประเมินผล

ดังนั้น การพัฒนาหลักสูตร คือ การวางแผน การดำเนินการหรือปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน โดยกำหนด จุดหมาย/จุดประสงค์ เนื้อหาสาระ/ประสบการณ์ การจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล เพื่อการพัฒนาหลักสูตรให้มีความสอดคล้องกับสภาวะการณ์ต่างๆ

2.2 แนวคิดการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

วิชัย ประสิทธิ์วุฒิวณิช (2542: 119) หลักการพัฒนาหลักสูตร เป็นแนวดำเนินการที่ใช้ในการประมวลข้อมูลแต่ละด้าน จัดหาข้อมูลเหล่านั้นอาจเป็นลำดับขั้นตอน มีหลักการที่สำคัญ คือ

1. การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน สำหรับการพัฒนาหลักสูตร เช่น สภาพเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมือง การปกครอง ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี เป็นต้น โดยใช้วิธีการทางสถิติหาข้อสรุป

2. การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร เป็นการกำหนดคุณลักษณะ ความรู้ ความสามารถ เจตคติ ค่านิยมต่างๆ ให้สอดคล้องกับผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน เป้าประสงค์ในแผนการศึกษาแห่งชาติ แผนพัฒนาต่างๆ ทั้งนี้ให้มีครบทุกพิสัยหรือขอบเขต

3. การกำหนดเนื้อหาสาระและประสบการณ์ เป็นการคัดเลือก การจัดเนื้อหาสาระและประสบการณ์ ที่คาดว่าจะช่วยให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาไปสู่จุดมุ่งหมายของหลักสูตร จึงต้องพิจารณาตัดสินความยาก ง่าย ความกว้าง ลึก ขอบข่ายให้เหมาะสมกับวุฒิภาวะของผู้เรียน

4. การนำหลักสูตรไปใช้ เป็นการนำโครงการประมวลความรู้หรือหลักสูตรไปปฏิบัติให้เกิดผล หัวใจสำคัญของการนำหลักสูตรไปใช้คือ การสอน บุคคลที่มีความสำคัญคือ ผู้สอนและผู้บริหารโรงเรียน

5. การประเมินหลักสูตร เป็นการพิจารณาเกี่ยวกับคุณค่าของหลักสูตร โดยนำผลที่ได้จากการวัดด้วยวิธีการต่างๆ มาพิจารณาร่วมกันแล้วสรุปเป็นคุณค่าของหลักสูตรฉบับนั้น

6. การปรับปรุง แก้ไข และเปลี่ยนแปลงหลักสูตร เป็นการตัดสินหลักสูตรฉบับที่กำลังใช้หรือทดลองใช้ในกรณีที่เป็นหลักสูตรฉบับร่างขึ้นใหม่โดยใช้วิธีการหรือรูปแบบอย่างใดอย่างหนึ่งหรือผสมผสานกัน

สุนีย์ เหมะประสิทธิ์ (สุนีย์ เหมะประสิทธิ์. 2537: 39-41; อ้างอิงจาก Oliva.1992: 30-45) ได้เสนอสัจพจน์ซึ่งเป็นความจริงโดยมีต้องพิสูจน์เกี่ยวกับหลักสูตร 10 ประการ

1. การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเป็นสิ่งจำเป็นและหลีกเลี่ยงไม่ได้ (Necessity and Inevitability)

2. การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเป็นผลผลิตของกาลสมัยหรือช่วงเวลา (Product of Its Time)

3. การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเป็นไปในลักษณะการเปลี่ยนแปลงร่วมสมัย (Concurrent Changes)

4. การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเป็นผลเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงตัวบุคคลที่เกี่ยวข้อง (Change in People)

5. การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรต้องอาศัยความร่วมมือจากกลุ่มต่างๆ (Cooperative Endeavor)

6. การพัฒนาหลักสูตรมีกระบวนการตัดสินใจเป็นพื้นฐาน (A Decision Making)

7. การพัฒนาหลักสูตรเป็นกระบวนการต่อเนื่องไม่มีที่สิ้นสุด (A Never-Ending Process)

8. การพัฒนาหลักสูตรเป็นกระบวนการการหลอมรวม (Comprehensive Process)

9. การพัฒนาหลักสูตรเป็นการพัฒนาอย่างมีระบบ (Systematic Development)

10. นักพัฒนาหลักสูตรดำเนินงานจากหลักสูตรที่มีอยู่เดิม (Starting from the Existing Curriculum)

ปีน และคณะ (Beane; et al. 1986: 356-357) ได้เสนอหลักเกณฑ์ในการพัฒนาหลักสูตร ดังนี้

1. แผนหลักสูตรควรพัฒนาให้สอดคล้องกับเป้าหมายและจุดประสงค์ของหลักสูตรที่กำหนดไว้

2. ควรคำนึงถึงศักยภาพของสถาบันการศึกษา ซึ่งเป็นผู้ดำเนินการตามโปรแกรมการศึกษาและกิจกรรมการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

3. ควรสอดคล้องกับความสนใจ ความต้องการจำเป็นและปัญหาของผู้เรียน

4. หลักสูตรควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ภายใต้ความแตกต่างระหว่างบุคคลและสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา โดยต้องตอบสนองจุดประสงค์ของหลักสูตร

5. หลักสูตรต้องกำหนดแนวทางการจัดสภาพการณ์การเรียนการสอน อันได้แก่จุดประสงค์ เนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียนรู้ ทรัพยากร และวิธีการวัดผล รวมทั้งตารางเวลา สิ่งอำนวยความสะดวก และการจัดสิ่งสนับสนุนต่างๆ เป็นต้น เพื่อช่วยผู้สอนและผู้เรียนเข้าใจ และปฏิบัติตามหลักสูตรได้ดีขึ้น

6. หลักสูตรควรพัฒนาภายใต้ข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้เรียน อันได้แก่ระดับพัฒนาด้านพุทธิพิสัย ความต้องการจำเป็นที่จะพัฒนา รูปแบบการเรียนรู้ ผลสัมฤทธิ์เดิม มโนคติเกี่ยวกับตนเองและอื่นๆ

7. เนื้อหาสาระที่กำหนดไว้ในหลักสูตร จะต้องก่อให้เกิดประโยชน์กับสถานศึกษาต่างๆ โดยต้องก่อให้เกิดความสมดุลระหว่างจุดประสงค์ของหลักสูตร และความต้องการจำเป็น ของกลุ่มผู้เรียนที่มีลักษณะหลากหลาย

8. หลักสูตรต้องมีลักษณะยืดหยุ่น เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันวางแผนจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยสอดคล้องกับเป้าหมายของหลักสูตร

9. หลักสูตรต้องมีลักษณะยืดหยุ่น คือให้ผู้สอนและผู้เรียนระดมความคิดในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ หรือให้ผู้สอนและผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กันในสภาพการณ์การเรียนรู้นั้นๆ

10. หลักสูตรต้องครอบคลุมและมีลักษณะสมดุลระหว่าง พุทธิพิสัย เจตพิสัย และทักษะพิสัย

บุญชม ศรีสะอาด (2546: 73) ได้สรุปหลักการพัฒนาหลักสูตรไว้ดังนี้

1. ใช้พื้นฐานจากประวัติศาสตร์ ปรัชญา สังคม จิตวิทยา และวิชาความรู้ต่างๆ

2. พัฒนาให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคม โดยวิเคราะห์ปัญหาความต้องการและความจำเป็นต่างๆ ของสังคม

3. พัฒนาให้สอดคล้องกับระดับพัฒนาการ ความต้องการและความสนใจของผู้เรียน

4. พัฒนาให้สอดคล้องกับหลักของการเรียนรู้
5. ในการเลือกและจัดประสบการณ์การเรียนรู้ จะต้องพิจารณาความเหมาะสม ในด้านความยากง่าย ลำดับก่อนหลัง ความต่อเนื่อง และบูรณาการของประสบการณ์ต่างๆ
6. พัฒนาในทุกจุดอย่างประสานสัมพันธ์กัน ตามลำดับจากจุดประสงค์ สาระความรู้และประสบการณ์ กระบวนการเรียนการสอน และการประเมินผล
7. พิจารณาถึงความเป็นไปได้สูงในทางปฏิบัติ
8. พัฒนาอย่างเป็นระบบ
9. พัฒนาอย่างต่อเนื่องไม่หยุดยั้ง
10. มีการวิจัยติดตามผลอยู่ตลอดเวลา
11. ดำเนินการในรูปของคณะกรรมการ
12. อาศัยความร่วมมืออย่างจริงจังของผู้เชี่ยวชาญและผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่าย

ระดับการพัฒนาหลักสูตร

ชูศรี สุวรรณโชติ (2542: 88-89) การพัฒนาหลักสูตรจะเกิดขึ้นเมื่อมีเหตุการณ์ต่างๆ ที่สำคัญดังนี้

1. เมื่อวิทยาการต่างๆ ของสังคมและของโลกมีการเปลี่ยนแปลงไป
2. เมื่อนโยบาย ปรัชญา และแนวทางการพัฒนาการศึกษาเปลี่ยนแปลงไป
3. เมื่อผู้ใช้หลักสูตรอันได้แก่ ผู้บริหารการศึกษา ครูผู้สอน นักเรียนและผู้ปกครองเรียกร้อง
4. เมื่อข้อมูลพื้นฐานของสังคมและชุมชนเปลี่ยนแปลง

จากหลักการสำคัญข้างต้น เมื่อมาพิจารณาโดยละเอียดแล้วหลักการพัฒนาหลักสูตร จะประกอบด้วยหลักการต่างๆ ดังนี้ คือ

1. หลักการพัฒนาหลักสูตรจะต้องมีการดำเนินงานเป็นขั้นตอน มีระเบียบแบบแผนและดำเนินงานตามลำดับขั้นตอนจนถึงขั้นสุดท้ายอย่างรอบคอบ
  2. หลักการพัฒนาหลักสูตรจะต้องเป็นส่วนที่สร้างความรู้และประสบการณ์ให้กับผู้เรียนที่ดีขึ้นกว่าหลักสูตรเดิม
  3. หลักการพัฒนาหลักสูตรจะต้องคำนึงถึงการอบรมครูประจำการให้เกิดความเข้าใจหลักสูตรที่ได้พัฒนาขึ้นมาใหม่ โดยทันทีเมื่อหลักสูตรใหม่ได้พัฒนาขึ้นมาและจะนำไปใช้
  4. หลักการพัฒนาหลักสูตรจะต้องคำนึงถึงตัวผู้เรียนที่จะได้รับผลจากหลักสูตรที่สร้างขึ้นมาใหม่ ทั้งนี้เป็นการได้ผลทั้งในด้านจิตใจและด้านทัศนคติ
  5. หลักการพัฒนาหลักสูตรจะต้องได้รับความร่วมมือและมีการประสานงานเป็นอย่างดีจากผู้ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งเอกสารข้อมูลต่างๆ ที่จะนำมาดำเนินงานอย่างพร้อมเพียง
  6. หลักการพัฒนาหลักสูตรจะต้องมีผู้อำนวยการในการพัฒนาหลักสูตรเป็นผู้นำ และมีความสามารถเป็นอย่างดี รู้จักเนื้อหาสาระนั้นอย่างลึกซึ้งดีพอที่จะนำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรนั้น
- การปฏิบัติการเกี่ยวกับหลักสูตรของโรงเรียน เซลเลอร์ และอเล็กซานเดอร์ (Saylor; & Alexander. 1974: 8-9) ซึ่งให้เห็นว่าการพัฒนาหลักสูตรนั้น มีงานที่ต้องทำสำคัญๆ อยู่ 3 ประการ คือ

1. การพิจารณาและการกำหนดเป้าหมายเบื้องต้นที่สำคัญของหลักสูตรที่จัดทำนั้น มีเป้าหมายเพื่ออะไร ทั้งโดยส่วนรวมและส่วนย่อยของหลักสูตรนั้นๆ อย่างชัดเจน

2. การเลือกกิจกรรมการเรียนการสอนและวัสดุประกอบการเรียนการสอน การเลือกสรรเนื้อหาสาระ เพื่อการอ่าน การเขียน การทำแบบฝึกหัด หัวข้อสำหรับการอภิปราย กิจกรรมทั้งในและนอกห้องเรียน เป็นต้น

3. การกำหนดระบบการจัดวัสดุอุปกรณ์และการจัดการเรียนการสอน ตลอดจนการจัดการทดลองที่เป็นประโยชน์และเหมาะสมกับการเรียนการสอนแต่ละวิชาและแต่ละชั้นเรียน

สุริยา เหมตะศิลป์ (2537: 141-145) ได้กล่าวถึงเงื่อนไขที่ทำให้มีการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนจากโครงการของ OECD/CERI (Organization for Economic Co-operation and Development: Centre for Education Research and Innovation) ซึ่ง สกิลเบ็ก (Skilbeck) ได้มีส่วนร่วมอย่างใกล้ชิดในโครงการ ได้สรุปการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนว่าเกิดขึ้นจากเงื่อนไข ดังนี้ (Skilbeck. 13-15)

1. การเรียกร้องของโรงเรียน เพื่อให้มีอำนาจมากขึ้น ในการสร้างหลักสูตร เป็นการเคลื่อนไหวในสังคมสมัยใหม่ เพื่อมีส่วนร่วมในการควบคุมและจัดการ ให้การตัดสินใจในเรื่องที่เกี่ยวข้องโดยตรง ได้รับการคาดหวังให้จัดเตรียมความเป็นผู้นำให้น้อยที่สุดต่อสมาชิกของโรงเรียนเอง ซึ่งประกอบด้วย นักเรียน ผู้ปกครองและชุมชนท้องถิ่น

2. นโยบายหลักสูตรที่สร้างมาจากส่วนกลางโดยท้องถิ่นไม่มีส่วนร่วม หรือการออกกฎหมายหรือสั่งให้เปลี่ยนแปลงในเนื้อหาของหลักสูตรและการจัดองค์การได้ทำให้เกิดความไม่พอใจหรือต่อต้านกัน เนื่องจากการขาดทรัพยากรหรือออกแบบไว้ไม่ครอบคลุมนวัตกรรมต่างๆ

3. โรงเรียนเป็นสถาบันทางสังคม ประกอบด้วยบุคคลที่มีความสัมพันธ์กันเป็นองค์กรที่มีชีวิต จำเป็นต้องจัดระบบการบริหารงานตามจุดประสงค์ขององค์กร เพื่อให้เด็กมีสัมฤทธิ์ผลการศึกษาที่ดีที่สุด โรงเรียนมีความสัมพันธ์เชิงซ้อนกับสิ่งแวดล้อม ไม่ใช่ลักษณะความสัมพันธ์ทางเดียว มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในเรื่องความคิด บุคลากรและทรัพยากร ต่างได้รับอิทธิพลซึ่งกันและกัน การดำเนินกิจกรรมของโรงเรียน รวมทั้งการตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อมต้องมีความเป็นอิสระ มีโอกาส มีศักยภาพและทรัพยากร คงไม่สามารถคาดหวังให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางของการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ ถ้าโรงเรียนไม่มีบทบาทในการตัดสินใจและกำหนดทิศทางของตัวเอง หลักสูตรเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของการจัดการเรียนการสอน ความมีชีวิตชีวา ความแข็งแกร่ง ทางการศึกษาของโรงเรียน และความสำเร็จในภารกิจทางการศึกษาของโรงเรียนขึ้นอยู่กับ การควบคุมหลักสูตรอย่างสมเหตุสมผลของโรงเรียนเอง

4. เนื้อหาของหลักสูตร ประกอบด้วย ประสบการณ์การเรียนรู้ที่ได้มีการวางแผน สนับสนุนทางด้านทรัพยากร จัดวางโครงสร้าง จัดระเบียบและจัดประสบการณ์ ตลอดจนจนมีการวัดและประเมินผลไว้ ประสบการณ์การเรียนรู้เหล่านี้ต้องร่างออกแบบเป็นแผนภูมิ โดยเริ่มจากทรัพยากรพื้นฐาน เนื้อหาของประสบการณ์ที่เรียกว่า วัฒนธรรม โครงสร้างของความรู้ที่เรียกว่า วิชาต่างๆ และแนวของเรื่อง หัวข้อเรื่องในชีวิตประจำวัน ในการร่างทำแผนภูมิประสบการณ์เหล่านี้ต้องให้

สัมพันธ์กับความต้องการของผู้เรียนแต่ละคนและสิ่งนี้จำเป็นต้องมีความรู้ที่ดีและรู้จักผู้เรียน ทั้งเป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่ม การวางแผนและการออกแบบหลักสูตรสำหรับกลุ่มนักเรียน ในสถาบัน ที่เฉพาะหรือมีความพิเศษออกไป เป็นสิ่งที่โรงเรียนเองสามารถทำได้ เพราะการสร้าง กำหนดการหรือรายวิชาเฉพาะ และการสอนทั้งการเรียนรู้อันกำหนดการหรือรายวิชาเฉพาะนั้น เป็นภารกิจเกี่ยวกับหลักสูตรที่สำคัญของโรงเรียน

5. ความจำเป็นที่ต้องมีการดัดแปลง การแก้ไขและการปรับในเรื่องเกี่ยวกับแผน กำหนดการ และแบบแผนสำหรับหลักสูตร เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ที่ไม่ได้คาดหมาย หรือ เหตุการณ์เฉพาะหน้าของการสอนและการเรียนรู้ อย่างน้อยที่สุดโรงเรียนควรอยู่ในฐานะที่จะ ดัดแปลงหลักสูตรให้เข้ากับสถานการณ์ของท้องถิ่นได้ เพราะว่าการเรียนรู้กิจกรรมของกลุ่ม และ กิจกรรมบางรายบุคคลมีอยู่หลากหลาย การใช้ประโยชน์ที่ต่างกันของทรัพยากร เครื่องมือ และ อื่นๆ ความยืดหยุ่นในการจัดการกับหลักสูตรเป็นเรื่องสำคัญสำหรับประสิทธิภาพในการจัดองค์การ ของโรงเรียน สิ่งเหล่านี้เป็นบทบาทของโรงเรียนเกี่ยวกับหลักสูตร บทบาทดังกล่าวสามารถจะ ดำเนินการไปได้อย่างประสิทธิผล เมื่อโรงเรียนมีอิสระและมีโอกาส ในรูปแบบของความรับผิดชอบที่ ได้รับการมอบหมายหรือแต่งตั้ง เพื่อที่จะออกแบบและสร้างหลักสูตรพอๆ กับที่มีโอกาสเปลี่ยนแปลง และแก้ไขหลักสูตร

6. บทบาทของครูในฐานะบุคคลทางวิชาชีพที่มีอิสระและรับผิดชอบไม่สามารถที่จะทำให้ สำเร็จได้ ถ้าไม่มีส่วนร่วมโดยตรงในส่วนที่สำคัญของหลักสูตร รวมทั้งการวางแผนหลักสูตร การ ออกแบบหลักสูตรและการประเมินผลหลักสูตร การรู้จักตนเองของครู การจูงใจ และการต้องการ สัมฤทธิ์ผล รวมทั้งการตัดสินใจเกี่ยวกับหลักสูตร เป็นสาระสำคัญของวิถีชีวิตทางวิชาชีพของครู

7. การมองย้อนไปในอดีต อาจเห็นว่าโรงเรียนในปัจจุบันนี้เป็นสถานที่มั่นคง และคงที่ สำหรับการพัฒนาหลักสูตรมากกว่าหน่วยงานทางการวิจัยและพัฒนาในระดับภูมิภาค (เขต) ระดับรัฐ และระดับชาติ โรงเรียนมีทรัพยากรที่มีประโยชน์ที่สุดสำหรับการพัฒนาหลักสูตร โดยเชิงโครงสร้าง โรงเรียนมีความมั่นคงมีเสถียรภาพในฐานะชุมชนโรงเรียนเกิดขึ้นด้วย คุณสมบัติของความรู้ความ ชำนาญและความเป็นวิชาชีพ และโรงเรียนสามารถระดมทรัพยากรต่างๆ มาใช้ได้

จะเห็นได้ว่า การพัฒนาหลักสูตร เป็นสิ่งที่นักการศึกษา ครูอาจารย์จะต้องดำเนินการอยู่ เสมอ จนเป็นกิจนิสัย จะกระทำทุกครั้งเมื่อสังคมมีสิ่งหนึ่งสิ่งใดเปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะสิ่งที่ เปลี่ยนแปลงไปนั้นจะทำให้ผู้เรียนได้เพิ่มพูนประสบการณ์ขึ้นมาใหม่ และพร้อมที่จะนำประสบการณ์ และความรู้ที่เกิดขึ้นนั้นไปพัฒนาตนและสังคมให้เจริญงอกงามยิ่งขึ้น

จากแนวคิดดังกล่าว การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ได้เปลี่ยนแปลงของสังคมและกระแส โลกาภิวัตน์ พร้อมทั้งมีการเปลี่ยนแปลงโดยน้อมนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญา และเป็นวาระ แห่งชาติ เพื่อเตรียมความพร้อมในการพัฒนาแบบองค์รวมซึ่งมีคนเป็นศูนย์กลาง นำไปสู่การพัฒนา อย่างมีคุณภาพ มีหลักธรรมาภิบาลและเป็นการพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

2.3 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

การพัฒนาหลักสูตรเป็นกระบวนการที่ทำให้ครูสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้กับผู้เรียนให้เป็นของผู้เรียน ซึ่งเป็นจุดหมายปลายทางที่สำคัญของการพัฒนาหลักสูตร กล่าวได้ว่า ผลผลิตโดยตรงของกระบวนการพัฒนาหลักสูตร คือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียน และในกระบวนการพัฒนาหลักสูตรในปัจจุบันทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของครูอีกด้วย เพราะเชื่อว่ากระบวนการพัฒนาหลักสูตรจะทำให้ครูได้รับความรู้มากขึ้น มีทักษะมากขึ้น และมีประสบการณ์มากขึ้น ไม่หยุดนิ่งของกระบวนการเรียนรู้ในสังคม ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เช่นในปัจจุบัน

รูปแบบในการพัฒนาหลักสูตรเป็นสิ่งสำคัญ เนื่องจากหลักสูตรเป็นแนวทางในการจัดการศึกษา ซึ่งมีนักการศึกษาและนักวิชาการ ได้เสนอรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรที่สำคัญดังนี้

รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของเชลเลอร์ อเล็กซานเดอร์ และเลวิส

(J.Galen Saylor and William M. Alexander and Arthur J. Lewis)

แนวคิดของเชลเลอร์ อเล็กซานเดอร์ และเลวิส (ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์. 2539: 20-22; อ้างอิงจาก Saylor; & Alexander. 1974; Saylor; Alexander; & Lewis. 1981) ประกอบด้วยกระบวนการพัฒนาหลักสูตรที่สำคัญ 4 ขั้นตอน

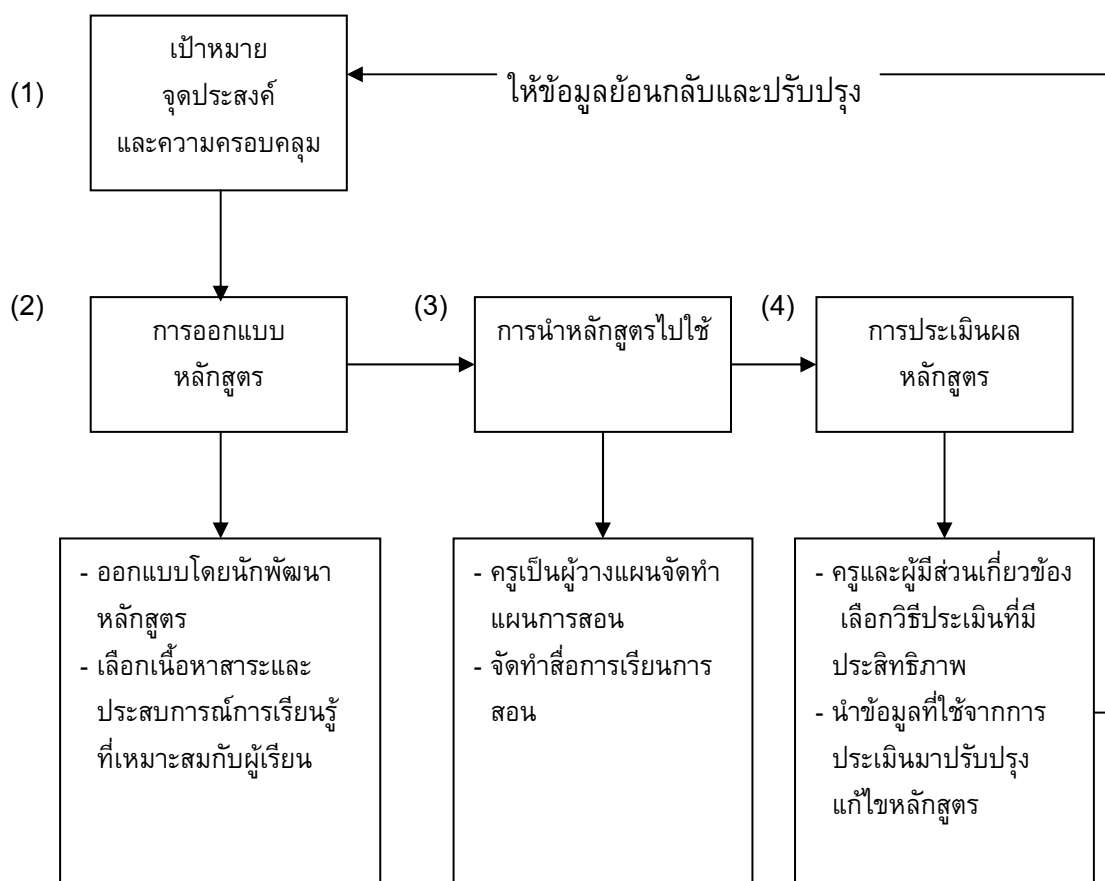
1. เป้าหมาย วัตถุประสงค์ และความครอบคลุม เป้าหมาย วัตถุประสงค์ และในแต่ละเป้าหมายควรบ่งบอกถึงความครอบคลุมของหลักสูตร ที่สำคัญได้แก่ พัฒนาการส่วนบุคคล มนุษยสัมพันธ์ ทักษะการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องและความชำนาญเฉพาะด้าน ซึ่งกำหนดจากความ เป็นโลกาภิวัตน์ ความต้องการของสังคมที่อยู่อาศัยกฎหมาย ข้อบังคับ เป็นต้น

2. การออกแบบหลักสูตร คือ การวางแผนเพื่อตัดสินใจเกี่ยวกับการเลือกและจัดเนื้อหาสาระ การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่สอดคล้องกับเป้าหมาย วัตถุประสงค์ โดยคำนึงถึงปรัชญา ความต้องการของสังคมและผู้เรียนมาพิจารณาด้วย

3. การนำหลักสูตรไปใช้ ครูต้องเป็นผู้วางแผนและวางแผนการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบต่างๆ รวมทั้งการจัดทำสื่อการเรียนการสอน เช่น ตำรา แบบเรียน วัสดุอุปกรณ์ ต่างๆ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในสิ่งที่ครูตั้งเป้าหมายไว้

4. การประเมินหลักสูตร ครูและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมกันตัดสินใจ เพื่อเลือกวิธีการประเมินผลที่สามารถประเมินผลที่สามารถประเมินได้ว่า หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นได้ผลตาม ความมุ่งหมาย การประเมินผลหลักสูตรจะเป็นข้อมูลที่สำคัญที่บอกผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้ว่าควรปรับปรุงหลักสูตรในจุดใด เพื่อประกอบการตัดสินใจในการวางแผนการใช้หลักสูตรในอนาคต

รูปแบบของการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของเชลเลอร์ อเล็กซานเดอร์ และ เลวิส แสดง ดังภาพประกอบ ดังนี้

ภาพประกอบ 2 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของเชเลอร์ อเล็กซานเดอร์และเลวิส

ที่มา: ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์. (2539). *การพัฒนาหลักสูตร: หลักการและแนวปฏิบัติ*. หน้า 20-22.

รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของสุมิตร คุณานุกร

สุมิตร คุณานุกร (2518: 5-8) ขบวนการพัฒนาหลักสูตรประกอบด้วยกิจกรรมหลัก 5 ประการดังนี้ คือ

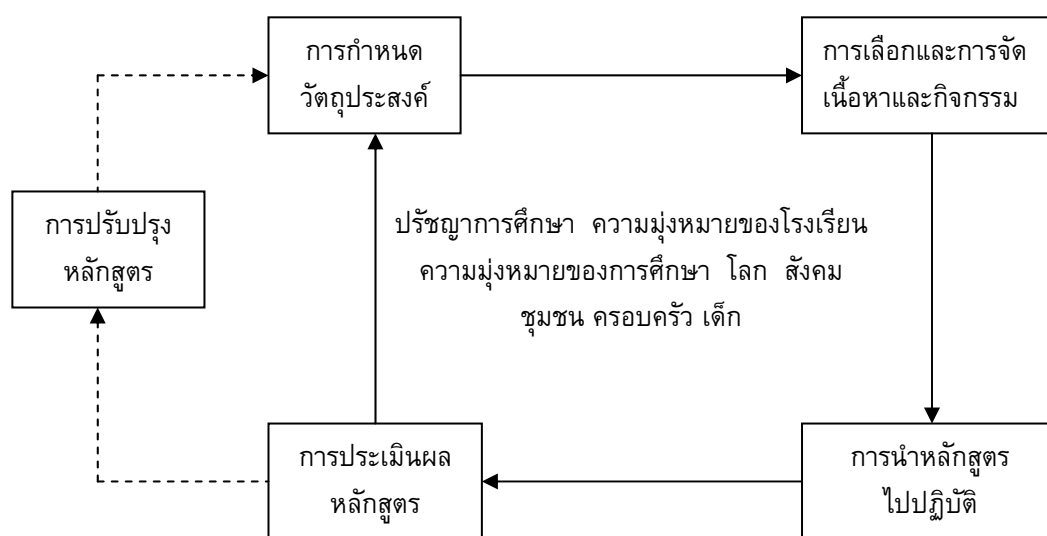
ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดความมุ่งหมายของหลักสูตร ในแต่ละหลักสูตรต้องมีความมุ่งหมายที่แสดงถึงเอกลักษณ์และวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันออกไป ความมุ่งหมายของหลักสูตรแต่ละระดับความสอดคล้องและเสริมความมุ่งหมายทางการศึกษาในระดับชาติ เพื่อสนองความต้องการของผู้เรียนที่มีสภาพทางจิตใจ ร่างกาย มีความสามารถในการเรียนรู้และมีความต้องการทางการศึกษาแตกต่างกันออกไป

ขั้นตอนที่ 2 การเลือก การจัดเนื้อหาวิชาและประสบการณ์ การเลือกสรรวิชาความรู้และประสบการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาไปสู่จุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ เมื่อเลือกเนื้อหาวิชาและประสบการณ์มาแล้ว ผู้พัฒนาหลักสูตรต้องพิจารณาต่อไปอีกว่า เนื้อหาสาระอะไรควรนำไปสอนก่อนหรือสอนหลัง เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้และพัฒนาไปได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

ขั้นตอนที่ 3 การนำเอาหลักสูตรไปใช้ การที่ผู้บริหารโรงเรียนและครู นำเอาโครงการของหลักสูตรที่เป็นรูปเล่มเหล่านั้นไปปฏิบัติให้เกิดผล ซึ่งรวมถึงการบริหารงานทางด้านวิชาการของโรงเรียน เพื่ออำนวยความสะดวกและนักเรียนสามารถสอนและเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลหลักสูตร คือการหาคำตอบว่า หลักสูตรสัมฤทธิ์ผลตามที่กำหนดไว้ในความมุ่งหมายหรือไม่ มากน้อยเพียงไร และอะไรเป็นสาเหตุ ผู้ปฏิบัติไม่สามารถจะดำเนินการให้บรรลุตามนั้นได้ทุกประการหรืออาจเป็นเพราะเลือกเนื้อหาหรือประสบการณ์ไม่สัมพันธ์กับความมุ่งหมาย ครูสอนไม่เป็น โรงเรียนขาดอุปกรณ์ ไม่มีคู่มือหลักสูตร ฯลฯ การประเมินผลหลักสูตรครอบคลุมไปถึงพิจารณาขั้นตอนของการพัฒนาหลักสูตรทั้งสามเพื่อหาข้อบกพร่อง

ขั้นตอนที่ 5 การปรับปรุงหลักสูตร เริ่มต้นด้วยขบวนการและขั้นตอน คือ ปรับปรุงความหมาย เมื่อความมุ่งหมายซึ่งเป็นแม่บทเปลี่ยนไป ขบวนการที่เหลือก็ต้องถูกเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องรับกันจนมาถึงการประเมินผลหลักสูตรและนำเอาข้อมูลที่ได้จากการประเมินผลไปปรับปรุงหลักสูตรอีก เป็นวัฏจักรวนเวียนต่อเนื่องกัน

ภาพประกอบ 3 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของสุมิตร คุณานุกร

ที่มา: สุมิตร คุณานุกร. (2518). *หลักสูตรและการสอน*. หน้า 8.

รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของวิชัย วงษ์ใหญ่

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2535: 5-25) ได้เสนอกระบวนการพัฒนาหลักสูตรแบบครบวงจร เพื่อให้การพัฒนาหลักสูตรเป็นไปในทิศทางเดียวกันมี 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานหรือสิ่งที่กำหนดหลักสูตรด้านต่างๆ ที่จะนำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร ได้แก่ สิ่งกำหนดหลักสูตรทางด้านวิชาการและสิ่งที่กำหนดหลักสูตรทางด้าน

สังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจและการเมือง เพื่อให้หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับผู้เรียน และสังคม เป็นไปตามเป้าหมายของการจัดการศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 รูปแบบการพัฒนา เป็นการนำข้อมูลพื้นฐานจากสิ่งกำหนดหลักสูตรในด้านต่าง ๆ มาใช้กำหนดรูปแบบของหลักสูตรว่าควรมีลักษณะใด โครงสร้างและองค์ประกอบของหลักสูตรเป็นอย่างไร ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นภาพรวมและมาตรฐานการศึกษาของแต่ละหลักสูตร

ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบหลักสูตร เป็นการตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรและศึกษาความเป็นไปได้ของหลักสูตรที่ร่างขึ้น เพื่อปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปใช้จริง การตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร อาจทำได้หลายวิธี เช่น การตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ หรือการทดลองใช้หลักสูตร

ขั้นตอนที่ 4 การปรับแก้หลักสูตรก่อนนำไปใช้ เป็นการนำข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนที่ผ่านมา มาสังเคราะห์เพื่อแก้ไขหลักสูตรอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ควรทบทวนให้รอบคอบว่า ข้อมูลส่วนใดที่จะใช้เพื่อการปรับปรุง และมีผลกระทบต่อโครงสร้างอื่นๆ ของหลักสูตรมากน้อยเพียงใด

รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของสุณีย์ ภูพันธ์

สุณีย์ ภูพันธ์ (2546: 174) ได้เสนอขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดจุดหมาย เป็นการกำหนดเป้าหมายของการพัฒนาหลักสูตร ที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 2 การจัดเนื้อหาของหลักสูตร เป็นการจัดเนื้อหาที่ตอบสนองจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

ขั้นตอนที่ 3 การนำหลักสูตรไปใช้ เพื่อหาข้อบกพร่องแล้วนำมาแก้ไขให้ได้หลักสูตรที่มีองค์ประกอบครบถ้วนสมบูรณ์ แล้วจึงนำหลักสูตรไปใช้

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินหลักสูตร เพื่อเป็นการตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร

ขั้นตอนที่ 5 การปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงหลักสูตร เป็นการนำผลที่ได้จากการประเมินหลักสูตรมาปรับปรุงและแก้ไขให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539: 124-135) ได้กล่าวถึงกระบวนการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น มีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การจัดตั้งคณะทำงาน

การจัดตั้งคณะทำงาน โดยคัดเลือกจากบุคคลที่มีความรู้ความสามารถในด้านเนื้อหาวิชา ด้านการสอน ด้านสภาพของท้องถิ่นและด้านการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งได้แก่ ครู หรือผู้สอน ผู้บริหาร โรงเรียน ศึกษานิเทศก์ วิทยากรท้องถิ่นหรือประชาชนที่มีความรู้ในด้านเนื้อหาวิชา ด้านสภาพปัญหา และความต้องการของสังคมในท้องถิ่นนั้นๆ และนักวิชาการ ซึ่งได้แก่ อาจารย์ จากมหาวิทยาลัย เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน

1. ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและความต้องการของชุมชน โดยศึกษาสภาพและความต้องการของชุมชน เช่น ด้านการศึกษา เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมประเพณี การประกอบอาชีพ ทั้งในปัจจุบันและอนาคต ความคาดหวังของชุมชน เป็นต้น
2. สสำรวจสภาพและความต้องการของผู้เรียน เพื่อให้หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นสอดคล้องกับพัฒนาการทางด้านร่างกาย สติปัญญาและจิตใจ รวมทั้งสอดคล้องกับความสนใจและความต้องการของผู้เรียนด้วย
3. ศึกษาทำความเข้าใจหลักสูตรแกนกลาง คณะทำงานต้องศึกษาให้เข้าใจเกี่ยวกับปรัชญา หลักการ จุดหมาย สื่อการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผลหลักสูตรและอื่นๆ เพื่อพิจารณาว่ามีส่วนใดที่หลักสูตรเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม
4. วิเคราะห์ศักยภาพของโรงเรียน เป็นการศึกษาสภาพทั่วไปของโรงเรียน ในด้านต่างๆ เช่น ด้านบุคลากร การบริหาร วัสดุอุปกรณ์ ความร่วมมือระหว่างบุคลากรภายในโรงเรียน ความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนหรือท้องถิ่น ฯลฯ ผลจากการวิเคราะห์ทำให้ทราบว่าโรงเรียนมีจุดเด่นหรือความพร้อมในเรื่องใดมากที่สุด และมีจุดด้อยหรือความขาดแคลนในเรื่องใดบ้าง เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการพิจารณาตัดสินใจในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น

ขั้นตอนที่ 3 กำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตร

การกำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตรวิชา ควรศึกษาจากสภาพ ปัญหา และความต้องการของท้องถิ่นและผู้เรียน จุดประสงค์ในระดับกลุ่มวิชาหรือกลุ่มประสบการณ์ของรายวิชานั้นๆ เพื่อกำหนดสภาพที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียนเมื่อเรียนจบรายวิชาแล้ว

ขั้นตอนที่ 4 การกำหนดเนื้อหา

การกำหนดเนื้อหาของรายวิชาอย่างกว้างๆ ให้สอดคล้องกับจุดประสงค์รายวิชาดังกล่าว และครอบคลุมส่วนที่เป็นทั้งความรู้และทักษะด้วย ซึ่งในส่วนนี้สามารถปรับเปลี่ยนเนื้อหาให้เหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่น

ขั้นตอนที่ 5 การกำหนดกิจกรรม

ควรกำหนดกิจกรรมให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์การเรียนรู้ โดยพิจารณาจากจุดประสงค์แต่ละข้อ กิจกรรมที่กำหนดไม่ควรมากหรือน้อยเกินไป เน้นทักษะกระบวนการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้กระทำกิจกรรม โดยครู ผู้สอน เป็นผู้ประสานกิจกรรมและชี้แนะ

ขั้นตอนที่ 6 การกำหนดคาบเวลาเรียน

การกำหนดคาบเวลาเรียนของรายวิชา มักถือเอาโครงสร้างของหลักสูตร และปริมาณของเนื้อหาที่ผู้เรียนต้องเรียนเป็นเครื่องกำหนด ในระดับประถมศึกษา จำนวนคาบเวลาเรียนที่กำหนดนั้น ต้องไม่ทำให้คาบเวลาเรียนสำหรับกลุ่มประสบการณ์หรือหน่วยย่อยที่มีอยู่เปลี่ยนแปลงไป

ขั้นตอนที่ 7 การกำหนดเกณฑ์การวัดและประเมินผล

เกณฑ์การวัดและประเมินผลในรายวิชาที่จัดทำขึ้นใหม่ สิ่งที่ต้องระบุ คือ รายวิชานี้มีการวัดและประเมินผลแบบใด เช่น ก่อนเรียน ระหว่างเรียนและเมื่อจบหลักสูตร เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 8 การจัดทำเอกสารหลักสูตร

การจัดทำเอกสารหลักสูตร เช่น แผนการสอน คู่มือครู หนังสืออ่านเพิ่มเติมและสื่อต่างๆ เพื่อให้ผู้ใช้หลักสูตรหรือครูผู้สอน สามารถนำหลักสูตรไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ขั้นตอนที่ 9 การตรวจสอบคุณภาพและการทดลองใช้หลักสูตร

การตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรและวัสดุหลักสูตรต่างๆ เพื่อนำผลมาปรับปรุงข้อบกพร่องก่อนนำไปใช้จริง ต้องกำหนดเป็นแผนอย่างมีขั้นตอนและระบบ มีการประชุมพิจารณา ร่วมมือกันหรือให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบว่าองค์ประกอบต่างๆ ของหลักสูตร เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ ก่อนนำไปใช้จริง

ขั้นตอนที่ 10 การเสนออนุมัติใช้หลักสูตร

เสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตามลำดับชั้น เพื่อขออนุมัติการใช้หลักสูตร

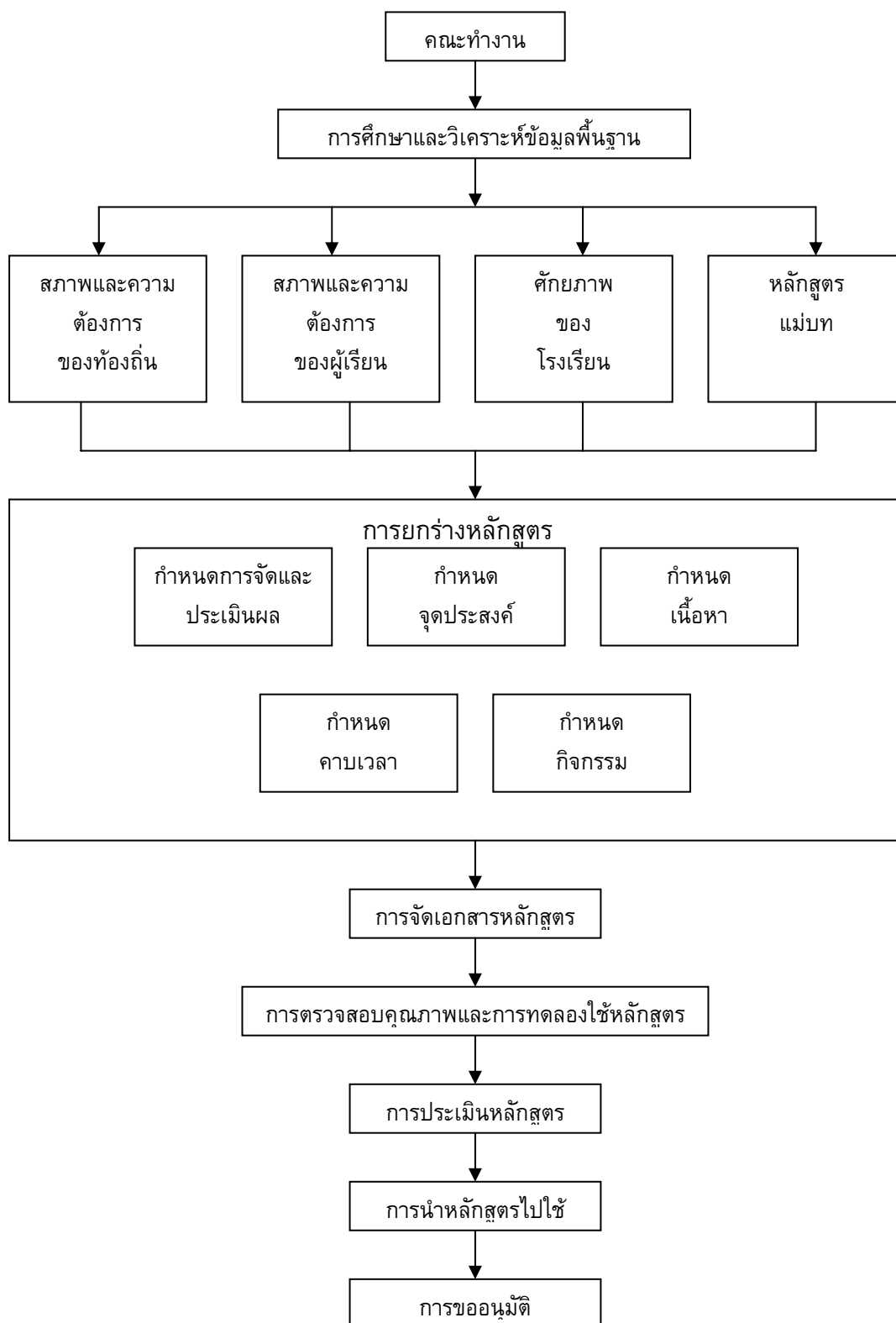
ขั้นตอนที่ 11 การนำหลักสูตรไปใช้

การวางแผนการใช้หลักสูตร โดยอบรมครูเกี่ยวกับวิธีการใช้หลักสูตร เพราะถึงแม้ว่ามีคู่มือครูในการใช้หลักสูตร หรือเอกสารประกอบหลักสูตรอื่นๆ แต่อาจเข้าใจไม่ตรงกัน เพื่อให้การสอนเป็นไปตามจุดประสงค์ของหลักสูตร

ขั้นตอนที่ 12 การประเมินผลหลักสูตร

เมื่อครูได้นำหลักสูตรไปใช้ในโรงเรียนระยะหนึ่งแล้ว โรงเรียนควรพิจารณาให้คุณค่าของหลักสูตรว่าเป็นอย่างไร ให้ผลตรงตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ มีส่วนใดที่ต้องปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้หลักสูตรมีคุณภาพดียิ่งขึ้น

จาก 12 ขั้นตอน กล่าวได้ว่าขั้นตอนที่ 1-2 เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ขั้นตอนที่ 3-7 เป็นการวางแผนและยกร่างหลักสูตร ขั้นตอนที่ 8-11 เป็นการนำหลักสูตรไปใช้ และขั้นตอนที่ 12 เป็นการประเมินหลักสูตร สรุปเป็นแผนภาพประกอบดังนี้

ภาพประกอบ 4 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของ ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์

ที่มา: ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์. (2539). การพัฒนาหลักสูตร: หลักการและแนวปฏิบัติ. หน้า

จากแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรดังกล่าว เพื่อให้เป็นเห็นภาพรวมของขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตรมีความสอดคล้องและความแตกต่างกันในรายละเอียดของแต่ละขั้นตอน ผู้วิจัยได้สังเคราะห์แนวคิดในการกำหนดขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร เพื่อกำหนดเป็นขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตรในการวิจัยครั้งนี้ ดังแสดงในตาราง 1

ตาราง 1 ขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตร

ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร					ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร
เซเลอร์และคณะ	สุมิตร คุณานุกร	วิชัย วงษ์ใหญ่	สุนีย์ ภูพันธ์	ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์	
1. กำหนดเป้าหมายวัตถุประสงค์และความครอบคลุม	1. กำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร	1. ศึกษาข้อมูลพื้นฐานหรือสิ่งกำหนดหลักสูตรด้านต่างๆ	1. กำหนดจุดมุ่งหมายหลักสูตร	1-2 วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน	1. การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน
2. ออกแบบหลักสูตร	2. เลือก การจัดเนื้อหาวิชาและประสบการณ์	2. กำหนดรูปแบบของการพัฒนาหลักสูตร	2. จัดเนื้อหาหลักสูตร	3-7 วางแผนและยกยกร่างหลักสูตร	2. การทำโครงร่างหลักสูตร
-	-	3. การตรวจสอบหลักสูตร	-	-	3. การตรวจสอบโครงร่างหลักสูตร
3. นำหลักสูตรไปใช้	3. นำหลักสูตรไปใช้		3. การนำหลักสูตรไปใช้	8-11 การนำหลักสูตรไปใช้	4. การนำหลักสูตรไปใช้
4. ประเมินหลักสูตร	4. ประเมินหลักสูตร 5. ปรับปรุงหลักสูตร	4. ปรับแก้หลักสูตร	4. ประเมินผลหลักสูตร 5. ปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงหลักสูตร	12 การประเมินหลักสูตร	5. การประเมินหลักสูตร

จากตาราง 1 แนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรในภาพรวมที่นักการศึกษาได้เสนอสอดคล้องกันแบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอน ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาเป็นแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคมิตร ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน เป็นการศึกษาค้นคว้าข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสภาพทั่วไป โดยแบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง (Structured Interview) วิเคราะห์ศักยภาพของโรงเรียน

วิเคราะห์หลักสูตรการศึกษาการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ ช่วงชั้นที่ 2 มาตรฐาน ส 3.1 นำข้อมูลที่ได้ใช้กำหนดองค์ประกอบของหลักสูตร เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ให้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับระดับการเรียนรู้ของผู้เรียน

ขั้นตอนที่ 2 การร่างหลักสูตร เป็นการนำข้อมูลพื้นฐานมาจัดทำร่างหลักสูตร โดยมีรายละเอียดประกอบด้วย วิสัยทัศน์ ภารกิจและเป้าหมาย คุณลักษณะอันพึงประสงค์ โครงสร้างหลักสูตร ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและสาระการเรียนรู้ คำอธิบายรายวิชา หน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้และแหล่งการเรียนรู้และการวัดและประเมินผล

ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบร่างหลักสูตร นำร่างหลักสูตรที่ได้มาประเมินด้านความเหมาะสมและความสอดคล้องของหลักสูตร โดยผู้เชี่ยวชาญด้านต่างๆ คือ ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน ผู้เชี่ยวชาญด้านเศรษฐกิจพอเพียง ศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร การจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาอย่างน้อย 5 ปี เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขร่างหลักสูตรให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขั้นตอนที่ 4 การนำหลักสูตรไปใช้ นำหลักสูตรที่ได้จากขั้นตอนที่ 3 นำไปทดลองใช้หลักสูตรตามแผนการจัดการเรียนรู้ เก็บรวบรวมข้อมูลของหลักสูตร เพื่อนำข้อมูลไปศึกษาวิเคราะห์ต่อไป

ขั้นตอนที่ 5 การประเมินหลักสูตร เป็นขั้นตอนตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรโดยแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและแบบวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้หลักสูตรมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

2.4 การประเมินหลักสูตรสถานศึกษา

ความหมายของการประเมินหลักสูตร

นักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของการประเมินไว้ต่างๆ ดังนี้

คาร์เตอร์ กู๊ด (Carter Good. 1945: 209) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การประเมินหลักสูตร คือ การประเมินผลของกิจกรรมการเรียนรู้ภายใต้ขอบข่ายของการสอนที่เน้นเฉพาะจุดประสงค์ของการตัดสินใจในความถูกต้องของจุดมุ่งหมาย ความสัมพันธ์และความต่อเนื่องของเนื้อหา และผลสัมฤทธิ์ของวัตถุประสงค์เฉพาะซึ่งนำไปสู่การตัดสินใจในการวางแผนการจัดโครงการ การต่อเนื่องและการหมุนเวียนของกิจกรรมโครงการต่างๆ ที่จะจัดให้มีขึ้น

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2523: 192) ให้ความหมายของการประเมินหลักสูตรไว้ว่า การประเมินหลักสูตรเป็นการพิจารณาเกี่ยวกับคุณค่าของหลักสูตรโดยใช้ผลจากการวัดในแง่มุมต่างๆ ของสิ่งที่ประเมินเพื่อนำมาพิจารณาร่วมกัน และสรุปว่าจะให้คุณค่าของหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมานั้นมาเป็นอย่างไรมีคุณภาพดีหรือไม่เพียงใด หรือได้ผลตรงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดหรือไม่ มีส่วนใดที่จะต้องปรับปรุงแก้ไข

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539: 192) กล่าวว่า การประเมินผลหลักสูตร หมายถึง การรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล แล้วนำข้อมูลมาใช้ในการตัดสินใจข้อบกพร่องหรือปัญหา เพื่อหาทาง

ปรับปรุงแก้ไขส่วนประกอบทุกส่วนของหลักสูตรให้มีคุณภาพดียิ่งขึ้นหรือตัดสินหาคุณภาพของหลักสูตรนั้นๆ

ดังนั้น การประเมินหลักสูตร หมายถึง การประเมินผลหลักสูตร โดยนำผลที่ได้มาพิจารณาตัดสินว่าหลักสูตรที่พัฒนามานั้นมีคุณภาพหรือไม่เพียงใด รวมทั้งสามารถบอกจุดบกพร่องหรือปัญหาของหลักสูตรนั้นๆ ได้ เพื่อการพัฒนาหลักสูตรในอนาคตต่อไป

จุดมุ่งหมายของการประเมินหลักสูตร

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2521: 151-152) การประเมินหลักสูตรใดๆ ก็จะมีจุดมุ่งหมายและขั้นตอนของการปฏิบัติส่วนใหญ่ ดังนี้

1. เพื่อหาคุณค่าของหลักสูตร โดยตรวจสอบดูว่าหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมานั้น สามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์หรือไม่ ซึ่งเป็นระยะของการพัฒนาหลักสูตรและการประเมินผลตามลำดับดังนี้คือ

1.1 การประเมินผลจุดมุ่งหมายทั่วไปของหลักสูตรและจุดมุ่งหมายเฉพาะที่สำคัญๆ ของหลักสูตร

1.2 การประเมินผลแต่ละระยะของการวางแผนงาน

1.3 การทดลองและการปรับปรุงวัสดุประกอบหลักสูตรและวิธีการสอนต่างๆ

1.4 การประเมินระยะทดลองต่างๆ

1.5 การประเมินผลการทดลองใช้หลักสูตรของกลุ่มใหญ่

1.6 การควบคุมคุณภาพของการใช้หลักสูตรทั่วไป

2. เพื่อวัดผลดูว่า การวางแผนเค้าโครงและรูปแบบของหลักสูตร รวมทั้งวัสดุประกอบหลักสูตร และการบริหารหลักสูตรเป็นไปในทางที่ถูกต้องหรือไม่ โดยแบ่งระยะของการประเมินผลดังนี้

2.1 ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาวิชา ตรวจสอบเสนอแนะให้ข้อมูลในการประเมินผล

2.2 กลวิธีการสังเกต การสอน เพื่อความเที่ยงตรงในการประเมินผล

2.3 ศึกษาแหล่งข้อมูลสำหรับการประเมินผล จากครู ผู้ปกครองและชุมชน

2.4 รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการประเมินผล

3. การประเมินผลจากตัวผู้เรียนเอง เพื่อตรวจสอบดูว่ามีลักษณะอันพึงประสงค์เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรหรือไม่ เพียงไร

ทิตนา แชมมณี (รัตนะ บัณฑิต. 2535: 71; อ้างอิงจาก ทิตนา แชมมณี. 2528: 113-114) กล่าวถึงจุดมุ่งหมาย 3 ประการ คือ

1. เพื่อหาคุณค่าของหลักสูตรนั้น โดยดูว่าหลักสูตรที่จัดขึ้นสามารถสนองตามวัตถุประสงค์ที่หลักสูตรนั้นต้องการหรือไม่

2. เพื่อตัดสินใจว่า การวางแผนเค้าโครงและรูปแบบของหลักสูตร ตลอดจนการบริหารงาน และการสอนตามหลักสูตร เป็นไปในทางที่ถูกต้องแล้วหรือไม่

3. เพื่อวัดผลดูว่า ผลผลิตคือผู้เรียนนั้นเป็นอย่างไร

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539: 192 –193) มีจุดมุ่งหมาย ดังนี้

1. เพื่อหาทางปรับปรุงแก้ไขสิ่งบกพร่องที่พบในองค์ประกอบต่างๆ ของหลักสูตร การประเมินผลในลักษณะนี้มักจะดำเนินในช่วงที่การพัฒนาหลักสูตรยังคงดำเนินการอยู่ เพื่อที่จะพิจารณาว่าองค์ประกอบต่างๆ ของหลักสูตร เช่น จุดหมาย โครงสร้าง เนื้อหา การวัดผล ฯลฯ มีความสอดคล้องและเหมาะสมหรือไม่ สามารถนำมาปฏิบัติในช่วงการนำหลักสูตรไปทดลองใช้ หรือ ในขณะที่การใช้หลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนกำลังดำเนินอยู่ได้มากน้อยเพียงใด ได้ผลเพียงใด และมีปัญหาอุปสรรคอะไร จะได้เป็นประโยชน์แก่นักพัฒนาหลักสูตรและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบต่างๆ ของหลักสูตรให้มีคุณภาพดีขึ้นได้ทันเวลาที่
  2. เพื่อหาทางปรับปรุงแก้ไขระบบการบริหารหลักสูตร การนิเทศกำกับดูแล และการจัดกระบวนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น การประเมินผลในลักษณะนี้จะดำเนินการในขณะที่มีการนำหลักสูตรไปใช้ จะได้ช่วยปรับปรุงหลักสูตรให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้
  3. เพื่อช่วยในการตัดสินใจของผู้บริหารว่า ควรใช้หลักสูตรต่อไปอีก หรือควรยกเลิกการใช้หลักสูตรเพียงบางส่วน หรือยกเลิกทั้งหมด การประเมินผลในลักษณะนี้จะดำเนินการหลังจากที่ใช้หลักสูตรไปแล้วระยะหนึ่งแล้วจึงประเมินเพื่อสรุปผลตัดสินใจว่าหลักสูตร มีคุณภาพดีหรือไม่ดี บรรลุตามเป้าหมายที่หลักสูตรกำหนดไว้มากน้อยเพียงใด สนองความต้องการของสังคมเพียงใด และเหมาะสมกับการนำไปใช้ต่อไปหรือไม่
  4. เพื่อต้องการทราบคุณภาพของผู้เรียน ซึ่งเป็นผลผลิตของหลักสูตรว่ามีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามความมุ่งหวังของหลักสูตรหลังจากผ่านกระบวนการทางศึกษามาแล้วหรือไม่ อย่างไร การประเมินผลในลักษณะนี้จะดำเนินการในขณะที่มีการนำหลักสูตรไปใช้หรือหลังจากที่ใช้หลักสูตรไปแล้วระยะหนึ่งก็ได้
- จะให้เห็นว่า จุดมุ่งหมายของการประเมินหลักสูตร เพื่อให้ต้องการทราบคุณภาพ ข้อบกพร่อง เป็นเครื่องมือของผู้บริหารสถานศึกษาหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมา ว่าควรหรือไม่ควรใช้หลักสูตรต่อไป หรือไม่ อย่างไร

ประเภทของการประเมินหลักสูตร

การประเมินผลหลักสูตรแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ตามระยะเวลาจุดมุ่งหมายของการประเมินได้ดังนี้

1. การประเมินก่อนนำหลักสูตรไปใช้หรือการประเมินในระหว่างการร่างหลักสูตร (Ex-ante Evaluation) เป็นการประเมินเพื่อศึกษาความเป็นไปได้ของการใช้หลักสูตร ตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร เพื่อหาข้อมูลที่ไม่สมบูรณ์อันจะนำไปสู่การปรับแก้ก่อนนำหลักสูตรไปใช้
2. การประเมินในระหว่างการใช้หลักสูตร (On-going or Formative Evaluation) ในช่วงระยะการใช้หลักสูตร เพื่อเป็นการให้แน่ใจว่าหลักสูตรจะมีการดำเนินไปอย่างถูกต้อง จึงต้องมีการประเมินเป็นระยะเพื่อดูความก้าวหน้าการใช้หลักสูตรควบคุมแก้ไขปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นในขณะที่ใช้หลักสูตร

3. การประเมินหลังจากเสร็จสิ้นการใช้หลักสูตร (Summative Evaluation) เป็นการประเมินเพื่อสรุปผลการใช้หลักสูตรว่าบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะสำหรับการหลักสูตรต่อไป

โดยทั่วไปการประเมินหลักสูตรนิยมทำกัน คือ การประเมินก่อนนำหลักสูตรไปใช้ การประเมินหลักสูตรระหว่างการนำหลักสูตร และการประเมินหลังจากใช้หลักสูตร งานวิจัยนี้ก็เช่นเดียวกัน ดำเนินการตามขั้นตอนดังกล่าว

รูปแบบของการประเมินหลักสูตร

รัตนะ บัวสนธ์ (2535: 72-75) รูปแบบการประเมินหลักสูตร มีหลายรูปแบบแตกต่างกันไปตามลักษณะการใช้ มีดังนี้

รูปแบบการประเมินของไทเลอร์ (Tyler's Model of Evaluation)

ไทเลอร์ เป็นผู้ที่วางรากฐานการประเมินผลหลักสูตรนับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1930 และได้ให้คำนิยามของการศึกษาว่า การศึกษา คือ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ดังนั้นการประเมินผลหลักสูตรจึงเป็นการเปรียบเทียบว่า พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปเป็นไปตามจุดมุ่งหมาย ที่ได้ตั้งไว้หรือไม่ (Worthen; & Sanders. 1973: 211) นอกจากนี้ ไทเลอร์ มีความเห็นว่า กระบวนการจัดการศึกษานั้นประกอบไว้ด้วยองค์ประกอบ 3 อย่าง คือ จุดมุ่งหมายของการศึกษา ประสบการณ์เรียนรู้ และการพิจารณาผลสัมฤทธิ์ ซึ่งทั้งสามส่วนนี้มีความสัมพันธ์กัน (Tyler. 1949: 110-125)

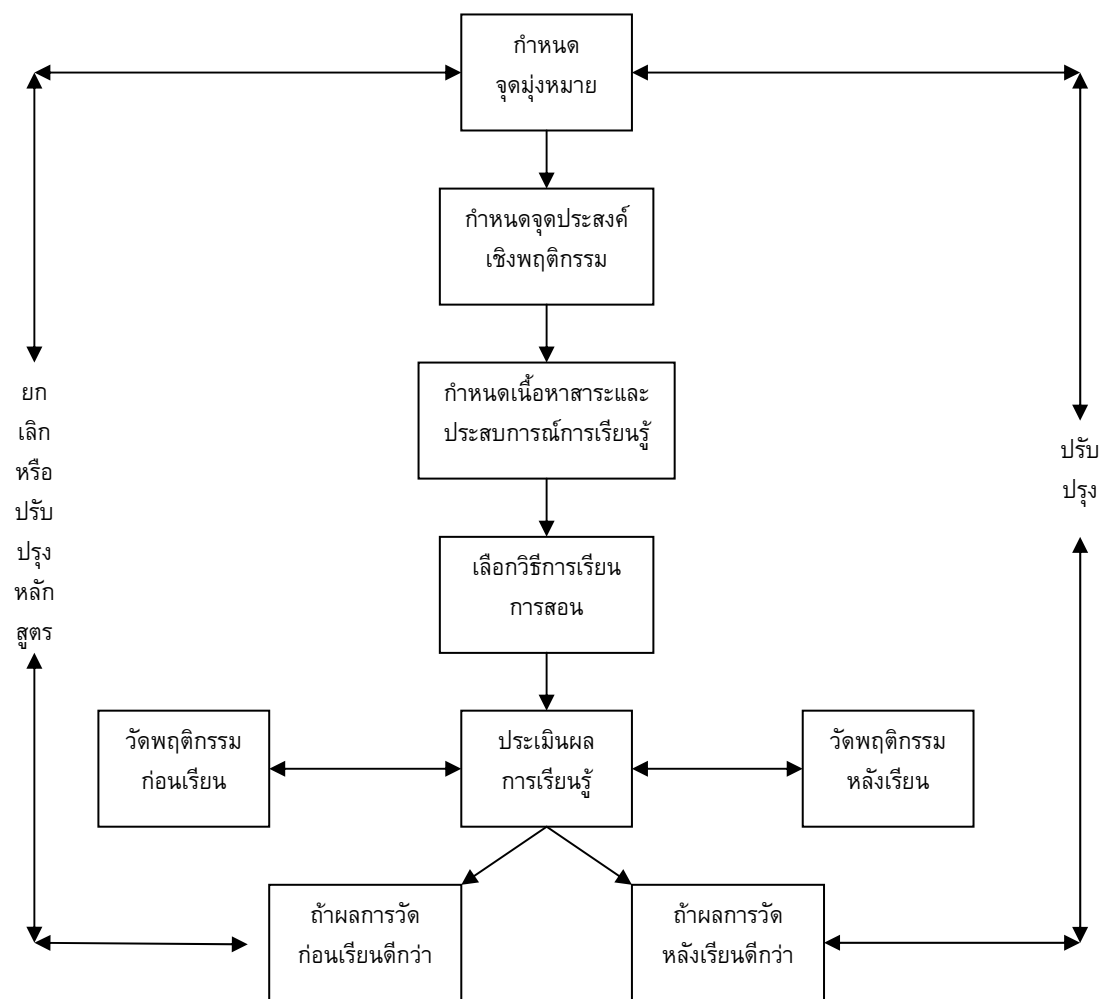
ตามแนวคิดดังกล่าวนี้ พื้นฐานของการจัดหลักสูตร คือ ผู้จัดทำหลักสูตรจะต้องสามารถวางจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนว่าต้องการให้ผู้เรียนเปลี่ยนหรือมีพฤติกรรมเป็นอย่างไร บทบาทของการประเมินหลักสูตรจึงอยู่ที่การดูผลผลิตของหลักสูตรว่า ตรงตามจุดมุ่งหมายหรือไม่ แนวคิดของไทเลอร์ ยึดความสำเร็จของจุดมุ่งหมายเป็นหลัก (Goal Attainment Model)

จุดมุ่งหมายของการประเมินหลักสูตรของไทเลอร์ ถือว่าเป็นการประเมินผลหลักสูตรเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนและเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งได้เสนอขั้นตอนการเรียนการสอนและการประเมินผลดังนี้

1. กำหนดจุดมุ่งหมายอย่างกว้างๆ โดยการวิเคราะห์ทรัพยากรของจุดมุ่งหมาย (Goal Sources) คือ นักเรียน สังคม และเนื้อหาสาระ และขอบเขตของจุดมุ่งหมาย (Goal-Seleans) คือ จิตวิทยาการเรียนรู้และปรัชญาการศึกษา
2. กำหนดจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมอย่างชัดเจน เฉพาะเจาะจง ซึ่งจะเป็นพฤติกรรมที่ต้องการวัดในภายหลัง
3. กำหนดเนื้อหาหรือประสบการณ์ทางการศึกษา เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้
4. เลือกวิธีการเรียนการสอนที่เหมาะสมที่จะทำให้เนื้อหาหรือประสบการณ์ ที่วางไว้ประสบความสำเร็จ

5. ประเมินผลโดยการตัดสินด้วยการวัดผลทางการศึกษา หรือการทดสอบสัมฤทธิ์ผลในการเรียน

6. ถ้าไม่บรรลุจุดมุ่งหมายที่วางไว้ก็จะต้องมีการตัดสินใจที่จะยกเลิก หรือปรับปรุงหลักสูตรนั้น แต่ถ้าบรรลุตามจุดมุ่งหมายก็อาจจะใช้ผลสะท้อนกลับ (Feedback) ของหลักสูตรนั้นเป็นข้อมูลในการปรับปรุงการกำหนดจุดมุ่งหมาย หรือใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาคุณค่าของหลักสูตร การประเมินผลของไทเลอร์ได้จัดลำดับขั้นตอนการเรียนการสอน และการประเมินผลดังภาพประกอบนี้

ภาพประกอบ 5 ขั้นตอนการเรียนการสอนและการประเมินหลักสูตรของไทเลอร์

ที่มา: ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์. (2539). *การพัฒนาหลักสูตร: หลักการและแนวปฏิบัติ*. หน้า 225.

การประเมินตามขั้นตอนของไทเลอร์ จึงเป็นกระบวนการเวียนกลับ (Recurring Process) นอกจากนั้นการเปลี่ยนแปลงข้อแก้ไขหรือปรับปรุงจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่ประเมินนั้นก็ส่งผลให้เกิดการปรับปรุงวิธีการในการประเมินด้วย (Worthen; & Sanders. 1973: 156) การประเมินผลแบบนี้จึงมีลักษณะเป็นการประเมินผลสรุป (Summative Evaluation)

รูปแบบการประเมินของสครีฟเวน (Scriven)

สครีฟเวน เสนอลักษณะของการประเมินผลหลักสูตรไว้ 4 ลักษณะ คือ

1. การประเมินผลย่อย (Formative Evaluation) เป็นการประเมินผลสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นจริงในขณะที่ใช้หลักสูตรอยู่ เพื่อเป็นประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอน
2. การประเมินผลรวบยอด (Summative Evaluation) เป็นการประเมินผลสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นจริงเมื่อสิ้นสุดกระบวนการใช้หลักสูตรแล้ว เพื่อตัดสินคุณค่าของหลักสูตร
3. การประเมินผลภายใน (Intrinsic Evaluation) เป็นการประเมินคุณค่าของสิ่งต่างๆ ภายในตัวของมันเอง เช่น การประเมินเนื้อหา จุดมุ่งหมาย โครงสร้างของหลักสูตร ฯลฯ เป็นต้น
4. การประเมินผลสำเร็จ (Pay-off Evaluation) เป็นการประเมินผล ที่เกิดจากสิ่งต่างๆ ที่ใช้ในการดำเนินการหลักสูตร เช่น การประเมินผลที่เกิดจากการสอนของครู ที่มีต่อนักเรียน การประเมินผลทั้ง 4 ลักษณะ ส่วนที่ สครีฟเวน เสนอมามีความสัมพันธ์กันดังนี้

ตาราง 2 รูปแบบการประเมินค่าของสครีฟเวน

ลักษณะการประเมิน	การประเมินภายใน	การประเมินผลสำเร็จ
การประเมินย่อย	ตัดสินความสมบูรณ์ของเนื้อหา โครงสร้างและลำดับของเนื้อหา	ตัดสินผลที่เกิดระหว่างที่ดำเนินการ
การประเมินรวม	ตัดสินขั้นสุดท้ายเกี่ยวกับวัสดุต่างๆ	ตัดสินผลที่เกิดขึ้นเป็นครั้งสุดท้าย

ที่มา: รัตนะ บัวสนธ์. (2539). การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น: กรณีศึกษาชุมชนแห่งหนึ่งในเขตภาคกลางตอนล่าง. หน้า 75.

ประโยชน์ของการประเมินหลักสูตร

สุมิตร คุณานุกร (2518: 201-202) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการประเมินผลหลักสูตร ดังนี้

1. ช่วยให้ความมุ่งหมายของหลักสูตรและจุดมุ่งหมายในการสอนกระจ่างขึ้น เพราะถ้าคลุมเครือก็วัดไม่ได้ ต้องมีความหมายให้กระจ่างเสียก่อนจึงจะประเมินได้
2. ช่วยส่งเสริมการสอนในโรงเรียนให้ดีขึ้น ข้อมูลที่ได้จากการประเมินผลจะมีลักษณะเป็นผลสะท้อน (Corrective feedback) ไปสู่การปรับปรุงหลักสูตรและการสอน
3. ส่งเสริมการเรียนของนักเรียน เมื่อความมุ่งหมายกระจ่างแล้ว นักเรียนก็สามารถเรียนรู้ได้อย่างชัดเจนว่าตนเองประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงไร เป็นการให้แรงจูงใจแก่นักเรียน
4. ช่วยในการแนะแนวของครู ข้อมูลต่างๆ ที่ครูรวบรวมได้เกี่ยวกับนักเรียนจะเป็นประโยชน์ต่อการแนะแนวไปในตัวด้วย

5. ช่วยในด้านการสื่อสารระหว่างโรงเรียนและผู้ปกครองเกี่ยวกับการเรียนของนักเรียน เป็นการส่งเสริมความสัมพันธ์ของโรงเรียนและชุมชนไปในตัวด้วย ประโยชน์ข้อนี้จะเกิดขึ้นได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับเทคนิคในการรายงานผลการเรียนของนักเรียนไปสู่ผู้ปกครอง ระบบที่ใช้อยู่ในปัจจุบันช่วยให้เกิดประโยชน์ข้อนี้น้อยมาก

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539: 197) กล่าวถึงประโยชน์ของการประเมินผลหลักสูตร ดังนี้

1. ทำให้ทราบว่าหลักสูตรที่สร้างหรือพัฒนาขึ้นนั้นมีจุดดีหรือจุดเสียตรงไหน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการวางแผนปรับปรุงได้ถูกจุด ส่งผลให้หลักสูตรมีคุณภาพดียิ่งขึ้น
2. ช่วยส่งเสริมและปรับปรุงการสอนให้ดีขึ้น เนื่องจากข้อมูลที่ได้จากการประเมินผล จะชี้ให้เห็นถึงข้อดีข้อเสียที่เกิดขึ้น จึงสามารถช่วยในการวางแผนการเรียนการสอน
3. ช่วยในการส่งเสริมการเรียนของผู้เรียน เนื่องจากผู้เรียนสามารถทราบระดับการเรียน และการพัฒนาของตน ซึ่งเป็นการสร้างแรงจูงใจแก่ผู้เรียนได้ทางหนึ่ง
4. ช่วยในการปรับปรุงการบริหารในสถานศึกษาและการปฏิบัติงานของบุคลากร
5. ช่วยในการแนะแนวทั้งด้านการเรียนและอาชีพแก่ผู้เรียน
6. ช่วยชี้ให้เห็นถึงคุณค่าของหลักสูตรที่พัฒนา

จะเห็นได้ว่า ประโยชน์ของการประเมินผลหลักสูตร สามารถเป็นเครื่องชี้วัดของหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น มีความถูกต้องเหมาะสม สอดคล้อง เพื่อส่งผลให้หลักสูตรมีคุณภาพดียิ่งขึ้น ซึ่งการประเมินผลหลักสูตรเป็นกระบวนการที่ซับซ้อน ตลอดทั้งรูปแบบและวิธีการประเมินผลก็แตกต่างกันออกไปตามหลักการและเหตุผลของแต่ละรูปแบบนั้นๆ

3. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียง

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) โดยคณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง (2549: 3-5) เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำริชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทย มาโดยตลอดนานกว่า 30 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ และเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้น และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกๆระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลก ยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผน และการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนใจชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริตและให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วย

ความอดทน ความเพียร มีสติปัญญาและความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

3.1 พระราชดำรัสเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) โดยคณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง (2549: 90-91) ได้ประมวลคำในพระบรมราโชวาทเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นแนวพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชดำรัสให้แก่คนไทยนำไปปฏิบัติอันยาวนาน ตามลำดับดังนี้

เมื่อวันที่ 19 กรกฎาคม พ.ศ. 2517 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ความว่า

“...การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐาน คือ ความมีกินมีใช้ ของประชาชนก่อนด้วยวิธีการที่ประหยัด ระมัดระวัง แต่ถูกต้องตามหลักวิชา เพื่อพื้นฐานเกิดขึ้นมั่นคงพอควรแล้ว การช่วยเหลือสนับสนุนประชาชนในการประกอบอาชีพ และตั้งตัวให้มีความพอกินพอใช้ก่อนอื่นเป็นพื้นฐานนั้น เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งยวด เพราะผู้ที่มีอาชีพและฐานะเพียงพอที่จะพึ่งตนเอง ย่อมสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าระดับที่สูงขึ้นไปได้โดยแน่นอน ส่วนการถือหลักที่จะส่งเสริมความเจริญ ให้ค่อยเป็นค่อยไปตามลำดับด้วยความรอบคอบระมัดระวังและประหยัดนั้น ก็เพื่อป้องกันความผิดพลาดล้มเหลว

และพระราชดำรัสพระราชทานแก่คณะผู้แทนสมาคมองค์การเกี่ยวกับศาสนา ครู นักเรียน โรงเรียนต่างๆ นักศึกษามหาวิทยาลัย ในโอกาสเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทถวายพระพรชัยมงคลเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2517 ดังความตอนหนึ่งว่า

“...คนอื่นจะว่าอย่างไรก็ช่างเขา จะว่าเมืองไทยล้าสมัย ว่าเมืองไทยเชย ว่าเมืองไทยไม่มีสิ่งที่ดีสมัยใหม่แต่เราอยู่พอมี พอกิน และขอให้ทุกคนมีความปรารถนาที่จะให้เมืองไทยอยู่พอกิน มีความสงบและทำงานตั้งอธิษฐาน ตั้งปณิธาน ในทางนี้ ที่จะให้เมืองไทยอยู่แบบพอกินไม่ใช่จะรุ่งเรื่องอย่างยอด แต่พอกิน มีความสงบเปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆ ถ้าเรารักษาความพอกินนี้ได้ เราก็จะยอดยิ่งยวดได้

ฉะนั้นทุกท่าน ซึ่งถือว่าเป็นผู้ที่มีความคิดและมีอิทธิพล มีพลังที่จะทำให้ผู้อื่น ซึ่งมีความคิดเหมือนกัน ช่วยกันรักษาส่วนรวมให้อยู่ดีกินดีพอสมควร ขออย่าพอกิน พอกิน มีความสงบ ไม่ให้คนอื่นมาแย่งคุณสมบัตินี้จากเราไปได้ ก็จะเป็นของขวัญวันเกิดที่ถาวรที่จะมีคุณค่าอยู่ตลอดกาล...”

อภิชาติ พันธเสน และคณะ (2549: 40-44) ต่อมาเมื่อวันที่ 18 ตุลาคม พ.ศ. 2518 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานพระบรมราโชวาทแก่ผู้สำเร็จการศึกษาจากสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า ความว่า

“...ภาวะเศรษฐกิจและสังคมในหลายประเทศเปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ การทุ่มเทสร้างเครื่องจักรกล อันก้าวหน้าและมีประสิทธิภาพสูงขึ้นใช้ในการผลิต ทำให้ผลผลิตทางอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว และมากมายจนอาจถึงขั้นฟุ่มเฟือย พร้อมกันนั้นก็ทำให้คนว่างงานลง เพราะถูกเครื่องจักรกลแย่งไปทำ เป็นเหตุให้เกิดความยุ่งยากตกต่ำขาดทุน เพราะสินค้าขายไม่ออก จึงน่าจะต้องตัดแปลง แนวคิด แนวปฏิบัติ การส่งเสริมความเจริญด้านอุตสาหกรรมไปบ้างให้สมดุลกับด้านอื่นๆ เพื่อความอยู่ รอด...”

ในโอกาสวันขึ้นปีใหม่พุทธศักราช 2523 ได้พระราชทานพระราชดำรัสแก่ประชาชน ชาวไทย ในเรื่องการเป็นอยู่โดยประหยัด เมื่อวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2522 ความว่า

“...วิถีทางดำเนินของบ้านเมืองและของประชาชนทั่วไปมีความเปลี่ยนแปลงมาตลอด เนื่องจาก ความวิปริตของวิถีแห่งเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและอื่นๆ ของโลก ยากยิ่งที่เราจะหลีกเลี่ยงให้พ้น ได้ จึงทำให้ต้องระมัดระวังประคับประคองตัวเรามากเข้าโดยเฉพาะ ในเรื่องการเป็นอยู่โดย ประหยัด เพื่อที่จะอยู่ให้รอดและก้าวหน้าต่อไปได้โดยสวัสดิ์...”

ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2540 ประเทศไทยได้ประสบปัญหาวิกฤติทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรง จนเกิดผลกระทบทั่วทั้งประเทศ และเพื่อเป็นการแก้ปัญหาดังกล่าว ประกอบกับการที่ทรงมีพระราช ประสงค์ให้ประชาชนคนไทยมีความพออยู่พอกินตามอัตภาพ จึงพระราชทานพระบรมราโชวาท เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2540 เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของประชาชน ในสภาวะที่ ประเทศประสบปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจ ความว่า

“...ถ้าสามารถที่จะเปลี่ยนไปในทางที่ จะทำให้กลับมาเป็นเศรษฐกิจแบบพอเพียงไม่ต้อง ทั้งหมด แม้จะครั้งหนึ่งก็ไม่ต้อง อาจจะมีเศษหนึ่งส่วนสี่ก็สามารถอยู่ได้ การแก้ไขจะต้องใช้เวลา ไม่ใช่ช่ย่างๆ โดยมากคนก็จะใจร้อนเพราะเดือนร้อน แต่ถ้าทำตั้งแต่เดี๋ยวนี้ก็จะสามารถที่จะแก้ไขได้”

“...ความจริงเคยพูดเสมอในที่ประชุมอย่างนี้ว่า “การจะเป็นเช่นนั้นไม่สำคัญ สำคัญอยู่ที่เรามี เศรษฐกิจแบบพอมีพอกิน แบบพอมีพอกินนั้นหมายความว่า อุ่มชูตัวเองได้” ให้มีพอเพียงกับตัวเอง อันนี้ก็เคยบอกว่าความพอเพียงนี้ไม่ได้ หมายความว่า ทุกครอบครัวจะต้องผลิตอาหาร ของตัว จะต้องทอผ้าใส่เอง อย่างนั้นมันเกินไป แต่ว่าในหมู่บ้านหรือในอำเภอจะต้องมีความพอเพียง พอสมควร บางสิ่งบางอย่างที่ผลิตได้มากกว่าความต้องการ ก็ขายได้แต่ขายในที่ไม่ห่างไกลเท่าไร ไม่ต้องเสีย ค่าขนส่งมากนัก อย่างนี้ท่านักเศรษฐกิจต่างๆ ก็มาบอกว่าล้าสมัย คนอื่นเขาต้องมีการ เศรษฐกิจที่ต้องการแลกเปลี่ยนเรียกว่า เป็นเศรษฐกิจการค้าไม่ใช่เศรษฐกิจความพอเพียง เลยรู้สึกว่าจะไม่หรูหรา แต่เมืองไทยเป็นประเทศที่มีบุญอยู่ว่า ผลิตให้พอเพียงได้...”

ต่อมาเมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2541 ทรงมีพระราชดำรัสพระราชทานแก่คณะ บุคคลต่างๆ ที่เข้าเฝ้าฯ ถวายชัยมงคล ในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิตฯ เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพิ่มเติมว่า

“...คำว่า เศรษฐกิจพอเพียงนี้ไม่มีในตำราไม่เคยมีระบบเศรษฐกิจพอเพียง มีอย่างอื่นแต่ ไม่ใช่คำนี้ ปีที่แล้วพูดว่า เศรษฐกิจพอเพียงเพราะหาคำอื่นไม่ได้และได้พูดอย่างหนึ่งว่า เศรษฐกิจพอเพียงนี้ให้ปฏิบัติเพียงครั้งเดียวคือ ไม่ต้องทั้งหมด หรือแม้จะเศษหนึ่งส่วนสี่ก็พอ

ในคราวนั้น เมื่อปีที่แล้วนี้ก็เข้าใจกัน แต่เมื่อไม่นานเดือนที่แล้วมีผู้ที่ควรจะรู้ เพราะว่าได้ปฏิบัติเกี่ยวกับการพัฒนามาช้านานแล้วมาบอกว่า เศรษฐกิจพอเพียงนี้ดีมากแล้วก็เข้าใจว่าปฏิบัติเพียงเศษหนึ่งส่วนสี่ก็พอ นั่นหมายความว่า ถ้าทำได้เศษหนึ่งส่วนสี่ของประเทศก็จะพอ ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง และทำได้เพียงเศษหนึ่งส่วนสี่ก็พอ นั่นไม่ได้แปลว่าเศษหนึ่งส่วนสี่ของพื้นที่ แต่เศษหนึ่งส่วนสี่ของการกระทำ ต้องพูดเข้าใจในเรื่องเลย เพราะหนักใจว่า แม้แต่คนที่เปิดดอกเตอร์ก็ไม่เข้าใจอาจจะพูดไม่ชัด แต่เมื่อกลับไปดูที่เขียนจากที่พูด ก็ชัดแล้วว่าควรปฏิบัติเศรษฐกิจพอเพียงไม่ต้องทั้งหมด เพียงครึ่งหนึ่งก็ใช้ได้ แม้จะเป็นเศษหนึ่งส่วนสี่ก็พอ หมายความว่าวิธีปฏิบัติเศรษฐกิจพอเพียงนั้น ไม่ต้องทำทั้งหมด และขอเตือนว่าถ้าทำทั้งหมดก็จะทำไม่ได้ ฉะนั้นจึงพูดว่าเศรษฐกิจพอเพียงปฏิบัติเพียงเศษหนึ่งส่วนสี่ก็ควรจะทำและทำได้ อันนี้เป็นข้อหนึ่งที่จะอธิบายคำพูด ที่พูดมาเมื่อปีที่แล้ว...

...คำว่า พอเพียง มีความหมายอีกอย่างหนึ่ง มีความหมายกว้างออกไปอีก ไม่ได้หมายถึงการพอสำหรับใช้เองเท่านั้น แต่มีความหมายว่าพอมีพอกิน พอมีพอกินนี้ ถ้าใครได้อยู่ที่ ณ ในศาลาแห่งนี้ เมื่อเท่าไร 20, 24 ปี เมื่อปี 2517, 2517 ถึง 2541 นี้ก็ 24 ปี ใช่ไหม วันนั้นได้พูดว่าเราควรปฏิบัติให้พอมีพอกิน พอมีพอกินนี้ก็แปลว่าเศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง ถ้าแต่ละคนพอมีพอกิน ก็ใช้ได้ ยิ่งถ้าทั้งประเทศพอมีพอกินก็ยิ่งดีและประเทศไทยเวลานั้นก็เริ่มจะไม่พอมีพอกินบางคนก็มีมาก บางคนก็ไม่มีเลย สมัยก่อนนี้พอมีพอกิน มาสมัยนี้ชักจะไม่พอมีพอกินจึงต้องมีนโยบายที่จะทำเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อที่จะให้ทุกคนมีพอเพียงได้...

...ให้พอเพียงนี้ก็หมายความว่า มีกินมีอยู่ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่หรูหราก็ได้ แต่ว่าพอ แม้บางอย่างอาจจะดูฟุ้งเฟ้อ แต่ถ้าทำให้มีความสุข ถ้าทำได้ก็สมควรที่จะทำสมควรที่จะปฏิบัติ อันนี้ก็ความหมายอีกอย่างของเศรษฐกิจ หรือระบบพอเพียงเมื่อปีที่แล้วตอนที่พูดพอเพียง แปลในใจแล้วก็ได้พูดออกมาด้วยว่าจะแปลเป็น Self-Sufficiency (พึ่งตนเอง) ถึงได้บอกว่าพอเพียงแก่ตนเอง แต่ความจริงเศรษฐกิจพอเพียงนี้กว้างขวางกว่า Self-Sufficiency คือ Self-Sufficiency นั้นหมายความว่า ผลิตอะไรมีพอที่จะใช้ ไม่ต้องไปขอซื้อคนอื่นอยู่ได้ด้วยตนเอง (พึ่งตนเอง) ... เป็นตามที่เขาเรียกว่ายืนบนขาของตัวเอง (ซึ่งแปลว่าพึ่งตนเอง) แต่พอเพียงนี้มีความหมายกว้างขวางยิ่งกว่านี้อีก คือ คำว่าพอก็เพียงพอ เพียงนี้ก็พอดังนั้นเอง คนเราถ้าพอในความต้องการ ก็มีความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อยก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย ถ้าทุกประเทศมีความคิด “อันนี้ไม่ใช่เศรษฐกิจ” มีความคิดว่าทำอะไรต้องพอเพียง หมายความว่า พอประมาณ ไม่สุดโต่ง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็อยู่เป็นสุข พอเพียงนี้อาจจะมีมาก อาจจะมีของหรูหราก็ได้แต่ต้องไม่ไปเบียดเบียนคนอื่น ต้องให้พอประมาณตามอัตภาพ พูดจากก็พอเพียง ทำอะไรก็พอเพียง ปฏิบัติตนก็พอเพียง...”

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) โดยคณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง (2549: 39) วันที่ 23 ธันวาคม พ.ศ. 2542 ทรงมีพระราชดำรัสพระราชทานเนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิตฯ เพิ่มเติมว่า

“...เศรษฐกิจพอเพียง เขาตีความว่าเป็นเศรษฐกิจชุมชน คือหมายความว่า ให้พอเพียงในหมู่บ้านหรือในท้องถิ่นให้สามารถที่จะพอมีพอกิน มันเริ่มด้วย พอมีพอกิน พอมีพอกินได้พูดมาหลายปี 10 กว่าปีมาแล้ว ให้พอมีพอกิน แต่ว่าให้เป็นพอมีพอกินมันเริ่มต้นของเศรษฐกิจ เมื่อปีที่

แล้วบอกว่าถ้าพอมีพอกิน Self-Sufficiency คือ พอมีพอกินของตัวเองนั่น มันเป็นเศรษฐกิจสมัย หินมันไม่ใช่ว่าเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเศรษฐกิจสมัยหิน สมัยหินเป็นเศรษฐกิจพอเพียงเหมือนกัน แต่ว่าค่อยๆ พัฒนาขึ้นมา ก็ต้องมีการแลกเปลี่ยนกัน มีการช่วยระหว่างหมู่บ้านหรือระหว่างอำเภอ จังหวัด ประเทศ ก็ต้องมีการแลกเปลี่ยน มีการไม่พอเพียงกัน ถึงบอกว่า ถ้ามีเศรษฐกิจ เพียงเศษ หนึ่งส่วนสี่ก็จะพอแล้ว...”

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) โดย คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง (2549: 115) ต่อมาในวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2543 ทรงมีพระราชดำรัสพระราชทานเนื่องในวโรกาส วันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิตฯ เพิ่มเติมในเรื่องคำแปลว่า

“...เศรษฐกิจพอเพียงที่ได้ย้าแล้วย้าอีก แปลเป็นภาษาอังกฤษว่า Sufficiency Economy ใครต่อ ใครก็ต่อว่าไม่มี Sufficiency Economy แต่ว่าเป็นคำใหม่ของเราได้ก็หมายความว่า ประหยัด แต่ ว่าจะไม่ซีเหินเหิน ทำอะไรด้วยความอะลุ่มอล่วยกัน ทำอะไรด้วยเหตุและผล จะเป็นเศรษฐกิจพอเพียง แล้วทุกคนจะมีความสุข แต่ว่าพอเพียง เศรษฐกิจพอเพียงนี้ เป็นสิ่งที่ปฏิบัติยากที่สุด เพราะว่าคน หนึ่งอยู่ที่นี้ อีกคนอยากจะนั่งเก้าอี้เดียวกัน นั่งได้ไหม ไอนี้ก็พูดมาหลายปีแล้วแต่ละคนก็สั่นหัว ว่านั่งไม่ได้ เพราะว่าเดือตร้อนเบียดเบียด...”

อภิชาติ พันธเสน และคณะ (2549: 45) ได้พระราชทานอธิบายเพิ่มเติมในวันที่ 17 มกราคม พ.ศ. 2544 ณ พระตำหนักเปี่ยมสุข ความว่า

“...ฉันพูดเศรษฐกิจพอเพียง ความหมายคือ ทำอะไรให้เหมาะสมกับฐานะของตัวเอง คือทำ จากรายได้ 200-300 บาทขึ้นไป เป็น 2 หมั่น 3 หมั่นบาท คนชอบเอาคำพูดของฉัน เศรษฐกิจ พอเพียงไปพูดกันเลอะเทอะ เศรษฐกิจพอเพียง คือ ทำเป็น Self-Sufficiency มันไม่ใช่ ความหมายไม่ใช่แบบที่ฉันคิด ที่ฉันคิด คือเป็น Self-Sufficiency of Economy เช่น ถ้าเขา ต้องการดู TV ก็ควรให้เขามีดี ไม่ใช่ไปจำกัดเขาไม่ให้ซื้อ TV ดู เขาต้องการดูเพื่อสนุกสนาน ในหมู่บ้านไกลๆ ที่ฉันไป เขามี TV ดูแต่ใช้แบตเตอรี่ เขาไม่มีไฟฟ้า แต่ถ้า Sufficiency นั้นมี TV เขาพุ่มเพื่อเปรียบเทียบกับคนไม่มีสตางค์ไม่ตัด Suit และยังใส่ Necktie Versace อันนี้ก็เกิน...”

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) โดย คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง (2549: 117) ได้พระราชดำรัสเนื่องในวโรกาส วันเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2546 ความว่า

“...เศรษฐกิจพอเพียง ที่ก้าวหน้าไม่ใช่เพียงแต่ปลูกพอกินอย่างนั้น มันต้องมีพอกี่จะตั้ง โรงเรียน แม้แต่ศิลปะเกิดขึ้น ประเทศชาติถือว่าประเทศไทยเจริญในทุกทางไม่หิว มีกิน คือไม่จน มีกินมีอาหารใจ หรืออะไรอื่นๆ ให้มากๆ ...

....ความสะดวกจะสามารถสร้างอะไรได้มาก นี่คือ เศรษฐกิจพอเพียง สำคัญว่าต้องรู้จักขั้นตอน ถ้าไม่ทำอะไรให้เร็วเกินไปไม่พอเพียง ถ้าไม่เร็ว ซ้ำไปก็ไม่พอเพียง ต้องให้รู้จักก้าวหน้า โดยไม่ ทำให้คนเดือดร้อน อันนี้เศรษฐกิจพอเพียงคงได้ศึกษามาแล้วเราพูดมาแล้ว 10 ปีต้องปฏิบัติด้วย...”

จะเห็นได้ว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชดำริเกี่ยวหลักเศรษฐกิจพอเพียง รวมถึงวิถีการปฏิบัติแก่ปวงชนชาวไทย ซึ่งเป็นแบบแผนการดำเนินชีวิตที่มีความสุขอย่างยั่งยืน ซึ่งงานวิจัยนี้ได้แนะนำแนวคิดของพระองค์เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสร้างองค์ความรู้ความเข้าใจ และการประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตต่อไป

3.2 นิยามความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) โดย คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง (2549: 92) พระราชดำรัสเนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ.2541 ความว่า

“...พอเพียงนี้มีความหมายกว้างขวางคือ คำว่า พอก็เพียงพอ เพียงนี้ก็พอทำอะไรต้องพอเพียง หมายความว่า พอประมาณ ไม่สุดโต่ง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็อยู่เป็นสุข พอเพียงนี้อาจจะมีมาก อาจจะมีของหรูหราก็ได้ แต่ว่าต้องไม่ไปเบียดเบียนคนอื่น ต้องให้พอประมาณ ตามอัตภาพ พูดจาก็พอเพียง ทำอะไรก็พอเพียง ปฏิบัติตนก็พอเพียง...ทางความคิดก็เหมือนกัน ไม่ใช่ทางกายเท่านั้น ความพอเพียงในความคิดก็คือ แสดงความคิดของตัวเอง ความเห็นแก่ตัว และปล่อยให้อีกคนพูดบ้าง และมาพิจารณาว่าที่เขาพูดกับที่เราพูดอันไหนพอเพียง อันไหนเข้าเรื่อง ถ้าไม่เข้าเรื่องก็แก้ไข เพราะว่าถ้าพูดกันโดยไม่รู้เรื่องกันก็จะกลายเป็นการทะเลาะกัน...ฉะนั้น ความพอเพียงนี้ก็แปลว่า ความพอประมาณ และความมีเหตุผล”

สุเมธ ตันติเวชกุล (2543: 286 -287) กล่าวว่า เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง เศรษฐกิจที่สามารถอุ้มชูตัวเอง (Relative Self-Sufficiency) อยู่ได้โดยไม่ต้องเดือดร้อน โดยต้องสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจของตนเองให้ได้ดีเสียก่อน คือ ตั้งตัวให้มีความพอกิจพอใช้ ไม่ใช่มุ่งหวัง แต่จะหุ้มเทศสร้างความเจริญ ยกเศรษฐกิจให้รวดเร็วแต่เพียงอย่างเดียว เพราะผู้ที่มีอาชีพและฐานะเพียงพอที่จะพึ่งตนเอง ย่อมสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าและฐานทางเศรษฐกิจที่สูงขึ้นไปตามลำดับต่อไปได้

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) (2550: 22) ได้ให้ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง เศรษฐกิจที่สามารถอุ้มชูตัวเองได้ ให้มีความพอเพียงกับตัวเอง (Self Sufficiency) อยู่ได้โดยไม่ต้องเดือดร้อน โดยต้องสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจของตนเองให้ดีเสียก่อน คือ ตั้งตัวให้มีความพอกินพอใช้ ไม่ใช่มุ่งหวังแต่จะหุ้มเทศสร้างความเจริญยกเศรษฐกิจให้รวดเร็วแต่เพียงอย่างเดียว เพราะผู้ที่มีอาชีพและฐานะเพียงพอที่จะพึ่งตนเอง ย่อมสร้างความเจริญก้าวหน้า และฐานะทางเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นไปตามลำดับต่อไปได้

ประเวศ วะสี (ปิยบุตร หล่อไกรเลิศ. 2547: 30-32; ประเวศ วะสี. ม.ป.ป.) ได้ขยายความหมายเศรษฐกิจพอเพียง คือ พอเพียงใน 7 ประการ ดังนี้

1. พอเพียงสำหรับทุกคน
2. จิตใจพอเพียง
3. สิ่งแวดล้อมพอเพียง
4. ชุมชนเข้มแข็งพอเพียง
5. ปัญญาพอเพียง
6. อยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมพอเพียง
7. มีความมั่นคงพอเพียง

ได้กล่าวสรุป เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง พอเพียงสำหรับทุกคน มีธรรมชาติพอเพียง มีความรักพอเพียง มีปัญญาพอเพียง เมื่อทุกอย่างพอเพียงก็เกิดความสุข จะเรียกว่าเศรษฐกิจสมดุลก็ได้ เมื่อสมดุลก็เป็นปกติ สบายไม่เจ็บไข้ ไม่วิฤต เศรษฐกิจพื้นฐานกับเศรษฐกิจชุมชนล้วนมุ่งไปสู่เศรษฐกิจพอเพียง

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (อุดมพร อมรธรรม อ้างอิงจาก 2549: 28) ได้ให้ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ เป็น 2 ด้าน คือ มองอย่างวัตถุนิยม และมองแบบจิตนิยม

1. มองอย่างวัตถุนิยม มองภายนอก คือต้องมีกินมีใช้ มีปัจจัยสี่เพียงพอ ที่เราพูดว่าพอสมควรแก่อัตภาพ ซึ่งใกล้เคียงกับคำว่า ฟุ้งตนเองได้ในทางเศรษฐกิจ

2. ด้านจิตนิยมหรือด้านจิตภายใน คือคนจะมีความรู้สึกเพียงพอไม่เท่ากัน บางคนมีเป็นล้านก็ไม่พอ บางคนมีนิดเดียวก็พอเป็นการเพียงพอทางจิต

ปนัดดา พงษ์นภาพิไล (2543: 68) เศรษฐกิจพอเพียง หรือระบบเศรษฐกิจที่ฟุ้งตนเองได้ จึงหมายถึง ความสามารถของชุมชน เมือง รัฐ ประเทศ หรือภูมิภาคหนึ่งๆ ในการผลิตสินค้าและบริการทุกชนิดเพื่อเลี้ยงสังคมนั้นๆ ได้ โดยพยายามหลีกเลี่ยงที่จะพึ่งพาปัจจัยต่างๆ ที่เราไม่ได้เป็นเจ้าของ ซึ่งเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคล คือ ความสามารถในการดำรงชีวิตได้อย่างไม่เดือดร้อน กำหนดความเป็นอยู่อย่างประมาณตน ตามฐานะ ตามอัตภาพ และที่สำคัญไม่หลงไหลไปตามกระแสของวัตถุนิยมมีอิสรภาพ เสรีภาพไม่พันนาการอยู่กับสิ่งใด นั่นก็คือ การหันกลับมายึดเส้นทางสายกลางในการดำรงชีพ

ศศิพร ปาณิกบุตร (2544: 17) เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง เศรษฐกิจที่สามารถอุ้มชูตัวเอง (Relative Self-Sufficiency) อยู่ได้โดยไม่เดือดร้อนโดยต้องสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจของตนเองให้ดีเสียก่อน คือ ตั้งตัวให้มีความพอกิน พอใช้ ไม่ใช่มุ่งหวังแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญ ยกเศรษฐกิจให้รวดเร็วแต่เพียงอย่างเดียว เพราะผู้ที่มีอาชีพและฐานะเพียงพอที่จะพึ่งตนเอง ย่อมสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าและฐานะทางเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นไปตามลำดับได้

พัฒนาภรณ์ ฉัตรวิโรจน์ (2545: 11) เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง วิธีการดำเนินชีวิตของคนโดยการพึ่งตนเอง มีความประหยัด พัฒนาตนเองให้มีการเรียนรู้ภูมิปัญญา สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น รู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมีคุณค่าอย่างยั่งยืน มีจิตสำนึกที่ดีต่อตนเองและสังคม ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ถือเป็นแนวทางที่คนไทยจะต้องรู้เพื่อนำไปปฏิบัติ ในการดำเนินชีวิต

โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนที่จะเป็นกำลังของประเทศในอนาคต ครูจึงควรนำความรู้เศรษฐกิจพอเพียงไปส่งเสริมในโรงเรียน

ปิยบุตร หล่อไกรเลิศ (2547: 26) ได้สรุปความหมาย เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ความสามารถของชุมชน เมือง รัฐ ประเทศหรือภูมิภาคหนึ่งๆ ในการผลิตสินค้าและบริการทุกชนิด เพื่อเลี้ยงสังคมนั้นๆ ได้โดยไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยต่างๆ ที่เราไม่ได้เป็นเจ้าของ

ดังนั้นเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง วิธีการดำเนินชีวิตที่มีความรู้เท่าทันกับสิ่งต่างๆ รอบตัว เพื่อกำหนดวิธีการปฏิบัติต่อสิ่งนั้นๆ ด้วยความรู้เข้าใจอันดี มีจิตสำนึกที่ดีต่อกัน เพื่อการพัฒนาตน สังคม ให้มีความดุลยภาพ เป็นธรรมและยั่งยืน

3.3 หลักการของเศรษฐกิจพอเพียง

เกษม วัฒนชัย (2549: 156) ได้กล่าวว่า แนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและการบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวหน้าทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์

สุเมธ ตันติเวชกุล (2548: 115-116) ได้กล่าวถึงหลักสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

1. ต้องสร้างระบบภูมิคุ้มกันในตัว เพื่อสามารถเผชิญและอยู่รอดจากผลกระทบ ที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน

2. ต้องมีความรอบรู้ ความรอบคอบและความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและดำเนินการทุกๆ ขั้นตอน

3. ต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในประเทศให้สำนึกในคุณธรรม จริยธรรมและศีลธรรม

4. ต้องดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญาและความรอบคอบ

5. สร้างความสมดุลและความพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ

คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2549: 11-14) ได้เสนอหลักแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียงดังนี้

การพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือ การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ความรอบคอบ และคุณธรรม ประกอบการวางแผน การตัดสินใจและการกระทำ ซึ่งมีหลักพิจารณาอยู่ 5 ประการ ดังนี้

1. กรอบแนวคิด เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้น จากภัยและวิกฤต เพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา

2. คุณลักษณะ เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

3. คำนิยาม ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะ พร้อมๆ กันดังนี้

3.1 ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดี ที่ไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

สุขเมธ ตันติเวชกุล (2549: 92-95) ได้นำเสนอแนวทางการปฏิบัติอีกแนวทางหนึ่งคือ ความพอดี มีดังนี้

1) ความพอดีด้านจิตใจ คือ เข้มแข็งมีจิตสำนึกที่ดี เอื้ออาทร ประนีประนอม นึกถึงประโยชน์ส่วนรวม

2) ความพอดีด้านสังคม คือ ช่วยเหลือเกื้อกูล รู้รักสามัคคี สร้างความเข้มแข็งให้ครอบครัวและชุมชน

3) ความพอดีด้านเศรษฐกิจ คือ เพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย ดำรงชีวิตอย่างพอสมควร พออยู่พอกิน สมควรตามอัตภาพและฐานะของตน

4) ความพอดีด้านเทคโนโลยี คือ รู้จักใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมและสอดคล้องต่อความต้องการเป็นประโยชน์ต่อสภาพแวดล้อมและเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมและพัฒนาจากภูมิปัญญาชาวบ้านก่อน

5) ความพอดีด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือ รู้จักใช้และจัดการอย่างฉลาดและรอบคอบและเกิดความยั่งยืนสูงสุด

3.2 ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผลโดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ

กระทรวงศึกษาธิการ (2550: 25) ได้กล่าวถึง หลักการของความมีเหตุผล ดังนี้

1) ยึดความประหยัด ตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้าน ลดความฟุ่มเฟือยในการดำรงชีพ

2) ยึดถือการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้อง สุจริต แม้จะตกอยู่ในภาวะขาดแคลนในการดำรงชีพ

3) ละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์และแข่งขันในทางการค้าขายประกอบอาชีพแบบต่อสู้กันอย่างรุนแรง

4) ไม่หยุดนิ่งที่หาทางในชีวิตให้หลุดพ้นจากความทุกข์ยาก

5) ปฏิบัติตนในแนวทางที่ดี ลด เลิก สิ่งยั่วยุเลวให้หมดสิ้นไป ไม่ก่อความชั่วให้เป็นเครื่องทำลายตัวเอง ทำลายผู้อื่น พยายามเพิ่มพูนรักษาความดีที่มีอยู่ในห้วงกงามสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

3.3 การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

4. เงื่อนไข การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ

4.1 เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

4.2 เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้างประกอบด้วยมีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิตไม่โลภ และไม่ตระหนี่

5. แนวทางปฏิบัติและผลที่คาดว่าจะได้รับจากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี

กล่าวโดยสรุป คือ การหันกลับมายึดเส้นทางสายกลาง (มัชฌิมาปฏิปทา) ในการดำรงชีวิต โดยใช้หลักการพึ่งตนเอง 5 ประการ (สุเมธ ตันติเวชกุล, 2543: 289-290) ดังนี้

1. พึ่งตนเองทางจิตใจ คนที่สมบูรณ์พร้อมต้องมีจิตใจที่เข้มแข็ง มีจิตสำนึกว่าตนนั้นสามารถพึ่งตนเองได้ ดังนั้นจึงควรที่จะสร้างพลังผลักดันให้มีภาวะจิตใจอีกheimต่อสู่ชีวิตด้วยความสุจริต แม้อาจจะไม่ประสบความสำเร็จบ้างก็ตาม มีพึงความท้อแท้ ให้พยายามต่อไป

2. พึ่งตนเองทางสังคม ควรเสริมสร้างให้แต่ละชุมชนในท้องถิ่นได้ร่วมมือกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน นำความรู้ที่ได้รับมาถ่ายทอดและเผยแพร่ให้ได้รับประโยชน์ซึ่งกันและกัน

3. พึ่งตนเองได้ทางทรัพยากรธรรมชาติ คือการส่งเสริมให้มีการนำเอาศักยภาพของผู้ในท้องถิ่นสามารถแสวงหาทรัพยากรธรรมชาติหรือวัสดุในท้องถิ่นที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งส่งผลให้เกิดการพัฒนาประเทศได้อย่างดียิ่ง สิ่งดีก็คือการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) ซึ่งมีมากมายในประเทศ

4. พึ่งตนเองได้ทางเทคโนโลยี ควรส่งเสริมให้มีการศึกษา ทดลอง ทดสอบ เพื่อให้ได้มาซึ่งเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่สอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศและสังคมไทย และสิ่งสำคัญสามารถนำไปใช้ปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม

5. พึ่งตนเองได้ในทางเศรษฐกิจ หมายถึงสามารถอยู่ได้ด้วยตนเองในระดับเบื้องต้น กล่าวคือ แม้ไม่มีเงินก็ยังมีข้าวกิน ปลา ผัก ผลไม้ ในท้องถิ่นของตนเองเพื่อการยังชีพ และสามารถนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศในระดับมหภาคต่อไปได้ด้วย

3.4 วิธีการปฏิบัติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร. 2550: 5-6) การดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย

1. ความพอประมาณ การดำเนินชีวิตอย่างพอดี ไม่มากเกินไป ไม่น้อยเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเอง ผู้อื่นและทรัพยากรธรรมชาติ มีการบริโภคที่มีความพอประมาณและมีรายรับสมดุลกับรายจ่าย
  2. ความมีเหตุผล การใช้เหตุผลประกอบการตัดสินใจ มีการวางแผนการดำเนินชีวิตอย่างมีเหตุผล และมีการประเมินสถานการณ์และผลกระทบจากสิ่งที่เกิดขึ้นจากการกระทำอย่างรอบคอบ
  3. การมีภูมิคุ้มกัน มีการเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ทั้งในอนาคตกาลและใกล้ มีการออม มีความสุข มีสุขภาพดี มีครอบครัวอบอุ่น มีสังคมดีและมีเครือข่ายการรวมกลุ่ม เพื่อการพัฒนาสังคม
  4. ความรอบรู้ ความรอบคอบ การเป็นผู้ใฝ่รู้และนำความรู้มาปฏิบัติจนเกิดประโยชน์ และนำไปสู่ความสุข การใช้ความรอบคอบของความรู้มาเชื่อมโยงการวางแผน การใช้ความระมัดระวังในการปฏิบัติ
  5. คุณธรรมและจริยธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต ความขยันหมั่นเพียร การช่วยเหลือเกื้อกูลและแบ่งปัน การเสียสละเพื่อส่วนรวม การมีส่วนร่วมกับสังคม ความรู้จักพอเพียงตามศักยภาพของตนเอง ไม่เบียดเบียนผู้อื่น และไม่ยึดติดกับสิ่งที่ตนเป็นอบายมุข
- เกษม วัฒนชัย (2549: 160) ได้เสนอแนวทางการปฏิบัติมีเงื่อนไขพื้นฐานดังนี้
1. จะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจ ให้สำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริตและให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม
  2. ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน มีความเพียร มีสติและความรอบคอบ
  3. จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน
- สุเมธ ตันติเวชกุล (2543: 290 - 291) ได้เสนอแนวทางการปฏิบัติตนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้
1. ยึดความประหยัด ตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้าน ลดละความฟุ่มเฟือย ในการดำรงชีพอย่างจริงจัง
  2. ยึดถือการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้องสุจริต แม้จะตกอยู่ภาวะขาดแคลนในการดำรงชีพก็ตาม
  3. ละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์และแข่งขันกันในทางการค้าขายประกอบอาชีพแบบต่อสู้อย่างรุนแรงดังอดีต
  4. ไม่หยุดนิ่งที่จะหาทางให้ชีวิตหลุดพ้นจากความทุกข์ยากครั้งนี้ โดยต้องขวนขวายใฝ่หาความรู้ให้เกิดมีรายได้เพิ่มพูนขึ้นจนถึงขั้นพอเพียงเป็นเป้าหมายสำคัญ
  5. ปฏิบัติตนในแนวทางที่ดี ลดละสิ่งชั่วในหมดสิ้นไป ทั้งนี้ด้วยสังคมไทยที่ล่มสลายในครั้งนี้ เพราะยังมีบุคคลจำนวนมิใช่น้อยที่ดำเนินการโดยปราศจากความละเอียดต่อแผ่นดิน

กระทรวงศึกษาธิการ (2550: 24) ได้เสนอหลักปฏิบัติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

1. ฟังตนเอง
2. การพิจารณาถึงความพอดี พอเหมาะ พอควร สมเหตุ สมผล
3. การสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นบนพื้นฐานของความสมดุล
4. ความครอบคลุมทั้งทางด้านจิตใจ สังคม เทคโนโลยี ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจ

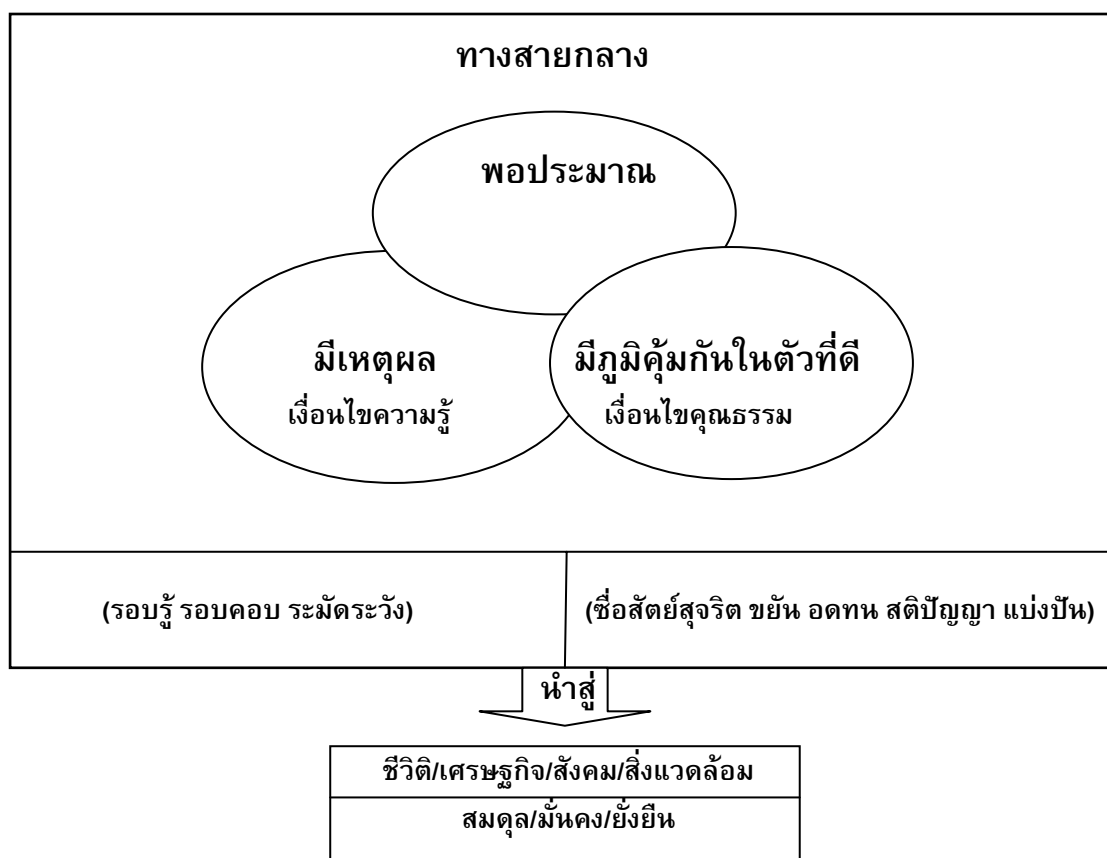
สมพร เทพสิทธา (2548: 25) ได้กล่าวว่า การมีวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตเศรษฐกิจพอเพียง มีข้อปฏิบัติที่สำคัญ ดังนี้

1. มีชีวิตที่เรียบง่าย ประหยัด ไม่ฟุ้งฟุ่มเฟือย
2. ให้ยึดถือทางสายกลาง รู้จักพอ พอดี พอประมาณและพอใจ
3. มีความเมตตาเอื้ออาทรต่อกัน ร่วมมือและช่วยเหลือกัน ไม่เบียดเบียนกัน ไม่เอาัดเอาเปรียบกัน ไม่มุ่งร้ายทำลายกัน
4. ประกอบสัมมาอาชีพด้วยความขยันหมั่นเพียร ซื่อสัตย์สุจริต ใฝ่หาความรู้ เพื่อนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์

5. ให้สามารถพึ่งตนเองได้ ให้พ้นจากความยากจน ให้สามารถพออยู่พอกิน ไม่เดือดร้อน ไม่ตกเป็นทาสของอบายมุข วัตถุนิยมและบริโภคนิยม

สุนัย เศรษฐบุญสร้าง (2549: 28-29) กระบวนการประพฤติปฏิบัติ เพื่อนำไปสู่วิถีแห่งเศรษฐกิจพอเพียง 7 ขั้นตอน ดังนี้

1. จับประเด็นปัญหา
  2. วิเคราะห์สาเหตุของปัญหา
  3. กำหนดขอบเขตเป้าหมายในการแก้ปัญหา
  4. กำหนดแผนการปฏิบัติหรือตั้งปณิธาน
  5. ดำรงความมุ่งมั่นหมาย
  6. ใช้ความอดทนอดกลั้นและอดออม
  7. สรุปประเมินผล (ในการละวางความชั่วความทุจริต)
- ดังนั้น เศรษฐกิจพอเพียง สามารถสรุปดังภาพประกอบต่อไปนี้

ภาพประกอบ 6 สรุปเศรษฐกิจพอเพียง

ที่มา: คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง. (2549). *เศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร*. หน้า 15.

3.5 เศรษฐกิจพอเพียงกับการศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ (2550: 21) ได้น้อมนำปรัชญาพระราชทาน “เศรษฐกิจพอเพียง” ส่วน การเรียนการสอน โดยได้ดำเนินการต่อเนื่องและมีเป้าหมายในการดำเนินการดังนี้

เป้าหมาย

1. สร้างกระบวนการเรียนรู้ เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงในผู้เรียนและบุคลากร ทาง การศึกษาในทุกกระดับ
2. สร้างความรู้ ความเข้าใจและกระแสนับสนุนเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง
3. สร้างผู้นำ สถานศึกษาต้นแบบ เกิดการพัฒนาและสร้างคนที่มีความรู้และ ความเข้าใจ ในหลักเศรษฐกิจพอเพียง
4. นำหลักเศรษฐกิจพอเพียงประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน

5. การขยายสู่สถานศึกษาระดับองค์กรหลัก
6. องค์กรหลักนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติในทุกมิติและขับเคลื่อนสู่หน่วยงานและสถานศึกษาในสังกัดอย่างจริงจังและต่อเนื่อง
7. เชิญชวนโรงเรียนเข้าร่วมโครงการโดยความสมัครใจ เพื่อเป็นโรงเรียนต้นแบบ
8. ส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนาการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์และตามระดับความสำเร็จที่กำหนด ทั้งการมีส่วนร่วมของภาคีต่างๆ ให้เกิดการดำเนินงานที่สอดคล้องกับเศรษฐกิจพอเพียงและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในทุกระดับอย่างต่อเนื่องและหลากหลายภายใต้สถานการณ์ที่แตกต่างกัน
9. การติดตามประเมินผลและรายงานผล
10. นำทูลเกล้าเฉลิมฉลองในพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 80 พรรษา
11. กำหนดนโยบายต่อเนื่องสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน

5 กลยุทธ์ 6 มาตรการ ในการดำเนินการไปสู่เป้าหมาย

ในการดำเนินการไปสู่เป้าหมายแห่งความสำเร็จนั้น กระทรวงศึกษาธิการได้ดำเนินการผ่านกลยุทธ์ 5 กลยุทธ์ ดังนี้

1. ใช้แนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติ เนื่องในโอกาสฉลองสิริราชสมบัติ 60 ปี และปีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 80 พรรษา ในวันที่ 5 ธันวาคม 2550
2. ให้สถานศึกษาเป็นผู้นำการพัฒนาความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้ และเป็นวิถีชีวิตที่อยู่บนพื้นฐานของความพอเพียงอย่างยั่งยืน
3. ปลุกฝังให้เด็ก เยาวชน และประชาชน มีความขยันหมั่นเพียร ประหยัด ซื่อสัตย์ อดทน มีระเบียบวินัย รู้จักให้แบ่งปัน รับผิดชอบ รู้รักสามัคคี มีคารวะธรรม
4. ศึกษาวิจัย พัฒนา การนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้
5. เผยแพร่แนวทางการพัฒนา การนำหลักของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนในทุกระดับการศึกษา

มาตรการ 6 ประการ ดังนี้

1. ให้มีสถานศึกษาต้นแบบ เพื่อพัฒนาการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนในทุกระดับการศึกษา
2. พัฒนาหลักสูตร โดยบูรณาการหลักเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอนใน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ชั้นพื้นฐานทุกกลุ่มสาระรวมทั้งการศึกษานอกโรงเรียน และอาชีวศึกษา

3. พัฒนาการจัดการเรียนรู้ และผลิตสื่อต่างๆ เพื่อเผยแพร่ความรู้ ความเข้าใจให้นักเรียน นักศึกษา ครู บุคลากรทางการศึกษา ผู้บริหาร หน่วย/สถานศึกษา มีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อพัฒนาชีวิตขั้นพื้นฐาน

4. สถานศึกษาเป็นศูนย์การเรียนรู้และเผยแพร่แนวทางดำเนินการประยุกต์ ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงสู่ชุมชน

5. ส่งเสริมการวิจัย และพัฒนารูปแบบการพัฒนา การประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง

6. ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชนและชุมชนในลักษณะภาคีการขับเคลื่อนหลักเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อนำรูปแบบการพัฒนา การประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำริไปใช้ให้บังเกิดผลอย่างจริงจัง และเป็นแนวทางในการปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ เศรษฐกิจพอเพียงตามความเหมาะสม

คุณหญิงกษมา วรวรรณ ณ อยุธยา (2550: ม.ป.ป.) เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้พัฒนาความพร้อมที่จะขับเคลื่อนสู่หัวใจของการปฏิรูปการศึกษาด้วยการน้อมนำหลักการเศรษฐกิจพอเพียงมาสู่สถานศึกษา และหน่วยงานในสังกัดทุกแห่งอย่างเป็นรูปธรรม ส่งเสริมให้สถานศึกษาจัดกิจกรรมการเรียนการสอน กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ตามนโยบายคุณธรรมนำความรู้

ปรียานุช พิบูลสรารุช (2549: 3-11) ประธานคณะทำงานบูรณาการเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอน กระทรวงศึกษาธิการ ได้เสนอแนวทางการจัดการศึกษาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

1. เป้าหมายของการจัดการศึกษาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

การปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนรู้จักการใช้ชีวิตที่พอเพียง เห็นคุณค่าของทรัพยากรต่างๆ ฝึกการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และแบ่งปัน มีจิตสำนึกรักสิ่งแวดล้อม และเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมค่านิยม เอกลักษณ์และความเป็นไทย

2. การจัดการศึกษาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ดำเนินการได้ใน 2 ส่วน ดังนี้

2.1 การบริหารสถานศึกษาในด้านต่างๆ

2.2 การจัดการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งประกอบด้วย

2.2.1 การสอดแทรกสาระเศรษฐกิจพอเพียงให้หลักสูตรและสาระการเรียนรู้ในห้องเรียน

2.2.2 การประยุกต์หลักเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนนอกห้องเรียน

3. การเรียนรู้ในห้องเรียน มาตรฐานการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง

การเรียนการสอนเศรษฐกิจพอเพียงบรรจุในสาระเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีมาตรฐานการเรียนรู้ (ส 3.1) ที่เน้นให้เข้าใจระบบและวิธีการของเศรษฐกิจพอเพียงและสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันได้

4. มาตรฐานการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง

ช่วงชั้นที่ 1 เน้นให้เด็กใช้ชีวิตพอเพียงระดับบุคคลและครอบครัว รู้จักช่วยเหลือตนเอง และรู้จักช่วยเหลืองานในครอบครัว แบ่งปันสิ่งของให้เพื่อน ช่วยเหลือผู้อื่น รู้จักวิเคราะห์รายรับ - รายจ่ายของตนเอง สอนให้เด็กเห็นคุณค่าของสิ่งของ ตระหนักถึงคุณค่าของเงินทอง จะได้ฝึกนิสัยประหยัด ฝึกจิตสำนึกและนิสัยพอเพียง

ตาราง 3 มาตรฐานการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ช่วงชั้นที่ 1 (ป.1-3)

ประถมศึกษาปีที่ 1	ประถมศึกษาปีที่ 2	ประถมศึกษาปีที่ 3
1. รู้จักช่วยเหลือตนเอง	1. ปฏิบัติหน้าที่ของตนเองและครอบครัวอย่างมีความรับผิดชอบ	1. รู้จักช่วยเหลือครอบครัว และชุมชน
2. ใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด	2. รู้จักให้ทรัพยากรอย่างประหยัดและคุ้มค่า	2. รู้จักเลือกให้ทรัพยากรอย่างประหยัดและคุ้มค่า
3. รู้จักการออม	3. มีวินัยในการใช้จ่าย	3. วิเคราะห์รายรับ - รายจ่ายของตนเอง
4. รู้จักการแบ่งปันสิ่งของที่มีให้กับผู้อื่น	4. รู้จักการแบ่งปันสิ่งของช่วยเหลือผู้อื่น	4. รู้จักเสียสละแบ่งปันทรัพยากรที่มี เพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวม
	5. ปฏิบัติตนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงอย่างมีความสุข	5. ชื่นชมและปฏิบัติตนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงอย่างมีความสุข

ที่มา: ปรียานุช พิบูลสรารุช. (2550). *การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง: ด้านการศึกษา*. หน้า 5.

ช่วงชั้นที่ 2 ฝึกให้เด็กรู้จักประยุกต์ใช้หลักความพอเพียงในโรงเรียนและมีส่วนร่วมในการสร้างความพอเพียงระดับโรงเรียนและชุมชนใกล้ตัว โดยเริ่มจากการสำรวจทรัพยากรต่างๆ ในโรงเรียนและชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลบำรุงรักษาทรัพยากรต่างๆ ทั้งด้านวัตถุ เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญา วัฒนธรรม และรวบรวมองค์ความรู้มาเป็นข้อมูลในการเรียนรู้ชีวิตของชุมชน และเห็นคุณค่าของการใช้ชีวิตอย่างพอเพียง

ตาราง 4 มาตรฐานการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ช่วงชั้นที่ 2 (ป.4-6)

ประถมศึกษาปีที่ 4	ประถมศึกษาปีที่ 5	ประถมศึกษาปีที่ 6
1. เข้าใจหลักคิดเศรษฐกิจพอเพียง และนำไปประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวัน	1. ปฏิบัติตนตามหลักแนวคิดของ เศรษฐกิจพอเพียง	1. เข้าใจหลักคิดเศรษฐกิจพอเพียง และนำไปประยุกต์ใช้ชีวิต
2. สำรวจ สภาพปัญหา ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมในชุมชนและเสนอ แนวทางแก้ปัญหา	2. วิเคราะห์การใช้ ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลในชุมชน	2. อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมตามหลักแนวคิด ของเศรษฐกิจพอเพียง
3. เข้าใจสภาพรายรับ-รายจ่ายของ ตนเอง และวางแผนการใช้จ่าย ตามหลักแนวคิดของเศรษฐกิจ พอเพียง	3. เข้าใจสภาพรายรับ - รายจ่าย ของครอบครัวและนำหลัก เศรษฐกิจพอเพียงมาลด รายจ่าย และเพิ่มรายได้ให้ ครอบครัว	3. วิเคราะห์วางแผนและจัดทำ บันทึกรายรับ - รายจ่ายของ ตนเองและครอบครัวอย่างมี ประสิทธิภาพ
4. สำรวจและเห็นคุณค่าของภูมิ ปัญญาท้องถิ่น	4. มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และ เผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นของ ชุมชน	4. รวบรวมองค์ความรู้ของภูมิ ปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้

ที่มา: ปรียานุช พิบูลสรารุช. (2550). การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง: ด้านการศึกษา.

หน้า 6.

5. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่สอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง มีลักษณะดังนี้

5.1 กิจกรรมสามารถมีความหลากหลายของเนื้อหา แล้วแต่ตามสภาวะภูมิสังคมของแต่ละสถานศึกษา แต่ที่สุดต้องปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนมีวิถีคิด อุปนิสัยและพฤติกรรมที่สอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง

5.2 เป็นกิจกรรมที่ดำเนินการหลักโดยนักเรียน นักศึกษา และมีครูเป็นผู้นำ หรือ ผู้สนับสนุน

5.3 เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้เกิดความก้าวหน้าไปพร้อมกับความสมดุลทางเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมของสถานศึกษา และสามารถขยายผลออกสู่ชุมชนได้

สำหรับงานวิจัยนี้ได้วิเคราะห์ตามมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ช่วงชั้นที่ 2 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และประยุกต์การจัดการศึกษาตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง กระทรวงศึกษาธิการ เป็นแนวทางไปสู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง

4. เอกสารที่เกี่ยวกับการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

การประเมินผลการเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 26

“ให้สถานศึกษาจัดการประเมินผู้เรียนโดยพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรมและการทดสอบควบคู่ไปในกระบวนการเรียน การสอนตามความเหมาะสมของแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษา ให้สถานศึกษาใช้วิธีการที่หลากหลายในการจัดสรรโอกาสการเข้าศึกษาต่อ และให้นำผลการประเมินผู้เรียนตามวรรคหนึ่ง มาใช้ประกอบการพิจารณาด้วย”

จะเห็นได้ว่าสถานศึกษาจัดการประเมินผู้เรียนโดยพิจารณาจากพัฒนาการความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรมและการทดสอบควบคู่ไปในกระบวนการเรียน การสอน เพื่อพัฒนาและค้นหาศักยภาพ จุดเด่น จุดด้อยของผู้เรียนและตรวจสอบว่ากระบวนการเรียนรู้ได้พัฒนาผู้เรียนตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้หรือไม่ อีกทั้งผลการเรียน ของผู้เรียนเป็นตัวบ่งชี้ประสิทธิภาพการสอนของครูด้วย

4.1 ความหมายของการวัดผลและการประเมินผล

การวัดผล (Measurement/Assessment) เป็นกระบวนการสืบค้นหารายละเอียด หรือ จำนวน ปริมาณเกี่ยวกับคุณสมบัติ หรือคุณลักษณะ ของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นวัตถุสิ่งของ สภาพ ต่างๆ หรือของบุคคล โดยอาศัยวิธีการหรือเครื่องมือเป็นหลักในการวัด ซึ่งมีนักการศึกษา ให้คำนิยามความหมายไว้ ดังนี้

รุ่งทิwa แยมรุ่ง (2549: ม.ป.ป.) กล่าวว่า การวัดผลเป็นผลที่เกิดจากการนำเครื่องมือไป ทดสอบกับผู้สอบ แล้วกำหนดตัวเลขหรือสัญลักษณ์แทนคุณลักษณะของสิ่งที่วัด การวัดผล การศึกษาจึงหมายถึง การนำเครื่องมือวัดทางการศึกษาไปทดสอบกับผู้เรียนหรือผู้สอบแล้ว จะเกิดผลที่เป็นปริมาณหรือสัญลักษณ์แทนสิ่งที่วัด เช่น การใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทาง การเรียน เป็นต้น

ส. วาสนา ประवालพฤกษ์ (2544: 15) การวัดผล หมายถึง กระบวนการที่จะกำหนด ปริมาณของสิ่งที่ต้องการวัด ออกเป็นจำนวนหรือตัวเลข ซึ่งใช้แทนคำอธิบายคุณลักษณะที่กำลังวัด โดยจะอธิบายลักษณะของบุคคล ให้อยู่ในรูปของระดับของคุณลักษณะนั้นแบบต่อเนื่อง

พิชิต ฤทธิ์จรรยา (2544: 3) การวัดผล หมายถึง กระบวนการกำหนดตัวเลข หรือสัญลักษณ์ ให้กับบุคคล สิ่งของ หรือเหตุการณ์อย่างกฎเกณฑ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่แทนปริมาณหรือคุณภาพของ คุณลักษณะที่จะวัด

อ้อปกินส์ และแอนทีส (รุ่งทิwa แยมรุ่ง. 2549; อ้างอิงจาก Hopkins; & Antes. 1990: 7) การวัดผล หมายถึง กระบวนการที่กำหนดตัวเลข จากการสังเกตคุณลักษณะบางอย่างของสิ่งของ บุคคล หรือเหตุการณ์

สุวิมล ว่องวาณิช และคนอื่นๆ (2546: 52) การวัดผล หมายถึง การกำหนดค่าเชิงปริมาณ ให้กับสิ่งที่ต้องการวัด ด้วยวิธีการที่เป็นระบบและเป็นที่ยอมรับ เช่น การวัดความสามารถทางการคิดของผู้เรียนออกมาในรูปคะแนน เป็นต้น

มัทนที กุฎาคาร (2529: 3) การวัดผลทั่วไป หมายถึง กระบวนการบ่งชี้ (Determined) ผลผลิต (Outcome) หรือคุณลักษณะ (Attribute) ที่วัดได้จากเครื่องวัดผลประเภทใดประเภทหนึ่งอย่างมีระบบ ดังนิยามว่า การวัดผล คือ การกำหนดตัวเลขให้กับสิ่งใดสิ่งหนึ่งตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ ส่วนการวัดผลทางการศึกษา (Educational Measurement) หมายถึง กระบวนการที่พยายามค้นหา ระดับ (Degree) ซึ่งแสดงถึงปริมาณของคุณลักษณะในตัวบุคคล (Person) หรือสิ่งของ (Object) หรือเหตุการณ์ (Event) ออกมาให้เห็นอย่างชัดเจน

ส่วนการประเมินผล (Evaluation) เป็นกระบวนการพิจารณา ตัดสิน ลงสรุป เกี่ยวกับสมบัติหรือคุณลักษณะของสิ่งต่างๆ หรือของบุคคลโดยใช้ผลที่ได้จากการวัด และอาศัยเกณฑ์ (Criteria) ในการตัดสิน ซึ่งได้มีนักการศึกษาให้นิยามความหมายไว้ดังนี้

สุวิมล ว่องวาณิช และคนอื่นๆ (2546: 52) การประเมินผล หมายถึง การตีค่า หรือการให้ความหมายของผลการวัด เช่น การตีค่าคะแนนที่วัดได้ออกมาเป็นระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หรือการตีค่านำหนักและส่วนสูงที่วัดได้ออกมาเป็นระดับความสมบูรณ์ของสุขภาพ เป็นต้น

มัทนที กุฎาคาร (2529: 3) การประเมินผล หมายถึง กระบวนการในการตัดสิน พิจารณา วิเคราะห์ ตีราคาคุณค่าของสิ่งที่วัดว่ามีความเหมาะสมกับเกณฑ์ที่ไว้หรือไม่เพียงใด ซึ่งจะต้องเป็นกระบวนการที่เป็นไปอย่างมีระบบและมีระเบียบแผน

การวัดและการประเมินผล เป็นกระบวนการต่อเนื่องกัน โดยเริ่มด้วยการวัดแล้วนำผลจากการวัดไปทำการประเมินตัดสินตามเกณฑ์และดุลยพินิจต่อไป อาจเรียกทั้งสองกระบวนการรวมกันว่า การวัดผลและประเมินผลทางการศึกษา

4.2 การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (Academic Achievement) หมายถึง คุณลักษณะและความสามารถของบุคคลที่เกิดจากการเรียนการสอน เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม และประสบการณ์ การเรียนรู้ที่เกิดจากการฝึกฝน อบรม หรือจากกระบวนการเรียนการสอน การวัดผลสัมฤทธิ์จึงเป็นการตรวจสอบระดับความสามารถของผู้เรียนว่าเรียนรู้ไปแล้ว เท่าไร มีความสามารถอะไร เท่าไร ซึ่งสามารถวัดได้ 2 แบบ คือ

1. การวัดภาคปฏิบัติ เป็นการตรวจสอบระดับความสามารถในการปฏิบัติหรือทักษะของผู้เรียน โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้แสดงความสามารถในรูปของการกระทำจริงให้ออกมาเป็นผลงาน เช่น ศิลปศึกษา พลศึกษา คหกรรม การงานพื้นฐานอาชีพ เป็นต้น การวัดแบบนี้ต้องใช้แบบทดสอบภาคปฏิบัติ (Performance Test)

2. การวัดด้านเนื้อหา เป็นการตรวจสอบระดับความสามารถในเนื้อหาวิชา ซึ่งเป็นประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียน รวมถึงพฤติกรรมต่างๆ และความสามารถในด้านต่างๆ สามารถวัดได้โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ (Achievement Test)

การวัดภาคปฏิบัติ

การวัดภาคปฏิบัติหรือความสามารถในการปฏิบัติของผู้เรียน เป็นการวัดที่ให้ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมออกมา ด้วยการลงมือกระทำ โดยการปฏิบัติเป็นความสามารถในการผสมผสานหลักการเทคนิควิธีการต่างๆ ที่ได้รับการฝึกฝนมา ให้ปรากฏออกเป็นทักษะ (Skill Outcomes) ของผู้เรียน

1. วิธีการ เมื่อต้องการทราบว่า ผู้เรียนรู้หลักและวิธีการในการปฏิบัติงานสิ่งใดแล้ว จะสามารถปฏิบัติจริงได้หรือไม่ โดยเฉพาะในรายวิชาที่มุ่งเน้นการลงมือปฏิบัติ ควรให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติสิ่งนั้นจริงๆ ให้ออกมาเป็นผลงานหรือให้สังเกตเห็นได้ หลักสำคัญในการวัดภาคปฏิบัติต้องกำหนดชิ้นงานขึ้นมาให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง งานที่กำหนดให้ลงมือปฏิบัติอาจเป็นงานจริงที่สามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้โดยตรง หรืออาจเป็นงานจำลองเหมือนของจริง เช่น การเขียนภาพ การตัดเย็บเสื้อผ้า การเพาะชำต้นไม้ เป็นต้น หรืออาจเป็นงานสมมติหรือเลียนแบบของจริง (Simulated Work) เช่น การจำลองแบบบ้าน การปั้นรูปผลไม้ เป็นต้น ในการวัดภาคปฏิบัติ จึงมีความสำคัญอยู่ที่การกำหนดงานให้ผู้เรียนปฏิบัติ ซึ่งมีหลักการดังนี้

1.1 ควรเป็นงานที่บอกระดับทักษะหรือความสามารถในการปฏิบัติได้อย่างแท้จริง งานนั้นสามารถจำแนกความสามารถของผู้เรียนได้

1.2 ควรเป็นงานที่ให้ผู้เรียนปฏิบัติ โดยอาศัยทักษะต่างๆ ประกอบกันหรือผสมผสานกัน เป็นงานที่มีความสำคัญเพียงพอที่จะทำหน้าที่เป็นตัวแทนในการปฏิบัติสิ่งอื่นๆ ได้ด้วย

1.3 ควรพิจารณาลักษณะที่ให้ผู้เรียนปฏิบัติว่าเป็นงานที่ควรจะปฏิบัติ เป็นรายบุคคลหรือเป็นรายกลุ่ม หรือปฏิบัติพร้อมกัน

1.4 งานที่กำหนดควรให้อยู่ในวิสัยที่ผู้เรียนสามารถปฏิบัติได้ ไม่ยากหรือง่ายจนเกินไป และผู้สอนก็สามารถจัดสถานการณ์เพื่อการปฏิบัติได้อย่างแท้จริง

1.5 ควรชี้แจงให้ผู้เรียนเข้าใจงานที่จะปฏิบัติอย่างชัดเจนก่อนทุกครั้ง

2. การตรวจภาคปฏิบัติ ความยุ่งยากประการหนึ่งในการวัดภาคปฏิบัติ คือ การตรวจให้คะแนน ซึ่งมักจะขาดความเชื่อมั่น โดยปกติผู้สอนนิยมให้เป็นคะแนนผลงานการปฏิบัติ โดยใช้การสังเกตและตัดสินใจให้คะแนน ย่อมเกิดความผิดพลาดได้ง่าย การตรวจภาคปฏิบัติที่ดีมีลักษณะดังนี้

2.1 การตรวจผลงานภาคปฏิบัติ ควรตรวจให้คะแนนทั้ง 2 ด้าน คือ

2.1.1 วิธีปฏิบัติ (Procedure or Process) ได้แก่ วิธีดำเนินการทั้งหลายของการปฏิบัติ

2.1.2 ผลปฏิบัติ (Product or Output) ได้แก่ ผลผลิตหรือสิ่งที่ได้จากการปฏิบัติ ควรพิจารณาอย่างรอบคอบทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ

2.2 การตรวจผลงานภาคปฏิบัติในแต่ละวิชา ควรเน้นความสำคัญของวิธีการปฏิบัติ และผลลัพธ์ที่ได้จากการปฏิบัติแตกต่างกัน ผู้สอนควรพิจารณาก่อนว่า การปฏิบัติของรายวิชานั้นๆ ควรเน้นหนักทางด้านใด เพื่อจะกำหนดอัตราส่วนของความสำคัญในแต่ละด้านไว้ให้แน่นอนก่อน

2.3 ควรตั้งเกณฑ์ในการตรวจให้คะแนนอย่างชัดเจน

3. วิธีการตรวจให้คะแนนภาคปฏิบัติ ไม่ควรตรวจให้คะแนนผลงาน โดยใช้เพียงการสังเกต แล้วให้คะแนนทันที เพราะจะทำให้คะแนนที่ได้มีความเชื่อมั่นต่ำ และไม่ตรงกับ สภาพแท้จริง วิธีตรวจให้คะแนนภาคปฏิบัติที่นิยมมี 2 วิธีคือ

3.1 ใช้แบบสำรวจรายการ (Checklist) สำหรับตรวจให้คะแนนภาคปฏิบัติทั้งในด้านวิธีปฏิบัติและผลปฏิบัติ โดยใช้การกำหนดหรือรายละเอียดต่างๆ ที่ต้องการประเมินโดยระบุทั้งวิธีการทำและผลปฏิบัติขึ้นมา

3.2 ใช้การจัดอันดับคุณภาพ (Rating Scale) สำหรับตรวจให้คะแนนเกี่ยวกับสิ่งที่เป็นคุณค่าหรือคุณภาพต่างๆ จึงเหมาะที่จะนำมาใช้กับการให้คะแนนการปฏิบัติ ในด้านผลปฏิบัติมากกว่าวิธีปฏิบัติ หลักสำคัญของการจัดอันดับคุณภาพ คือ พยายามประเมินผลงานของผู้เรียนด้วยการเปรียบเทียบกันภายในกลุ่ม เพื่อจัดลำดับ (Rank Order) ของผลงานเหล่านั้นแล้วจึงแปลงอันดับที่ได้มาเป็นคะแนน

แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นเครื่องมือชนิดหนึ่งที่ใช้กัน อย่างแพร่หลาย และเป็นเครื่องมือหลักสำหรับการวัดผลการเรียน การสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้มีคุณภาพนั้น นอกจากคำนึงถึงความครอบคลุมของเนื้อหาและใช้คำถามที่ดีแล้ว จำเป็นต้องคำนึงถึงพฤติกรรมการเรียนรู้ต่างๆ ที่เป็นจุดมุ่งหมายที่ได้กำหนดไว้ในหลักสูตร คือ ต้องพยายามเขียนข้อคำถามที่วัดพฤติกรรมต่างๆ ให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายทางการศึกษาของ บลูม (Bloom) ได้เขียนไว้ในหนังสือ Taxonomy of Educational Objectives (ลัวน สายยศ; และอังคณา สายยศ. 2538: 172-176) โดยสรุปมีดังนี้

1. ความรู้-ความจำ (Knowledge) เป็นข้อคำถามที่วัดความสามารถที่ระลึกออกมาได้หรือจำได้ เช่น ถามคำศัพท์ นิยาม สถานที่ เวลา ขนาด ปริมาณ บุคคล ระเบียบ ประเพณี ลำดับขั้นของการทำงานอย่างใดอย่างหนึ่ง แนวโน้ม จัดประเภท จัดกลุ่ม เกณฑ์ วิธีการ หลักวิชาโครงสร้าง ทฤษฎี และขยายความ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ได้สอนกันมาแล้วจึงเอามาถาม และถือว่าเป็นการวัดด้านความจำเท่านั้น

2. ความเข้าใจ (Comprehension) เป็นข้อคำถามที่วัดความสามารถในการจับใจความสำคัญจากเรื่องราวหรือเหตุการณ์ต่างๆ เช่น ความสามารถในการจับใจความด้านการแปลความหมาย การตีความหมาย และการขยายความของข้อความ คำ เรื่องราว เหตุการณ์ ภาพ เป็นต้น

3. การนำไปใช้ (Application) เป็นข้อคำถามที่วัดความสามารถในการนำความรู้ที่เรียนมาไปใช้แก้ปัญหาในสถานการณ์ใหม่ เช่น เรียนรู้มาว่า ถ้าต้องการให้คนสลบ เพื่อจะผ่าตัดก็ต้องใช้ยาสลบ เป็นการวัดความจำ แต่ถ้าจะผ่าตัดไม่มียาสลบจะทำอย่างไร ถ้าตอบได้ก็แสดงว่ามีความสามารถด้านนำไปใช้ เป็นต้น

4. การวิเคราะห์ (Analysis) เป็นคำถามที่วัดความสามารถในการแยกแยะส่วนย่อยๆ ของเหตุการณ์ เรื่องราว หรือเนื้อหาต่างๆ ว่าประกอบด้วยอะไร มีจุดมุ่งหมายหรือความประสงค์สิ่งใด นอกจากนั้นยังมองถึงว่า ส่วนย่อยๆ ที่สำคัญนั้นแต่ละเหตุการณ์เกี่ยวพันกันอย่างไรบ้าง และเกี่ยวพันโดยอาศัยหลักการใด จะเห็นได้ว่าความสามารถด้านการวิเคราะห์จะเต็มไปด้วยการหาเหตุผลมาเกี่ยวข้องกันอยู่เสมอและพยายามมองให้ลึกลงไปถึงแก่นแท้ของเนื้อหาและเหตุการณ์นั้นๆ การวิเคราะห์จึงต้องอาศัยพฤติกรรมด้านความจำ ความเข้าใจและการนำไปใช้มาประกอบการพิจารณา

5. การสังเคราะห์ (Synthesis) เป็นคำถามที่วัดความสามารถในการผสมส่วนย่อยๆ เข้าเป็นเรื่องราวเดียวกัน เป็นการวัดว่าจะสามารถนำความรู้แต่ละหน่วยมารวมกันจัดเป็นหน่วยใหม่ขึ้นหรือโครงสร้างใหม่ที่ต่างจากของเดิมได้หรือไม่ ลักษณะคำถามประเภทนี้จะถามเกี่ยวกับการสังเคราะห์ข้อความ การวางแผน และสังเคราะห์ความสัมพันธ์เป็นคำถามที่จะล้าวจึงดูว่าใครมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์มากเพียงใด

6. การประเมินค่า (Evaluation) เป็นคำถามที่วัดความสามารถในการวินิจฉัยตีราคาโดยสรุปอย่างมีหลักเกณฑ์ สิ่งที่ตีราคาอาจเป็นวัตถุ สิ่งของ ผลงานต่างๆ หรือเป็นความคิดเห็นที่ได้ ซึ่งในการประเมินค่านั้นต้องอาศัยเกณฑ์และมาตรฐานไปประกอบการวินิจฉัยชี้ขาดเสมอว่าสิ่งนั้นเรื่องนั้น ดี-เลว อย่างไร และเพราะเหตุใดจึงดีหรือเลว เป็นต้น ข้อคำถามอาจจะอยู่ในรูปการประเมินค่าโดยอาศัยหลักเกณฑ์ภายใน หรือการประเมินค่าที่อาศัยเกณฑ์ภายนอกตัดสินก็ได้

มัททนี กุฎาคาร (2529: 45-46) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ เป็นแบบทดสอบ ที่มุ่งตรวจสอบ ความรู้ ทักษะ และสมรรถภาพสมองด้านต่างๆ ของผู้เรียนว่า หลังจากการเรียนรู้เรื่องนั้นๆ แล้ว ผู้เรียนจะมีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมตามความมุ่งหมายของหลักสูตรในวิชานั้นๆ เพียงใด มีความรู้ความสามารถในวิชาที่เรียนมากน้อยเพียงใด ซึ่งสามารถวัดได้ 3 แบบ ตามจุดมุ่งหมายและลักษณะวิชาที่สอน คือ

1. การวัดด้านเนื้อหา (Content) เป็นการทดสอบความสามารถด้านเนื้อหาวิชา
2. การวัดด้านปฏิบัติ (Performance) เป็นการทดสอบความสามารถด้านการปฏิบัติหรือทักษะของผู้เรียน
3. การวัดด้านทักษะ (Skill) เป็นการทดสอบความสามารถภายหลังการฝึกฝนแล้วเรียนแล้ว ซึ่งแบบทดสอบที่ใช้เป็นแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ มี 2 แบบ คือแบบทดสอบที่ครูสร้างขึ้นเอง (Teacher-Made Test) และแบบทดสอบมาตรฐาน (Standardized Test)

4.3 วิธีการประเมินทางการศึกษา

สุวิมล ว่องวาณิช และคณะ (2546: 12 - 15) ระบุว่ากระบวนการวัดและประเมินผลควรสอดคล้องกับธรรมชาติของการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ รูปแบบการประเมินที่สามารถนำมาใช้ได้ เช่น การประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) การประเมินภาคปฏิบัติ (Performance Assessment) การใช้แฟ้มสะสมงาน (Portfolio) การทดสอบ (Testing) การประเมินโดยใช้ศูนย์การประเมิน (Assessment Centers) เป็นต้น

วิธีการวัดมีหลากหลาย ผู้ใช้ควรเลือกใช้ให้เหมาะสมกับธรรมชาติของการเรียนรู้ วิธีการวัดที่นิยมใช้ เช่น การทดสอบ การสัมภาษณ์ การสอบถาม การสังเกต การตรวจผลงานการใช้แฟ้มสะสมงาน เป็นต้น แต่ละวิธีสามารถใช้เครื่องมือวัดได้แตกต่างกันตามความเหมาะสม ดังนี้

1. การทดสอบ (Testing) เช่น แบบสอบข้อเขียน (Written Test) แบบสอบภาคปฏิบัติ (Performance Test) แบบวัด (Scale)
2. การสัมภาษณ์ (Interview) เช่น แบบสัมภาษณ์ (Interview Guide)
3. การสอบถาม (Inquiry) เช่น แบบสอบถาม (Questionnaire)
4. การสังเกต (Observation) เช่น แบบตรวจสอบรายการ (Checklist) แบบมาตราประเมินค่า (Rating Scale) แบบบันทึก (Record)
5. การตรวจผลงาน เช่น แบบประเมินผลงาน
6. การใช้แฟ้มสะสมงาน (Portfolio) เช่น แบบบันทึก (Record) แบบประเมินผลงาน แบบประเมินตนเอง
7. การใช้ศูนย์การประเมิน (Assessment Centers Method) เช่น แบบตรวจสอบรายการ (Checklist) แบบบันทึก (Record) แบบมาตราประเมินค่า (Rating Scale) แบบประเมินพฤติกรรม แบบประเมินผลงาน

การประเมินตามสภาพจริง

ชวลิต ชูกำแหง (ชวลิต ชูกำแหง. 2550: 37; อ้างอิงจาก Mitchell. 1992; Baker O'Neil; & Linn. 1993) การประเมินตามสภาพจริง การประเมินโดยวิธีนี้ ผู้ต้องแสดงให้เห็นว่าตนเองทำอะไรได้บ้าง เช่นเดียวกับวิธีของคนปฏิบัติในสังคม ซึ่งสะท้อนให้เห็นพฤติกรรมและทักษะที่จำเป็นของนักเรียนในสถานการณ์ที่เป็นจริงแห่งโลกปัจจุบัน

การประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) เป็นกระบวนการตัดสินความรู้ ความสามารถและทักษะต่างๆ ของผู้เรียนในสภาพที่สอดคล้องกับชีวิตจริง โดยใช้เรื่องราวเหตุการณ์ สภาพจริงหรือคล้ายจริงที่ประสบในชีวิตประจำวัน เป็นสิ่งเร้าให้ผู้เรียนตอบสนองโดยการแสดงออก ลงมือกระทำหรือผลิต จากกระบวนการทำงานตามที่คาดหวังและผลผลิตที่มีคุณภาพ จะเป็นการสะท้อนภาพเพื่อลงข้อสรุปถึงความรู้ ความสามารถและทักษะต่างๆ ของผู้เรียนว่ามีมากน้อยเพียงใด น่าพอใจหรือไม่ อยู่ในระดับความสำเร็จ ซึ่ง สมศักดิ์ สินธุระเวชญ์ (2545: 27) ได้กล่าวถึงหลักการ ดังนี้

1. เป็นการประเมินที่ไม่เน้นทักษะ แต่จะเน้นการประเมินทักษะการคิดระดับสูง ในการทำงาน ความร่วมมือในการแก้ปัญหา และการประเมินตนเอง ความพยายามในการร่วมมือซึ่งจะคล้ายคลึงกับโลกของงานจริง
2. เป็นการวัดและสนับสนุนผลสัมฤทธิ์ที่มีความหมาย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ การประเมินการทำงานและการประเมินความก้าวหน้าการปฏิบัติงาน
3. เป็นการสะท้อนให้เห็นการสังเกต สภาพการทำงานของบุคคล และสิ่งที่บุคคลได้ปฏิบัติจริง

ชวลิต ชูกำแพง (ชวลิต ชูกำแพง. 2550: 40; อ้างอิงจาก Herman, Aschbacher; & Winters. 1993) ได้จำแนกคุณลักษณะของการประเมินจากทางเลือกใหม่ไว้ 6 ประการ ดังนี้

1. การประเมินจากทางเลือกใหม่นี้ ผู้สอนต้องจัดโอกาสการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้แสดงออกในภาคปฏิบัติ คิดสร้างสรรค์ ผลิตผลงาน หรือกระทำบางสิ่งบางอย่างที่สัมพันธ์กับสิ่งที่เรียน
2. ต้องตั้งหรือกระตุ้นให้ผู้เรียนได้ใช้ระดับการคิดขั้นสูง และใช้ทักษะในการแก้ปัญหา
3. งานหรือภารกิจ หรือกิจกรรม ที่ให้ผู้เรียนทำต้องเป็นสิ่งที่มีความหมายสำหรับผู้เรียน
4. สิ่งที่ยื่นต้องสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในโลกรแห่งความเป็นจริงในชีวิตประจำวันได้
5. ต้องใช้คนเป็นผู้ตัดสินการประเมิน ไม่ใช่เครื่องจักรตัดสิน
6. ผู้สอนจะต้องเปลี่ยนบทบาทใหม่ ทั้งในด้านการสอนและการประเมิน

เครื่องมือสำหรับวัดผลที่ตรงตามสภาพจริงมีหลายประเภท เช่น การสังเกต การสัมภาษณ์ การตรวจงาน การรายงานตนเอง การบันทึกจากผู้เกี่ยวข้อง การทดสอบที่เน้นภาคปฏิบัติ การใช้แฟ้มสะสมงาน เป็นต้น

การประเมินตามสภาพจริง เป็นกระบวนการที่เน้นการประเมินภาคปฏิบัติ (Performance Assessment) โดยสามารถใช้แฟ้มสะสมงาน (Portfolio) ช่วยส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมการเรียนการสอน และผลงานในแฟ้มสะสมงาน สามารถใช้สะท้อนความรู้ ความสามารถและทักษะของผู้เรียน

การประเมินภาคปฏิบัติ (Performance Assessment) เป็นการประเมินความสามารถในการปฏิบัติงานของผู้เรียนภายใต้สถานการณ์และเงื่อนไขที่สอดคล้องกับสภาพจริง โดยพิจารณาจากกระบวนการทำและคุณภาพของงานเกณฑ์การประเมินอาจสร้างขึ้นจากมิติความสำคัญ (Rubric) ของคุณลักษณะด้านต่างๆ ของผลงานนั้น

แฟ้มสะสมงาน (Portfolio) เป็นแหล่งรวบรวมตัวอย่างผลงานที่ดีเด่นและพอใจ ส่วนการประเมินจากแฟ้มสะสมงาน (Portfolio Assessment) เป็นการประเมินการเรียนรู้ของผู้เรียนตามสภาพจริง โดยพิจารณาผลงานจากแฟ้มสะสมงาน จากบันทึกที่เกี่ยวข้องและผลงานสามารถใช้สะท้อนให้เห็นกระบวนการเรียนรู้และผลการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นตามสภาพจริง

กรมวิชาการ (2545: 20) กล่าวว่า การประเมินตามสภาพจริง เป็นการประเมินจากการทำงานหรือกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยงานหรือกิจกรรมที่มอบหมายให้ผู้เรียนปฏิบัติ จะเป็นงานหรือสถานการณ์ที่เป็นจริง (Real life) หรือใกล้เคียงกับชีวิตจริง จึงเป็นงานที่มีสถานการณ์ซับซ้อน (Complexity) และเป็นองค์รวม (Holistic) มากกว่างานปฏิบัติในกิจกรรมการเรียนทั่วไป

ส่วนวิธีการประเมินตามสภาพจริงนั้น ไม่แต่มีความแตกต่างจากการประเมินจากการปฏิบัติ (Performance Assessment) เพียงแต่อาจมีความยุ่งยากในการประเมินมากกว่า เนื่องจากเป็นสถานการณ์จริง หรือต้องจัดสถานการณ์ให้ใกล้เคียง แต่จะเกิดประโยชน์กับผู้เรียน เพราะจะทำให้ทราบความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียน ว่ามีจุดเด่นและข้อบกพร่องในเรื่องใด อันจะนำไปสู่การแก้ไขที่ตรงประเด็นที่สุด

การประเมินโดยใช้ศูนย์การประเมิน

การประเมินโดยใช้ศูนย์การประเมิน (Assessment Centers) เป็นกระบวนการตัดสินความรู้ความสามารถและทักษะต่างๆ ของผู้เรียนอย่างรอบด้าน โดยใช้ตัวอย่างงาน (Work Sample) หลายๆ ลักษณะที่สอดคล้องกับงานจริงสร้างเป็นสถานการณ์จำลอง หรือสิ่งเร้าให้ผู้เรียนตอบสนอง โดยการแสดงออกพฤติกรรมที่แสดงออกตามพฤติกรรมบ่งชี้ที่สามารถประมวลสรุปถึงความรู้ความสามารถและทักษะต่างๆ ของผู้เรียนว่ามีมากน้อยเพียงใด และอยู่ระดับใด

กิจกรรม สามารถเลือกใช้ให้หลายลักษณะ เช่น Games, Inbasket Exercise, Leaderless Group Discussion, Individual/Group Presentation เป็นต้น

เครื่องมือที่สามารถนำมาใช้สำหรับวัดในแต่ละสถานของศูนย์การประเมิน ได้แก่ แบบตรวจสอบรายการ แบบมาตรฐานประเมินค่า แบบบันทึกพฤติกรรม แบบประเมินพฤติกรรม แบบประเมินผลงาน แบบทดสอบ เป็นต้น

ในการวิจัยครั้งนี้ การวัดและประเมินผลด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้สร้างตามแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านสติปัญญาของบลูม (Bloom) ได้เขียนไว้ในหนังสือ Taxonomy of Educational Objectives มีดังนี้

1. ด้านความรู้-ความจำ (Knowledge) เป็นข้อคำถามที่วัดความสามารถที่ระลึกออกมาได้หรือจำได้
2. ด้านความเข้าใจ (Comprehension) เป็นข้อคำถามที่วัดความสามารถในการจับในความสำคัญจากเรื่องราวหรือเหตุการณ์ต่างๆ
3. ด้านการนำไปใช้ (Application) เป็นข้อคำถามที่วัดความสามารถในการนำความรู้ที่เรียนมาไปใช้แก้ปัญหาในสถานการณ์ใหม่
4. ด้านการวิเคราะห์ (Analysis) เป็นคำถามที่วัดความสามารถในการแยกแยะส่วนย่อยๆ ของเหตุการณ์ เรื่องราว หรือเนื้อหาต่างๆ ว่าประกอบด้วยอะไร มีจุดมุ่งหมายหรือความประสงค์สิ่งใด

ทั้งเพื่อตรวจสอบว่าผู้เรียนมีพัฒนาการ มีความสามารถและมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นอย่างไร เพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาและเรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ การวัดและประเมินผลใช้ประเมินผลตามสภาพจริง (Authentic Assessment) เป็นการประเมินผลการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการค้นหาความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียน รวมทั้งสามารถประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เกิดขึ้นแก่ผู้เรียน อันเป็นแนวทางพัฒนาผู้เรียนได้เต็มศักยภาพ

5. เอกสารที่เกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เป็นคุณลักษณะแฝงภายในบุคคลเกี่ยวข้องกับอารมณ์ ความรู้สึกและจิตใจ ได้แก่ ความสนใจ เจตคติ ค่านิยม จริยธรรมและบุคลิกภาพ ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่สังเกตได้ยาก ดังนั้นการวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์หรือจิตพิสัยให้ใกล้เคียงกับคุณลักษณะภายในของบุคคลมากที่สุด จึงต้องอาศัยข้อมูลอ้างอิงหลายๆ ด้านมาประกอบกัน ร่วมกับเกณฑ์ที่ชัดเจนและเชื่อถือได้ (ชวลิต ชูกำแพง. 2550: 105)

5.1 ความหมายของคุณลักษณะอันพึงประสงค์

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เป็นคำที่มีความหมายใกล้เคียงกัน ในปัจจุบันนิยมใช้คำว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เป็นการประเมินคุณลักษณะเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมและคุณลักษณะอื่นๆ ที่สถานศึกษากำหนดขึ้น สำหรับพัฒนาผู้เรียนเป็นกรณีพิเศษ เพื่อแก้ปัญหาหรือสร้างเอกลักษณ์เกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมและคุณลักษณะอื่นๆ ให้แก่ผู้เรียน จากคำกล่าวดังกล่าว ผู้วิจัยได้รวบรวมความหมายของคุณธรรม จริยธรรม ดังนี้

ความหมายของคุณธรรม

พระเทพเวที (ประยูร ปยุตโต) (2531: 34) ได้ให้ความหมายไว้ว่า คุณธรรม หมายถึง ธรรมที่เป็นคุณ ความดีงาม สภาพที่เกื้อกูล

ไต้ต้ส (กนกวรรณ วิวัฒน์ธนศิษฐ์. 2545: 8; อ้างอิงจาก Titus. 1936: 200) กล่าวว่า คุณธรรมเป็นลักษณะนิสัยที่ดีของอุปนิสัย เป็นคุณภาพหรือนิสัยของมนุษย์ซึ่งคนทั่วไปชมเชยและเห็นคุณค่า เป็นการจัดระเบียบจนเป็นนิสัยของแรงกระตุ้นทางจิตใจ เป็นเจตคติ หรือรูปแบบแสดงออกซึ่งคุณค่า ความดีทางศีลธรรม

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 ได้ให้ความหมายไว้ว่า คุณธรรม หมายถึง สภาพคุณงามความดี

ดังนั้น คุณธรรม หมายถึง สภาวะที่แสดงออกซึ่งพฤติกรรมด้านความดีงาม

ความหมายของจริยธรรม

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) (2550: ออนไลน์) จริยธรรม ธรรม คือ ความประพฤติ ธรรม คือการดำเนินชีวิต หลักความประพฤติ หลักการดำเนินชีวิต

คำ “จริยธรรม” นี้ นักปราชญ์ในประเทศไทยได้บัญญัติให้ใช้สำหรับคำภาษาอังกฤษว่า ethics หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม หรือกฎศีลธรรม;

จริยะ (หรือ จริยธรรม) อันประเสริฐ เรียกว่า พรหมจริยะ (พรหมจริยธรรม หรือ พรหมจรรย์) แปลว่า “ความประพฤติอันประเสริฐ” หรือทางดำเนินชีวิตอย่างประเสริฐ หมายถึง มรรคมืองค์ ๘ หรือ ศีล สมาธิ ปัญญา เทียบ ศีลธรรม

พระเมธีธรรมมาภรณ์ (ประยูร ธรรมจิตโต) (2541: 7) จริยธรรม เป็นเรื่องของการฝึกนิสัย โดยทำบ่อยๆ ซ้ำๆ จนเป็นนิสัยแล้วกลายเป็นคุณธรรม เป็นริเริ่มจากภายนอกเข้าไปสู่ภายในและเป็นลักษณะนิสัย เป็นคุณสมบัติที่ดีในจิตใจ ฉะนั้นการทำดีต้องทำบ่อยๆ จนเป็นนิสัย

โคลเบอร์ก (กนกวรรณ วิวัฒน์ธนศิษฐ์. 2545: 9; อ้างอิงจาก Kohlberg. 1976: 4-5) กล่าวว่า จริยธรรมมีพื้นฐานของความยุติธรรม ถือเอาการกระจายสิทธิหน้าที่อย่างเท่าเทียมกัน โดยมีได้ หมายถึง กฎเกณฑ์ที่บังคับทั่วไป แต่เป็นกฎเกณฑ์ที่มีความเป็นสากลที่คนส่วนใหญ่รับไว้ในทุกสถานการณ์ไม่มีการขัดแย้งเป็นอุดมคติ ดังนั้นพันธะทางจริยธรรมจึงเป็นการเคารพต่อสิทธิ ข้อเรียกร้องของบุคคลอย่างเสมอภาคกัน

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้ให้ความหมายไว้ว่า จริยธรรม หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติ ปฏิบัติ ศีลธรรม กฎศีลธรรม

ดังนั้น จริยธรรม หมายถึง คุณลักษณะที่ดีของการประพฤติ การปฏิบัติในการดำเนินชีวิต

5.2 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ทางการเรียน

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร. 2550: 6) ได้เสนอคุณธรรมและจริยธรรมในการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

1. ความซื่อสัตย์สุจริต
2. ความขยันหมั่นเพียร
3. การช่วยเหลือเกื้อกูลและแบ่งปัน
4. การเสียสละเพื่อส่วนรวม
5. การมีส่วนร่วมกับสังคม
6. ความรู้จักพอเพียงตามศักยภาพของตนเอง ไม่เบียดเบียนผู้อื่น
7. ไม่ยึดติดกับสิ่งที่เป็นโยบาย मुख

เกษม วัฒนชัย (2549: 169-170) กล่าวว่า คุณธรรมพื้นฐานของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ ต้องมีความซื่อสัตย์สุจริต ต้องอดทน ต้องขยันหมั่นเพียรและอันสุดท้ายต้องมีวิชาการ วิชาความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม

กระทรวงศึกษาธิการ (2550: 59-62) ได้อ้างถึงนโยบายและยุทธศาสตร์การเสริมสร้างคุณธรรมในระบบการศึกษาไทย โดย พลเอก สุรยุทธ์ จุลานนท์ นายกรัฐมนตรีแถลงนโยบายต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ เมื่อวันที่ 3 พฤศจิกายน 2549 ในด้านสังคมที่เกี่ยวกับการศึกษา ข้อ 3.3 ความว่า เร่งรัดการปฏิรูปการศึกษาโดยยึดคุณธรรมนำความรู้ มุ่งมั่นที่จะขยายโอกาสทางการศึกษาของประชาชนให้กว้างขวางและทั่วถึง โดยคำนึงถึงการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับเสริมสร้างความตระหนักสำนึกในคุณค่าปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์ สันติวิธี วิถีประชาธิปไตย พัฒนาคนโดยใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงความร่วมมือของสถาบันครอบครัว สถาบันศาสนาและสถาบันการศึกษา จัดการศึกษาจะเน้นการกระจาย

อำนาจไปสู่เขตพื้นที่ สถานศึกษาและท้องถิ่น รวมทั้งการมีส่วนร่วมของประชาชนและภาคเอกชน เพื่อให้การศึกษาสร้างคนและสร้างความรู้สู่สังคมคุณธรรม คุณภาพ สมรรถภาพและประสิทธิภาพ

ด้วยเหตุนี้กระทรวงศึกษาธิการ ได้มีนโยบายการคุณธรรมนำความรู้ ซึ่งมีแผนปฏิบัติราชการกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อรองรับนโยบายรัฐบาล ปีงบประมาณ พ.ศ. 2550-2551 มีทิศทางและเป้าหมายหลัก คือ มุ่งเสริมสร้างคุณธรรมในระบบการศึกษาไทย โดยร่วมคิด ร่วมทำเชื่อมโยงและเสริมสร้างความเข้มแข็งใน 3 สถาบันหลัก คือ สถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา และสถาบันการศึกษา เพื่อให้เกิดพลังในการขับเคลื่อนการศึกษาที่ใช้คุณธรรมนำความรู้ที่เป็นรูปธรรม ปรับการดำเนินงานปฏิรูปการศึกษาให้เหมาะสมกับสถานการณ์และมีจุดเน้นเพื่อพัฒนาเยาวชนให้เป็นคนดี มีความรู้และอยู่ดีมีสุข

ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างคุณธรรมในระบบการศึกษาไทย (ปีงบประมาณ 2550-2551) ในที่นี้คุณธรรม มีความหมายครอบคลุม การปลูกจิตสำนึก ค่านิยม คุณธรรม วัฒนธรรมตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง วิถีประชาธิปไตยและธรรมาภิบาล ทำให้กระทรวงศึกษาธิการ ได้ข้อสรุปคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ เพื่อเป็นแนวทางให้กับสถานศึกษาได้นำไปประยุกต์ใช้ตามเหตุการณ์และปัญหาในท้องถิ่นของตน คือ

1. ขยัน
2. ประหยัด
3. ซื่อสัตย์
4. มีวินัย
5. สุภาพ
6. สะอาด
7. สามัคคี
8. มีน้ำใจ

กรมวิชาการ (2545ข: 10-11) กล่าวว่า หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข และมีความเป็นไทย มีศักยภาพในการศึกษาต่อและประกอบอาชีพ จึงกำหนดจุดหมายซึ่งถือเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ดังต่อไปนี้

1. เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาและศาสนาที่ตนนับถือ มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์
2. มีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการอ่าน รักการเขียนและรักการค้นคว้า
3. มีความรู้อันเป็นสากล รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ มีทักษะและศักยภาพในการจัดการ การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยี ปรับวิธีการคิด วิธีการทำงานได้เหมาะสมกับสถานการณ์
4. มีทักษะและกระบวนการ โดยเฉพาะทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ทักษะการคิด การสร้างปัญญาและทักษะในการดำเนินชีวิต

5. รักการออกกำลังกาย ดูแลตนเองให้มีสุขภาพและบุคลิกภาพที่ดี
6. มีประสิทธิภาพในการผลิตและการบริโภค มีค่านิยมเป็นผู้ผลิตมากกว่าเป็นผู้บริโภค
7. เข้าใจในประวัติศาสตร์ของชาติไทย ภูมิใจในความเป็นไทย เป็นพลเมืองที่ดียึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
8. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภาษาไทย ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี กีฬา ภูมิปัญญาไทย ทรัพยากรธรรมชาติและพัฒนาสิ่งแวดล้อม
9. รักประเทศชาติและท้องถิ่น มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามให้สังคม

กรมวิชาการ (2545ก: 11) กล่าวว่ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ช่วยพัฒนาทักษะเกี่ยวกับเจตคติ จริยธรรมและค่านิยม โดยผ่านประสบการณ์การเรียนรู้และทักษะต่าง ๆ อย่างหลากหลาย ผู้เรียนจะได้รับการพัฒนาเกี่ยวกับความเป็นสมาชิกที่ดีในสังคมประชาธิปไตย เช่น การรู้จักตนเอง ฟังตนเอง ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย กตัญญู รักเกียรติภูมิของตนเอง เคารพเหตุผล มีความยุติธรรม ห่วงใยในสวัสดิภาพของผู้อื่น ยอมรับความแตกต่าง ขจัดข้อขัดแย้งด้วยสันติวิธี ยึดมั่นในความยุติธรรม ความเสมอภาคและเสรีภาพ มีนิสัยในการเป็นผู้ผลิตและผู้บริโภคที่ดี เห็นคุณค่าของการทำงาน การทำงานเป็นกลุ่ม การเคารพสิทธิของผู้อื่น เสียสละ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม มีความผูกพันกับกลุ่ม รักท้องถิ่น รักประเทศชาติ เทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ ภูมิใจในความเป็นไทย เห็นคุณค่า อนุรักษ์ พัฒนาศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม และศรัทธาในหลักธรรมของศาสนา

การกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ สถานศึกษาต้องร่วมกับชุมชนกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นเป้าหมายในพัฒนาผู้เรียนด้านคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมให้ผู้เรียนเพิ่มจากที่กำหนดไว้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ ในแต่ละภาคเรียนหรือปีการศึกษา ครูผู้สอนต้องจัดให้มีการวัดและประเมินผลรวมด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน โดยเป็นการประเมินเชิงวิวินิจฉัย เพื่อปรับปรุงพัฒนาและการส่งต่อ ทั้งนี้ควรประสานสัมพันธ์กับผู้เรียน ผู้ปกครองและผู้เกี่ยวข้องร่วมกันประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์รายปี/รายภาค

ในงานวิจัยนี้ได้กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของหลักสูตร คือ นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจและเห็นความสำคัญของการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงและสามารถนำมาเป็นแนวทางการปฏิบัติตน เพื่อดำรงชีวิตด้วยความสุขในสังคมต่อไป ได้แก่ด้านต่างๆ ดังนี้

1. ขยันหมั่นเพียร หมายถึง ความตั้งใจเพียงทำหน้าที่ การงานอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ ไม่ทอดทิ้ง เมื่อพบอุปสรรค
2. ประหยัด หมายถึง รู้จักเก็บออม ใช้ทรัพย์สินสิ่งของแต่พอควร พอประมาณให้เกิดประโยชน์คุ้มค่า ตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้าน ลดละความฟุ่มเฟือย มีชีวิตที่เรียบง่าย

5.3 วิธีการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์

สมบุรณ์ ชิตพงศ์ (กนกวรณ วิวัฒน์ธนศิษฏ์. 2545: 42; อ้างอิงจาก สมบุรณ์ ชิตพงศ์. 2544: 10) กล่าวว่า การวัดด้านคุณธรรมจริยธรรม ต้องมีระดับความเข้มในการกระทำที่แสดงออก

ของผู้เรียนว่า มีคุณธรรม จริยธรรมระดับสูงสุดที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียนยังเป็นจริยธรรมโดยเจตนาอันเกิดจากปัญญาไปกำกับเจตนาในการทำดี ละเว้นชั่ว เครื่องมือวัดและประเมินต้องสะท้อนว่าผู้เรียนเป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม อันเกิดจากความมีปัญญาและปัญญานั้นเอง ทำให้แสดงการกระทำนั้นออกมา ดังนั้น การตอบแบบประเมินหรือแบบสอบถามของแสดงว่าเด็กมีฐานมาจากการเกิดปัญญาว่าจะทำหรือไม่ทำ โดยเจตนาของตนเอง

ดังนั้น การวัดและประเมินผู้เรียนด้านคุณธรรม จริยธรรม ต้องใช้หลักจิตวัดจิต ไม่ควรยึดติดกับรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง แต่ต้องใช้วิธีการที่หลากหลาย สิ่งที่วัดในด้านคุณธรรม มี 4 ประการคือ

1. วัดความรู้ (Knowledge) เป็นการวัดความรู้เกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม
2. วัดทัศนคติเชิงจริยธรรม (Attitude) คือ ความโน้มเอียงทางจิตใจ อันเนื่องมาจากการมองเห็นคุณประโยชน์และโทษของสิ่งนั้น การกระทำหรือไม่กระทำ ในด้านคุณธรรมจริยธรรมขึ้นอยู่กับ การมองเห็นคุณประโยชน์และโทษเหล่านั้น ถ้าเห็นประโยชน์ก็ทำ ดังนั้น การวัดทัศนคติเชิงจริยธรรม คือ การเห็นคุณค่าและประโยชน์ของการกระทำนั้น ซึ่งดีกว่าการวัดความรู้
3. วัดเหตุผลเชิงจริยธรรม (Moral reasoning) คือ การวัดเหตุผลที่มาสนับสนุนให้ผู้เรียนกระทำหรือไม่กระทำ ซึ่งการวัดเหตุผลเชิงจริยธรรม ต้องมีทฤษฎีทางจริยธรรมมาประกอบการพิจารณาการตอบของเด็กด้วย อย่างไรก็ตาม การนำทฤษฎีหนึ่งมาใช้ต้องดูบริบทของสังคมไทยด้วย
4. พฤติกรรมการแสดงออก (Action) เป็นการแสดงออกของนักเรียนในการกระทำดี ละเว้นชั่ว การวัดและประเมินด้านคุณธรรมจริยธรรม ต้องสามารถวัดได้ทั้งการกระทำหรือการแสดงออกด้านคุณธรรมจริยธรรม

วิธีการวัดและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์

ชวลิต ชุกก่าแพง (2550: 112-125) กล่าวว่า การวัดจิตพิสัยสามารถกระทำได้หลายวิธี มีดังนี้

1. การสังเกต (Observation)

สังเกตการพูด การกระทำ การเขียนของนักเรียนที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ที่ครูต้องการวัดในเรื่องคุณธรรม จริยธรรม อาจสังเกตดูความประพฤติของนักเรียนแล้ว แปลความว่า นักเรียนคนนั้นเป็นผู้ปฏิบัติตนดีมากน้อยปานใด เช่น การไม่ขาดเรียนก็แสดงว่า มีความรับผิดชอบ มีความซื่อสัตย์ มีวินัยในตนเอง การไม่เล่นการพนัน การไม่เที่ยวกลางคืน ล้วนแต่เป็นพฤติกรรมที่แปลความหมายได้ว่า นักเรียนคนนั้นเป็นคนดี เป็นต้น

2. การสัมภาษณ์ (Interview)

การพูดคุยกับนักเรียนในประเด็นที่ครูอยากรู้ ซึ่งอาจเป็นความรู้สึก ทัศนคติของนักเรียน เพื่อนำสิ่งที่นักเรียนพูดออกมาแปลความหมายเกี่ยวกับลักษณะจิตพิสัยของนักเรียนได้

3. การใช้แบบวัดมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale)

นักวัดผลได้สร้างเครื่องมือวัดทัศนคติ วัดความสนใจ วัดคุณธรรมจริยธรรมไว้มากพอสมควร ซึ่งคนอื่นสามารถนำไปใช้ได้ ถ้าเป็นแบบวัดทัศนคติ หรือวัดความสนใจจะมีรูปแบบการวัด 3 รูปแบบ คือ แบบลิเคิร์ต แบบเทอร์สโตน แบบออสกูด ซึ่งในงานวิจัยได้ใช้แบบวัดมาตราส่วนประเมินค่าแบบลิเคิร์ต มีรายละเอียด ดังนี้

แบบลิเคิร์ต (Likert's Method)

เครื่องมือวัดเจตคติแบบลิเคิร์ต เป็นวิธีการสร้างที่ง่ายกว่าวิธีของเทอร์สโตน มีความเชื่อมั่นสูงและพัฒนาเพื่อวัดด้านความรู้สึกได้หลายอย่าง การสร้างเครื่องมือวัดเจตคติแบบนี้เป็นวิธีประเมินน้ำหนักความรู้สึกของข้อความในตอนหลัง คือ หลังจากเอาเครื่องมือไปสอบวัดแล้ว การสร้างข้อความเป็นที่แสดงความรู้สึกต่อเป้าเจตคติจะต้องให้ครอบคลุมและสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ข้อความอาจจะเป็นทางบวกหมดหรือทางลบหมดหรือผสมกันก็ได้

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือมีดังนี้

1. เลือกชื่อเป้าเจตคติ ก่อน เป้าของเจตคติอาจจะเป็นคน วัตถุ สิ่งของ องค์กร สถาบัน อาชีพ วิชาแล้วแต่จะเลือก ยิ่งเฉพาะเจาะจงยิ่งดี ยิ่งกำหนดช่วงเวลาด้วยแล้ว การแปลผลก็จะทำให้มีความหมายดีขึ้น

2. เขียนข้อความแสดงความรู้สึกต่อเป้าเจตคติ โดยวิเคราะห์แยกแยะดูให้ครอบคลุมลักษณะของข้อความควรเป็นดังนี้

2.1 เป็นข้อความที่แสดงความเชื่อและรู้สึกต่อเป้าที่ต้องการ

2.2 ไม่เป็นการแสดงถึงความเป็นจริง

2.3 มีความแจ่มชัด สั้น ให้ข้อมูลพอตัดสินใจได้

2.4 ไม่ครอบคลุมทั้งทางดีและไม่ดีหรือทั้งบวกและลบ

2.5 ควรหลีกเลี่ยงคำปฏิเสธซ้อน ข้อความอ้างอิงในอดีตที่ผ่านมา ข้อความที่มีคำว่าทั้งหมด เสมอๆ ไม่เคย ไม่มีเลย เพียงเท่านั้น

2.6 ข้อความเดี่ยวควรมีความเชื่อเดี่ยว

3. การตรวจสอบข้อความ เป็นการตรวจสอบขั้นแรก เพื่อดูให้แน่ชัดว่า ข้อความนั้นเขียนไว้เหมาะสมหรือไม่ การตอบจะให้ตอบว่า ชอบ-ไม่ชอบ ดี-ไม่ดี หรือเห็นด้วย-ไม่เห็นด้วย ควรใช้มาตรา 3 มาตรา 4 มาตรา หรือ 5 มาตรา เป็นต้น การเขียนการแสดงออกในมาตราวัดแบบลิเคิร์ต เช่น

[ ] เห็นด้วยอย่างยิ่ง

[ ] เห็นด้วยมาก

[ ] เห็นด้วย

[ ] ไม่เห็นด้วย

[ ] ไม่เห็นด้วยมาก

[ ] ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

4. การให้นำหนักในช่วงแรกๆ ของการพัฒนาจะมีวิธีการให้คะแนนแบบต่างๆ ในระยะหลังลิเคิร์ต จึงแนะนำให้ใช้วิธีการกำหนดตัวเลขโดยพลการได้เลย โดยให้ตัวเลขเรียงค่าตามลำดับความสำคัญของตัวเร้าหรือตัวเลือก จะใช้ 0, 1, 2, 3, 4 หรือ 1, 2, 3, 4, 5 หรือ -2, -1, 0, 1, 2 ก็ได้ทั้งนั้น 3 แบบนี้สัมพัทธ์เป็น 1.00 คือ ตัวเดียวกันนั่นเอง เพียงแต่เอาตัวคงที่บวกหรือลบออกเท่านั้น ตัวเลขแบบนี้คะแนนเฉลี่ยจะเปลี่ยนแปลง แต่ความแปรปรวนคงที่

5. การทดลองคุณภาพเบื้องต้น ในระยะนี้ต้องการศึกษาว่า ข้อความแต่ละข้อมีอำนาจจำแนกผู้ที่มีเจตคติสูงกับมีเจตคติต่ำแตกต่างกันหรือไม่ นั่นคือพยายามหาว่าข้อความข้อนั้น ถ้าใครตอบมาตราสูงแสดงว่ามีเจตคติสูง ถ้าใครตอบมาตราต่ำจะเป็นคนมีเจตคติต่ำจริงหรือไม่ การจะสามารถบอกได้ดังกล่าวมาแล้ว จะต้องเอาข้อความทั้งหลายไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างอย่างน้อย 100 คนขึ้นไปจึงจะดี เมื่อสอบเสร็จแล้วนำมาตรวจให้คะแนนแต่ละข้อ แล้วรวมคะแนนเป็นของแต่ละคน กรณีข้อสอบมี 100 ข้อมีค่ามาตรา 4 ค่า แปลว่า คนได้เจตคติน้อยที่ได้คะแนน 100 คนได้คะแนนสูงสุด 400 เอาคะแนนแต่ละคนเรียงกันตามลำดับ แล้วตัวกลุ่มได้คะแนนสูง 25% และกลุ่มได้คะแนนต่ำ 25% ต่อจากนั้นเอาแต่ละข้อมาแจกแจงความถี่ว่าแต่ละข้อ แต่ละมาตราของตัวเลือกมีจำนวนคนกลุ่มสูงตอบเท่าไร คนกลุ่มต่ำตอบเท่าไร

เมื่อได้แจกแจงแล้ว คำนวณหาคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มสูงและกลุ่มต่ำ หากความแปรปรวนของกลุ่มสูงและกลุ่มต่ำ ใช้สูตรการหาอำนาจจำแนกตามแนว Edwards โดยใช้ t-test และถือว่า ถ้า t มีค่ามากกว่า 1.75 ขึ้นไป เป็นข้อที่มีอำนาจจำแนกใช้ได้ (ชวลิต ชูกำแหง, 2550: 121; อ้างอิงจาก Edwards, 1957)

6. การจัดแบบทดสอบ เมื่อได้ข้อสอบที่มีอำนาจจำแนกดีแล้ว พิจารณาว่าจะกำหนดกี่ข้อตามหลักการถ้าข้อความมีคุณภาพสูงมากจะใช้ 10-15 ข้อก็ได้ แต่โดยทั่วไป จะมีตั้งแต่ 20 ข้อขึ้นไป เพราะถ้าจำนวนข้อน้อยความเชื่อมั่นมักจะมีค่าน้อยความเที่ยงตรงก็ไม่ดี อาจจะเป็นเพราะข้อความแสดงความรู้สึกหรือความเชื่อต่อเป้าหมายไม่ครอบคลุมทุกอย่างในเป้าหมาย แบบทดสอบวัดเจตคติบางฉบับ มี 100 ข้อ การให้จำนวนข้อคำนึงถึงกลุ่มตัวอย่างและระดับอายุ ความสามารถในการอ่านทำให้เกิดความเบื่อหน่ายในการตอบ ระดับเด็ก ๆ จึงไม่ควรมีหลายข้อจนเกินไป

7. การตรวจให้คะแนน การให้คะแนนให้ตามมาตราที่กำหนดแต่ละข้อ ถ้าเป็นข้อความเปลี่ยนเป็นตัวเลข แต่ถ้าเป็นตัวเลขแล้ว นำตัวเลขมารวมเลย กรณีข้อความเป็นความรู้สึกทางลบจะต้องกลับตัวเลขกันกับข้อความที่เป็นทางบวก ถ้าตัวเลือกเป็นการอธิบายหรือบรรยาย เช่น

- [ ] เห็นด้วยอย่างยิ่ง
- [ ] เห็นด้วย
- [ ] ไม่เห็นด้วย
- [ ] ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ขีดตอบตรงเห็นด้วยอย่างยิ่ง เป็น 4 คะแนน ดังนี้ เป็นต้น ถ้าตัวเลือกกำหนด ตัวเลขเป็น [1] [2] [3] [4] ขีดตอบ 4 ก็ได้ 4 คะแนน

การแปลคะแนนจะแปลจากผลรวมของทุกข้อก็ได้ เช่น แบบทดสอบมี 10 ข้อ มีมาตรา 4 มาตรา สอบเสร็จแล้วหาคะแนนเฉลี่ยได้ 25.0 คะแนน ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S) ได้ 5.514 คะแนน จะต้องเทียบคะแนนจากคนสอบได้ต่ำสุด 10 คะแนน สูงสุด 40 คะแนน แต่ถ้าอยากแปลผลให้เป็นตัวเลขมาตรา 4 ก็ให้เอาจำนวนข้อไปหารจำนวนคะแนนเฉลี่ยและคะแนนความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลจะออกมาเหมือนกับคะแนนของคนสอบเพียงข้อเดียวนั้น คือ กลุ่มตัวอย่างกลุ่มนี้ได้คะแนนเฉลี่ย 2.50 คะแนน ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.5514 คะแนน

8. การหาคุณภาพอื่นๆ เช่น ความเชื่อมั่นและความเที่ยงตรง ความเชื่อมั่นหาได้โดยวิธีสอบซ้ำ (Test-Retest) คู่ขนาน (Paralell Test) แบ่งครึ่งฉบับ (Split-Half) สัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha-Coefficient) ซึ่งเป็นวิธีที่นิยมใช้ความเที่ยงตรงหาได้โดยใช้ Construct Validity, Concurrent Validity, และ Predictive Validity เป็นต้น

9. แบบวัดเชิงสถานการณ์

ถ้าเป็นแบบวัดจริยธรรม มักสร้างเป็นสถานการณ์ ดังตัวอย่าง เช่น ดวงเดือน พันธุมนาวิณ และ เพ็ญแข ประจันปัจจนึก สร้างแบบวัดระดับจริยธรรม ไว้ดังต่อไปนี้

(0) ถ้าหน่วยแพทย์และพยาบาลเคลื่อนที่มาขอรับบริจาคโลหิตที่โรงเรียนของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจะไม่ร่วมในการบริจาคโลหิต เพราะ

- เป็นการเสียสละที่ไม่ได้ผลคุ้มค่า
- เป็นหน้าที่ของข้าพเจ้าที่จะต้องรักษาสุขภาพของตัวเอง
- ข้าพเจ้ากลัวว่าจะรู้สึกเจ็บ และเมื่อบริจาคโลหิตแล้ว จะทำให้ร่างกายอ่อนแอ ติด

โรคง่าย

- บุคคลไม่จำเป็นจะต้องละอายใจตนเอง เมื่อไม่ได้บริจาคโลหิต เพราะการทำความดีนั้น ทำได้หลายทาง

- ข้าพเจ้าไม่กลัวว่าเพื่อนๆ จะหาว่าข้าพเจ้าเป็นคนใจแคบ เพราะมีเพื่อนข้าพเจ้าหลายคนที่ไม่ยอมบริจาคโลหิต

- คนที่ไม่บริจาคโลหิต เพราะมีเหตุอันสมควร ย่อมไม่ทำให้ความภูมิใจของตนลดลง

ตัวอย่างนี้ ตัวคำถามจะเป็นสถานการณ์ที่สร้างขึ้นไม่เกิดขึ้นจริง ซึ่งผู้ตอบจะเลือกตอบในตัวเลือกที่เป็นเหตุผลของตนเท่านั้น

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เพ็ญจันทร์ เกรียงไกรสุข (2545: บทคัดย่อ) ได้วิจัย การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาตามแนววิถีพุทธ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านคลองบัว ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาหลักสูตร ตามแนววิถีพุทธ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ได้หน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้

ที่เชื่อมโยงหลักธรรมคำสอนของศาสนาในช่วงชั้นที่ 2 สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ได้หน่วยการเรียนรู้ 4 หน่วย และแผนการจัดการเรียนรู้ 17 แผน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนอยู่ในระดับดี คิดเป็นร้อยละ 41.46 และระดับดีมาก คิดเป็นร้อยละ 26.82 พฤติกรรม ด้านคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนที่ประเมินโดยนักเรียน อยู่ในระดับดีมาก คิดเป็นร้อยละ 80.61 ประเมินโดยครู อยู่ในระดับดี คิดเป็นร้อยละ 71.46 ประเมินโดยเพื่อนและผู้ปกครองอยู่ในระดับพอใช้ คิดเป็นร้อยละ 64.39 และ 67.68 ตามลำดับ สำหรับความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู นักเรียน และผู้ปกครองที่มีต่อการเรียนโดยใช้ แผนการจัดการเรียนรู้ตามวิถีพุทธ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นที่ดีต่อการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาตามแนววิถีพุทธ

สมพร พงษ์เสถียรศักดิ์. (2546: ออนไลน์). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการประพฤติตนตามคุณธรรมในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 1 ที่เรียนหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ด้วยการสอนแบบโยนิโสมนสิการกับการสอนแบบไตรสิกขา ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า

1. นักเรียนที่เรียนหลักธรรมในพุทธศาสนาด้วยการสอนแบบโยนิโสมนสิการ กับการสอนแบบไตรสิกขามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

2. นักเรียนที่เรียนหลักธรรมในพุทธศาสนาด้วยการสอนแบบโยนิโสมนสิการ กับการสอนแบบไตรสิกขามีการประพฤติตนตามคุณธรรมในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

3. นักเรียนที่เรียนหลักธรรมในพุทธศาสนาด้วยการสอนแบบโยนิโสมนสิการ มีการประพฤติตนตามคุณธรรมในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4. นักเรียนที่เรียนหลักธรรมในพุทธศาสนาด้วยการสอนแบบไตรสิกขามีการประพฤติตนตามคุณธรรมในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

กิริติวัฒน์ อัครเส (2543: ออนไลน์) การดำเนินงานตามโครงการเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น: กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านห้วยชัน ผลการวิจัย

1. สภาพการดำเนินงานตามโครงการเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนบ้านห้วยชัน โรงเรียนบ้านห้วยชันดำเนินโครงการเศรษฐกิจพอเพียงประกอบด้วยโครงการใหญ่ๆ 3 โครงการ คือ

1.1 โครงการ กิจกรรมสหกรณ์แบบครบวงจร โครงการนี้จะเป็นแหล่งเงินทุนให้โครงการเกษตรพอเพียงกุ่ม คือ ทำการเกษตรและนำผลผลิตทางการเกษตรสนับสนุนโครงการอาหารกลางวัน และจำหน่าย เป็นรายได้ ผลการดำเนินการปีที่ผ่านมามีได้กำไร

1.2 โครงการเกษตรพอเพียง ประกอบด้วย โครงการย่อย 8 โครงการ คือ

1.2.1 โครงการเลี้ยง ไก่ไข่

1.2.2 โครงการเลี้ยงไก่พันธุ์เนื้อ

1.2.3 โครงการเลี้ยงปลาในกระชังและบ่อดิน

1.2.4 โครงการเลี้ยงกบในกระชัง

1.2.5 โครงการเลี้ยงหอยขม

1.2.6 โครงการหนูกักผักสีเขียว

1.2.7 โครงการปลูกไม้ดอกไม้ประดับ

1.2.8 โครงการเพาะเห็ด

ผลการดำเนินงานที่ผ่านมา มีโครงการที่ได้ทำไว้ คือ โครงการเลี้ยงไก่พันธุ์เนื้อ โครงการเพาะเห็ด โครงการที่คาดว่าจะได้ทำไว้คือ โครงการเลี้ยงไก่ไข่ โครงการเลี้ยงปลาในกระชังและบ่อดิน โครงการที่ขาดทุนคือ โครงการเลี้ยงกบในกระชัง

2. โครงการอาหารกลางวันเต็มรูป โรงเรียนบ้านห้วยชันสามารถจัดอาหารกลางวันให้นักเรียนทุกคนได้รับประทานอาหารกลางวันครบตลอดปี

3. ปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จของโครงการเศรษฐกิจพอเพียง ในโรงเรียนบ้านห้วยชันประกอบด้วยปัจจัยต่างๆ คือสภาพทางภูมิศาสตร์ของโรงเรียนอยู่ในสภาพที่เหมาะสมกับการทำการเกษตรและมีน้ำใช้เพื่อการเกษตรได้ตลอดปี ผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้ที่มุ่งมั่นในการทำงาน ขยันขันแข็งเอาใจใส่ในหน้าที่และเป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ดี ครูทุกคนในโรงเรียน เอาใจใส่ในหน้าที่และงานที่ได้รับมอบหมายและสำเร็จตามวัตถุประสงค์ทุกประการ นักเรียนมีความรับผิดชอบงานในหน้าที่ของตนเอง กรรมการโรงเรียนให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียน ในการพัฒนาโรงเรียนและในการจัดกิจกรรมต่างๆ ในโรงเรียนและประการสำคัญโรงเรียนบ้านห้วยชันได้รับความร่วมมือและช่วยเหลือจากหน่วยงานต่างๆ ทั้งหน่วยงานทางราชการและหน่วยงานภาคเอกชน ทั้งทางด้านวิชาการและเงินทุน

พัชณี พงษ์สุภา (2544: ออนไลน์) การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องงานใบตอง สำหรับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ผลการพัฒนาหลักสูตร ได้หลักสูตรท้องถิ่นที่มีคุณภาพสูงหรือดีมาก หลักสูตรมีความสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นเหมาะสมกับผู้เรียน สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้องค์ประกอบของหลักสูตรมีความเหมาะสมสอดคล้องกันดี

2. ผลการทดลองใช้หลักสูตรพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

ศยามา ธรรมยุธา (2545) การประเมินการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของ โรงเรียนนาร่องและโรงเรียนเครือข่ายการใช้หลักสูตร สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน เขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัยพบว่า

1. ด้านบริบท ปัจจัยภายในและภายนอกของการศึกษา จุดมุ่งหมายของหลักสูตร โครงสร้างของหลักสูตรและสาระการเรียนรู้ของหลักสูตร โดยภาพรวมของสถานศึกษาเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีการปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง

2. ด้านปัจจัยเบื้องต้น คุณลักษณะของครู คุณลักษณะของนักเรียน และสื่อการเรียนรู้ โดยภาพรวมของสถานศึกษาเขตภูมิภาคตะวันตก มีการปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง

3. ด้านกระบวนการ การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การบริหารหลักสูตรการจัดการเรียนรู้และการวัดและประเมินผล โดยภาพรวมของสถานศึกษาเขตภูมิภาคตะวันตก มีการปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง

4. ด้านผลการปฏิบัติตามกระบวนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การบริหารหลักสูตรการจัดการจัดการเรียนรู้ และการวัดประเมินผล โดยภาพรวมของสถานศึกษาเขตภูมิภาคตะวันตกมีผลการปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง

อุบลรัตน์ กิจไมตรี (2544: ออนไลน์) การพัฒนาหลักสูตรเพื่อถ่ายถอดเพลงอีแซว ภูมิปัญญาท้องถิ่นสุพรรณบุรี สำหรับนักเรียนประถมศึกษา ผลการทดลอง ใช้หลักสูตรพบว่า นำหลักสูตรไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดพังม่วง จังหวัดสุพรรณบุรี สอนโดยปราชญ์ชาวบ้านร่วมกับผู้สอนและผู้วิจัยเป็น เวลา 60 คาบ และผลการประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตรพบว่า นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องเพลงอีแซว สามารถแสดงเพลงอีแซวได้และมีเจตคติที่ดีต่อหลักสูตรและปรับปรุงหลักสูตรในเรื่องระยะเวลาให้มีความยืดหยุ่นในงานให้มีความน่าสนใจและคำอธิบายรายวิชาให้เหมาะสมกับสภาพของนักเรียน

ยุพิน บุญญานาม (2544: ออนไลน์) การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง จังหวัดระยอง กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผลการวิจัยพบว่า

1. ได้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง จังหวัดระยอง กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่มีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนได้

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง จังหวัดระยอง สูงกว่าก่อนการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01 และนักเรียนส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและมีความรัก ความภาคภูมิใจต่อท้องถิ่นของตนเอง

สิทธิเดช สำลีแก้ว (2545: ออนไลน์) การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การอนุรักษ์ป่าชายเลน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิจัยปรากฏดังนี้

1. ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน พบว่านโยบายทางการศึกษาของประเทศต้องการให้สถาบันการศึกษา องค์กรต่าง ๆ และชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติโดยให้ จัดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน นักเรียนและบุคคลที่เกี่ยวข้องมี ความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการอนุรักษ์ป่าชายเลน และควรนำวิทยากรภายนอกในท้องถิ่นมาร่วมสอน โดยมีการศึกษาแหล่งทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น

2. ผลการพัฒนาหลักสูตรพบว่า องค์ประกอบของหลักสูตรประกอบด้วย หลักการ จุดมุ่งหมาย โครงสร้าง คำอธิบายรายวิชา ขอบข่ายเนื้อหา เวลาเรียน แนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดและการประเมินผล และแผนการสอน 9 แผนการสอน ขอบข่ายเนื้อหา ประกอบไปด้วย ความหมายของป่าชายเลน ระบบนิเวศป่าชายเลน พืชในป่าชาย

เลน สัตว์ในป่าชายเลน ความสำคัญและประโยชน์ที่ได้รับจากป่าชายเลน สาเหตุการลดลงของป่าชายเลน และผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการ ทำลายป่าชายเลน การสำรวจป่าชายเลน แนวทางการอนุรักษ์ป่าชายเลน การปฏิบัติกิจกรรมการอนุรักษ์ป่าชายเลน และการจัดทำผลงานเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชายเลน ผู้เชี่ยวชาญประเมินองค์ประกอบของหลักสูตร พบว่ามีความสอดคล้องและเหมาะสม

3. การทดลองใช้หลักสูตร โดยการนำหลักสูตรไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ดำเนินการสอนร่วมกันระหว่าง ผู้วิจัย ครูผู้สอน หัวหน้าส่วน พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ อุทยานวิทยาศาสตร์พระจอมเกล้า ณ หว้ากอ และผู้รู้ในท้องถิ่น มีการศึกษาทั้งในห้องเรียนและ นอกสถานที่ที่ป่าชายเลนคลองวาฬ

4. ผลการประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตร พบว่า นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับเรื่อง การอนุรักษ์ ป่าชายเลนก่อนและหลังใช้หลักสูตรแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นักเรียนสามารถจัดทำผลงานได้อยู่ในระดับดี คือ ป่าวนิเทศ ภาพวาด เรียงความ และหนังสือนิทาน เกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชายเลนมีความถูกต้องตาม เนื้อหา สวยงาม และ สร้างสรรค์ และนักเรียน ปฏิบัติกิจกรรมการอนุรักษ์ป่าชายเลนได้ นักเรียนมีความคิดเห็นที่ดีต่อหลักสูตร เพราะทำให้ได้ฝึกปฏิบัติจริงโดยใช้กิจกรรมกลุ่มบริเวณป่าชายเลนในท้องถิ่น นอกจากนี้ครูผู้สอนและนักเรียนมีความคิดเห็นว่าควรเพิ่มจำนวนครั้งในการออกไปศึกษาที่ป่าชายเลน และมีการปรับปรุงหลักสูตรในเรื่องระยะเวลาในการสอนให้มีความยืดหยุ่นและเหมาะสมกับเนื้อหา และปรับเนื้อหาให้เหมาะสมกับระดับความรู้พื้นฐานของนักเรียน

กนกวรรณ วิวัฒน์ธนศิษฏ์ (2545: บทคัดย่อ) การศึกษาองค์ประกอบคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดกรุงเทพมหานคร ซึ่งผลการดังนี้

1. วิเคราะห์องค์ประกอบคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมของนักเรียน โดยรวมและจำแนกตามเพศ พบว่า นักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยม 1 องค์ประกอบ คือ จริยธรรม

2. เปรียบเทียบคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมแต่ละด้านของนักเรียนชายและนักเรียนหญิง พบว่า ด้านความเมตตากรุณาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ด้านวินัยและความรับผิดชอบ ด้านความซื่อสัตย์ ด้านประหยัดและด้านความกตัญญู แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องเห็นได้ว่า การวิจัยนั้นๆ ช่วยส่งเสริมให้เป็นแนวคิดและวิธีการปฏิบัติในการวิจัยในครั้งนี้ให้มีความสอดคล้องเหมาะสมกับสภาวะการณ์ของสังคม และมีความสมบูรณ์ เพื่อส่งเสริมงานวิจัยครั้งต่อไปอีกด้วย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

1. การกำหนดประชากรและการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง
2. ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรศึกษา
3. เครื่องมือที่ใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
4. การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ
5. การนำหลักสูตรสถานศึกษาไปใช้
6. การประเมินผลหลักสูตรสถานศึกษา
7. การวิเคราะห์ข้อมูล
8. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การกำหนดประชากรและการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 ของโรงเรียนวัดนาคนิมิตร สำนักงานเขตจอมทอง สังกัดสำนักงานศึกษา กรุงเทพมหานคร มีห้องเรียน 5 ห้องเรียน จำนวนนักเรียน 150 คน ซึ่งแต่ละห้องจัดแบบความสามารถ

การสุ่มกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4/1 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร สำนักงานเขตจอมทอง สังกัดสำนักงานศึกษา กรุงเทพมหานคร ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 จำนวน 1 ห้องเรียน มีนักเรียนรวม 30 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) โดยมีห้องเรียนเป็นหน่วยในการสุ่ม

ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินขั้นตอนกระบวนการการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา มีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน

ขั้นตอนที่ 2 การร่างหลักสูตร

ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบร่างหลักสูตร

ขั้นตอนที่ 4 การนำหลักสูตรไปทดลองใช้

ขั้นตอนที่ 5 การประเมินหลักสูตร

มีรายละเอียดแต่ละขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน

1. ศึกษาจากการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างซึ่งจัดเป็นข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) โดยมีประเด็นที่สำคัญ คือ ข้อมูลทั่วไป เช่น สถานภาพ ระดับการศึกษา อายุ อาชีพ ประสบการณ์ทำงาน รายได้ ข้อมูลเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งปัญหาและข้อเสนอแนะอื่น ๆ

2. ศึกษาสภาพทั่วไปของโรงเรียนวัดนาคนิมิตร ในด้านต่างๆ เช่น บุคลากร งบประมาณ อุปกรณ์และสื่อต่างๆ อาคารสถานที่ ห้องเรียน ข้อมูลต่างๆ เหล่านี้ ศึกษาได้จากเอกสาร รายงานต่างๆ เช่น สถิติของโรงเรียน รายงานการประเมินคุณภาพของโรงเรียน เป็นต้น ซึ่งได้รู้ถึงความศักยภาพและพัฒนาการของผู้เรียน เพื่อเป็นข้อมูลในการร่างหลักสูตรที่มีความเหมาะสม รวมถึงความพร้อม ความเอาใจใส่ของผู้บริหาร ครู ซึ่งเป็นเครื่องกระตุ้นเปิดโอกาสการพัฒนาหลักสูตรให้ เป็นไปเหมาะสมมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3. วิเคราะห์หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ ช่วงชั้นที่ 2 มาตรฐาน ส 3.1 เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภค การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ

4. เก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานและข้อมูลที่เกี่ยวข้องด้วยตนเองจากการสัมภาษณ์ โดยได้รับความร่วมมือในการเก็บข้อมูลจาก ผู้อำนวยการสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร (หัวหน้ากลุ่มงานส่งเสริมการจัดการศึกษาและความร่วมมือในประเทศและต่างประเทศ สำนักงานยุทธศาสตร์การศึกษา ปฏิบัติหน้าที่แทน) ศึกษาพิเศษ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ช่วงชั้นที่ 2

ขั้นตอนที่ 2 การร่างหลักสูตร

1. นำข้อมูลที่ได้จากการดำเนินการในขั้นตอนที่ 1 คือ การสัมภาษณ์ การศึกษาสภาพทั่วไปของโรงเรียนวัดนาคนิมิตร การวิเคราะห์หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ ช่วงชั้นที่ 2 มาตรฐาน ส 3.1 และวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ช่วงชั้นที่ 2 เป็นแนวทางในการร่างหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งประกอบ 6 ส่วน

- 1.1 โครงสร้างของหน่วยการเรียนรู้
- 1.2 สารระการการเรียนรู้
- 1.3 ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง
- 1.4 การจัดการเรียนรู้
- 1.5 สื่อและแหล่งการเรียนรู้
- 1.6 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

2. ผู้วิจัยจัดทำร่างหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร เสนอคณะกรรมการควบคุมปริญญาบัตร เพื่อพิจารณาตรวจสอบและเสนอแนะ ในการปรับปรุงแก้ไขต่อไป

ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบคุณภาพของร่างหลักสูตร

1. นำเสนอร่างหลักสูตรต่อผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบคุณภาพของร่างหลักสูตร ทั้งฉบับก่อนนำไปทดลองใช้ซึ่งผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 2 กลุ่ม ดังนี้

1.1 ผู้เชี่ยวชาญกลุ่มที่ 1 จำนวน 5 ท่าน (รายละเอียด ภาคผนวก ก) เพื่อตรวจสอบคุณภาพร่างหลักสูตร ในด้านความเหมาะสม ความสอดคล้องและแผนการจัดการเรียนรู้ มีเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้

1.1.1 มีประสบการณ์ด้านหลักสูตรและการสอนและเกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน จำนวน 1 ท่าน

1.1.2 มีประสบการณ์ด้านเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 1 ท่าน

1.1.3 มีประสบการณ์ด้านการนิเทศการศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จำนวน 1 ท่าน

1.1.4 มีประสบการณ์ด้านบริหารสถานศึกษาหรือเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 1 ท่าน

1.1.5 มีประสบการณ์ด้านการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมอย่างน้อย 5 ปี จำนวน 1 ท่าน

1.2 ผู้เชี่ยวชาญกลุ่มที่ 2 จำนวน 3 ท่าน (รายละเอียด ภาคผนวก ก) เพื่อตรวจสอบคุณภาพของแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและแบบวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ มีเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้

1.2.1 นักวิชาการด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ จำนวน 1 ท่าน

1.2.2 ครูฝ่ายวัดและประเมินผลการเรียนรู้ จำนวน 1 ท่าน

1.2.3 ครูมีประสบการณ์ด้านภาษาไทยในสถานศึกษาอย่างน้อย 5 ปี จำนวน 1 ท่าน

2. สิ่งที่ต้องตรวจสอบ

2.1 ความเหมาะสมของส่วนประกอบของหลักสูตร และความสอดคล้องของร่างหลักสูตร เป็นการพิจารณาว่า ด้านวิสัยทัศน์ ภารกิจและเป้าหมาย ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ด้านโครงสร้างหลักสูตร ด้านผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและสาระการเรียนรู้ ด้านคำอธิบายรายวิชา ด้านหน่วยการเรียนรู้ ด้านแผนการจัดการเรียนรู้ ด้านสื่อการเรียนรู้และแหล่งการเรียนรู้ และด้านการวัดและประเมินผล มีความเหมาะสมและความสอดคล้องของร่างหลักสูตรหรือไม่เพียงใด

2.2 ความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้ กับหลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อและแหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ มีความสอดคล้องกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาหรือไม่เพียงใด

2.3 ความสอดคล้องของแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางเรียนและแบบวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ มีความสอดคล้องกับหลักสูตรหรือไม่เพียงใด

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล นำร่างหลักสูตรที่ผู้เชี่ยวชาญ แต่ละท่านพิจารณาแล้วตรวจสอบคุณภาพของร่างหลักสูตรและเก็บรวบรวมจากผู้เชี่ยวชาญ เพื่อเตรียมวิเคราะห์ข้อมูล

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งวิเคราะห์ด้านองค์ประกอบของร่างหลักสูตร โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

5. การปรับปรุงร่างหลักสูตร นำผลการประเมินร่างหลักสูตรเสนอต่อคณะกรรมการควบคุมปริญญาบัตร เพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบ ให้ข้อเสนอแนะ ความคิดเห็น เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมที่สุด จัดทำหลักสูตรฉบับสมบูรณ์ก่อนนำไปทดลองใช้

ขั้นตอนที่ 4 การนำหลักสูตรไปทดลองใช้

ผู้วิจัยเป็นผู้นำหลักสูตรไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4/1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 ของโรงเรียนวัดนาคนิมิตร สำนักงานเขตจอมทอง สังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร จำนวน 30 คน โดยดำเนินการตามแผนการจัดการเรียนรู้ รวมทั้งสิ้น 14 ชั่วโมง

ขั้นตอนที่ 5 การประเมินผลหลักสูตร

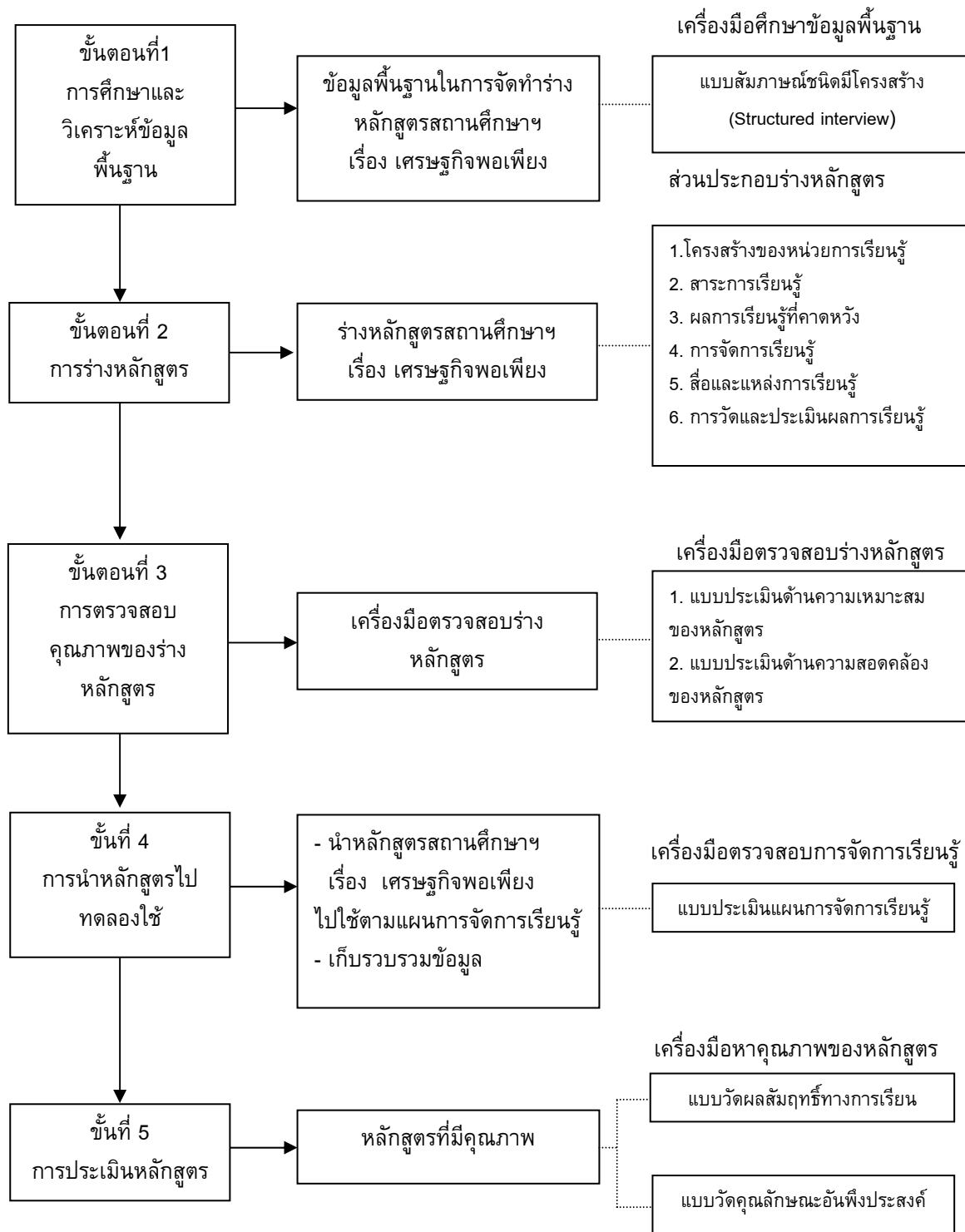
การประเมินผลหลักสูตร สามารถวัดได้จาก

1. แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ประเมินผลก่อนและหลังการทดลองใช้หลักสูตร
2. แบบวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ประเมินหลังการทดลองใช้หลักสูตร

จากขั้นตอน สามารถเขียนเป็นภาพประกอบกระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาได้ ดังภาพประกอบที่ 7

ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

ภาพประกอบ 7 แผนภาพแสดงขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาครั้งนี้ เป็นเครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง มีดังนี้

เครื่องมือที่ใช้ในการสำรวจข้อมูลพื้นฐาน ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง (Structured interview)

แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง (Structured interview) (รายละเอียดภาคผนวก ข) แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับสถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบเรื่องสถานภาพ อายุ การศึกษา อาชีพ ประสบการณ์การทำงาน รายได้

ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับความหมาย วิธีการปฏิบัติตนความสำคัญในการปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ตอนที่ 3 แบบสัมภาษณ์ความต้องการเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาจัดการเรียนรู้

โดยได้รับความร่วมมือในการเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ ได้แก่ ผู้อำนวยการสำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร (หัวหน้ากลุ่มงานส่งเสริมการจัดการศึกษาและความร่วมมือในประเทศและต่างประเทศ สำนักงานยุทธศาสตร์การศึกษา ปฏิบัติหน้าที่แทน)ศึกษานิเทศก์ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ช่วงชั้นที่ 2 เพื่อศึกษาและรวบรวมข้อมูลประเด็นการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง

เครื่องมือที่ใช้ในการหาประสิทธิภาพของร่างหลักสูตร ได้แก่

1. แบบประเมินความเหมาะสมของหลักสูตร (รายละเอียดภาคผนวก ข) ซึ่งเป็นแบบประเมินร่างหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร โดยวัดความเหมาะสมด้านต่างๆ ได้แก่

- 1.1 ด้านโครงสร้างของหน่วยการเรียนรู้
- 1.2 ด้านสาระการเรียนรู้
- 1.3 ด้านผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง
- 1.4 ด้านการจัดการเรียนรู้
- 1.5 ด้านสื่อและแหล่งการเรียนรู้
- 1.6 ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้

การประเมินความเหมาะสมของร่างหลักสูตรสถานศึกษาฯ โดยการวัดแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Numerical Rating Scale) โดยผู้เชี่ยวชาญ (รายละเอียดภาคผนวก ก) แบ่งเกณฑ์การให้คะแนน 5 ระดับ ดังนี้

- 5 เมื่อ ท่านมีความคิดเห็นว่าหลักสูตรมีความเหมาะสมมากที่สุด
- 4 เมื่อ ท่านมีความคิดเห็นว่าหลักสูตรมีความเหมาะสมมาก
- 3 เมื่อ ท่านมีความคิดเห็นว่าหลักสูตรมีความเหมาะสมปานกลาง
- 2 เมื่อ ท่านมีความคิดเห็นว่าหลักสูตรมีความเหมาะสมน้อย
- 1 เมื่อ ท่านมีความคิดเห็นว่าหลักสูตรมีความเหมาะสมน้อยที่สุด

โดยมีเกณฑ์ในการแปลความเฉลี่ยความเหมาะสมของน้ำหนักคะแนนแบ่งออกเป็น 5

ระดับ (บุญชม ศรีสะอาด. 2540: 100) ดังนี้

การแปลความหมาย ดังนี้

ช่วงคะแนนเฉลี่ย	4.51 - 5.00	หมายถึง	มีความเหมาะสมมากที่สุด
ช่วงคะแนนเฉลี่ย	3.51 - 4.50	หมายถึง	มีความเหมาะสมมาก
ช่วงคะแนนเฉลี่ย	2.51 - 3.50	หมายถึง	มีความเหมาะสมปานกลาง
ช่วงคะแนนเฉลี่ย	1.51 - 2.50	หมายถึง	มีความเหมาะสมน้อย
ช่วงคะแนนเฉลี่ย	1.00 - 1.50	หมายถึง	มีความเหมาะสมน้อยที่สุด

เกณฑ์การตัดสิน โดยมีคะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป

2. แบบประเมินความสอดคล้องของหลักสูตร (รายละเอียดภาคผนวก ข) เป็นแบบประเมินร่างหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร โดยวัดความสอดคล้องของร่างหลักสูตร ดังนี้

2.1 หน่วยการเรียนรู้ของหลักสูตรสถานศึกษา มีความสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้

2.2 สาระการเรียนรู้ของหลักสูตรสถานศึกษา มีความสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้

2.3 ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังของหลักสูตรสถานศึกษา มีความสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้

2.4 การจัดการเรียนรู้ของหลักสูตรสถานศึกษา มีความสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้

2.5 สื่อและแหล่งการเรียนรู้ของหลักสูตรสถานศึกษา มีความสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้

2.6 การวัดและประเมินผลของหลักสูตรสถานศึกษา มีความสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้

การประเมินความสอดคล้องของร่างหลักสูตรสถานศึกษา โดยผู้เชี่ยวชาญ (รายละเอียดภาคผนวก ก) แบ่งเกณฑ์การให้คะแนน 3 ระดับ ดังนี้โดยแบ่งเกณฑ์การให้คะแนน 3 ระดับ ดังนี้

เห็นด้วย	เมื่อ ท่านแน่ใจว่าสิ่งที่ต้องการประเมินมีความสอดคล้องกัน
ไม่เห็นด้วย	เมื่อ ท่านแน่ใจว่าสิ่งที่ต้องการประเมินไม่มีความสอดคล้องกัน
ไม่แน่ใจ	เมื่อ ท่านไม่แน่ใจว่าสิ่งที่ต้องการประเมินมีความสอดคล้องกันหรือไม่

การวิเคราะห์ผลการพิจารณาความสอดคล้องด้วยการวิเคราะห์ค่าดัชนี (Index of Consistency: IOC) ซึ่งมีความหมายในการแปลผลคะแนน ดังนี้

เห็นด้วย	หมายถึง	1
ไม่เห็นด้วย	หมายถึง	0
ไม่แน่ใจ	หมายถึง	-1

โดยพิจารณาคะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป แสดงว่าร่างหลักสูตรมีความสอดคล้อง

เครื่องมือที่ใช้ในการนำหลักสูตรไปทดลองใช้ ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้

1. แผนการจัดการเรียนรู้ (ตัวอย่างภาคผนวก ข) ของร่างหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร มี 11 แผนการจัดการเรียนรู้ ได้แก่

- 1.1 เศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร
- 1.2 พ่อสอนให้พอเพียง
- 1.3 ปฏิบัติตนเป็นคนพอเพียง
- 1.4 ทรัพยากรธรรมชาติกับชีวิต
- 1.5 ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน (โรงเรียน)
- 1.6 รู้ใช้ทรัพยากรอย่างพอเพียง
- 1.7 สินค้าและบริการ
- 1.8 ชีวิตกับการบริโภค
- 1.9 กินอยู่อย่างพอเพียง
- 1.10 รู้เรื่องสหกรณ์กันเถอะ
- 1.11 สหกรณ์โรงเรียน

แต่ละแผนการจัดการเรียนรู้ใช้เวลา 1 ชั่วโมง โดยมีองค์ประกอบดังนี้

- 1) มาตรฐานการเรียนรู้
- 2) ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง
- 3) สาระการเรียนรู้
- 4) สาระสำคัญ
- 5) จุดประสงค์การเรียนรู้
- 6) กระบวนการจัดการเรียนรู้
- 7) สื่อและแหล่งการเรียนรู้

8) การวัดและประเมินผล

9) บันทึกหลังการเรียน

การประเมินความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้ในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1) ความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้กับหลักสูตร

2) ความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้กับกิจกรรมการเรียนรู้

3) ความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้กับสื่อและแหล่งการเรียนรู้

4) ความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้กับการวัดและประเมินผลการเรียนรู้

การประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ของร่างหลักสูตรสถานศึกษา โดยผู้เชี่ยวชาญ (รายละเอียดภาคผนวก ก) แบ่งเกณฑ์การให้คะแนน 3 ระดับ ดังนี้

เห็นด้วย เมื่อ ท่านแน่ใจว่าสิ่งที่ต้องการประเมินมีความสอดคล้องกัน

ไม่เห็นด้วย เมื่อ ท่านแน่ใจว่าสิ่งที่ต้องการประเมินไม่มีความสอดคล้องกัน

ไม่แน่ใจ เมื่อ ท่านไม่แน่ใจว่าสิ่งที่ต้องการประเมินมีความสอดคล้องกันหรือไม่

การวิเคราะห์ผลการพิจารณาความสอดคล้องด้วยการวิเคราะห์ค่าดัชนี (Index of Consistency: IOC) ซึ่งมีความหมายในการแปลผลคะแนน ดังนี้

เห็นด้วย หมายถึง 1

ไม่เห็นด้วย หมายถึง 0

ไม่แน่ใจ หมายถึง -1

โดยพิจารณาคะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป แสดงว่าแผนการจัดการเรียนรู้มีความสอดคล้อง

เครื่องมือที่ใช้ในการหาประสิทธิภาพของหลักสูตร ได้แก่

1. แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านสติปัญญาของหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเป็นแบบทดสอบปรนัย (Objective test) ชนิดให้เลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงคำตอบเดียวมี 4 ตัวเลือก จำนวน 1 ฉบับ มีจำนวน 50 ข้อ นำไปใช้จริงจำนวน 30 ข้อ เพื่อใช้ประเมินความสามารถในการเรียนรู้ของนักเรียน โดยประเมินผลก่อนและหลังจากการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตร

2. แบบวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เป็นการวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่สำคัญในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร ซึ่งได้กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ได้แก่ ความขยันหมั่นเพียรและความประหยัด เพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติตน การดำรงชีวิตด้วยสุขในสังคมต่อไป จำนวน 1 ฉบับ มีจำนวน 50 ข้อ นำไปใช้จริงจำนวน 20 ข้อ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Numerical Rating Scale) แบ่งเกณฑ์การให้คะแนน 5 ระดับ ดังนี้

- 5 หมายถึง มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์อยู่ในระดับดีมาก
 4 หมายถึง มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์อยู่ในระดับดี
 3 หมายถึง มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์อยู่ในระดับปานกลาง
 2 หมายถึง มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์อยู่ในระดับน้อย
 1 หมายถึง มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์อยู่ในระดับน้อยที่สุด

โดยมีเกณฑ์ในการแปลความเฉลี่ยความเหมาะสมของน้ำหนักคะแนนแบ่งออกเป็น 5 ระดับ (บุญชม ศรีสะอาด. 2540: 100) ดังนี้

การแปลความหมาย ดังนี้

ช่วงคะแนนเฉลี่ย	4.51 – 5.00	หมายถึง ดีมาก
ช่วงคะแนนเฉลี่ย	3.51 – 4.50	หมายถึง ดี
ช่วงคะแนนเฉลี่ย	2.51 – 3.50	หมายถึง ปานกลาง
ช่วงคะแนนเฉลี่ย	1.51 – 2.50	หมายถึง น้อย
ช่วงคะแนนเฉลี่ย	1.00 – 1.50	หมายถึง น้อยที่สุด

เกณฑ์การตัดสิน โดยมีคะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป

การสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือ

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างและคุณภาพของเครื่องมือ มีดังนี้

1. แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างมีขั้นตอน ดังนี้

1.1 ศึกษาวิธีการสร้างแบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง (Structured interview) และสร้างแบบสัมภาษณ์ 1 ฉบับ (รายละเอียดภาคผนวก ข)

1.2 นำแบบสัมภาษณ์เสนอต่อคณะกรรมการควบคุมปริญญาโท เพื่อตรวจสอบความถูกต้องด้านภาษาและความเหมาะสมของข้อความที่ใช้ในการสัมภาษณ์ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมก่อนนำไปใช้จริงต่อไป

1.3 นำแบบสัมภาษณ์ที่แก้ไขแล้ว ไปสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ (รายละเอียด ภาคผนวก ก) ได้แก่ ผู้อำนวยการสำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร (หัวหน้ากลุ่มงานส่งเสริมการจัดการศึกษาและความร่วมมือในประเทศและต่างประเทศ สำนักงานยุทธศาสตร์การศึกษา ปฏิบัติหน้าที่แทน) ศึกษาพิเศษ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ช่วงชั้นที่ 2 เพื่อศึกษาและรวบรวมประเด็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร

1.4 วิเคราะห์เนื้อหาข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ เพื่อนำไปเป็นแนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร

2. แบบประเมินด้านความเหมาะสมของร่างหลักสูตรสถานศึกษา

2.1 สร้างแบบประเมินด้านความเหมาะสม (รายละเอียดภาคผนวก ข) ของร่างหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร โดยการวัดแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Numerical Rating Scale) โดยแบ่งเกณฑ์การให้คะแนน 5 ระดับ

2.2 นำแบบประเมินด้านความเหมาะสมของร่างหลักสูตรสถานศึกษาที่สร้างขึ้นเสนอคณะกรรมการควบคุมปริญญาโท เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของภาษา ความกระชับชัดเจน และปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

2.3 นำแบบประเมินด้านความเหมาะสมของร่างหลักสูตรสถานศึกษาที่สร้างขึ้นแล้วเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญพิจารณาความคิดเห็นความเหมาะสมของร่างหลักสูตรสถานศึกษา

2.4 นำผลการประเมินด้านความเหมาะสมของร่างหลักสูตรสถานศึกษาที่ได้เสนอต่อคณะกรรมการควบคุมปริญญาโทพิจารณาตรวจสอบ เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

3. แบบประเมินด้านความสอดคล้องของร่างหลักสูตรสถานศึกษา

3.1 สร้างแบบประเมินด้านความสอดคล้อง (รายละเอียดภาคผนวก ข) ของร่างหลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร

3.2 นำแบบประเมินด้านความสอดคล้องของร่างหลักสูตรสถานศึกษาที่สร้างขึ้นเสนอคณะกรรมการควบคุมปริญญาโท เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของภาษา ความกระชับชัดเจน และปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

3.3 นำแบบประเมินด้านความสอดคล้องของร่างหลักสูตรสถานศึกษาเสนอผู้เชี่ยวชาญ (รายละเอียดภาคผนวก ก) พิจารณาความสอดคล้องด้านความครอบคลุม ด้านความเที่ยงตรงของร่างหลักสูตรสถานศึกษาและวิเคราะห์ผลการพิจารณาความสอดคล้องด้วยการวิเคราะห์ค่าดัชนี (Index of Consistency: IOC)

3.4 นำผลการประเมินด้านความสอดคล้องของร่างหลักสูตรสถานศึกษาที่ได้เสนอต่อคณะกรรมการควบคุมปริญญาโทพิจารณาตรวจสอบ เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

4. แผนการจัดการเรียนรู้

ผู้วิจัยได้สร้างและหาคูณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ (รายละเอียดภาคผนวก ข) ตามขั้นตอน ดังนี้

- 4.1 ศึกษาเนื้อหาจากหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น
- 4.2 ศึกษาขั้นตอนการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้
- 4.3 วิเคราะห์ จุดประสงค์และเวลาเรียน โดยการนำหน่วยการเรียนรู้มาวิเคราะห์หน่วย เนื้อหาย่อย ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและเวลาเรียนให้เหมาะสมกับการจัดการเรียนรู้ในแต่ละครั้ง
- 4.4 นำแผนการจัดการเรียนรู้ฉบับร่างเสนอต่อคณะกรรมการควบคุมปริญญาโทเพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของลักษณะกิจกรรม เนื้อหาแล้วปรับปรุงแก้ไข ตามคำแนะนำให้เหมาะสม
- 4.5 นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ผ่านในข้อ 4.4 นำเสนอผู้เชี่ยวชาญ (รายละเอียด ภาคผนวก ก) พิจารณาความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้
- 4.6 นำผลการพิจารณาความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญ และวิเคราะห์ผลพิจารณาความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยการวิเคราะห์ค่าดัชนี (Index of Consistency: IOC)
- 4.7 นำผลการประเมินความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้ที่ได้เสนอต่อคณะกรรมการควบคุมปริญญาโทเพื่อพิจารณาตรวจสอบ เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

5. แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างและหาคุณภาพตามขั้นตอน ดังนี้

- 5.1 ศึกษาตำราเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างและหาประสิทธิภาพของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (รายละเอียดภาคผนวก ข)
- 5.2 วิเคราะห์วัตถุประสงค์ เนื้อหาพฤติกรรมที่ต้องการวัด เพื่อสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยคำนึงถึงความเหมาะสมกับวัย ความสนใจและความสามารถทางสติปัญญาของเด็กและผลการเรียนรู้ที่ต้องการวัด เพื่อสร้างแบบทดสอบให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ที่ตั้งไว้
- 5.3 สร้างแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง เป็นข้อคำถามแบบปรนัยเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 50 ข้อ มีความต้องการจริง 30 ข้อ
- 5.4 นำแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเสนอต่อคณะกรรมการควบคุมปริญญาโทเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา สำนวนภาษา ด้านความเหมาะสม ความกระชับความชัดเจนแล้ว ปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องตามข้อเสนอแนะ
- 5.5 นำแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและในเกณฑ์การประเมินแบบทดสอบ ที่สร้างขึ้นเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน (รายละเอียด ภาคผนวก ก) เพื่อพิจารณาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา สำนวนภาษา ความกระชับความชัดเจน
- 5.6 วิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้องระหว่างแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง (Index of Consistency: IOC) เลือกข้อทดสอบที่มีค่า IOC ตั้งแต่มากกว่าหรือเท่ากับ 0.50 ขึ้นไป ถือว่าเป็นข้อสอบ ที่อยู่ในเกณฑ์ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาที่ใช้ได้ (บุญชม ศรี

สะอาด. 2535: 62) ผลการพิจารณาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ เท่ากับ 1.00 จำนวน 32 ข้อและ 0.66 จำนวน 10 ข้อ (รายละเอียด ภาคผนวก ค) หลังจากนั้นผู้วิจัยได้ปรับปรุงแก้ไขแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญให้มีความเหมาะสม

5.7 นำแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่คัดเลือกจากข้อ 5.6 แล้ว จำนวน 42 ข้อไปทดลอง (Try Out) กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ปีการศึกษา 2552 จำนวน 30 คน ที่เป็นกลุ่มประชากรแต่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อหาคุณภาพของแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

5.8 นำแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมาตรวจให้คะแนน ข้อที่ตอบถูกให้ 1 คะแนน ข้อที่ตอบผิด ข้อที่ไม่ตอบหรือข้อที่ตอบมากกว่า 1 ตัวเลือก ให้ 0 คะแนนแล้ววิเคราะห์หาค่าความยากง่าย (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) เป็นรายข้อโดยเลือกข้อสอบที่มีค่าความยากง่าย (p) ตั้งแต่ 0.20 – 0.80 และค่าอำนาจจำแนก (r) ตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไปและหาค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (r_{tt}) ทั้งหมด โดยใช้สูตร KR – 20 ของ คูเดอร์ ริชาร์ดสัน (Kuder Richardson. 20) (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2531: 168 -170) ซึ่งแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีค่าความยากง่ายตั้งแต่ 0.30 – 0.80 และค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.27 – 0.53 และค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั้งหมดเท่ากับ 0.82 (รายละเอียด ภาคผนวก ค)

5.9 ปรับปรุงแก้ไขแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่มีค่าความยากง่าย ค่าอำนาจจำแนก ไม่อยู่ในเกณฑ์ที่กำหนดไว้และปรับแก้ภาษา เพื่อความเข้าใจในภาษาและจัดทำแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนฉบับจริง เพื่อนำไปใช้ตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรสถานศึกษาฯ ต่อไป

6. แบบวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างและคุณภาพมีขั้นตอน ดังนี้

6.1 กำหนดจุดมุ่งหมายในการสร้างแบบวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ (รายละเอียด ภาคผนวก ข) ของหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร

6.2 ศึกษาตำราเอกสารและงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ด้านคุณธรรม จริยธรรม

6.3 กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านคุณธรรมจริยธรรม ที่ต้องการวัด คือ ด้านความขยันหมั่นเพียรและด้านความประหยัด

6.4 สร้างแบบวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านคุณธรรมจริยธรรม จำนวน 1 ฉบับรวมทั้งหมดจำนวน 50 ข้อ ต้องการนำไปใช้จริง จำนวน 20 ข้อ โดยสร้างข้อคำถามให้ครอบคลุมตามกรอบแนวคิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่กำหนดใช้แบบประเมินชนิดมาตราส่วนประมาณค่าแบบตัวเลข (Numerical Rating Scale) โดยแบ่งเกณฑ์การให้คะแนน 5 ระดับ

6.5 นำแบบวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์เสนอต่อคณะกรรมการควบคุมปริญญาโทเพื่อประเมินตรวจสอบภาษา ในด้านความเหมาะสม ความกระชับ ความชัดเจน และปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

6.6 นำแบบวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน (รายละเอียดภาคผนวก ก) เพื่อตรวจสอบพิจารณาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของข้อความ

6.7 วิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้อง (Index of Consistency: IOC) เลือกข้อแบบวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป ถือเป็นข้อสอบ ที่อยู่ในเกณฑ์ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาที่ใช้ได้ (บุญชม ศรีสะอาด. 2535: 62) ผลการพิจารณาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ เท่ากับ 1.00 จำนวน 32 ข้อและ 0.66 จำนวน 12 ข้อ (รายละเอียด ภาคผนวก ค) เสนอต่อคณะกรรมการควบคุมปริญญาบัตรพิจารณาตรวจสอบ เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

6.8 นำแบบวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่คัดเลือกจากข้อ 6.7 นำไปทดสอบกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ปีการศึกษา 2552 จำนวน 30 คน ที่เป็นกลุ่มประชากรแต่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง

6.9 นำผลที่ได้จากข้อ 6.8 มาวิเคราะห์แบบวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์เป็นราย ข้อ โดยใช้เทคนิค 25% คัดเลือกที่มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.22 – 0.70 และค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -Coefficient) ของ ครอนบาค เท่ากับ 0.83 (รายละเอียด ภาคผนวก ค)

6.10 ปรับปรุงแก้ไขแบบวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อความเข้าใจในภาษาและจัดทำแบบวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ฉบับจริง เพื่อนำไปใช้ตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรสถานศึกษาฯ ต่อไป

การนำหลักสูตรสถานศึกษาไปใช้

1. ชั้นเตรียมการ

ขอหนังสือแนะนำตัวจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒส่งถึงผู้บริหารโรงเรียนวัดนาคนิมิตร สำนักงานเขตจอมทอง สังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานครเพื่อขออนุญาตในการเก็บรวบรวมข้อมูลและดำเนินการทดลอง

2. ชั้นดำเนินการ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลองหลักสูตรศึกษา มีขั้นตอน ดังนี้

2.1 ปฐมนิเทศนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4/1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 ของโรงเรียนวัดนาคนิมิตร สำนักงานเขตจอมทอง สังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร จำนวน 30 คน ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างการวิจัย จำนวน 1 ชั่วโมง เพื่อเตรียมความพร้อมและทำความเข้าใจร่วมกัน

2.2 ให้นักเรียนกลุ่มตัวอย่างทดสอบก่อนเรียนโดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จำนวน 30 ข้อ ใช้เวลา 1 ชั่วโมง

2.3 นำแผนการจัดการเรียนรู้จากหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร จำนวน 11 แผน ไปจัดการเรียนการสอนวันละ 1 ชั่วโมง จนจบหลักสูตร

2.4 เมื่อจัดการเรียนการสอนจบหลักสูตรแล้ว ผู้วิจัยนำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จำนวน 30 ข้อ และแบบวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ จำนวน 20 ข้อ

การประเมินผลหลักสูตรสถานศึกษา

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการทดลอง ไปวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการทางสถิติ เพื่อประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร เพื่อทดสอบสมมุติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ดังนี้

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร หลังการเรียนหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง สูงกว่าก่อนการเรียน

2. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตรที่เรียนหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง อยู่ในเกณฑ์ดี โดยได้คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 3.5 ขึ้นไป

แบบแผนการทดลอง

ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) โดยดำเนินการวิจัยแบบกลุ่มตัวอย่างกลุ่มเดียว มีการสอบก่อนและหลังการทดลอง (One-Group Pretest - Posttest Design) ซึ่งมีแบบแผนการทดลองดังนี้ (ล้วน สายยศ; และอังคณา สายยศ. 2536: 216)

สอบก่อน	ทดลอง	สอบหลัง
T ₁	X	T ₂

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการทดลอง

T₁ แทน การสอบก่อนการจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักสูตรสถานศึกษา

T₂ แทน การสอบหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักสูตรสถานศึกษา

X แทน การจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักสูตรสถานศึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรม SPSS for Window (Statistic Package for Social Science – PC) ตามลำดับดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

2. วิเคราะห์ผลการประเมินร่างหลักสูตรสถานศึกษา โดยผู้เชี่ยวชาญ วิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

3. วิเคราะห์ผลการเรียนรู้ของผู้เรียนที่เรียนหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร

3.1 วิเคราะห์เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนและหลังได้รับการเรียนการสอนตามหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้สถิติทดสอบ t - test (Dependent Samples)

3.2 วิเคราะห์คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการเรียนการสอนหลักสูตรสถานศึกษา วิเคราะห์หาร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด โดยใช้สถิติทดสอบ One - Sample t - test

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติพื้นฐาน ได้แก่
  - 1.1 ค่าร้อยละ
  - 1.2 ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$)
  - 1.3 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D)
2. สถิติวิเคราะห์คุณภาพของเครื่องมือ
  - 2.1 ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index Of Consistency: IOC)
  - 2.2 ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient) ของ ครอนบาค
  - 2.3 ค่าความเชื่อมั่น ของ คูเดอว์ ริชาร์ดสัน (KR-20)
  - 2.4 ค่าความยากง่าย (r)
  - 2.5 ค่าอำนาจจำแนก (p)
3. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมุติฐาน
  - 3.1 ค่าร้อยละ
  - 3.2 ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$)
  - 3.3 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D)
  - 3.4 ใช้สถิติทดสอบ t - test (Dependent Samples)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลจากผลการทดลองและการแปลผลการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันผู้วิจัยได้ใช้สัญลักษณ์ในการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

n แทน จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

$\bar{x}$ แทน ค่าเฉลี่ย (Mean)

S.D. แทน ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

$\bar{D}$ แทน ค่าเฉลี่ยความแตกต่างระหว่างคะแนนก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้

S.D._D แทน ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของค่าเฉลี่ยความแตกต่างระหว่างคะแนนก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้

t แทน ค่าที่ใช้ในการพิจารณา t-test (Dependent Samples)

Sig. แทน ระดับความน่าจะเป็นของค่าสถิติ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาและหาคุณภาพของหลักสูตร ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพด้านความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง มีดังนี้

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร วิเคราะห์ข้อมูลพบว่า

1. ด้านความหมาย วิธีการปฏิบัติตน ความสำคัญในการปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีดังนี้

ด้านความหมายของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การดำเนินชีวิตอย่างเรียบง่าย มีความเหมาะสมสอดคล้องกับสิ่งแวดล้อม สภาพความเป็นอยู่ของตนและมีความรู้คุณธรรม

วิธีการปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สรุปได้ว่า การปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ควรเริ่มจากตนเอง ครอบครัว หน้าที่การงาน สังคมและสิ่งแวดล้อม โดยเริ่มต้นจากการประหยัดค่าใช้จ่ายของตนเอง ใช้จ่ายอย่างพอเหมาะพอควรกับรายได้หรือความจำเป็นต่อการดำรงชีวิต สำหรับการปฏิบัติหน้าที่การงานอย่างมีเหตุผล มีความพอดีและรู้ถึงศักยภาพหรือความพร้อมของตน โดยอาศัยความองค์ความรู้และคุณธรรมในทุกเรื่อง

ความสำคัญในการปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สรุปได้ว่า เมื่อบุคคลในสังคมมีการประยุกต์หรือปรับการดำเนินชีวิตของตนเอง โดยน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รู้จักใช้จ่ายในสิ่งที่เหมาะที่ควร รู้จักประเมินศักยภาพของตนเองในด้านต่างๆ เพื่อเตรียมความพร้อม กับปัญหาที่เกิดขึ้นได้ เมื่อเป็นเช่นนี้สังคมและประเทศชาติสามารถอยู่รอดได้จากวิกฤตปัญหาต่างๆ ในปัจจุบัน

2. ด้านความต้องการเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โดยนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาจัดการเรียนรู้ มีดังนี้

การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง มีความเหมาะสมอย่างยิ่ง เพราะสังคมไทยปล่อยให้มีความคิดบริโภคนิยม จนกลายเป็นความหลงใหลในวัตถุ เห็นความสุขความพอใจของตนเองเป็นใหญ่และเป็นปัญหาอยู่ในปัจจุบัน สำหรับการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษานั้น ต้องสร้างความตระหนักความเข้าใจให้ผู้บริหารสถานศึกษานั้นๆ จัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้หรือกระบวนการเรียนการสอนในห้องเรียน โดยการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาไปสู่ผู้เรียน โดยจัดกิจกรรม สื่อการเรียนรู้ในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งควรมีเนื้อหาสาระ แนวคิด วิธีการปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแทรกอยู่ในหน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้อย่างกลมกลืนเหมาะสม และสาระการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงควรบูรณาการได้ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพด้านความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ มีดังนี้

1. ความเหมาะสมของร่างหลักสูตร ดังแสดงในตาราง 5

ตาราง 5 ผลการประเมินความเหมาะสมของร่างหลักสูตรโดยผู้เชี่ยวชาญ

รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย
ด้านโครงสร้างของหน่วยการเรียนรู้			
1. มีความเหมาะสมกับวัยและระดับชั้นเรียน	4.60	0.49	เหมาะสมมากที่สุด
2. จัดสัดส่วนโครงสร้างของหน่วยการเรียนรู้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน	4.60	0.49	เหมาะสมมากที่สุด
3. หน่วยการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับเวลาเรียน	4.40	0.80	เหมาะสมมาก
รวม	4.53	0.62	เหมาะสมมากที่สุด
ด้านผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง			
4. มีความสอดคล้องกับความต้องการของสังคม	4.60	0.49	เหมาะสมมากที่สุด
5. มีความสอดคล้องกับเป้าหมาย	4.80	0.40	เหมาะสมมากที่สุด
6. สามารถนำไปวางแผนปฏิบัติต่อไปได้	4.40	0.80	เหมาะสมมาก
รวม	4.60	0.61	เหมาะสมมากที่สุด
ด้านสาระการเรียนรู้			
7. มีความเหมาะสมกับวัยและระดับชั้นเรียน	4.60	0.49	เหมาะสมมากที่สุด
8. มีความสอดคล้องกับสภาพของชุมชนและสังคมปัจจุบัน	4.60	0.49	เหมาะสมมากที่สุด
9. สามารถทำให้บรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตรสถานศึกษาได้	4.60	0.49	เหมาะสมมากที่สุด
10. สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง	4.40	0.80	เหมาะสมมาก
11. กำหนดสาระการเรียนรู้ชัดเจน	4.40	0.80	เหมาะสมมาก
12. เนื้อหาของหลักสูตรมีความเหมาะสมแต่ละหน่วยการเรียน	4.60	0.49	เหมาะสมมากที่สุด
13. เนื้อหาของหลักสูตรเป็นไปตามลำดับของการเรียนรู้	4.40	0.80	เหมาะสมมาก
14. เนื้อหาของหลักสูตรมีความสอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบัน	4.60	0.80	เหมาะสมมากที่สุด
รวม	4.53	0.67	เหมาะสมมากที่สุด
ด้านการจัดการเรียนรู้			
15. การจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมในการดำเนินชีวิตประจำวัน	4.80	0.40	เหมาะสมมากที่สุด
16. การจัดการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	4.60	0.80	เหมาะสมมากที่สุด
17. การจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนที่หลากหลาย	4.40	0.80	เหมาะสมมาก

ตาราง 5 (ต่อ)

รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย
18. การจัดการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ	4.20	1.17	เหมาะสมมาก
รวม	4.50	0.87	เหมาะสมมาก
ด้านสื่อการเรียนรู้และแหล่งการเรียนรู้			
19. สื่อ วัสดุ อุปกรณ์มีความเหมาะสมกับกิจกรรมเรียนรู้ของผู้เรียน	4.60	0.80	เหมาะสมมากที่สุด
20. สื่อ วัสดุ อุปกรณ์มีความสอดคล้องกับกิจกรรมเรียนรู้ของผู้เรียน	4.40	0.80	เหมาะสมมาก
21. แหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย	4.20	1.17	เหมาะสมมาก
รวม	4.40	0.95	เหมาะสมมาก
ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้			
22. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้	4.40	0.80	เหมาะสมมาก
23. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้เหมาะสมกับเนื้อหา	4.40	0.80	เหมาะสมมาก
24. การวัดและประเมินผลมีความสอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้	4.40	0.80	เหมาะสมมาก
25. การวัดและประเมินผลครอบคลุมทักษะกระบวนการเรียนรู้	4.40	0.80	เหมาะสมมาก
26. เครื่องมือวัดและประเมินผลการเรียนรู้มีความเหมาะสมกับสาระการเรียนรู้	4.60	0.80	เหมาะสมมากที่สุด
รวม	4.44	0.80	เหมาะสมมาก
รวมทั้งหมด	4.50	0.76	เหมาะสมมาก

จากตาราง 5 ผลการประเมินความเหมาะสมของร่างหลักสูตรโดยผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน พบว่า ความเหมาะสมของร่างหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร ทั้งฉบับอยู่ในระดับหลักสูตรมีความเหมาะสมมาก ($\bar{x} = 4.50$, S.D. = 0.76) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ร่างหลักสูตรอยู่ในระดับมีความเหมาะสมมากที่สุด จำนวน 3 ด้าน ได้แก่ด้านโครงสร้างของหน่วยการเรียนรู้ ($\bar{x} = 4.53$, S.D. = 0.62) ด้านผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ($\bar{x} = 4.60$, S.D. = 0.61)

ด้านสาระการเรียนรู้ ($\bar{x} = 4.53$, S.D. = 0.67) และร่างหลักสูตรอยู่ในระดับมีความเหมาะสมมาก จำนวน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการจัดการเรียนรู้ ($\bar{x} = 4.50$, S.D. = 0.87) ด้านสื่อการเรียนรู้และแหล่งการเรียนรู้ ($\bar{x} = 4.40$, S.D. = 0.95) ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ($\bar{x} = 4.44$, S.D. = 0.80)

2. ความสอดคล้องของร่างหลักสูตร ดังแสดงในตาราง 6

ตาราง 6 ผลการประเมินความสอดคล้องของร่างหลักสูตรสถานศึกษาโดยผู้เชี่ยวชาญ

รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็น			ความสอดคล้อง
	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	
1. หน่วยการเรียนรู้ของหลักสูตรสถานศึกษา มีความสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้	5	-	-	1.00
2. สาระการเรียนรู้ของหลักสูตรสถานศึกษา มีความสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้	5	-	-	1.00
3. ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังของหลักสูตรสถานศึกษา มีความสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้	5	-	-	1.00
4. การจัดการเรียนรู้ของหลักสูตรสถานศึกษา มีความสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้	4	-	1	0.80
5. สื่อและแหล่งการเรียนรู้ของหลักสูตรสถานศึกษา มีความสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้	4	-	1	0.80
6. การวัดและประเมินผลของหลักสูตรสถานศึกษา มีความสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้	4	-	1	0.80
รวมทั้งหมด	27	-	3	0.90

จากตาราง 6 ผลการประเมินความเหมาะสมของร่างหลักสูตรโดยผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน พบว่า ความสอดคล้องของร่างหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคานิมิตร ทั้งฉบับมีความสอดคล้องเฉลี่ยเท่ากับ 0.90 ซึ่งมากกว่า 0.50 แสดงว่าร่างหลักสูตรมีความสอดคล้องเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีความสอดคล้องเท่ากับ 1 จำนวน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านหน่วยการเรียนรู้ของหลักสูตรสถานศึกษา มีความสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ ด้านสาระการเรียนรู้ของหลักสูตรสถานศึกษา มีความสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และด้านผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

ของหลักสูตรสถานศึกษา มีความสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ ด้านที่มีความสอดคล้องเท่ากับ 0.80 จำนวน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการจัดการเรียนรู้ของหลักสูตรสถานศึกษา มีความสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ ด้านสื่อและแหล่งการเรียนรู้ของหลักสูตรสถานศึกษา มีความสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และด้านกรวัดและประเมินผลของหลักสูตรสถานศึกษา มีความสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้

3. ความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้ ดังแสดงในตาราง 7

ตาราง 7 ผลการประเมินความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้โดยผู้เชี่ยวชาญ

รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็น			ความสอดคล้อง
	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	
ด้านแผนการจัดการเรียนรู้กับหลักสูตร				
1. ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน	4	-	1	0.80
2. ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังสอดคล้องกับเป้าหมายของหลักสูตร	5	-	-	1.00
3. สารการเรียนรู้สอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง	4	-	1	0.80
4. ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังครอบคลุมด้านความรู้	4	-	1	0.80
5. ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังครอบคลุมด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์	4	-	1	0.80
6. ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังครอบคลุมหลักเศรษฐกิจพอเพียง	4	-	1	0.80
7. จุดประสงค์การเรียนรู้สอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง	5	-	-	1.00
8. จุดประสงค์การเรียนรู้สอดคล้องกับเป้าหมายของหลักสูตร	5	-	-	1.00
9. จุดประสงค์การเรียนรู้ครอบคลุมด้านความรู้	5	-	-	1.00
10. จุดประสงค์การเรียนรู้ครอบคลุมด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์	4	-	1	0.80
11. จุดประสงค์การเรียนรู้ครอบคลุมด้านหลักเศรษฐกิจพอเพียง	5	-	-	1.00
รวม	49	-	6	0.89
ด้านกิจกรรมการเรียนรู้				
12. กิจกรรมการเรียนรู้ตอบสนองจุดประสงค์การเรียนรู้	4	-	1	0.80
13. กิจกรรมเรียนรู้ครอบคลุมสาระการเรียนรู้	4	-	1	0.80
14. ระยะเวลาการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสม	4	-	1	0.80
15. ขั้นตอนการจัดกิจกรรมเรียนรู้มีความเหมาะสม	4	-	1	0.80
รวม	16	-	4	0.80

ตาราง 7 (ต่อ)

รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็น			ความสอดคล้อง
	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	
ด้านสื่อและแหล่งการเรียนรู้				
16. สื่อและแหล่งการเรียนรู้สอดคล้องกับประสงค์การเรียนรู้และเนื้อหา	4	-	1	0.80
17. สื่อและแหล่งการเรียนรู้เหมาะสมกับสาระการเรียนรู้ที่มีคุณค่าทางวิชาการ	4	-	1	0.80
18. สื่อและแหล่งการเรียนรู้ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจได้ง่าย	4	1	-	0.80
19. สื่อและแหล่งการเรียนรู้ช่วยให้ผู้เรียนสืบค้นความรู้ด้วยตนเอง	4	-	1	0.80
20. สื่อและแหล่งการเรียนรู้เกื้อหนุนให้ผู้เรียนมีความสนใจและสามารถเรียนรู้ได้อย่างเท่าเทียมกัน	4	-	1	0.80
รวม	20	1	4	0.80
ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้				
21. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ครอบคลุมจุดประสงค์การเรียนรู้	5	-	-	1.00
22. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ครอบคลุมความรู้ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง	5	-	-	1.00
23. การวัดและประเมินผลคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง	4	-	1	0.80
24. แผนการจัดการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้	5	-	-	1.00
25. แผนการจัดการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับสาระการเรียนรู้	5	-	-	1.00
26. แผนการจัดการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้	4	-	1	0.80
27. แผนการจัดการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับสื่อและแหล่งการเรียนรู้	4	-	1	0.80
28. แผนการจัดการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับการวัดและประเมินผล	4	-	1	0.80
รวม	36	-	4	0.90
รวมทั้งหมด	121	1	18	0.86

จากตาราง 7 ผลการประเมินความเหมาะสมของร่างหลักสูตรโดยผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน พบว่า ความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้ของร่างหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร ทั้งฉบับมีความสอดคล้องเฉลี่ยเท่ากับ 0.86 และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านแผนการจัดการเรียนรู้กับหลักสูตรมีความสอดคล้องเท่ากับ 0.89 ด้านกิจกรรมการเรียนรู้มีความสอดคล้องเท่ากับ 0.80 ด้านสื่อและแหล่งการเรียนรู้มีความสอดคล้องเท่ากับ 0.80 ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้มีความสอดคล้องเท่ากับ 0.90 ซึ่งมีความสอดคล้องทั้งหมดมากกว่า 0.50 แสดงว่าแผนการจัดการเรียนรู้มีความสอดคล้องสามารถนำไปใช้ได้

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร มีดังนี้

การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร จากแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั้งก่อนเรียนและหลังเรียน ผลการวิเคราะห์แสดงในตาราง 8

ตาราง 8 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้

	n	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{D}$	S.D. _D	t	Sig.
ก่อนเรียน	30	11.70	2.87				
หลังเรียน	30	24.46	2.67	12.76	2.93	23.84	.00*

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 8 พบว่า ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของผลการสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ 11.70 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.87 และคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 24.46 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.67 นั่นคือ คะแนนเฉลี่ยของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

โรงเรียนวัดนาคนิมิตร หลังการเรียนหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง สูงกว่าก่อนการเรียน

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนที่เรียนหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร มีดังนี้

ตาราง 9 ผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์รายด้านของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้หลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร

รายการประเมิน	ผลการวิเคราะห์		
	$\bar{x}$	S.D.	ระดับคุณลักษณะ
ด้านความขยันหมั่นเพียร			
1. นักเรียนตั้งใจทำงานที่ครูมอบหมายด้วยความเต็มใจ	3.83	0.69	ดี
2. นักเรียนทำการบ้านส่งครูตามกำหนดเวลา	3.76	0.79	ดี
3. นักเรียนมีความตั้งใจพยายามพัฒนาตนเองเสมอ	4.07	0.75	ดี
4. นักเรียนเข้าห้องสมุดค้นคว้าหาความรู้อย่างสม่ำเสมอ	3.07	0.80	ปานกลาง
5. เมื่อนักเรียนกลับบ้านได้ช่วยเหลือพ่อแม่หรือผู้ปกครองทำงานบ้าน	3.90	0.67	ดี
6. ช่วงปิดภาคเรียนนักเรียนได้ช่วยพ่อแม่หรือผู้ปกครองทำงานหารายได้ช่วยเหลือครอบครัว	3.86	0.83	ดี
7. นักเรียนจัดตารางเรียนเมื่อทำการบ้านเสร็จ	4.03	0.98	ดี
8. นักเรียนชอบอ่านหนังสือก่อนเข้านอน	3.34	1.01	ปานกลาง
9. เมื่อมีเวลาว่างนักเรียนได้ทบทวนบทเรียนเพื่อความเข้าใจในบทเรียนมากยิ่งขึ้น	3.41	0.91	ปานกลาง
10. นักเรียนรู้จักแบ่งเวลาช่วยพ่อแม่ทำงาน	4.03	0.78	ดี
รวม	3.73	0.82	ดี
ด้านความประหยัด			
11. นักเรียนมีเงินเหลือจะสะสมใส่กระปุกออมสิน	4.48	0.74	ดี
12. นักเรียนมีการวางแผนการใช้จ่ายเงินที่ได้รับจากพ่อแม่หรือผู้ปกครอง	3.97	0.91	ดี

ตาราง 9 (ต่อ)

รายการประเมิน	ผลการวิเคราะห์		
	คุณลักษณะอันพึงประสงค์		ระดับ
	$\bar{x}$	S.D.	คุณลักษณะ
13. นักเรียนเลือกซื้อของใช้ที่ทนทานใช้ได้ยาคุ่มค่ามากที่สุด	4.24	0.83	ดี
14. เมื่อนักเรียนพบเห็นน้ำในอ่างล้างหน้าเต็มจนล้นไหลทิ้ง จะปิดทันที	4.66	0.72	ดีมากที่สุด
15. นักเรียนรับประทานอาหารกลางวันหมดจานทุกครั้ง	4.17	0.85	ดี
16. นักเรียนซื้ออุปกรณ์การเรียน เครื่องเขียนที่จำเป็นและเพียงพอต่อการใช้	4.41	0.95	ดี
17. นักเรียนนำเศษวัสดุเหลือใช้ มาปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงกลับมาใช้ใหม่	3.62	1.05	ดี
18. นักเรียนใช้จ่ายเงินที่พ่อแม่หรือผู้ปกครองให้อย่างรู้ค่าของเงินที่ได้	4.07	1.16	ดี
19. นักเรียนไม่เปิดโทรทัศน์ทิ้งไว้ในขณะนอนหลับ	4.14	1.03	ดี
20. นักเรียนเปิดน้ำแต่พอดีไม่เหลือเททิ้ง	4.48	0.78	ดี
รวม	4.22	0.90	ดี
รวมทั้งหมด	4.18	0.89	ดี

จากตาราง 9 พบว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้หลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร พบว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโดยรวมอยู่ในระดับดี ($\bar{x} = 4.18$, S.D.= 0.89) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านอยู่ในระดับดีทั้ง 2 ด้าน นั่นคือด้านความขยันหมั่นเพียร มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.73 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.82 ส่วนด้านความประหยัด มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.22 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.90

ตาราง 10 ผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้
หลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่องเศรษฐกิจ
พอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร

กลุ่มตัวอย่าง	จำนวน นักเรียน	จำนวนนักเรียนที่ ได้คะแนนเฉลี่ย ตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป	ค่าร้อยละของจำนวน นักเรียนที่ได้คะแนน เฉลี่ยตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป	สถิติทดสอบ t	Sig.
นักเรียนชั้น ประถมศึกษา ปีที่ 4/1	30	26	86.66	4.817	.00*

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 10 พบว่า นักเรียนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้
ตามหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่องเศรษฐกิจ
พอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร ร้อยละ 86.66 ของจำนวน
นักเรียนทั้งหมด มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์เฉลี่ยเป็นตามเกณฑ์ที่กำหนดที่ระดับนัยสำคัญ
.01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4
โรงเรียนวัดนาคนิมิตร ที่เรียนหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและ
วัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง อยู่ในเกณฑ์ดี โดยได้คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไปและร้อยละ
80 ของนักเรียนทั้งหมดมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์อยู่ในระดับดี

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการวิจัยและสรุปผล ดังนี้

1. ความมุ่งหมายของการวิจัย
2. การกำหนดประชากรและการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง
3. ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย
4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
5. การวิเคราะห์ข้อมูล
6. สรุปผลการวิจัย
7. อภิปรายผล
8. ข้อเสนอแนะ

ความมุ่งหมายของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีความมุ่งหมายเพื่อพัฒนาหลักสูตรและหาคุณภาพของหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร

การกำหนดประชากรและการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 ของโรงเรียนวัดนาคนิมิตร สำนักงานเขตจอมทอง สังกัดสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร มีห้องเรียน 5 ห้องเรียน จำนวนนักเรียน 150 คน ซึ่งแต่ละห้องจัดแบบละ ความสามารถ

การสุ่มกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4/1 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร สำนักงานเขตจอมทอง สังกัดสำนักงานศึกษากรุงเทพมหานครภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 จำนวน 1 ห้องเรียน มีนักเรียนรวม 30 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) โดยมีห้องเรียนเป็นหน่วยในการสุ่ม

ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยเป็นผู้นำหลักสูตรไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4/1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร สำนักงานเขตจอมทอง สังกัดสำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร จำนวน 30 คน ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 14 ชั่วโมง ได้แก่ ปฐมนิเทศ 1 ชั่วโมง ทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน 2 ชั่วโมง ดำเนินการจัดการเรียนรู้ รวม 11 ชั่วโมง การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ใช้เวลานอกเวลาเรียน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาครั้งนี้ เป็นเครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง มีดังนี้

1. เครื่องมือที่ใช้ในการสำรวจข้อมูลพื้นฐาน ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง (Structured interview)
2. เครื่องมือที่ใช้ในการหาประสิทธิภาพของร่างหลักสูตร ได้แก่ แบบประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรและแบบประเมินความสอดคล้องของหลักสูตร
3. เครื่องมือที่ใช้ในการนำหลักสูตรไปทดลองใช้ ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้
4. เครื่องมือที่ใช้ในการหาประสิทธิภาพของหลักสูตร ได้แก่ แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและแบบวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง
2. การวิเคราะห์ประสิทธิภาพด้านความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
  - 2.1 ความเหมาะสมของร่างหลักสูตร
  - 2.2 ความสอดคล้องของร่างหลักสูตร
  - 2.3 ความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้
3. การวิเคราะห์ประสิทธิภาพด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
4. การวิเคราะห์ประสิทธิภาพด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์

สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยสรุปผลการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร ได้ดังนี้

1. ผลการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง เพื่อนำข้อมูลไปจัดทำร่างหลักสูตร สรุปได้ว่า

ความหมายของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การดำเนินชีวิตอย่างเรียบง่าย มีความเหมาะสมสอดคล้องกับสิ่งแวดล้อม สภาพความเป็นอยู่ของตนและมีความรู้ คุณธรรม

วิธีการปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สรุปได้ว่า การปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ควรเริ่มจากตนเอง ครอบครัว หน้าที่การงาน สังคมและสิ่งแวดล้อม โดยเริ่มต้นจากการประหยัดค่าใช้จ่ายของตนเอง ใช้จ่ายอย่างพอเหมาะพอควรกับรายได้หรือความจำเป็นต่อการดำรงชีวิต สำหรับการปฏิบัติหน้าที่การงานอย่างมีเหตุผล มีความพอดีและรู้ถึงศักยภาพหรือความพร้อมของตน โดยอาศัยความองค์ความรู้และคุณธรรมในทุกเรื่อง

ความสำคัญในการปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สรุปได้ว่า เมื่อบุคคลในสังคมมีการประยุกต์หรือปรับการดำเนินชีวิตของตนเอง โดยน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รู้จักใช้จ่ายในสิ่งที่เหมาะที่ควร รู้จักประเมินศักยภาพของตนเองในด้านต่างๆ เพื่อเตรียมความพร้อม กับปัญหาที่เกิดขึ้นได้ เมื่อเป็นเช่นนี้สังคมและประเทศชาติสามารถอยู่รอดได้จากวิกฤตปัญหาต่างๆ ในปัจจุบัน

การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง มีความเหมาะสมอย่างยิ่ง เพราะสังคมไทยปล่อยให้มีความคิดบริโภคนิยม จนกลายเป็นความหลงใหลในวัตถุ เห็นความสุขความพอใจของตนเองเป็นใหญ่และเป็นปัญหาอยู่ในปัจจุบัน สำหรับการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษานั้น ต้องสร้างความตระหนักความเข้าใจให้ผู้บริหารสถานศึกษานั้นๆ จัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้หรือกระบวนการเรียนการสอนในห้องเรียน โดยการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาไปสู่ผู้เรียน โดยจัดกิจกรรม สื่อการเรียนรู้ในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งควรมีเนื้อหาสาระ แนวคิด วิธีการปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแทรกอยู่ในหน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้อย่างกลมกลืนเหมาะสม และสาระการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงควรบูรณาการได้ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้

2. ประสิทธิภาพด้านความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ มี 3 ด้าน ดังนี้

2.1 ความเหมาะสมของร่างหลักสูตร พบว่า ความเหมาะสมของร่างหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคานิมิตร ทั้งฉบับอยู่ในระดับหลักสูตรมีความเหมาะสมมาก ($\bar{x} = 4.50$, S.D. = 0.76) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ร่างหลักสูตรอยู่ในระดับมีความเหมาะสมมากที่สุด จำนวน 3 ด้าน ได้แก่ด้านโครงสร้างของหน่วยการเรียนรู้ ($\bar{x} = 4.53$, S.D. = 0.62) ด้านผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ($\bar{x} = 4.60$, S.D. = 0.61) ด้านสาระการเรียนรู้ ($\bar{x} = 4.53$, S.D. = 0.67) และร่างหลักสูตรอยู่ในระดับมีความเหมาะสมมาก จำนวน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการจัดการเรียนรู้ ($\bar{x} = 4.50$, S.D. = 0.87) ด้านสื่อการเรียนรู้และแหล่งการเรียนรู้ ($\bar{x} = 4.40$, S.D. = 0.95) ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ($\bar{x} = 4.44$, S.D. = 0.80)

2.2 ความสอดคล้องของร่างหลักสูตร พบว่า ความสอดคล้องของร่างหลักสูตร สถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคานิมิตร ทั้งฉบับมีความสอดคล้องเฉลี่ยเท่ากับ 0.90 ซึ่งมากกว่า 0.50 แสดงว่าร่างหลักสูตรมีความสอดคล้อง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีความสอดคล้องเท่ากับ 1 จำนวน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านหน่วยการเรียนรู้ของหลักสูตรสถานศึกษา มีความสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ ด้านสาระการเรียนรู้ของหลักสูตรสถานศึกษา มีความสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และด้านผลการเรียนรู้ที่คาดหวังของหลักสูตรสถานศึกษา มีความสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ ด้านที่มีความสอดคล้องเท่ากับ 0.80 จำนวน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการจัดการเรียนรู้ของหลักสูตรสถานศึกษา มีความสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ ด้านสื่อและแหล่งการเรียนรู้ของหลักสูตรสถานศึกษา มีความสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และด้านการวัดและประเมินผลของหลักสูตรสถานศึกษา มีความสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้

2.3 ความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้ พบว่า ความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้ของร่างหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคานิมิตร ทั้งฉบับมีความสอดคล้องเฉลี่ยเท่ากับ 0.86 และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านแผนการจัดการเรียนรู้กับหลักสูตรมีความสอดคล้องเท่ากับ 0.89 ด้านกิจกรรมการเรียนรู้มีความสอดคล้องเท่ากับ 0.80 ด้านสื่อและแหล่งการเรียนรู้มีความสอดคล้องเท่ากับ 0.80 ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้มีความสอดคล้องเท่ากับ 0.90 ซึ่งมีความสอดคล้องทั้งหมดมากกว่า 0.50 แสดงว่าแผนการจัดการเรียนรู้มีความสอดคล้องสามารถนำไปใช้ได้

3. ประสิทธิภาพด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พบว่า ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของผลการสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคานิมิตร นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ 11.70 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.87 และคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 24.46 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.67 นั่นคือ คะแนนเฉลี่ยของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคานิมิตร หลังการเรียนหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง สูงกว่าก่อนการเรียน

4. ประสิทธิภาพด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ พบว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้หลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคานิมิตร พบว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโดยรวมอยู่ในระดับดี ($\bar{x} = 4.18$, S.D.= 0.89) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านอยู่ในระดับดีทั้ง 2 ด้าน นั่นคือด้านความขยันหมั่นเพียร มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.73 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.82 ส่วนด้านความประหยัด มีคะแนนเฉลี่ย

เท่ากับ 4.22 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.90 นักเรียนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร ร้อยละ 86.66 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์เฉลี่ยเป็นตามเกณฑ์ที่กำหนดที่ระดับนัยสำคัญ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร ที่เรียนหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง อยู่ในเกณฑ์ดี โดยได้คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไปและร้อยละ 80 ของนักเรียนทั้งหมดมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์อยู่ในระดับดี

อภิปรายผล

จากการสร้างและหาประสิทธิภาพของหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ประสิทธิภาพด้านความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อร่างหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร พบว่า หลักสูตรสถานศึกษา มีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เนื่องจาก หลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เป็นหลักสูตรระดับรายวิชาที่มีเป้าหมายเฉพาะโดยยึดเนื้อหาเป็นหลักและพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เกี่ยวข้อง ในการวิจัยครั้งนี้ได้น้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเนื้อหาหลัก ซึ่งมีความสอดคล้องกับหลักการพัฒนาหลักสูตรของบุญชม ศรีสะอาด (2546: 73) ที่ว่า พัฒนาให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคม โดยวิเคราะห์ปัญหาความต้องการและความจำเป็นต่างๆ ของสังคมและอาศัยความร่วมมือของผู้เชี่ยวชาญและผู้ที่เกี่ยวข้องหลายระดับการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งได้ผ่านกระบวนการสร้างอย่างเป็นระบบ มีการศึกษาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 คู่มือครู ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎีแนวการสร้างหลักสูตรสถานศึกษา เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผ่านการตรวจสอบของคณะกรรมการควบคุมปริญญาบัตรและ ผ่านการประเมินของผู้เชี่ยวชาญก่อนนำหลักสูตรไปทดลองใช้ซึ่งมีความสอดคล้องกับรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของวิชัย วงษ์ใหญ่ (2535: 5 - 25) ที่ว่า การตรวจสอบหลักสูตร เป็นการตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรและศึกษาความเป็นไปได้ของหลักสูตรที่สร้างขึ้น เพื่อปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปใช้จริง ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ สุนันทา นาเจริญ (2547: บทคัดย่อ) ปานเพชร ร่มไทร (2546 : บทคัดย่อ)และสุพัตรา พลศรี (2546 : บทคัดย่อ) ได้พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งมีขั้นตอนการประเมินหลักสูตรก่อนนำไปใช้

2. ประสิทธิภาพด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังเรียนหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่า

ก่อนเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้เนื่องจากหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร มีการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายและมี กิจกรรมที่แตกต่างกัน เช่น กิจกรรมกระบวนการกลุ่ม การดูวีดิทัศน์ การสำรวจ การรับฟังบรรยาย จากบุคคลที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของวิชัย วงษ์ใหญ่ (2525: 179) ที่ได้ให้ข้อเสนอแนะ ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนว่า ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่จะก่อให้เกิด การเรียนรู้ได้ดีนั้น ครูจะต้องใช้วิธีสอนที่หลากหลายและการที่จัดกิจกรรมโดยให้นักเรียนได้ปฏิบัติกัน เป็นกลุ่ม ทำให้เด็กที่เรียนอ่อนรู้ได้และทำงานได้สำเร็จ เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง ส่วนเด็กที่เรียน เก่งเกิดความภูมิใจในตนเอง ที่ได้ช่วยเหลือเพื่อนประสบความสำเร็จในการเรียน และทำให้ผล งานของกลุ่มมีความสำเร็จ

3. ประสิทธิภาพด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนที่เรียนหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร พบว่า เป็นไปตามสมมติฐานในการวิจัยที่ว่า คุณลักษณะ อันพึงประสงค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร ที่เรียนหลักสูตร สถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง อยู่ใน เกณฑ์ดี โดยได้คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไปและร้อยละ 80 ของนักเรียนทั้งหมดมีคุณลักษณะอัน พึงประสงค์อยู่ในระดับดี ซึ่งนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ หลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร จำนวนนักเรียนที่ได้คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 86.66 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เฉลี่ยเป็นตามเกณฑ์ที่กำหนดที่ระดับนัยสำคัญ.01และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน โดยรวมอยู่ในระดับดี เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านอยู่ในระดับดีทั้ง 2 ด้าน ได้แก่ ด้านความ ขยันหมั่นเพียรและด้านความประหยัด

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1.1 ครูผู้สอนสามารถประยุกต์ใช้กิจกรรมการเรียนรู้ที่เป็นประสบการณ์จริง เช่น การ ปลูกผัก กิจกรรมสหกรณ์ เป็นต้น ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสาระการเรียนรู้และกิจกรรมการเรียนรู้ ในหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจ พอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร

1.2 ครูผู้สอนสามารถนำขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ไปประยุกต์ใช้ในการ พัฒนาหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นๆ เพื่อพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้คุณภาพที่เหมาะสมและ สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม

2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาค้นคว้าครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษารูปแบบการพัฒนาหลักสูตร เพื่อสนับสนุนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาในกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นๆ หรือนำรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรไปประยุกต์ใช้พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นได้

2.2 ควรมีการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาในเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับสถานศึกษาหรือชุมชนที่สถานศึกษาตั้งอยู่ เพราะจะได้หลักสูตรที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพที่แท้จริงของสถานทีนั้นๆ

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กนกวรรณ วิวัฒน์ธนิษฐ. (2545). การศึกษาองค์ประกอบคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดกรุงเทพมหานคร. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (การวัดผลการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- กรมวิชาการ. (2545ก). คู่มือการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- (2545ข). หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- (2545ค). แนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- (2545ง). แนวทางการวัดและประเมินผลการเรียน ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว
- กรมวิชาการ. (2543). แนวทางการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา กรมการศาสนา.
- กรมวิชาการ. (2541). คำบรรยายเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่เน้นความมีวินัยและความเป็นประชาธิปไตย. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2545) แนวทางการวัดและประเมินผลในชั้นเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- (2550). ร่วมเกล้าการศึกษาไทย: เถลิงพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 80 พรรษา. กรุงเทพฯ: ม.ป.ป.
- เกษม วัฒนชัย. (2549). การเรียนรู้ที่แท้และพอเพียง. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: มติชน.
- คณะศึกษาศาสตร์. (2545) การวัดและประเมินผลการศึกษา. โครงการสารานุกรมศึกษาศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. กรุงเทพฯ: ก้อปปี แอนด์ พรินท์.
- คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง. (2549ก). ประมวลคำในพระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ตั้งแต่พุทธศักราช 2493 – 2546 ที่เกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพฯ.
- (2549ข). เศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร. พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพฯ.
- ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์. (2539). การพัฒนาหลักสูตร: หลักการและแนวปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- จรัส ไทยอุทิศ. (2547). *การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการประเมินหลักสูตรสถานศึกษา สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยหลักการ "Balanced Scorecard"*. ปรินซ์นิพนธ์ กศ.ด. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ชวลิต ชุกก่าแพง. (2550). *การประเมินการเรียนรู้*. มหาสารคาม: โรงพิมพ์เดือนตุลา.
- ชูศรี สุวรรณโชติ. (2542). *หลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อักษรไทย.
- ดนุชา ปนคำ. (2547). *การสร้างรูปแบบการจัดทำสาระของหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ช่วงชั้นที่ 1 – 2: กรณีศึกษา โรงเรียนอุดมวิทยา อ.บ้านป่า จ.ราชบุรี*. ปรินซ์นิพนธ์ กศ.ม. (การประถมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายสำเนา.
- ดวงเดือน เทศวานิช. (2530). *หลักสูตรและการจัดการประถมศึกษา*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยครูพระนคร.
- ทัศนีย์ ศุภเมธี. (2535). *หลักสูตรและการจัดการประถมศึกษา*. เอกสารประกอบการเรียนการสอนวิชา ศึกษา 2143207. กรุงเทพฯ: คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยครูธนบุรี.
- ธำรง บัวศรี. (2542). *ทฤษฎีหลักสูตร*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ธนรัชการพิมพ์.
- ธวัชชัย ชัยจิรฉายากุล; และคณะ. (2545). *หลักสูตรสถานศึกษา*. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2546). *การพัฒนาหลักสูตรและการวิจัยเกี่ยวกับหลักสูตร*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ปานเพชร ร่มไทร. (2546). *การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง จังหวัดปราจีนบุรี สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4*. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2553 จาก http://tdc.thailis.or.th/tdc/search_result.php
- ปรียานุช พิบูลสรารุช. (2550). *การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง: ด้านการศึกษา*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ประสานงานกลางการดำเนินโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.
- ปิยบุตร หล่อไกรเลิศ. (2547). *เศรษฐกิจพอเพียง*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: เอเชียแปซิฟิคส์ พรินต์ติ้ง.
- พนม พงษ์ไพบูลย์; และคณะ. (2546). *รวมกฎหมายการศึกษา เข้าสู่โครงสร้างใหม่กระทรวงศึกษาธิการ*. กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิช.
- พระเทพเวที. (2531). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: ด้านสุทธาการพิมพ์.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (2550). *จริยธรรม*. สืบค้นเมื่อ 29 ธันวาคม 2550, จาก http://www.84000.org/tipitaka/dic/v_seek.php?text=จริยธรรม&detail=on.
- พิสมัย ถีทะแก้ว. (2536). *หลักสูตรประถมศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สถาบันราชภัฏสวนดุสิต.

- มัทนที กุฎาคาร. (2529). *การวัดผลการศึกษา*. เอกสารคำสอนในรายวิชา วผ 401. กรุงเทพฯ: ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ราชบัณฑิตสภา. (2542). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2542*. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- รุ่งทิวา ไย้มรุ่ง. (2549). *การวัดและประเมินผลในระดับประถมศึกษา*. ในรายวิชา ปถ 531. เอกสารประกอบการศึกษา. กรุงเทพฯ: สาขาการประถมศึกษา ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่).
- รัตนะ บัวสนธ์. (2535). *การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น: กรณีศึกษาชุมชนแห่งหนึ่งในเขตภาคกลางตอนล่าง*. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ด. (การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ล้วน สายยศ; และอังคณา สายยศ.(2538). *เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- วิชัย ดิสสระ. (2533). *การพัฒนาหลักสูตรและการสอน*. กรุงเทพฯ: เอ็กซ์เพรส มีเดีย.
- วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวชช์. (2542). *การพัฒนาหลักสูตรสานต่อที่ท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: เซ็นเตอร์ ดิสคัฟเวอรี.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2525). *พัฒนาหลักสูตรและการสอน – มิติใหม่*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- วัฒนาพร ระงับทุกข์. (2544). *การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544*. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- วันเพ็ญ วรรณโกมล (2544). *การพัฒนาการสอนสังคมศึกษา*. กรุงเทพฯ: สถาบันราชภัฏธนบุรี.
- ส. วาสนา ประवालพฤกษ์. (2544). *คู่มือการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาบุคลากรทางการศึกษา เรื่อง หลักการและเทคนิคการประเมินทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ: เดอะมาสเตอร์กรุ๊ป แมเนจเม้นท์.
- สมพร เทพสิทธา. (2548). *การเดินทางรอยพระยุคลบาท เศรษฐกิจพอเพียง ช่วยแก้ปัญหาความยากจนและการทุจริต*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ธรรมสาร.
- สมศักดิ์ สินธุระเวชญ์. (2545). *สร้างความเข้าใจสู่การปฏิบัติจริง: การวัดและประเมินผลการเรียนรู้*. กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิช.
- สิทธิเดช สำลีแก้ว. (2545). *การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การอนุรักษ์ป่าชายเลน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5*. สืบค้นเมื่อวันที่ 15 มกราคม 2551 จาก http://server2.tiac.or.th/thesis/result2t_with_AB.asp.

- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2545). *แนวทางการวัดและประเมินผลในชั้นเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544*. เอกสารสำนักนิเทศและพัฒนามาตรฐานการศึกษา ลำดับที่ 45/2545. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2547). *รายงานการศึกษาคุณภาพที่เป็นมาตรฐานของเด็กไทยที่สังคมต้องการ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: สกายบุ๊กส์.
- สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.). (2550). *การประกวดผลงานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2550). *พ.ศ. พอเพียง*. กรุงเทพฯ: เจ เอส แอล.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2549). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 – 2554)*. กรุงเทพฯ: สกายบุ๊กส์.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2546). *การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ: 2 ปีแห่งการเปลี่ยนแปลง*. เอกสารประกอบการประชุมประจำปี 2546 การพัฒนาที่ยั่งยืน ณ ศูนย์การประชุมและแสดงสินค้า อิมแพ็ค เมืองทองธานี จังหวัดนนทบุรี, 30 มิถุนายน 2546. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่).
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2545). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 – 2549)*. กรุงเทพฯ: สกายบุ๊กส์.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.(2550). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550*. กรุงเทพฯ: สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- สุนันทา นาเจริญ. (2547). *การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่องจังหวัดเพชรบูรณ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4*. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2553 จาก http://tdc.thailis.or.th/tdc/search_result.php
- สุนีย์ เหมะประสิทธิ์. (2537). *การพัฒนาหลักสูตรและการสอนในระดับประถมศึกษา*. ใน รายวิชา ปถ.511. กรุงเทพฯ: ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- สุนัย เศรษฐบุญสร้าง. (2549). *แนวทางปฏิบัติ 7 ขั้นสู่วิถีเศรษฐกิจพอเพียง*. กรุงเทพฯ: ออกแบบสบายใจ.
- สุพัตรา พลศรี. (2546). *การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง จังหวัดสกลนคร สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4*. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2553 จาก http://tdc.thailis.or.th/tdc/search_result.php

- สุมิตร คุณานุกร. (2518). *หลักสูตรและการสอน*. กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานครพิมพ์.
- สุเมธ ตันติเวชกุล. (2543). *ใต้เบื้องพระยุคลบาท*. กรุงเทพฯ: พิมพ์ศ พรินติ้ง เซ็นเตอร์.
- (2548). *หลักสูตร หลักทำ ตามรอยพระยุคลบาท*. พิมพ์ครั้งที่ 15. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ด้านสุทธาการพิมพ์.
- องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) (2534). *คู่มือการสอน สังคมศึกษาภาค 1*. แปลโดย อัสพร มีสิงห์. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- อภิชัย พันธเสน. (2549). *สังเคราะห์ความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- อุดมพร อมรธรรม. (2549). *ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงพระเจ้าอยู่หัว*. กรุงเทพฯ: แสงดาว.
- อุบลรัตน์ กิจไมตรี. (2544). *การพัฒนาหลักสูตรเพื่อถ่ายทอดเพลงอีสาน ภูมิปัญญาท้องถิ่น สุพรรณบุรี สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การประถมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- อุมาพร หล่อสมฤดี. (2545). *รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน*. วิทยานิพนธ์ กศ.ด. (การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- เอกรินทร์ สีมหาศาล. (2545). *กระบวนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา: แนวคิดสู่ปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: บัณฑิต พอยท์.
- Beane A. James; Toepfer, Conrad F.; & Alessi J. Samuel. (1986). *Curriculum Planning and Development*. Boston: Allyn and Bacon.
- Good C.V. (1973). *Dictionary of Education*. 3rd ed. New York: McGraw-Hill Book.
- Saylor J. Galen; & William M. Alexander. (1974). *Planning Curriculum for Schools*. New York: Holt, Pine hart and Winstion.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาความเหมาะสม ความสอดคล้องของร่างหลักสูตรและความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้

1. นางสาวพัชนี สิทธิพลกุล นักวิชาการศึกษา 8ว
สำนักงานยุทธศาสตร์การศึกษา
สำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร
2. นางสาวพิณ ดันสิริ ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ
สำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร
3. นางอรทิพย์ อาชวิบูลโยบล นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการพิเศษ
สำนักยุทธศาสตร์ด้านนโยบายสาธารณะ
สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ
และสังคมแห่งชาติ
4. นางสาวเจริญรัตน์ สมเกษม ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดนาคนิมิตร (คศ.3)
สำนักงานเขตจอมทอง
สำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร
5. นางสาวกัลยา อมรปาน ครูชำนาญการ (คศ.2) โรงเรียนวัดนาคนิมิตร
สำนักงานเขตจอมทอง
สำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร

ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาความเที่ยงตรงแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและแบบวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์

1. นายโสภณ คำนั่งเนตร นักวิชาการศึกษา 7ว
สำนักงานยุทธศาสตร์การศึกษา
สำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร
2. นางมนัสนันท์ เหิรอดิตัย ครูคศ.3 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร
สำนักงานเขตจอมทอง
สำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร
3. นางสาวกาญจนา ตอบสันเทียะ ครูคศ.1 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร
สำนักงานเขตจอมทอง
สำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร

ผู้ทรงคุณวุฒิให้การสัมภาษณ์เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง

1. นางสาวชอุจิตต์ วัฒนารมย์ หัวหน้ากลุ่มงานส่งเสริมการจัดการศึกษาและความร่วมมือในประเทศและต่างประเทศ สำนักงานยุทธศาสตร์ สำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร
2. นางสาวพิณ ตันสิริ ศึกษาพิเศษ ระดับชำนาญการพิเศษ ศึกษานิเทศก์ กรุงเทพมหานคร หน่วยงานศึกษานิเทศก์ กรุงเทพมหานคร
3. นางสาวเจริญรัตน์ สมเกษม ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดนาคนิมิตร (คศ.3) สำนักงานเขตจอมทอง สำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร
4. นางสาวพรทิพย์ นวลแก้ว ครูคศ.1 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร สำนักงานเขตจอมทอง สำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร

ภาคผนวก ข

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

- แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง (Structured interview)
- แบบประเมินความเหมาะสมของร่างหลักสูตร
- แบบประเมินความสอดคล้องของร่างหลักสูตร
- แผนการจัดการเรียนรู้
- แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
- แบบวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์

แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง (Structured interview)

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้ เพื่อศึกษาและรวบรวมข้อมูลในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ดังนั้นผู้วิจัยจึงขอ สัมภาษณ์ท่านผู้อำนวยการสำนักการศึกษา ศึกษาพิเศษ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอนกลุ่มสาระ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ช่วงชั้นที่ 2 และกรรมการสถานศึกษา โดยแบ่งการสัมภาษณ์ ออกเป็น 3 ตอน จำนวน 15 ข้อ

- ตอนที่ 1** แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับสถานภาพและข้อมูลทั่วไป จำนวน 8 ข้อ
- ตอนที่ 2** แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับความหมาย วิธีการปฏิบัติตน ความสำคัญในการ ปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 3 ข้อ
- ตอนที่ 3** แบบสัมภาษณ์ความต้องการเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา นำหลัก ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาจัดการเรียนรู้ จำนวน 4 ข้อ

ตอนที่ 1 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับสถานภาพและข้อมูลทั่วไป จำนวน 8 ข้อ

1. ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ .....
2. ตำแหน่ง/อาชีพ .....
3. ที่อยู่บ้านเลขที่ ..... หมู่ที่ ..... แขวง/ตำบล .....
- เขต/อำเภอ ..... จังหวัด .....
- รหัสไปรษณีย์ ..... โทรศัพท์ .....
4. อายุ ..... ปี
5. สถานภาพ .....
6. วุฒิการศึกษา .....
7. ประสบการณ์ทำงาน ..... ปี
8. รายได้ ..... บาท

ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับความหมาย วิธีการปฏิบัติตน ความสำคัญในการปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 3 ข้อ

1. หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในอุดมคติของท่าน มีความหมายว่าอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. ท่านมีวิธีการปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. ท่านคิดว่าหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีความสำคัญต่อผู้ปฏิบัติ สังคมและประเทศชาติอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 3แบบสัมภาษณ์ความต้องการเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาจัดการเรียนรู้ จำนวน 4 ข้อ

1. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ท่านคิดว่าควรมีสำคัญหรือไม่อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ท่านคิดว่าควรมีลักษณะอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. ท่านคิดว่าการส่งเสริมสนับสนุนสถานศึกษาพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา เรื่อง
เศรษฐกิจพอเพียง ได้อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. ท่านมีความคิดเห็นและมีข้อเสนอแนะ อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

แบบประเมินความเหมาะสมของร่างหลักสูตร

แบบประเมินความเหมาะสมของร่างหลักสูตร

คำชี้แจง แบบประเมินความเหมาะสมของร่างหลักสูตรสถานศึกษาฉบับนี้ มีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาความเหมาะสมและให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับร่างหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน ดังนี้

- 5 เมื่อ ท่านมีความคิดเห็นว่าหลักสูตรมีความเหมาะสมมากที่สุด
- 4 เมื่อ ท่านมีความคิดเห็นว่าหลักสูตรมีความเหมาะสมมาก
- 3 เมื่อ ท่านมีความคิดเห็นว่าหลักสูตรมีความเหมาะสมปานกลาง
- 2 เมื่อ ท่านมีความคิดเห็นว่าหลักสูตรมีความเหมาะสมน้อย
- 1 เมื่อ ท่านมีความคิดเห็นว่าหลักสูตรมีความเหมาะสมน้อยที่สุด

รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
ด้านโครงสร้างหน่วยการเรียนรู้					
1. มีความเหมาะสมกับวัยและระดับชั้นเรียน.....	.....	.....	.....	.....	.....
2. จัดสัดส่วนโครงสร้างของหน่วยการเรียนรู้มีสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน.....	.....	.....	.....	.....	.....
3. หน่วยการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับเวลาเรียน.....	.....	.....	.....	.....	.....
ด้านผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง					
4. มีความสอดคล้องกับความต้องการของสังคม.....	.....	.....	.....	.....	.....
5. มีความสอดคล้องกับเป้าหมาย.....	.....	.....	.....	.....	.....
6. สามารถนำไปวางแผนปฏิบัติต่อไปได้.....	.....	.....	.....	.....	.....
ด้านสาระการเรียนรู้					
7. มีความเหมาะสมกับวัยและระดับชั้นเรียน	.....	.....	.....	.....	.....
8. มีความสอดคล้องกับสภาพของชุมชนและสังคมปัจจุบัน	.....	.....	.....	.....	.....
9. สามารถทำให้บรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตรสถานศึกษาได้	.....	.....	.....	.....	.....
10. สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง	.....	.....	.....	.....	.....
11. กำหนดสาระการเรียนรู้ชัดเจน	.....	.....	.....	.....	.....
12. เนื้อหาของหลักสูตรมีความเหมาะสมแต่ละหน่วยการเรียนรู้	.....	.....	.....	.....	.....
13. เนื้อหาของหลักสูตรเป็นไปตามลำดับของการเรียนรู้	.....	.....	.....	.....	.....
14. เนื้อหาของหลักสูตรมีความสอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบัน	.....	.....	.....	.....	.....

รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
ด้านการจัดการเรียนรู้					
15. การจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมในการดำเนินชีวิตประจำวัน.....	.....	.....	.....	.....	.....
16. การจัดการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ.....	.....	.....	.....	.....	.....
17. การจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนที่หลากหลาย.....	.....	.....	.....	.....	.....
18. การจัดการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ	.....	.....	.....	.....	.....
ด้านสื่อการเรียนรู้และแหล่งการเรียนรู้					
19. สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ที่กำหนดมีความเหมาะสมกับเนื้อหาการจัดการเรียนรู้.....	.....	.....	.....	.....	.....
20. สื่อ วัสดุ อุปกรณ์มีความสอดคล้องกับกิจกรรมเรียนรู้ของผู้เรียน.....	.....	.....	.....	.....	.....
21. แหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย.....	.....	.....	.....	.....	.....
ด้านการวัดและประเมินผล					
22. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้.....	.....	.....	.....	.....	.....
23. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้เหมาะสมกับเนื้อหา.....	.....	.....	.....	.....	.....
24. การวัดและประเมินผลมีความสอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้.....	.....	.....	.....	.....	.....
25. การวัดและประเมินผลครอบคลุมทักษะกระบวนการเรียนรู้.....	.....	.....	.....	.....	.....
26. เครื่องมือวัดและประเมินผลการเรียนรู้มีความเหมาะสมกับสาระการเรียนรู้.....	.....	.....	.....	.....	.....

แบบประเมินความสอดคล้องของร่างหลักสูตร

แบบประเมินความสอดคล้องของร่างหลักสูตร

คำชี้แจง แบบประเมินความสอดคล้องของร่างหลักสูตรสถานศึกษาฉบับนี้ มีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาความสอดคล้องและให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับร่างหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน ดังนี้

- เห็นด้วย เมื่อ ท่านแน่ใจว่าสิ่งที่ต้องการประเมินมีความสอดคล้องกัน
- ไม่เห็นด้วย เมื่อ ท่านแน่ใจว่าสิ่งที่ต้องการประเมิน**ไม่**มีความสอดคล้องกัน
- ไม่แน่ใจ เมื่อ ท่านไม่แน่ใจว่าสิ่งที่ต้องการประเมินมีความสอดคล้องกันหรือไม่

รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็น		
	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ
1. หน่วยการเรียนรู้ของหลักสูตรสถานศึกษาฯ มีความสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้	.....	.....	.....
2. สาระการเรียนรู้ของหลักสูตรสถานศึกษาฯ มีความสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้	.....	.....	.....
3. ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังของหลักสูตรสถานศึกษาฯ มีความสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้	.....	.....	.....
4. การจัดการเรียนรู้ของหลักสูตรสถานศึกษาฯ มีความสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้	.....	.....	.....
5. สื่อและแหล่งการเรียนรู้ของหลักสูตรสถานศึกษาฯ มีความสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้	.....	.....	.....
6. การวัดและประเมินผลของหลักสูตรสถานศึกษาฯ มีความสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้	.....	.....	.....

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

แผนการจัดการเรียนรู้

แผนการจัดการเรียนรู้

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม	โรงเรียนวัดนาคนิมิตร
สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง	ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4
หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง เดินตามพ่ออย่างพอเพียง	
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร	เวลา 1 ชั่วโมง

---

1. มาตรฐานการเรียนรู้

ส 3.1 (4) เข้าใจระบบและวิธีการของเศรษฐกิจพอเพียงและสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน

2. ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

รู้และเข้าใจหลักเศรษฐกิจพอเพียง

3. สาระการเรียนรู้

หลักเศรษฐกิจพอเพียง

4. สาระสำคัญ

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวทางการดำรงชีวิตและการปฏิบัติตนของประชาชนทุกระดับ ที่อยู่บนพื้นฐานของความพอดี ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันตนเองตลอดจนการใช้ความรู้และคุณธรรมในการปฏิบัติตน อันจะซึ่งการดำรงชีวิตอย่างมีความสุขของมนุษย์อย่างแท้จริง

5. จุดประสงค์การเรียนรู้

1. บอกความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง
2. อธิบายแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง
3. บอกจุดเด่นของเศรษฐกิจพอเพียง โดยคำนึงถึงสภาพทางสังคมและวัฒนธรรมของไทย

6. กระบวนการจัดการเรียนรู้

1. ขั้นเสนอปัญหา

ครูให้นักเรียนดูสื่อมัลติมีเดีย รายการแผ่นดินไท ตอน เคลื่อนพลคนพอเพียง ทักษะของบุคคลสำคัญเกี่ยวเศรษฐกิจพอเพียง ครูและนักเรียนร่วมกันซักถามประเด็น เศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร หลักการและจุดเด่นของเศรษฐกิจพอเพียง

2. ชั้นแบ่งกลุ่มผู้เรียน

ครูให้นักเรียนแบ่งกลุ่มๆ ละ 6 คน โดยระบุตำแหน่งหน้าที่ของแต่ละคนและได้แสดงความคิดเห็นร่วมกันในกลุ่ม ครูแจกใบความรู้ที่ 1 เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ประกอบการเรียนรู้

3. ชั้นอภิปรายกลุ่มย่อย

นักเรียนสมาชิกในแต่ละกลุ่มร่วมกันสรุปความคิดเห็น เรื่อง “เศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร” ในประเด็น ความหมาย แนวคิดและจุดเด่นของเศรษฐกิจพอเพียง แล้วบันทึกลงในใบงานที่ 1 โดยใช้ผังกราฟฟิก (Graphic Organizers) แบบผังความคิด (Concept Mapping)

4. ชั้นนำเสนอผลการอภิปรายกลุ่มย่อย

นักเรียนแต่ละกลุ่มนำเสนอผลงานที่ได้จากข้อ 3 หน้าชั้นเรียน เพื่อให้นักเรียนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

5. ชั้นสรุปเหตุผลของผู้เรียน

ครูและนักเรียนได้ร่วมกันสรุปความรู้ที่ได้จากเรื่อง “เศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร” ในประเด็น ความหมาย แนวคิดและจุดเด่นของเศรษฐกิจพอเพียง นักเรียนบันทึกผลการเรียนรู้ลงในแบบบันทึกผลการเรียนรู้

7. สื่อและแหล่งการเรียนรู้

- 7.1 ใบความรู้ที่ 1 เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง
- 7.2 แบบบันทึกผลการเรียนรู้
- 7.3 ใบงาน
- 7.4 ห้องสมุด
- 7.5 สื่ออิเล็กทรอนิกส์ (Internet)
- 7.6 สื่อมัลติมีเดีย

8. การวัดและประเมินผล

8.1 ตรวจใบงาน

- ใบงานที่ 1 เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร โดยใช้ผังกราฟฟิก (Graphic Organizers) แบบผังความคิด (Concept Mapping)

- ใบงานที่ 2

- แบบบันทึกผลการเรียนรู้

8.2 สังเกตพฤติกรรมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน

ใบความรู้ที่ 1

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุก
ระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนิน
ไปในทางสายกลางโดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์

ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมี
ระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอก
และภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบและความระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการ
นำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน ขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้าง
พื้นฐานจิตใจของคนในชาติโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึก
ในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริตและให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิต ด้วยความอดทน ความ
เพียร มีสติ ปัญญาและความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่าง
รวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

หลักแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง

การพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือ การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลาง
และความไม่ประมาท โดยคำนึงถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว
ตลอดจนใช้ความรู้ความรอบคอบและคุณธรรม ประกอบการวางแผน การตัดสินใจและการกระทำ
ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีหลักพิจารณาอยู่ 5 ส่วน ดังนี้

กรอบแนวคิด เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลาและเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤต เพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา

คุณลักษณะ เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอนค่านิยม ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะ พร้อมๆ กันดังนี้

1. **ความพอประมาณ** หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเอง และผู้อื่น เช่นการผลิต และการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

2. **ความมีเหตุผล** หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ

3. **การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว** หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบ และการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

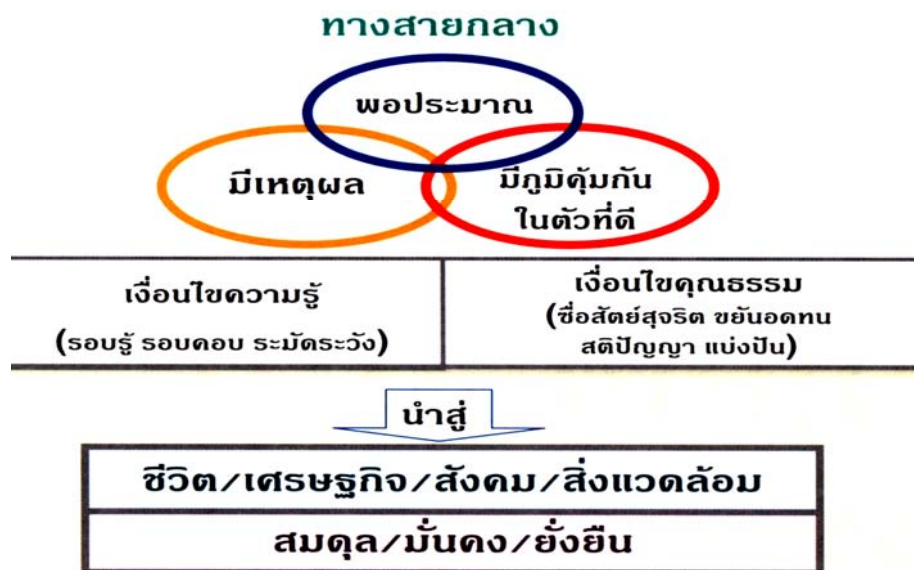
เงื่อนไข การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ

3.1 **เงื่อนไขความรู้** ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

3.2 **เงื่อนไขคุณธรรม** ที่จะต้องเสริมสร้างประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

แนวทางปฏิบัติและผลที่คาดว่าจะได้รับ จากการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุล และยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้ และเทคโนโลยี

สรุปหลักเศรษฐกิจพอเพียง

ที่มา: คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2549). *เศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร*. 15

เอกสารอ้างอิง

- เกษม วัฒนชัย (2549). การเรียนรู้ที่แท้และพอเพียง. สำนักพิมพ์มติชน: กรุงเทพฯ.
- คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง (2549). *เศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร*. พิมพ์ครั้งที่ 3, สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ: กรุงเทพฯ.
- สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (2550). *การประกวดผลงานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง*. สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ: กรุงเทพฯ.

คำชี้แจง ให้นักเรียนสรุปความคิดเห็นเรื่อง “ความพอเพียงคืออะไร” ในประเด็น ความหมาย
แนวคิดและจุดเด่นของเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้ผังกราฟฟิก (Graphic Organizers)
แบบผังความคิด (Concept Mapping)

Blank area for drawing a concept map.

ชื่อ / สกุล ..... เลขที่ ..... ชั้น...../.....

ใบงานที่ 2

ชื่อ / สกุล ..... เลขที่ ..... ชั้น...../.....

1. ให้นักเรียนอ่านข้อความต่อไปนี้ ทำเครื่องหมาย ✓ หน้าข้อที่ถูกและทำเครื่องหมาย X หน้าข้อที่ผิด

- ..... 1. หลักเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวคิดของนายกรัฐมนตรี
- ..... 2. หลักเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย 3 ห่วง 2 เงื่อนไข
- ..... 3. หลักเศรษฐกิจพอเพียง ได้ริเริ่มตั้งแต่ปีพ.ศ. 2527
- ..... 4. หลักเศรษฐกิจพอเพียงเป็นพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
- ..... 5. การพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้พึ่งพาตนเองได้
- ..... 6. การเกษตรกรรมแบบทฤษฎีใหม่ คือการประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง
- ..... 7. เกษตรกรใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงได้ดีที่สุด
- ..... 8. ทฤษฎีใหม่เป็นวิธีการแก้ปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำในประเทศ
- ..... 9. การดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงเหมาะสมกับประชาชนทุกคน
- ..... 10. ความขยันและความประหยัดเป็นเงื่อนไขด้านคุณธรรมที่สำคัญ

2. ให้นักเรียนเติมคำในช่องว่างให้สมบูรณ์

เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง .....

.....

.....

3. ให้นักเรียนสรุปคุณลักษณะที่สำคัญของเศรษฐกิจพอเพียง

เรื่อง.....

ชื่อ/สกุล.....ชั้น...../..... เลขที่.....

A large rectangular box containing horizontal dotted lines for writing.

แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 30 ข้อ คะแนนเต็ม 30 คะแนน เวลา 1 ชั่วโมง

คำชี้แจง ให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงคำตอบเดียว แล้วกากบาท (×)
ลงในกระดาษคำตอบ

- คำว่า “พอ” ในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือข้อใด
  - ทำงานทุกอย่างด้วยความสุขของตน
  - ทำงานทุกอย่างด้วยความสามารถของตน
  - ทำงานทุกอย่างต้องคำนึงถึงประโยชน์ที่ตนได้รับ
  - ทำงานทุกอย่างตามสมควรในการดำเนินชีวิตของตน
- ข้อใดกล่าวถึงหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ถูกต้องที่สุด
  - เป็นหลักปฏิบัติสำหรับเกษตรกร
  - เป็นแนวทางในการศึกษาหาความรู้
  - เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตและวิถีปฏิบัติ
  - เป็นความรู้รอบตัวที่ควรศึกษาเพื่อให้รู้และเข้าใจ
- ข้อใดคือเป้าหมายของการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
  - เพื่อการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน
  - เพื่อส่งเสริมการออมและรู้จักประหยัด
  - เพื่อให้เป็นผู้นำทางการค้าและการลงทุน
  - เพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรให้มีคุณภาพสูงขึ้น
- “...ความเป็นอยู่ที่ดีไม่พึงเพื่อ ต้องประหยัดไปในทางที่ถูกต้อง...” มีความหมายตรงกับข้อใด
  - พอดี
  - พอประมาณ
  - พอสมควรแก่ฐานะ
  - พออยู่ พอกิน พอใช้
- ข้อใดคือเงื่อนไขที่สำคัญของหลักเศรษฐกิจพอเพียง
  - มีเหตุผล มีความรู้
  - มีความรู้ มีคุณธรรม
  - มีความรู้ มีความรอบคอบ
  - มีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว มีคุณธรรม

6. การปฏิบัติตนตามแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ควรเริ่มจากใคร

ก. ครอบครัว

ข. พ่อแม่

ค. พี่น้อง

ง. ตนเอง

7. ใครปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ก. สุเทพซื้อของเล่นตามที่ตนอยากได้

ข. สมชายซื้อของเล่นตามสมควรแก่ฐานะของตน

ค. สุดสวยแต่งตัวตามแฟชั่น โดยไม่รบกวนพ่อแม่

ง. สดใสแต่งตัวตามแฟชั่น เพื่อให้เป็นที่ยอมรับของเพื่อนๆ

8. ใคร ไม่ ปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ก. หมี่ทำงานอย่างมีหลักการ

ข. ฟ้าใช้จ่ายอย่างประหยัดมากๆ

ค. แมวมีเหตุผลในการเลือกสินค้าและบริการ

ง. ดาวใช้จ่ายบ้างเหลือเก็บบ้างตามสมควร

9. ข้อใด ไม่ใช่ วิธีการของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ก. รวมกลุ่มจัดตั้งสหกรณ์ร้านค้าของชุมชน

ข. รวมกลุ่มจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้เกษตรอินทรีย์

ค. รวมกลุ่มทำการเกษตรกรรมแบบเชิงเดี่ยว

ง. รวมกลุ่มทำการเกษตรกรรมแบบทฤษฎีใหม่

10. ข้อใดคือความหมายของทรัพยากร

ก. สิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ

ข. สิ่งที่อยู่รอบตัวเองและหายาก

ค. สิ่งที่มีมนุษย์นำมาใช้ในการดำรงชีวิต

ง. สิ่งนำมาใช้ในการผลิตสินค้าและบริการ

11. ข้อใดจัดเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้แล้วหมดไป

ก. ดิน อากาศ

ข. แร่ธาตุ น้ำมันดิบ

ค. อากาศ แร่ธาตุ

ง. น้ำ น้ำมันดิบ

12. บุคคลข้อใดใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

ก. น้ำเลือกสินค้าที่ใช้วัสดุรีไซเคิล

ข. กิ่งใช้หลอดประหยัดไฟเบอร์ 5

ค. ก้องใช้น้ำมันไบโอดีเซลที่ชุมชนผลิต

ง. กรณี่ใช้ก๊าซชีวภาพหุงต้มอาหาร

แบบวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์

แบบประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์

ชื่อ - สกุล.....ชั้นประถมศึกษาปีที่...../.....เลขที่.....

แบบประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ หลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียน วัดนาคนิมิตร สำหรับใช้ประเมินพฤติกรรมรายบุคคล รายห้องเรียนในชั้นเรียน ประกอบด้วย พฤติกรรม 2 ด้าน คือ ความขยันหมั่นเพียรและความประหยัด จำนวน 20 ข้อ

คำชี้แจงให้นักเรียนทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างที่ตรงกับระดับความคิดเห็นของมากที่สุด โดยพิจารณาจากหลักเกณฑ์ระดับคุณภาพที่กำหนดไว้ 5 ระดับ ดังนี้

- 5 เมื่อ นักเรียนแสดงพฤติกรรมอยู่ในระดับมากที่สุด
- 4 เมื่อ นักเรียนแสดงพฤติกรรมอยู่ในระดับมาก
- 3 เมื่อ นักเรียนแสดงพฤติกรรมอยู่ในระดับปานกลาง
- 2 เมื่อ นักเรียนแสดงพฤติกรรมอยู่ในระดับน้อย
- 1 เมื่อ นักเรียนแสดงพฤติกรรมอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ข้อคำถาม	ระดับความคิดเห็น				
	ทำมากที่สุด (5)	ทำมาก (4)	ทำปานกลาง (3)	ทำน้อย (2)	ทำน้อยที่สุด (1)
ด้านความขยันหมั่นเพียร					
1. นักเรียนตั้งใจทำงานที่ครูมอบหมายด้วยความเต็มใจ.....	.....	.....	.....	.....	.....
2. นักเรียนทำการบ้านส่งครูตามกำหนดเวลา.....	.....	.....	.....	.....	.....
3. นักเรียนมีความตั้งใจพยายามพัฒนาตนเองเสมอ....	.....	.....	.....	.....	.....
4. นักเรียนเข้าห้องสมุดค้นคว้าหาความรู้อย่างสม่ำเสมอ.....	.....	.....	.....	.....	.....
5. เมื่อนักเรียนกลับบ้านได้ช่วยเหลือพ่อแม่หรือผู้ปกครองทำงานบ้าน.....	.....	.....	.....	.....	.....
6. ช่วงปิดภาคเรียนนักเรียนได้ช่วยเหลือหรือผู้ปกครองทำงานหารายได้ช่วยเหลือครอบครัว.....	.....	.....	.....	.....	.....
7. นักเรียนจัดตารางเรียนเมื่อทำการบ้านเสร็จ.....	.....	.....	.....	.....	.....
8. นักเรียนชอบอ่านหนังสือก่อนเข้านอน.....	.....	.....	.....	.....	.....
9. เมื่อมีเวลาว่างนักเรียนได้ทบทวนบทเรียนเพื่อความเข้าใจในบทเรียนมากยิ่งขึ้น.....	.....	.....	.....	.....	.....
10. นักเรียนรู้จักแบ่งเวลาช่วยพ่อแม่ทำงาน.....	.....	.....	.....	.....	.....
ด้านความประหยัด					
11. นักเรียนมีเงินเหลือจะสะสมใส่กระปุกออมสิน.....	.....	.....	.....	.....	.....
12. นักเรียนมีการวางแผนการใช้จ่ายเงินที่ได้รับจากพ่อแม่หรือผู้ปกครอง.....	.....	.....	.....	.....	.....
13. นักเรียนเลือกซื้อของใช้ที่ทนทานใช้ได้อย่างคุ้มค่ามากที่สุด.....	.....	.....	.....	.....	.....
14. เมื่อนักเรียนพบเห็นน้ำในอ่างล้างหน้าเต็มจนล้นไหลทิ้ง จะปิดทันที.....	.....	.....	.....	.....	.....
15. นักเรียนรับประทานอาหารกลางวันหมดจานทุกครั้ง.....	.....	.....	.....	.....	.....

ข้อคำถาม	ระดับความคิดเห็น				
	ทำมากที่สุด (5)	ทำมาก (4)	ทำปานกลาง (3)	ทำน้อย (2)	ทำน้อยที่สุด (1)
16. นักเรียนซื้ออุปกรณ์การเรียน เครื่องเขียนที่จำเป็น และเพียงพอต่อการใช้.....	.....	.....	.....	.....	.....
17. นักเรียนนำเศษวัสดุเหลือใช้ มาปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงกลับมาใช้ใหม่.....	.....	.....	.....	.....	.....
18. นักเรียนใช้จ่ายเงินที่พ่อแม่หรือผู้ปกครองให้อย่าง รู้ค่าของเงินที่ได้.....	.....	.....	.....	.....	.....
19. นักเรียนไม่เปิดโทรทัศน์ทิ้งไว้ในขณะนอนหลับ.....	.....	.....	.....	.....	.....
20. นักเรียนเปิดน้ำแต่พอดีไม่เหลือเททิ้ง.....	.....	.....	.....	.....	.....

ภาคผนวก ค

คุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

- ค่าความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้
- ค่าความยากง่าย (p) ค่าอำนาจจำแนก (r) และค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
- ค่าความสอดคล้องของแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
- ค่าความสอดคล้องของแบบวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์
- ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient) ของแบบวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์

ค่าความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้

ตาราง 11 ผลการประเมินความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้โดยผู้เชี่ยวชาญ

รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็น			
	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ความสอดคล้อง
ด้านแผนการจัดการเรียนรู้กับหลักสูตร				
1. ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน	4	-	1	0.80
2. ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังสอดคล้องกับเป้าหมายของหลักสูตร	5	-	-	1.00
3. สาระการเรียนรู้สอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง	4	-	1	0.80
4. ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังครอบคลุมด้านความรู้	4	-	1	0.80
5. ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังครอบคลุมด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์	4	-	1	0.80
6. ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังครอบคลุมหลักเศรษฐกิจพอเพียง	4	-	1	0.80
7. จุดประสงค์การเรียนรู้สอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง	5	-	-	1.00
8. จุดประสงค์การเรียนรู้สอดคล้องกับเป้าหมายของหลักสูตร	5	-	-	1.00
9. จุดประสงค์การเรียนรู้ครอบคลุมด้านความรู้	5	-	-	1.00
10. จุดประสงค์การเรียนรู้ครอบคลุมด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์	4	-	1	0.80
11. จุดประสงค์การเรียนรู้ครอบคลุมด้านหลักเศรษฐกิจพอเพียง	5	-	-	1.00
รวม	49	-	6	0.89
ด้านกิจกรรมการเรียนรู้				
12. กิจกรรมการเรียนรู้ตอบสนองจุดประสงค์การเรียนรู้	4	-	1	0.80
13. กิจกรรมเรียนรู้ครอบคลุมสาระการเรียนรู้	4	-	1	0.80
14. ระยะเวลาการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสม	4	-	1	0.80
15. ขั้นตอนการจัดกิจกรรมเรียนรู้มีความเหมาะสม	4	-	1	0.80
รวม	16	-	4	0.80
ด้านสื่อและแหล่งการเรียนรู้				
16. สื่อและแหล่งการเรียนรู้สอดคล้องกับประสงค์การเรียนรู้และเนื้อหา	4	-	1	0.80
17. สื่อและแหล่งการเรียนรู้เหมาะสมกับสาระการเรียนรู้ที่มีคุณค่าทางวิชาการ	4	-	1	0.80
18. สื่อและแหล่งการเรียนรู้ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจได้ง่าย	4	1	-	0.80
19. สื่อและแหล่งการเรียนรู้ช่วยให้ผู้เรียนสืบค้นความรู้ด้วยตนเอง	4	-	1	0.80

ตาราง 11 (ต่อ)

รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็น			ความสอดคล้อง
	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	
20. สื่อและแหล่งการเรียนรู้เกื้อหนุนให้ผู้เรียนมีความสนใจและสามารถเรียนรู้ได้อย่างเท่าเทียมกัน	4	-	1	0.80
รวม	20	1	4	0.80
ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้				
21. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ครอบคลุมจุดประสงค์การเรียนรู้	5	-	-	1.00
22. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ครอบคลุมความรู้ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง	5	-	-	1.00
23. การวัดและประเมินผลคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง	4	-	1	0.80
24. แผนการจัดการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้	5	-	-	1.00
25. แผนการจัดการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับสาระการเรียนรู้	5	-	-	1.00
26. แผนการจัดการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้	4	-	1	0.80
27. แผนการจัดการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับสื่อและแหล่งการเรียนรู้	4	-	1	0.80
28. แผนการจัดการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับการวัดและประเมินผล	4	-	1	0.80
รวม	36	-	4	0.90
รวมทั้งหมด	121	1	18	0.86

ค่าความสอดคล้องของแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ตาราง 12 ผลการประเมินความสอดคล้องของแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกับจุดประสงค์การเรียนรู้โดยผู้เชี่ยวชาญ

ข้อคำถาม	ระดับความคิดเห็น			ความสอดคล้อง
	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นใจ	
1. คำว่า “พอ” ในหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือข้อใด	2	-	1	0.66
2. หลักเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึงข้อใด	3	-	-	1.00
3. ข้อใดกล่าวถึงหลักเศรษฐกิจพอเพียงได้ถูกต้องที่สุด	3	-	-	1.00
4. ข้อใดเป็นหลักการสำคัญของนิยามความพอเพียง	3	-	-	1.00
5. ข้อใดกล่าวถึงเป้าหมายตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง	3	-	-	1.00
6. เงื่อนไขที่สำคัญของหลักเศรษฐกิจพอเพียง	3	-	-	1.00
7. “...ความเป็นอยู่ที่ต้องไม่ฟุ้งเฟ้อ ต้องประหยัดไปในทางที่ถูกต้อง...” ตรงกับข้อใด	3	-	-	1.00
8. ข้อใดสอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง	1	2	-	0.33
9. การปฏิบัติตนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ควรเริ่มจากใคร	3	-	-	1.00
10. ใครปฏิบัติตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง	3	-	-	1.00
11. ใคร ไม่ ปฏิบัติตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง	3	-	-	1.00
12. ข้อใด ไม่ใช่ วิธีการของหลักเศรษฐกิจพอเพียง	2	-	1	0.66
13. ข้อใดคือความหมายของทรัพยากร	3	-	-	1.00
14. ข้อใดเป็นทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้น	3	-	-	1.00
15. สิ่งแวดล้อมในข้อใด เป็นทรัพยากรธรรมชาติ	3	-	-	1.00
16. ข้อใดเป็นได้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ	3	-	-	1.00
17. ข้อใดจัดเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้แล้วหมดไป	3	-	-	1.00
18. ข้อใดคือสาเหตุของการตัดสินใจใช้ทรัพยากรธรรมชาติ	3	-	-	1.00
19. การกระทำใด ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	1	1	1	0.33
20. ข้อใด เป็นการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ที่เกิดจากธรรมชาติ	3	-	-	1.00
21. ข้อใด ไม่ใช่ สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากธรรมชาติ	2	1	-	0.66
22. ข้อใด ไม่ใช่ การพึ่งตนเองทางด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	3	-	-	1.00

ตาราง 12 (ต่อ)

ข้อคำถาม	ระดับความคิดเห็น			
	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ความสอดคล้อง
23. บุคคลข้อใด ใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ	3	-	-	1.00
24. ข้อใด ไม่ใช่ แนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	3	-	-	1.00
25. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในข้อใด ที่เรียกว่า รีไซเคิล	3	-	-	1.00
26. ข้อใด เป็นสินค้าสิ้นเปลือง	2	-	1	0.66
27. ข้อใด ไม่ใช่ ปัจจัยที่ใช้ในการผลิต	2	-	1	0.66
28. ข้อใด คือ ทุน	2	-	1	0.66
29. การเลือกบริโภคสินค้าและบริการขึ้นอยู่กับปัจจัยในข้อใดมากที่สุด	3	-	-	1.00
30. ข้อใด ไม่ใช่ หลักเกณฑ์ในการบริโภคสินค้าและบริการต่างๆ	2	-	1	0.66
31. นักเรียนควรเลือกซื้อสินค้าและบริการ เพราะเหตุใดมากที่สุด	2	-	1	0.66
32. เงินเหรียญชนิดใด ไม่มี ใช้ในปัจจุบัน	1	-	2	0.33
33. หน่วยงานใดที่รับผิดชอบผลิตภัณฑ์ที่ใช้ในประเทศไทย	1	-	2	0.33
34. ข้อใด ไม่ใช่ หน้าที่ของเงิน	1	-	2	0.33
35. เรานำเงินไปใช้ในด้านใดมากที่สุด	1	-	2	0.33
36. ข้อใดกล่าวถูกต้องที่สุด เกี่ยวกับการใช้เงิน	1	1	1	0.33
37. เราควรเลือกซื้อสินค้าอย่างไร จึงจะได้ชื่อว่าประหยัดและคุ้มค่า	3	-	-	1.00
38. การตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการ ควรคำนึงถึงสิ่งใดมากที่สุด	3	-	-	1.00
39. ใครใช้เงินอย่างประหยัดและรู้คุณค่าของเงิน	3	-	-	1.00
40. ข้อใดเป็นรูปแบบของการรวมกลุ่มเพื่อไม่ต้องผ่านพ่อค้าคนกลาง	3	-	-	1.00
41. การจัดตั้งสหกรณ์ที่สมบูรณ์ ต้องประกอบด้วยบุคคลจำนวนเท่าใด	2	-	1	0.66
42. การจ่ายเงินปันผลของสหกรณ์ ควรยึดหลักเกณฑ์ใด	3	-	-	1.00
43. ข้อใดกล่าวถึงวัตถุประสงค์ของสหกรณ์ได้ถูกต้อง	3	-	-	1.00
44. ข้อใดกล่าวถึงวิธีการดำเนินการสหกรณ์ได้ถูกต้อง	3	-	-	1.00
45. ข้อใด ไม่ จัดอยู่ในประเภทของสหกรณ์	3	-	-	1.00
46. ใครคือพระบิดาแห่งการสหกรณ์ไทย	3	-	-	1.00
47. สหกรณ์แห่งแรกในประเทศไทย คือ สหกรณ์ใด	3	-	-	1.00
48. สหกรณ์แห่งแรกในประเทศไทย เกิดขึ้นที่จังหวัดใด	3	-	-	1.00
49. การจัดตั้งสหกรณ์โรงเรียน ใครควรเป็นประธานคณะกรรมการที่ปรึกษา	1	1	1	0.33
50. นักเรียนสามารถเรียนรู้กิจกรรมสหกรณ์ได้อย่างไร	2	-	1	0.66

ค่าความยากง่าย (p) ค่าอำนาจจำแนก (r)
และค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ตาราง 13 แสดงความยากง่าย (p) ค่าอำนาจจำแนก (r) และค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ข้อ	ค่าความยากง่าย (p)	ค่าอำนาจจำแนก (r)
1	0.73	0.40
2	0.30	0.33
3	0.67	0.27
4	0.73	0.27
5	0.80	0.40
6	0.77	0.33
7	0.53	0.53
8	0.67	0.40
9	0.67	0.27
10	0.67	0.40
11	0.63	0.33
12	0.70	0.33
13	0.43	0.47
14	0.67	0.40
15	0.63	0.33
16	0.67	0.40
17	0.57	0.33
18	0.80	0.40
19	0.73	0.27
20	0.37	0.33
21	0.80	0.27
22	0.73	0.27
23	0.80	0.27
24	0.63	0.33
25	0.47	0.27
26	0.57	0.33
27	0.70	0.47
28	0.67	0.27
29	0.73	0.40
30	0.50	0.33

ค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยใช้สูตร KR – 20 เท่ากับ 0.82

ค่าความสอดคล้องของแบบวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์

ตาราง 14 ผลการประเมินความสอดคล้องของแบบวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์โดยผู้เชี่ยวชาญ

ข้อคำถาม	ระดับความคิดเห็น			
	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ความสอดคล้อง
1. นักเรียนมาโรงเรียนแต่เช้าทุกวัน	3	-	-	1.00
2. ในขณะที่ครูสอนนักเรียนฟังคำอธิบายอย่างตั้งใจ	2	1	-	0.66
3. นักเรียนตั้งใจทำงานที่ครูมอบหมายด้วยความเต็มใจ	3	-	-	1.00
4. นักเรียนทำการบ้านส่งครูตามกำหนดเวลา	2	-	1	0.66
5. นักเรียนมีความตั้งใจพยายามพัฒนาตนเองเสมอ	3	-	-	1.00
6. นักเรียนมีความมุ่งมั่นฝึกซ้อมดนตรีไทยอยู่เสมอ	3	-	-	1.00
7. นักเรียนพยายามทำหน้าที่เป็นนักกีฬาของโรงเรียนอย่างดีที่สุด	3	-	-	1.00
8. เมื่อมีเวลาว่างนักเรียนทบทวนบทเรียน	3	-	-	1.00
9. นักเรียนทำหน้าที่อย่างสม่ำเสมอ เมื่อถึงเวรทำความสะอาดห้องเรียน	2	1	-	0.66
10. นักเรียนเข้าห้องสมุดค้นคว้าหาความรู้อย่างสม่ำเสมอ	3	-	-	1.00
11. เมื่อนักเรียนกลับบ้านได้ช่วยเหลือพ่อแม่หรือผู้ปกครองทำงานบ้าน	2	1	-	0.66
12. เมื่อนักเรียนปลูกผักสวนครัวหรือดอกไม้ ฝึกดูแลเอาใจใส่อยู่เสมอ	3	-	-	1.00
13. นักเรียนซักเสื้อผ้าของตนเอง	2	1	-	0.66
14. นักเรียนตื่นนอนโดยที่พ่อแม่หรือผู้ปกครองต้องเรียกหรือปลุก	2	1	-	0.66
15. ช่วงปิดภาคเรียนนักเรียนได้ช่วยเหลือพ่อแม่หรือผู้ปกครองทำงานหารายได้ช่วยเหลือครอบครัว	3	-	-	1.00
16. เมื่อนักเรียนกลับบ้านช่วยกรอกน้ำไว้ดื่มในครอบครัวเสมอ	3	-	-	1.00
17. นักเรียนจัดตารางเรียนเมื่อทำการบ้านเสร็จ	1	1	1	0.33
18. นักเรียนไม่อยากทำการบ้าน แต่พยายามทำจนเสร็จ	2	1	-	0.66
19. นักเรียนอ่านหนังสือก่อนเข้านอน	3	-	-	1.00
20. เมื่อมีเวลาว่างนักเรียนได้ทบทวนบทเรียน เพื่อความเข้าใจในบทเรียนมากยิ่งขึ้น	3	-	-	1.00
21. นักเรียนรู้จักแบ่งเวลา ช่วยพ่อแม่ทำงาน	2	1	-	0.66
22. นักเรียนมาโรงเรียนทุกวันไม่เคยขาดเรียน	2	1	-	0.66
23. นักเรียนทำกิจวัตรประจำวันของตนเองก่อนมาโรงเรียนเสมอ	1	2	-	0.33
24. นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียนเสมอ	2	1	-	0.66
25. นักเรียนพยายามทำชีวิตของตนเองให้เป็นชีวิตพอเพียง	-	1	2	0.00
26. นักเรียนมีเงินเหลือจะสะสมใส่กระปุกออมสิน	2	1	-	0.66
27. นักเรียนมีการวางแผนการใช้จ่ายเงินที่ได้รับจากพ่อแม่หรือผู้ปกครอง	3	-	-	1.00
28. นักเรียนเลือกซื้อของใช้ที่ทนทานใช้ได้อย่างคุ้มค่ามากที่สุด	3	-	-	1.00
29. นักเรียนเก็บเงินสะสมไว้ซื้อของที่อยากได้	1	2	-	0.33
30. นักเรียนซื้อของเล่นใหม่ๆ ทันทที่ไม่ให้น้อยหน้าเพื่อนคนอื่น	3	-	-	1.00

ตาราง 14 (ต่อ)

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น			
	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ความสอดคล้อง
31. นักเรียนนำของเหลือใช้มาปรับปรุงโดยไม่ต้องซื้อใหม่	3	-	-	1.00
32. นักเรียนนำเงินที่พ่อแม่หรือผู้ปกครองให้ใช้แต่ละวัน ถ้ามีเหลือจะนำไปเล่นเกม	2	1	-	0.66
33. เสื้อผ้าของนักเรียนชำรุด รู้จักซ่อมแซมแล้วนำมาใช้ใหม่	3	-	-	1.00
34. นักเรียนรักษาและวางแผนสมบัติของโรงเรียนเหมือนสมบัติของตนเอง	1	1	1	0.33
35. เมื่อนักเรียนพบเห็นน้ำในห้องน้ำเปิดทิ้งไว้ นักเรียนเดินผ่านไปโดยไม่ปิด	3	-	-	1.00
36. เมื่อนักเรียนพบเห็นไฟฟ้าในห้องเรียนเปิดทิ้งไว้ นักเรียนจะปิดทุกครั้ง	3	-	-	1.00
37. เมื่อนักเรียนพบเห็นท่อน้ำรั่ว นักเรียนจะรีบแจ้งให้คุณครูทราบ	3	-	-	1.00
38. เมื่อนักเรียนพบเห็นน้ำในอ่างล้างหน้าเต็มจนล้นไหลทิ้ง จะปิดทันที	3	-	-	1.00
39. นักเรียนพยายามใช้จ่ายเงินที่พ่อแม่หรือปกครองให้เหลือทุกวัน	3	-	-	1.00
40. นักเรียนใช้ของที่เหลือใช้ นำมาใช้โดยไม่ต้องซื้อของใหม่	3	-	-	1.00
41. นักเรียนรับประทานอาหารกลางวัน หมดจานทุกครั้ง	3	-	-	1.00
42. นักเรียนซื้ออุปกรณ์การเรียน เครื่องเขียนที่จำเป็นและเพียงพอต่อการใช้	3	-	-	1.00
43. นักเรียนนำเศษวัสดุเหลือใช้มาปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงกลับมาใช้ใหม่	3	-	-	1.00
45. นักเรียนไม่เปิดโทรทัศน์ทิ้งไว้ ในขณะที่นอนหลับ	3	-	-	1.00
46. นักเรียนนำสมุดที่ไม่ใช้แล้วมาใช้ขีดเลขหรือใช้ประโยชน์อย่างอื่น	3	-	-	1.00
47. ในขณะที่นักเรียนอาบน้ำมักปิดฝักบัว ขณะฟอกสบู่ทุกครั้ง	3	-	-	1.00
48. นักเรียนเปิดน้ำแต่พอดีไม่เหลือเททิ้ง	3	-	-	1.00
49. นักเรียนไม่ใช้เครื่องเขียน ขีดเขียนเล่นโดยไม่จำเป็น	3	-	-	1.00
50. นักเรียนพูดในสิ่งที่ควรพูดและก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งตนเองและผู้อื่น	1	-	2	0.33

ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -Coefficient)
ของแบบวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์

ตาราง 15 แสดงค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient) ของแบบวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
X1	Equal variances assumed	3.444	.083	.470	15	.645	.1667	.35486	-.58970	.92303
	Equal variances not assumed			.454	10.484	.659	.1667	.36732	-.64667	.98001
X2	Equal variances assumed	.001	.973	1.775	15	.096	.5556	.31296	-.11150	1.22261
	Equal variances not assumed			1.737	12.340	.107	.5556	.31983	-.13917	1.25029
X3	Equal variances assumed	7.017	.018	3.084	15	.008	1.0278	.33326	.31746	1.73810
	Equal variances not assumed			2.969	9.995	.014	1.0278	.34615	.25646	1.79910
X4	Equal variances assumed	1.487	.241	2.900	15	.011	1.0139	.34958	.26877	1.75901
	Equal variances not assumed			2.843	12.598	.014	1.0139	.35662	.24095	1.78682
X5	Equal variances assumed	.095	.762	2.147	15	.049	.8889	.41400	.00646	1.77132
	Equal variances not assumed			2.174	14.908	.046	.8889	.40879	.01711	1.76067
X6	Equal variances assumed	1.493	.241	.438	15	.668	.2778	.63424	-1.07408	1.62963
	Equal variances not assumed			.429	12.629	.675	.2778	.64686	-1.12387	1.67942

ตาราง 15 (ต่อ)

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
X7	Equal variances assumed	.631	.439	.983	15	.341	.6944	.70663	-.81171	2.20060
	Equal variances not assumed			.988	14.973	.339	.6944	.70296	-.80412	2.19301
X8	Equal variances assumed	.998	.334	.557	15	.585	.2083	.37376	-.58832	1.00499
	Equal variances not assumed			.568	14.572	.579	.2083	.36698	-.57586	.99253
X9	Equal variances assumed	3.730	.073	1.446	15	.169	.6250	.43234	-.29652	1.54652
	Equal variances not assumed			1.505	11.555	.159	.6250	.41518	-.28347	1.53347
X10	Equal variances assumed	.780	.391	2.267	15	.039	1.0278	.45333	.06154	1.99402
	Equal variances not assumed			2.237	13.476	.043	1.0278	.45944	.03876	2.01680
X11	Equal variances assumed	.029	.867	3.325	15	.005	1.3472	.40520	.48357	2.21088
	Equal variances not assumed			3.325	14.761	.005	1.3472	.40523	.48227	2.21218
X12	Equal variances assumed	5.693	.031	2.858	15	.012	1.5833	.55403	.40246	2.76421
	Equal variances not assumed			2.967	12.044	.012	1.5833	.53359	.42120	2.74546

ตาราง 15 (ต่อ)

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
X13	Equal variances assumed	3.433	.084	.395	15	.699	.2500	.63355	-1.10039	1.60039
	Equal variances not assumed			.381	10.238	.711	.2500	.65692	-1.20911	1.70911
X14	Equal variances assumed	.077	.785	-1.117	15	.281	-.6250	.55933	-1.81718	.56718
	Equal variances not assumed			-1.099	13.108	.291	-.6250	.56848	-1.85209	.60209
X15	Equal variances assumed	.683	.422	3.629	15	.002	1.8056	.49747	.74522	2.86589
	Equal variances not assumed			3.684	14.802	.002	1.8056	.49009	.75973	2.85138
X16	Equal variances assumed	46.747	.000	1.155	15	.266	.7083	.61303	-.59832	2.01498
	Equal variances not assumed			1.203	11.656	.253	.7083	.58905	-.57931	1.99597
X17	Equal variances assumed	5.323	.036	2.868	15	.012	1.4167	.49394	.36385	2.46949
	Equal variances not assumed			2.959	13.031	.011	1.4167	.47871	.38272	2.45062
X18	Equal variances assumed	.391	.541	.802	15	.435	.3750	.46734	-.62110	1.37110
	Equal variances not assumed			.807	14.978	.432	.3750	.46478	-.61578	1.36578

ตาราง 15 (ต่อ)

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
X19	Equal variances assumed	3.342	.087	2.680	15	.017	1.3611	.50791	.27853	2.44370
	Equal variances not assumed			2.604	11.312	.024	1.3611	.52274	.21443	2.50779
X20	Equal variances assumed	.826	.378	2.645	15	.018	.8194	.30980	.15913	1.47976
	Equal variances not assumed			2.700	14.384	.017	.8194	.30352	.17009	1.46880
X21	Equal variances assumed	1.326	.268	2.921	15	.011	1.2083	.41374	.32647	2.09020
	Equal variances not assumed			2.998	13.747	.010	1.2083	.40305	.34238	2.07429
X22	Equal variances assumed	.029	.867	.857	15	.405	.3472	.40520	-.51643	1.21088
	Equal variances not assumed			.857	14.761	.405	.3472	.40523	-.51773	1.21218
X23	Equal variances assumed	1.460	.246	-.528	15	.605	-.1389	.26284	-.69912	.42134
	Equal variances not assumed			-.508	9.707	.623	-.1389	.27358	-.75096	.47319
X24	Equal variances assumed	.785	.390	.750	15	.465	.3750	.49988	-.69048	1.44048
	Equal variances not assumed			.772	13.385	.453	.3750	.48566	-.67114	1.42114

ตาราง 15 (ต่อ)

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
X25	Equal variances assumed	.303	.590	3.134	15	.007	1.1389	.36338	.36436	1.91342
	Equal variances not assumed			3.154	14.990	.007	1.1389	.36111	.36916	1.90862
X26	Equal variances assumed	10.822	.005	5.680	15	.000	2.4167	.42546	1.50981	3.32352
	Equal variances not assumed			5.937	10.919	.000	2.4167	.40703	1.51999	3.31335
X27	Equal variances assumed	1.018	.329	6.440	15	.000	1.9583	.30410	1.31016	2.60651
	Equal variances not assumed			6.563	14.521	.000	1.9583	.29839	1.32049	2.59617
X28	Equal variances assumed	.046	.832	2.818	15	.013	1.0000	.35486	.24363	1.75637
	Equal variances not assumed			2.806	14.466	.014	1.0000	.35635	.23801	1.76199
X29	Equal variances assumed	.757	.398	1.170	15	.260	.8611	.73574	-.70707	2.42929
	Equal variances not assumed			1.148	12.644	.272	.8611	.75029	-.76445	2.48667
X30	Equal variances assumed	.831	.376	-1.181	15	.256	-4.861	.41162	-1.36346	.39124
	Equal variances not assumed			-1.169	13.899	.262	-4.861	.41571	-1.37832	.40610

ตาราง 15 (ต่อ)

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
X31	Equal variances assumed	.077	.785	1.265	15	.225	.5278	.41716	-.36138	1.41693
	Equal variances not assumed			1.260	14.492	.227	.5278	.41878	-.36756	1.42311
X32	Equal variances assumed	1.112	.308	-.711	15	.488	-.3056	.42955	-1.22113	.61002
	Equal variances not assumed			-.727	14.269	.479	-.3056	.42035	-1.20554	.59442
X33	Equal variances assumed	.898	.358	1.813	15	.090	1.0694	.58977	-.18762	2.32651
	Equal variances not assumed			1.861	13.772	.084	1.0694	.57465	-.16497	2.30386
X34	Equal variances assumed	.350	.563	.939	15	.362	.5000	.53229	-.63455	1.63455
	Equal variances not assumed			.929	13.760	.369	.5000	.53822	-.65626	1.65626
X35	Equal variances assumed	.478	.500	-.383	15	.707	-.1806	.47106	-1.18460	.82349
	Equal variances not assumed			-.379	13.715	.711	-.1806	.47649	-1.20453	.84341
X36	Equal variances assumed	.259	.618	.608	15	.552	.3611	.59365	-.90422	1.62644
	Equal variances not assumed			.605	14.314	.555	.3611	.59715	-.91702	1.63925

ตาราง 15 (ต่อ)

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
X37	Equal variances assumed	.164	.691	.764	15	.457	.4583	.60006	-.82066	1.73733
	Equal variances not assumed			.772	14.981	.452	.4583	.59408	-.80805	1.72471
X38	Equal variances assumed	1.845	.195	2.934	15	.010	1.0556	.35976	.28876	1.82236
	Equal variances not assumed			3.020	13.369	.010	1.0556	.34948	.30267	1.80844
X39	Equal variances assumed	2.837	.113	5.017	15	.000	1.8750	.37376	1.07834	2.67166
	Equal variances not assumed			5.267	10.178	.000	1.8750	.35600	1.08366	2.66634
X40	Equal variances assumed	.297	.594	1.446	15	.169	.6250	.43234	-.29652	1.54652
	Equal variances not assumed			1.472	14.597	.162	.6250	.42463	-.28225	1.53225
X41	Equal variances assumed	8.438	.011	2.115	15	.052	.8750	.41374	-.00687	1.75687
	Equal variances not assumed			2.226	9.760	.051	.8750	.39308	-.00377	1.75377
X42	Equal variances assumed	9.251	.008	5.976	15	.000	1.3194	.22080	.84882	1.79007
	Equal variances not assumed			6.119	14.038	.000	1.3194	.21561	.85712	1.78177

ตาราง 15 (ต่อ)

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
X43	Equal variances assumed	2.914	.108	2.549	15	.022	.7500	.29423	.12285	1.37715
	Equal variances not assumed			2.496	12.453	.027	.7500	.30046	.09798	1.40202
X44	Equal variances assumed	1.478	.243	3.276	15	.005	1.2917	.39426	.45132	2.13201
	Equal variances not assumed			3.397	12.274	.005	1.2917	.38025	.46521	2.11812
X45	Equal variances assumed	.339	.569	4.018	15	.001	1.8472	.45979	.86720	2.82724
	Equal variances not assumed			4.111	14.128	.001	1.8472	.44935	.88429	2.81016
X46	Equal variances assumed	3.187	.094	3.796	15	.002	1.7500	.46098	.76745	2.73255
	Equal variances not assumed			3.979	10.469	.002	1.7500	.43983	.77591	2.72409
X47	Equal variances assumed	3.187	.094	2.350	15	.033	1.0833	.46098	.10078	2.06588
	Equal variances not assumed			2.463	10.469	.033	1.0833	.43983	.10924	2.05742
X48	Equal variances assumed	.841	.374	4.525	15	.000	1.7500	.38670	.92577	2.57423
	Equal variances not assumed			4.583	14.913	.000	1.7500	.38188	.93563	2.56437

ตาราง 15 (ต่อ)

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
X49	Equal variances assumed	1.695	.213	.850	15	.409	.5000	.58847	-.75429	1.75429
	Equal variances not assumed			.832	12.453	.421	.5000	.60093	-.80404	1.80404
X50	Equal variances assumed	3.897	.067	.138	15	.892	.0556	.40113	-.79943	.91054
	Equal variances not assumed			.143	12.400	.888	.0556	.38718	-.78504	.89615

***** Method 1 (space saver) will be used for this analysis *****
 RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)
 Reliability Coefficients
 N of Cases = 31.0   N of Items = 50
 Alpha = .8356

ภาคผนวก ง

ผลการประเมินหลักสูตรสถานศึกษา เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง

- แสดงคะแนนแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ก่อนและหลังเรียน
- แสดงคะแนนแบบวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์

แสดงคะแนนแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง
ก่อนและหลังเรียน

ตาราง 16 แสดงคะแนนจากแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนหลักสูตร
 สถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง
 ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร

ลำดับที่	ก่อนเรียน	หลังเรียน	ผลต่างของคะแนน ก่อนและหลังเรียน
1	9	22	13
2	7	25	18
3	12	26	14
4	8	22	14
5	18	25	7
6	9	26	17
7	9	26	17
8	14	24	10
9	8	24	16
10	11	24	13
11	8	24	16
12	11	25	14
13	14	24	10
14	10	24	14
15	10	26	16
16	9	14	5
17	11	21	10
18	13	24	11
19	16	27	11
20	13	25	12
21	13	24	11
22	16	26	10
23	13	27	14
24	16	29	13
25	15	27	12
26	13	26	13

ตาราง 16 (ต่อ)

ลำดับที่	ก่อนเรียน	หลังเรียน	ผลต่างของคะแนน ก่อนและหลังเรียน
27	9	21	12
28	12	24	12
29	14	26	12
30	10	26	16
รวม	351	734	383
ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	11.70	24.47	12.77

แสดงคะแนนแบบวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์

ตาราง 17 แสดงผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนรายบุคคลที่ได้รับการจัดการเรียนรู้หลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร

ลำดับที่	ผลการวิเคราะห์คุณลักษณะอันพึงประสงค์		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับคุณลักษณะ
1	3.65	0.67	ดี
2	4.85	0.37	ดีมากที่สุด
3	4.05	1.54	ดี
4	4.20	0.95	ดี
5	2.85	1.27	ปานกลาง
6	4.30	0.80	ดี
7	3.50	0.69	ปานกลาง
8	3.50	1.05	ปานกลาง
9	3.60	0.88	ดี
10	3.80	0.89	ดี
11	2.90	1.21	ปานกลาง
12	4.30	0.73	ดี
13	4.40	0.68	ดี
14	3.95	0.60	ดี
15	3.50	0.61	ปานกลาง
16	3.80	1.15	ดี
17	4.20	0.77	ดี
18	4.25	0.72	ดี
19	4.35	0.81	ดี
20	3.50	0.89	ปานกลาง
21	4.20	0.70	ดี
22	3.75	1.02	ดี
23	3.90	0.79	ดี
24	4.70	0.47	ดีมากที่สุด
25	4.55	0.51	ดีมากที่สุด
26	4.40	0.60	ดี
27	3.25	0.97	ปานกลาง

ตาราง 17 (ต่อ)

ลำดับที่	ผลการวิเคราะห์คุณลักษณะอันพึงประสงค์		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับคุณลักษณะ
28	3.40	0.82	ปานกลาง
29	4.30	0.57	ดี
30	4.40	0.82	ดี
รวม	4.18	0.89	ดี

ภาคผนวก จ

หลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4
โรงเรียนวัดนาคนิมิตร

หลักสูตรสถานศึกษา
กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4
โรงเรียนวัดนาคนิมิตร

เรียบเรียงโดย

สุรียา กำธร

คำนำ

หลักเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต แนวทางสำหรับการตัดสินใจ ตั้งแต่เรื่องเล็กๆ ในชีวิตประจำวันของแต่ละคน การที่จะทำให้หลักเศรษฐกิจพอเพียงกลายเป็น วัฒนธรรมหลักในการใช้ชีวิตของคนในสังคม จำเป็นต้องสร้างความเชื่อมั่นและสามารถนำไป ประยุกต์ใช้ จากหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้ เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุขและอยู่อย่างพอเพียง ซึ่งได้กำหนดเป็นจุดหมายและคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร ได้ประยุกต์ หลักเศรษฐกิจพอเพียงมาพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจหลัก เศรษฐกิจพอเพียงและสามารถนำไปประยุกต์ใช้พัฒนาคุณภาพชีวิต คุณธรรม นำความรู้รอบอย่าง เท่าทัน พึ่งตนเองได้ ภายใต้ความเปลี่ยนแปลงที่หลากหลาย นำไปสู่ “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน” (Green and Happiness Society) ตามแนวทางหลักเศรษฐกิจพอเพียง

สุรียา กำธร

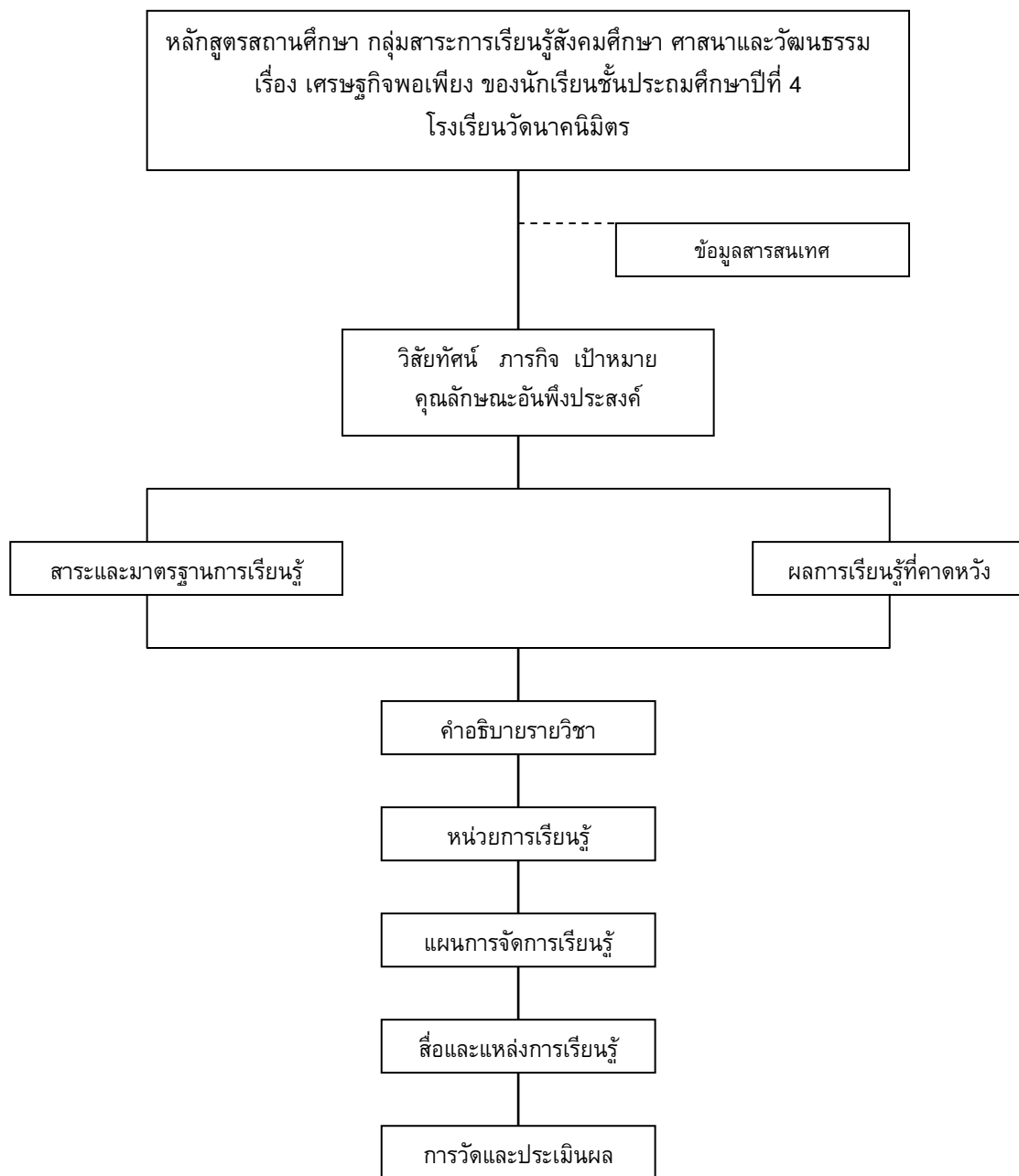
สารบัญ

คำนำ.....	ก
โครงสร้างหลักสูตร.....	1
วิสัยทัศน์.....	2
ภารกิจ.....	2
เป้าหมาย.....	2
คุณลักษณะอันพึงประสงค์.....	3
สาระและมาตรฐานการเรียนรู้.....	4
ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปี/ภาค.....	6
ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปี/ภาคและเวลาเรียน.....	8
คำอธิบายรายวิชา.....	10
หน่วยการเรียนรู้.....	11
แผนการจัดการเรียนรู้.....	12
สื่อและแหล่งการเรียนรู้.....	93
การวัดและประเมินผล.....	93
ภาคผนวก	
- แบบประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน.....	95
- แบบประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์.....	101

โครงสร้างหลักสูตร

หลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร มีโครงสร้างหลักสูตร ดังนี้

วิสัยทัศน์

มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพชีวิตเต็มตามศักยภาพของตน ทำชีวิตให้มีความพอเพียงอย่างมีเหตุผล มีความรอบรู้เคียงคู่คุณธรรม สร้างความพร้อมเป็นภูมิคุ้มกัน นำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน

ภารกิจ

1. น้อมนำพระราชดำริหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิต
2. จัดการเรียนรู้ที่คำนึงถึงศักยภาพของผู้เรียน สภาพภูมิสังคมที่แวดล้อม ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีข้อมูลเกี่ยวกับความสามารถของตนเองอย่างเพียงพอ
3. จัดการเรียนรู้ตามหลักวิชาการ หลักกฎหมาย จารีตประเพณี วัฒนธรรมในสังคม เพื่อให้ผู้เรียนสามารถประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิต
4. จัดการเรียนรู้ที่คำนึงถึงการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาตามสภาพภูมิสังคม
5. จัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเองและใช้ความรู้อย่างสร้างสรรค์
6. จัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม การดำเนินชีวิตและการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมอย่างสันติสุข

เป้าหมาย

1. นักเรียนเกิดการเรียนรู้หลักเศรษฐกิจพอเพียงและสามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติตนในชีวิตประจำวัน
2. นักเรียนเกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปัญหา แนวทางการแก้ไข การเลือกใช้และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด
3. นักเรียนเกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับสินค้าและบริการต่างๆ ปัญหาการเลือกซื้อสินค้าและบริการ เข้าใจถึงสภาพรายรับ – รายจ่าย การจัดการและการวางแผนการเลือกซื้อสินค้าและบริการต่างๆ เพื่อตัดทอนการใช้จ่าย รู้จักประหยัดและอดออมต่อไป
4. นักเรียนเกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับสหกรณ์ ขั้นตอนการดำเนินงานและการมีส่วนร่วม เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข
5. นักเรียนเป็นผู้มีคุณธรรมต่อตนเอง มีความขยันหมั่นเพียรและความประหยัดอดออมเป็นพื้นฐาน เพื่อการดำเนินชีวิตพึ่งพาตนเอง

คุณลักษณะอันพึงประสงค์

1. เป็นผู้มีความขยันหมั่นเพียร ตั้งใจ พยายามทำหน้าที่การทำงานที่ได้รับมอบหมายอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ ไม่ทอดทิ้งเมื่อพบปัญหาหรืออุปสรรค
2. เป็นผู้มีความประหยัด รู้จักเก็บออม ใช้จ่ายทรัพย์สินหรือสิ่งของอย่างพอควร พอประมาณ ตัดทอนรายจ่าย ลดความฟุ่มเฟือย มีชีวิตเรียบง่าย

สาระและมาตรฐานการเรียนรู้

มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น	สาระการเรียนรู้ช่วงชั้น
<p>สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์</p> <p>1. อธิบายหลักเศรษฐกิจพอเพียงและนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน</p> <p>2. บอกสิทธิพื้นฐานและรักษาผลประโยชน์ของตนเองในฐานะผู้บริโภคและการตัดสินใจใช้ทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ</p> <p>3. สามารถระบุปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกซื้อสินค้าและบริการ รวมทั้งการวางแผนการใช้จ่ายของตน เพื่อประโยชน์สูงสุด</p> <p>4. อธิบายความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจของตนในชุมชน</p>	<p>1. ศึกษาประวัติ ความหมาย หลักการ แนวคิด วิธีการปฏิบัติตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง</p> <p>2. ศึกษาประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวัน</p> <p>3. เกิดพระเกียรติพระราชดำรัสหลักเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว</p> <p>1. ศึกษาความหมาย ประเภทและการตัดสินใจใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม</p> <p>2. สรุปรวมสภาพปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาระบบเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมในชุมชน (โรงเรียน)</p> <p>3. ตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม</p> <p>4. นำเสนอการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง</p> <p>1. ศึกษา ความหมาย ประเภท วิธีการ การตัดสินใจ และเทคนิคการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการ</p> <p>2. สรุปรายรับ – รายจ่าย ในชีวิตประจำวันของตนเอง</p> <p>3. เลือกซื้อสินค้าและบริการตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง</p> <p>1. ศึกษาความหมาย หลักการ ประเภทและประวัติสหกรณ์ในประเทศไทย</p> <p>2. ศึกษาการดำเนิน การมีส่วนร่วมของสหกรณ์โรงเรียน</p>

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปี/ภาค

มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น	ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปี/ภาค ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4
<p>สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์</p> <p>1. เข้าใจหลักเศรษฐกิจพอเพียงและนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน</p> <p>2. เข้าใจสิทธิพื้นฐานและรักษาผลประโยชน์ของตนเองในฐานะผู้บริโภคและการตัดสินใจใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพ</p> <p>3. เข้าใจปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกซื้อสินค้าและบริการ การวางแผนการใช้จ่ายของตน คุ่มค่าและก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด</p>	<p>1. เข้าใจความหมาย หลักการ แนวคิด วิธีการปฏิบัติตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง</p> <p>2. เห็นความสำคัญในการประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวัน</p> <p>3. เห็นความสำคัญแนวพระราชดำริหลักเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว</p> <p>1. อธิบาย ความหมาย ประเภทของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สาเหตุการตัดสินใจใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม</p> <p>2. เห็นความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน (โรงเรียน)</p> <p>3. สำรวจสภาพปัญหาและแนวทางแก้ไขการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน (โรงเรียน)</p> <p>4. อธิบายขั้นตอนการใช้และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง</p> <p>1. อธิบาย ความหมาย ประเภทของสินค้าและบริการ</p> <p>2. บอกปัญหา วิธีการเลือกซื้อและการตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการ</p> <p>3. สำรวจรายรับ – รายจ่าย ในชีวิตประจำวันของตน</p>
<p>4. เข้าใจความสัมพันธ์ของระบบเศรษฐกิจในชุมชน(โรงเรียน)ของตน</p>	<p>1. อธิบายขั้นตอนการเลือกซื้อสินค้าและบริการตามแนวคิดหลักเศรษฐกิจพอเพียง</p> <p>2. อธิบายความหมาย หลักการ ประเภทและประวัติสหกรณ์ในประเทศไทย</p> <p>3. อธิบายการดำเนินงานสหกรณ์โรงเรียนและการมีส่วนร่วมของตนต่อกิจกรรมสหกรณ์โรงเรียน</p>

สาระการเรียนรู้รายปี/ภาค และเวลาเรียน

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4
จำนวน 12 ชั่วโมง

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปี/ภาค	สาระการเรียนรู้รายปี/ภาค (พื้นฐาน)	เวลาเรียน (ชั่วโมง)
<ol style="list-style-type: none"> 1. รู้และเข้าใจหลักเศรษฐกิจพอเพียง 2. ปฏิบัติตนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันอย่างเหมาะสม 3. ตระหนักถึงความสำคัญพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง 	<ol style="list-style-type: none"> 1. หลักเศรษฐกิจพอเพียง 2. การปฏิบัติตนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง 3. พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง 	3
<ol style="list-style-type: none"> 1. รู้และเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 2. บอกปัญหาและวิธีการแก้ไขเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ 3. เลือกใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพเกิดประโยชน์สูงสุด 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 2. ปัญหาและวิธีแก้ไขเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน 3. การเลือกใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชีวิตประจำวันตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง 	3
<ol style="list-style-type: none"> 1. รู้และเข้าใจเกี่ยวกับสินค้าและบริการ 2. บอกปัญหาและวิธีการเลือกซื้อและการตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการได้ 3. บอกหลักการเลือกซื้อสินค้าและบริการตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง 	<ol style="list-style-type: none"> 1. สินค้าและบริการ 2. ปัญหาและวิธีการเลือกซื้อสินค้าและบริการ 3. การบันทึกรายรับ – รายจ่าย 4. การจัดการ การวางแผนการเลือกซื้อสินค้าและบริการ 	3
<ol style="list-style-type: none"> 1. รู้และเข้าใจเกี่ยวกับสหกรณ์ 2. บอกขั้นตอนการดำเนินงานและการมีส่วนร่วมต่อสหกรณ์โรงเรียน 	<ol style="list-style-type: none"> 1. สหกรณ์ในประเทศไทย 2. สหกรณ์โรงเรียน 	2

คำอธิบายรายวิชา

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4
จำนวน 13 ชั่วโมง

ศึกษาพระราชดำรัสหลักเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง และแนวทางประพฤติปฏิบัติตนในชีวิตประจำวันตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง โดยเน้นความรู้เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การสำรวจสภาพปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น การเลือกใช้และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรอบตัวเราอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ศึกษาความรู้เกี่ยวกับสินค้าและบริการ ปัญหาการเลือกซื้อสินค้าและบริการ โดยเข้าใจถึงสภาพรายรับ – รายจ่าย การจัดการ การวางแผนการเลือกซื้อสินค้าและบริการต่างๆ เพื่อตัดทอนการใช้จ่าย รู้จักเก็บออม รวมทั้งมีความรู้เกี่ยวกับสหกรณ์ ขั้นตอนการดำเนินงานและการมีส่วนร่วมของตนที่มีต่อสหกรณ์โรงเรียน เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีเหตุผล มีความรอบรู้ สร้างความพร้อมเป็นภูมิคุ้มกันในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน

หน่วยการเรียนรู้

หลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร แสดงเป็นตารางได้ ดังนี้

ชื่อหน่วยการเรียนรู้	เรื่อง	จำนวนชั่วโมง
เศรษฐกิจพอเพียง	เดินตามพ่ออย่างพอเพียง - เศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร - พ่อสอนให้พอเพียง - ปฏิบัติตนเป็นคนพอเพียง	3
	ทรัพยากรมีค่าใช้ - รักษาแต่พอดี - ทรัพยากรธรรมชาติกับชีวิต - ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน(โรงเรียน) - รู้ใช้ทรัพยากรอย่างพอเพียง	3
	ใช้จ่ายอย่างรู้ค่าเพื่อนำพาชีวิตพอเพียง - สินค้าและบริการ - ชีวิตกับการบริโภค - กินอยู่อย่างพอเพียง	3
	ชุมชนแห่งความพอเพียง - รู้เรื่องสหกรณ์กันเถอะ - สหกรณ์โรงเรียน	2
ประเมินผลการเรียนรู้ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้		2
รวม		13

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	นายสุรียา กำธร
วันเดือนปีเกิด	16 กันยายน พ.ศ. 2516
สถานที่เกิด	อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	112 หมู่ที่ 5 ตำบลเขาขาว อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง 92130
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2537	มัธยมศึกษาตอนปลาย จาก โรงเรียนสิทธิธรรม อำเภอเมือง จังหวัดตรัง
พ.ศ. 2542	พุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ) สาขาจิตวิทยา (เกียรตินิยมอันดับ 2) จาก มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร
พ.ศ. 2553	การศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม) สาขาการประถมศึกษา จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร